NICOLAI REVSNERI
LEORINI SILESII,

YMBOLORVM IMPERATO-RIORVM.

Claſſis Secunda.

VA CONTINENTVR SYMBOLA IMPP.
ÆSARVMQVE ROMANORVM-GRÆ-
CORVM: *à Fl.* CONSTANTINO MAGNO, *vſq;*
ad CAROLVM MAGNVM, *primum Cæſa-
rem* Germanicum.

PVS AVREVM, ET VERE POLI-
ticum, ac Regium.

Cum priuilegio Cæſareo, & Saxonico.

FRANCOFVRTI,

*Typis Egenolphi Emmelii, impenſis Ioan-
nis-Iacobi Porſſii.*

ANNO M. DC. XIV.

2

AD SERENISSIMVM CELSISSIMVMQVE PRINCIPEM, DOMINVM ERNESTVM, EXARchum & Magnum Ducem Auſtriæ, &c. Proregem Hungariæ,

DIVI MAXIMILIANI II. ROM. Imp. Cæſ. Aug. F.

NICOLAI REVSNERI Iuriſc. Præfatio.

QVi Principis munere & officio fungitur in Republica, ERNESTE, Princeps Sereniſſime, & Dux maxime: is profectò magno munere & graui opere perfungitur, Nã cum vita Principis, tanquã in ſubli-

mi loco poſita, latere & in obſcuro eſſe nequeat: omnium non modo factorum, ſed & dictorum conſtare huic debet ratio: vt & animis eorum, qui in imperio ſunt, & auribus pariter oculisq; ſeruiat. Quò maiore opus eſt cautione: ne is, ex quo virtutis innocentiæq; petuntur exempla, ipſe in aliquo libidinis aut vitioſitatis crimine comprehendatur. Quam ad rem haud ſcio, an quicquam ſit vtilius aut accommodatius: quam ſi is, qui imperat, optimi cuiuſque regis aut principis ſapienter dicta & præclare facta ante oculos ſemper habeat: vt ſic tanquam his ſpectantibus recte viuere, & omnia tanquam his præſentibus bene dicere & facere conſueſcat. Multum enim valet auctoritas: multum exemplorum dignitas: non ſolum ad bene viuendum, ſed etiam ad recte imperandum. Quoniam longum iter eſt, vt Seneca docet, per præcepta: breue autem & efficax, per exempla: in quæ ſpectanti magis patet is, qui in altiorem honoris gradum extenditur, auctore Fabio. Quanquam ſi præcepta ſint breuia & illuſtria: quæ ma-

magnam doctrinam breui ſententia comprehenſam habeant: quoniam & animis percipiuntur facilius: & cum grauitate coniunctam habent venuſtatem & gratiam ſingularem. (Semper enim fere, vt in prouerbio eſt, χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ) minime profecto ea repudianda: ſed potius omni cura & ſtudio amplectenda ſunt. Cuius generis ſunt gnomæ & ſententiæ: quæ ſunt veluti normæ quædam & Regulæ vitæ: quibus aut de officiis ſingulorum hominum ac moribus, aut de euentibus communibus præcepta continentur: quorum cognitio imprimis vtilis & neceſſaria eſt adoleſcentibus: vt viri aliquando facti, ſecundum Æſchinem, vtantur iis in rebus maximis deliberandis aut conſultandis. Nam & iudicium informant, & ingenium acuunt, & animum hominis varia optimarum & maximarum rerum intelligentia præparant ad ciuilem prudentiam: quæ & in eo requiritur maxime, cui tota commiſſa eſt Reſpublica. Sed ex horum numero ſunt etiam Apophthegmata, & ea, quæ ἀπομνημονεύματα Græci vocant: qua-

lia ſunt Socratea illa apud Xenophontem: quæ quoniam multiplicem & eximium quendam vſum in oratione & vita communi habent, ex eo χρεῖαι appellatæ ſunt. Nam & hæ ipſæ, ſaltem perſonis detractis, ſententiæ ſunt: & voces quædam (vt Fabius nominat) vniuerſales: quibus facilè, qui audiũt, moueri, atque etiam aſſentiri ſolent: vnde Axiomata dicuntur, & fide digna pronuntiata: quemadmodum M. Tullius Cicero ſingulos Euripidis verſus ſingula axiomata ſe putare ſcribit. Quæ quidem ſi tritæ ſermone multitudinis & frequentatæ ſunt, prouerbia vocantur: ſin vero eædẽ, non tam ſermone vſurpatæ, quam ſigno effictæ, & quaſi emblemate inſignitæ ſunt, inſtar notarum aut teſſerarum militarium, communi vſu loquendi etiam SYMBOLA nominantur. Plurimum autem refert, iſtiuſmodi Axiomata, tanquam oracula quædam & effata fide digna, in promptu habere, quamplurima: maxime vero eos, qui Rempublicam adminiſtrant: vt, quid facto ſit opus, in omnibus negotiis facile perſpiciant, &

con-

conſilium ſicubi neceſſe fuerit, ex tem-
pore quandoque capiãt, perinde vt pu-
giles & gladiatores ſemper ad manum
habere ſolent certos quoſdam modos
prehendendi atque elabendi: ad quos,
cum in palæſtra certant, ſubinde confu-
giunt. Qua in re plurimum operæ &
ſtudii olim poſuit C. Octauian. Augu-
ſtus Cæſar, qui ſententiarum & chriarũ
varie copioſeque inſtructam Amalthe-
am habuiſſe ſcribitur, quas ſibi ipſe de-
ſcribi diligenter ac conſignari curauit,
non modo ad ſuum vſum, verum etiam
amicorum: quibus eas mittere interdũ,
& liberaliter communicare ſolitus fuit.
Quod idem quoque de prædeceſſore
eius C. Iulio Cæſare memoriæ proditũ
eſt: quem M. Cicero in Epiſtolis volu-
mina aliquot Apophthegmatum con-
feciſſe memorat. Sed in hoc præcipu-
am laudem meretur virtus atque
induſtria optimi & laudatiſſimi princi-
pis M. Vlpii Traiani Cæſaris: qui
Plutarcho vſus magiſtro & doctore,
negotium ei hoc dedit, vt illuſtrium &
clarorum virorum ſapienter & acu-

te dicta, quæ Apophthegmata vocantur, vno comprehenderet volumine: quod in his animi ſingulorum, tanquam in ſpeculo repræſentarentur: ex quibus ſæpe iudicari melius poſſet de eorum virtute & ingenio: quam ex ipſis factis & rebus geſtis: Propterea quod in manu ſit cuiuſque, quid loquatur, ſed quid cuique obtingat, aut eueniat, in fortunæ manu potius, aut ſaltem in poteſtate ducis ſitum eſt, quod Siramnem illum Perſarum ducem dixiſſe ferunt. Quomodo & Socrates adoleſcenti cuidam, ingenii explorandi cauſa ad ſe adducto, Loquere (inquit) vt te videam: ſignificans nimirum, orationem ſimulacrum eſſe, & quaſi ſpeculum animi atque ingenii: ex quo facile, qualis quiſque eſſet, poſſet cognoſci. Similem vero operam (vt alios omittam) in eiuſcemodi colligendis dictis & ſtrategematis, nauarunt Valerius Maximus, & Sex. Iulius Frontinus, quos vno quaſi compendio complexus eſt magnus ille Eraſmus Roterodamus: & poſt eum Cõradus Lycoſthenes, & Th. Zvingerus: in præclaro illo & inſigni opere, quod

THEATRVM VITÆ HVMANÆ inſcribitur: omnibus profecto Cæſarum amphitheatris longe anteponendo. Sed cum his recte tamen coniungi poſſe exiſtimo eos libellos, qui ſententiarum & gnomarum illuſtrium quoddam ſunt veluti cornu copiæ: quorum ex genere eſt πανα‌ρετῶν (vt Suidas nominat) Siracidæ, & Salomonis Prouerbia: vna cum ſententiis Nili, Baſilii, Nazianzeni, & aliorum, tum vero aurea illa carmina Pythagoræ, Phocylidæ, Heſiodi, Theognidis, Solonis: itemque Iſocratis, Epicteti, Theophraſti, Ariſtotelis, Platonis, & aliorum poetarum atque oratorum tàm Græcorum, quam Latinorum: ex quib. omnib. tot extant collectæ Gnomologiæ & Anthologiæ: quarum copia & delectus nemini deeſſe poterit. Cæterum ego cùm poſt ſummorum Regum & Imperatorum vitas in publicum iam aliquoties editas & iam iterum prælo ſubiiciendas in T, partito illo opere, quod PAMMETRON, ſiue THEATRVM REGVM AC PRINCIPVM orbis fere vniuerſi inſignire placuit, ſubinde mihi eorum dicteria & quaſi Symbola

 in

in mentem reuocarem; ac præterea SYMBOLA HEROICA meditarer? operæ precium me facturum ratus ſum, ſi libro ea ſingulari comprehenderem, eaque ſententiis pulcerrimis, & apophthegmatis virorum ſapientium illuſtrarem: & hoc modo obſcure breuiterque dicta quaſi explicarem: eandem operis huius vtilitatem præauguratus, quam cæterorum operum, de quibus paulo ante dictum eſt. Quamquam vero opus iſtud magis laborioſum fortaſſis, quam ingenioſum, non tam meo, quam argumenti ipſius, ac inprimis tot ſummorum & maximorum Principum & Cæſarum genio victurum, adeoque bonis omnib. & literatis viris placiturum, ſpero vel plane potius confido: magis tamen hoc futurum ominor, ſi illud ſub nomine Patroni alicuius potentis, tanquam cenſoris benigni & iudicis ſapientis, in publicum prodeat: cuius & ingenio commendatius, & genio viuacius quodammodo eſſe incipiat. Tuæ igitur, ERNESTE, Princeps Sereniſſime, Illuſtriſſimæ Clementiæ auctoritatem & patrocinium imploro: tuæ fidei clientelæque

hanc

hanc operis huius partem, more maiorum, publice ac nominatim do & trado. Quod equidem iure optimo mihi facere videor: ſiquidem debeo hoc officium ſummæ virtuti ac ſapientiæ tuæ, quæ omnium literis & linguis celebrata eſt: debeo illuſtri parentelæ tuæ, in cuius fide eſt patria mea Sileſia, quæ omnes omnium caritates complexa eſt: debeo denique eximiæ bonitati benignitatique inclytæ domus Auſtriacæ erga gentem & familiam meam, quam multis & magnis honorum ac gloriæ inſignibus & ornamentis ea decorauit hactenus, & auxit plurimum: cuius memoriam in animo meo nulla vnquam delebit obliuio. Tu, Princeps Sereniſſime, munuſculum hoc literarium: quod deuoto animo offero, animo quæſo ſuſcipe heroico, id eſt, æquo ac benigno: & genio ingenioque tuo in multam ætatem hoc defende ac tuere. Nonis Octobrib. Anno M.D.XIIIC.

IN

IN NICOLAVM REVSNERVM ΠΑΝΕΠΙΣΤΗ'ΜΟΝΑ V. CL.

Epigrammata.

CHRISTIANI DISTELMAIER A RADESLEBEN IC. ET CONſil. Elect. Brandeburgii.

VNà cum mundi ſenio Natura ſeneſcit:
Nec prior eſt animis corporibusque vigor.
Non eſt tam viuax, non eſt tam fortis, vt olim:
Indole tam florens non reperitur homo.
Cunctas hæc paſſim ſine fine querela plateas
Peruolat: & ſatis eſt iuſta querela tamen,
Sed grauiter Natura ferens, pertæſa querelæ,
Antiquas vires experiamur, ait:
REVSNERVMque *tulit, ſtudiis, animoque paratum,*
Omnibus & donis auxit abunde ſuis:
REVSNERVM *hiſtoricum, vatem, iurisq; peritum,*
Rhetora præſtantem, doctiloquumque Sophum.
Quæ tibi cum conſtent, mirari deſine cauſam:
Corpore tam præſtans quod ſit & ingenio.

AN-

ANDREÆ CRVSII IC.

QVæque ſuos Oratores tulit, atque Poetas
Semper, & Hiſtoricos natio quæque ſuos:
Quin etiam Medicos eadem, Iuriſq; peritos,
Atque Sophos doctos, Philologoſq; tulit:
At ſolos: Solum REVSNERE Sileſia clara
Tot clarum te nunc artibus vna tulit.
Quod ſis Orator, docet hoc oratio culta:
Quodque Poeta bonus, dulce poema docet.
Quod ſis Hiſtoricus, docet hiſtoria edita multa:
Scribere ſeu reges, ſeu tibi regna placet,
Quod Medicus, docet hoc Paradiſi lectio: Iuris
Quod ſis conſultus, pagina multa docet.
Quod Sophus, & quod Philologus ſis denique, docta
Symbola, tot pulcris fœtibus aucta, docent.
Dii tibi dent annos: nam cætera cuncta dederunt:
Vt ſint virtuti tempora longa tuæ.

HEN-

HENRICI PORSII IVRISCONSVLTI.

AVdiit arte ſacras REVSNERVM pandere leges;
Et penetraſſe fori myſtica iura Themis:
Audiit & Pallas doctos hunc pangere verſus:
Et ſtudio ſummis vatibus eſſe parem.
Lis agitata deas inter ſine iudice pendet:
Illa ſuum dicit, dicit & iſta ſuum.
Cum Phœbus: Tu, Pallas (ait) prognata Themiſte,
REVSNERO es mater, mater & ipſa Themis.
Hinc ego vota probans: Nempe eſt excellere in arte
Alterutra magnum, maius vtraque decus.

EIVSDEM.

PAlladi quod matrem tribui tibi, quodq; Themiſtem
Vera quidem, verum dicere pauca fuit.
Nam ſi tot matres fas aßignare, quot artes
Sunt tibi: quis matres enumerare queat?
Ergo tibi multis pro matribus vna Minerua eſt:
Quæ tibi doctrinæ contulit omne genus.

IANI IACOBI BOISSARDI.

CVm bene ſis meritus de iure, ſimulque Poeſi,
Laurum ſancta Themis, ſacrat Apollo lyram.

CASPARI RVDOLPHI IVRISCONSVLTI

IVs Themis, hiſtoriam Cleio, REVSNERE, leporem
Suada tibi, carmen dulce Thaleia dedit.

IOANNIS LAVTERBACHII.

HIſtoricus, vates, Iuriſconſultus, & ingens
REVSNERVS ſanctæ relligionis honos,
Ornat, agit, celebrat, fert, reges laude, Poetas
Carmine, iure forum, relligione Deum.

IOAN. MYLII IC.

QVam genus, & genius pariter virtutis & artis
Nobilitat, vere nobilis ille vir eſt.
Ille quidem REVSNERE *vir es: virtutis & artis*
Nobilitat genius quem ſimul, atque genus.
Singula ne referam, cum ſis bonus hercule Rhetor,
Atque bonus vates, hiſtoricusq; bonus:
Iuris es antiſtes quoque, iuſtitiaq; ſacerdos
(Mirum! ſic virtus conſonat, arsque) bonus.
Viuat iô Genius ſemper tuus ille: tuumque
Floreat æterna poſteritate genus.

IMPERATORVM AC CÆSARVM ROMANORVM-GRÆCORVM

Symbola Heroica.

Symbolum I.

FL. VALERII CONSTANTINI MAGNI.

IMMEDICABILE VVLNVS ENSE RECIDENDVM.

[Golz. *Imperatorem eſſe, fortunæ eſt.*]
Item: *Imperator nemini, ne ſuis quidem propriis membris, parcere debet, publicæ tranquillitatis conſeruandæ cauſa.*]

Culpam pœna premit comes: IMMEDICABILE VVLNVS.
Sic medicus FERRO SANAT, *& igne bonus.*

CON-

CONSTANTINVS MAGNVS Imperator ſummus fautor proborũ & improborum oſor fuiſſe maximus perhibetur; qui ſubinde dicere ſolitus ſit: *Pro vtilitate Reipublicæ Imperatorem nõ debere labores recuſare: neque cuiquam omnium, ac ne ſuis quidem propriis membris parcere, publicæ tranquillitatis conſeruandæ cauſa: ac imò* PARTEM CORPORIS RECIDERE, SI REMEDIVM NON ADMITTAT: SIN CONTRA, FOVERE: vt ſcribit Pomponius Lætus in compendio hiſtoriæ ſuæ Romanæ. Itaque in animaduertendo plerumque vſurpaſſe ſcribitur Ouidii hanc ſententiam:

Cuncta priùs tentanda: ſed IMMEDICABILE VVLNVS
ENSE RECIDENDVM, *ne pars ſincera trahatur.*

Significans nimirum, improborũ hoc omne genus peſtiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum eſſe: quemadmodum & Hippocrates deſperatis morbis vetat adhibere medicinam. Etenim *vt membra quædam amputantur, ſi & ipſa ſanguine, & tanquam ſpiritu carere cœperint, & noceant reliquis: ſic iſta in figura hominis feritas, & immunitas belluæ, à communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt:* vt præclarè docet M. Tullius Cicero lib. Offic. 3. Qua & ipſa ſimilitudine vtitur idem Cicero in Vatinium: *Vt medici membrum ſæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare, aut corrumpere poſſit: ſic neceſſe eſt, ſi Rempublic. ſaluam eſſe volumus, vt perditiſſimos homines ex vrbe penitus exſtirpemus: ne corruptus integro, violatus caſto labem infringat.* Et in M. Antonium Orat. 8. *In corpore ſi quid eiuſmodi eſt, quod reliquo corpori noceat, vri ac ſecari patimur: vt membrorum aliquod potiùs, quam totum corpus, intereat: ſic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur.* Sic Claudianus in Eutropium:

Vlcera poſſeſſis altè ſuffuſa medullis
Non leuiore manu, ferro ſanantur & igne.

Et Iamblichus καθάπερ τῷ ὑποπύῳ βέλτιον τὸ καίεσθαι, τοῦ διαμένειν· οὕτω καὶ τῷ μοχθηρῷ τὸ τεθνάναι τοῦ ζῆν *Quemadmodum ſuppurato ſatiùs eſt vri, quàm ita manere ſic etiam improbo mori, quam viuere.* Et Dionyſ. Nicæus in Auguſto: *Vt Medici in ſanandis hominum corporibus ea membra, quæ putredine corrupta omnes medelas reſpuunt, adhibito ferro amputant, ne cætera membra inde inficiantur: Ita magiſtratus eos, qui in Republica omnibus dediti vitiis, omnem admonitionem contemnunt, ferro etiam ſeparet: ne tanto malorum conſortio cæteri in peius etiam ruant.* Itaque, ſecundum Sophoclem, οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι;

Admurmurare carmina haud medici eſt boni;
Quando malum iam ſectionem flagitat.

Neq; enim ſanari poſſunt vulnera, niſi tacta & tractata fuerint, teſte Liuio. Sic Cato:

Vulnera num ſanas, dolor eſt medicina doloris.

Sic & Plutarchus in vitis: *Ferrum,* inquit, *neq; Rempublicam gerens, neq; medicus adhibere, niſi extrema poſtulante neceſſitate, debet: vtrunq; enim imperitia eſt, & in Republica iniuſtitia, & crudelitas ad eam imperitiam accedens.* Planè enim ſecundum Thucydidem, *magiſtratus eſt medicus ciuitatis: beneq; præeſt, qui iuuat patriam; aut certè lædit non volens* Atque hanc ego cauſam eſſe puto, quod olim Conſulibus Romanis mos fuerit præferri faſces, hoc eſt, virgas alligatas ſecuribus: quo ſignificatum fuit, malitiam & improbitatem hominum aut corrigendam eſſe ſi ea ſanari poſſit, aut plane potius reciden dam ſi emendari nequeat. Nam & virgæ corrigunt, & ſecures recidunt. Semper enim magis eſt probanda medicina quæ vitioſas corporis partes ſanat, quàm quæ exurit: & ſemper magiſtratui ea animaduerſio adhibenda eſt potius, quæ ciues improbos corrigit, quàm quæ è medio tollit. Tuuc igitur, ſecundum Flaccum:

—— *adſit*

Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas:

Ne ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

Quæ enim *ſe adhuc ſecari plaga permittit, in ſummo eſt*, auctore Fabio: ἰατρικὴ δὲ πονηρίας γίνεται ἡ δίκη, ſecundum Platonem. Sed vt in aſpidis ictu nullum eſt remedium, niſi vt partes contactæ prorſus amputentur; ita vitia nonnulla, ſola morte ſanari poſſunt. Quo caſu locum habet Euripidis illud in Auge:

οὐ τῶν κακούργων οἶκτος ἀλλὰ τῆς δίκης:

ἔστι τοι καλὸν, τοὺς κακοὺς κολάζειν:

Miſeratione digni ſunt homines probi,

Non improbi: punire fas eſt improbos;

Cui reſpondet Demoſtehenis hoc: δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν, οὐ τοὺς ἀδίκους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοὺς παρὰ λόγον δυστυχοῦντας: *Iuſtum eſt miſeri, non improborum hominum, ſed eorũ, qui immerito infœlices ſunt*. Et Senecę illud in Hippolyto

Pectora magnis obſeſſa malis

Non ſunt ictu ferienda leui:

Nam *inauditum vulnus inaudito cauterio extirpandum* vt quidam dixit. Et rectè quidem. Nam, vt Poëta vetus vult.

Refert bonorum exemplis puniri improbos.

Qui enim punit iniuſtos, is cæteris prohibet fieri iniuriam; Sed, vt *Mimus* habet;

Bonis nocet, quiſquis pepercerit malis.

Multo igitur vtilius eſt, vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem coërcere, quàm propter multos improbos vni parcere: Siquidem timendum eſt, ne pluta putreſcant, dum pluribus parcitur. *Neq; tam vlciſcendi cauſa, quā vt & in præſens ſceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterreas: & inpoſterum documentum ſtatuas, ne quis talem amentiam velit imitari, omnino abſcindendi ſunt*, auctore Tullio in Ep. 16 ad Brutũ. *Sic teneros animos aliena opprobria ſæpe abſterrent ſimul à vitiis:* vt Flaccus monet Serm. li. 1. Et *pœna vni⁹ eſt multorũ metus*: vt p̃clare hoc reſcripſerant Gratian⁹, Valētin. & Theod, Imperatores Matroniano, Duci, & Præſidi Iſauriæ in

Codice lib. 9. cap. 27. ad leg. Iul. reputandarum. Contra autem *ſpes impunitatis magna eſt peccandi illecebra*, teſte M. Tullio pro Milone.

Symbolum II.

FL. IVLII CRISPI.

HOMO

NON HOMO

IRATVS.

[Golz. *Homo extra corpus ſuum eſt iratus.*]
Quem vincit ira trux, HOMO NON EST HOMO,
Tam mentis impos ſit ſua, quam corporis.

PVblius Syrus, vel, vt aliis placet, Seneca, in *Mimis* hoc ſymbolum his verbis refert:

Homo extra corpus eſt ſuum, cum iraſcitur.

Magna enim eſt vis irę: eaque profectò tanta, & tam noxia: vt non ſolum ea vehementer debilitetur plerunque & animus hominis, & corpus ſed & mens ratio perturbetur, quò verum cernere nequeat, *nequid interſit ferè amplius inter iratum ac furioſum, quàm tempus*, vt Cato dixit. Sic Demipho apud Terentium in Phormione *ita ſe iratum* eſſe fatetur, *vt nequeat ad cogitandum animum inſtituere*. Et Demea in Adelphis negat *ſe apud ſe eſſe*, id eſt, animi compotem, quod *ita ardeat iracundia* Ex quo recte *iram* Ennius *initium* dixit *inſaniæ*, auctore Tullio in Tuſc. 4. ὀργὴ γὰρ, ſecundum Xeno-

nophontem, ἀπερινόητον: *cum qua*, vt Cicero ait, *nihil rectè, aut conſideratè fieri poteſt*, Sic Menander ille Comicꝰ

μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζόμεθα:
τὸ γὰρ κατασχεῖν τὴν ὀργὴν πόνος;
Omnes in ira corripit, quidam furor:
Nam continere magnus eſt iram labor.

Et Euripides:

οὐδεὶς μετ᾽ ὀργῆς οὐδὲν εὖ βουλεύεται.
Mens nil in ira rectè quicquam conſulit.

Et Cato Romanus:

Impedit ira animum, ne poſsit cernere verum.

Neque enim *quicquam magis pugnat cum ratione, quàm ira, & feſtinatio*, vt Bias dixit. Vnde & Baſilius *iram animæ* vocat *ebrietatem*. Et Gregorius: *Menti*, inquit, *furore ebriæ, omne, quod rectum dicitur, peruerſum videtur.* Nam *quoniam ira cæca eſt & improuida, plerunque ea non ſinit cernere, quæ apertiſſima ſunt & percepta ſæpenumerò obſcurat*, vt Chryſippus monet apud Plutarchum. Sic & Salluſtius *iram atque cupiditatem peſſimos conſultores* appellat. Et Herodotus iubet *ratione fugere iracundiam, non ſecus ac tyrannum acerbiſſimum*. Quam & Baſilius *feram* nominat *truculentam*, quæ profectò eò grauior eſt atque immanior: quo maior eſt eorum, in quos ea cadit, vel auctoritas, vel potentia. Quod Publii illud dictum monet:

Fulmen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia:

Et Ouidii hoc:

Sæuum præluſtri fulmen ab arce venit.

Itaque rectè Plutarchus ſcribit, potentum iram & indignationem, quaſi tumeſcentem non temerè commouendam eſſe, quandoquidem ſecundum Pindarum, χόλος οὐκ ἀλήθιος γίνεται παίδων διὸς, id eſt, *ira non eſt vana liberorum Iouis, quorum etiam iniuria*, vt Seneca vult, *hilari vultu non ſolum animo patiente, ferendæ ſunt.* Nam, vt Eurîpides in Aeolo ait:

ὀργῇ μὲν ὅστις εὐθέως χαρίζεται,
κακῶς τελευτᾷ· πλεῖστα γὰρ σφάλλει βροτούς:

Quicunq; præceps iræ indulget noxiæ,
Finem videt malum: multùm ira incommodat.

Et in Archelao.

πολλοὺς ὁ θυμὸς ὤλεσε βροτῶν μέγας:
Magna ira multos perdidit mortalium.

Et, vt Menander,

ὀργὴ ἅπαντα δρᾶν ἀναγκάζει κακά.
Mala perpetrare cogit ira plurima.

Sic Horatius in Odis *Ira procudit enſes, Et miſeras inimicat vrbes.* Et Statius: *Male cuncta miniſtrat Impetus.* Quò fit, vt *finis iræ plerunq; ſit initium pœnitentiæ*, ſecundum Senecam. Quod & Menander confirmat his verſibus:

ἅπανθ' ὅσ' ὀργιζόμενος ἄνθρωπος ποιεῖ
ταῦθ' ὕστερον λάβοις ἂν ἡμαρτημένα.

Et Horatius in Epiſtolis.

——*Qui non moderabitur iræ,*
Infectum volet eſſe, dolor quod ſuaſerit, aut mens.
Dum pœnas odio per vim feſtinat inulto,

Nam, vt Alexandrum Macedonem, cui res præclare geſtæ Magni cognomentum pepererunt, præter eam qui ob Caliſthenem, & alios amicos per iram à ſe interemptos, pœnitentia ductus, ſibi necem conſciſcere voluit, quos quæſo animi cruciatus ac dolores Theodoſius ille Magnus, omnium principum alioqui laudatiſſimus, ad vitæ ſuæ finem vſque non ſenſit, quod iratus aliquando, ob Præfectum, & Satellites ipſius, concurſu multitudinis, oppreſſos Theſſalonicæ, non habuiſſet rationem innocentium in animaduertendo. Qua de cauſa etiam conſilio vſus Ambroſii, præclariſſimam, illam Codicis legem tulit, ne vlli magiſtratus ſententiam ſeuerius, quám pro ſua conſuetudine, à ſe latam, intra triginta dies exequerentur. Tantum enim ſpatium illæ iræ ſuæ dedit: tantum temporis retractationi ſententiæ tribuit: tantum in iuſta etiam cauſa repentinæ eum animaduerſionis ſuæ pœnituit, vt publicè iudicii ſui præcipitantiam deplorarit. *Mora* igitur *interdum vltioni interponenda eſt: & ſecuritati conſulendum, ante-*

quam

quam vindicta, vt Tacitus loquitur: *cum* ſecundum Caſſiodorum: *vbi eſt feruida vindicta, non ſit temperata iuſtitia.* Recte igitur Seneca: *Non decet regem ſæua & inexorabilis ira. Pulcherrimum* enim *genus eſt victoriæ, iram vincere*, ſecundum Platonē. Nam, vt in Publiano verſu eſt.

Iram qui vincit, hoſtem vincit maximum.

Sic Fabius Quintilianus libr. 9. *Hæc*, inquit *virtus eſt celebranda: hæc animi ſuſpicienda moderatio: vincere iram, & inter ſimultates quoq; vincere animum*; Sic & Briſeis monet Achillem apud Ouidium:

Vince animos, iramq; tuam, qui cætera vincis.

Et de Aiace idem canit Poeta in Metamorphoſ. libro 13.

Hectora qui ſolus, qui ferrum, ignemq; Iouemq;
Suſtinuit toties, vnam non ſuſtinet iram:
Inuictumq; virum vincit dolor.

Præclarè etiam Ambroſius: *Reſiſte*, inquit, *iræ*, *ſi potes: cede, ſi non potes.* Et Gregorius in Moralibus: *Quoties ira animum inuadit, mētem edoma: vince teipſum: differ tempus furoris; cum tranquilla mens fuerit, fac, quod placet. Per iram ſapientia perditur, vt quid, quoue ordine agendum, ſit neſciatur. Per iram iuſtitia relinquitur; quia dum perturbata mens iudicium ſine ratione exaſperat, omne, quod furor ſuggerit, rectum putat.* Et D. Hieronymus ad Demetrium: *Quid iracundo furor ſuus confert? quem ſæuiſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ ita ab omni conſilio ac mente deturbat: vt, dum iraſcitur, inſanire credeatur, ſicut Africus ventus in pelago: ita furor viri in corde.* Et Seneca lib. 2. de ira: *Si tandum iraſcendum eſt ſapienti, quantum ſcelerum dignitas exigit: non iraſcendum eſt, ſed inſaniendum.* Et in lib. 1. de Clementia. *Pœnam, ſi tuto poteris donabis, ſin minus, temperabis. Nihil glorioſus eſt principe impune læſo.* Quò etiam pertinet Horatianum illud.

Ira fruor breuis eſt animum rege, qui, niſi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catenis.

Et Menandri Monoſtichon iſtud.

ἄνθρωπος ἂν γίγνωσκε τῆς ὀργῆς κρατεῖν:
Cum ſis homo, iræ temperare noueris.

Symbolum III.

FL. CLAVDII CONSTANTINI IVNIORIS.

DIFFICILIA

QVÆ PVLCRA

[Golz. *In magnis & voluiſſe ſat eſt.*]
QVOD PVLCRVM, *hoc quoque* DIFFICILE *eſt laus velle putanda eſt.*
Quòd fieri facile poſſe, vel eſſe neges:

CElebratiſſimum eſt multis in locis apud Platonem verbum illud vetus: DIFFICILIA, QVÆ PVLCRA, quod Grecé hoc modò effertur: χαλεπὰ, τὰ καλά; ἢ δύσκολα, τὰ καλά. Sed Ariſtoteles in Nicomachicis hoc pacto explicat: *Malum*, inquit, *eſt facile, & bonum difficile*, Cuius auctor primus fuiſſe perhibetur Solon ille Athenienſis: qui Pittaco, abdicanti ſe imperio, quod difficile eſſe diceret, bonum manere, mollitiem, atque ignauiam ſuam exprobans: *Difficilia*, inquit, *quæ pulcra*, ex quo vtrunque poſtea verbum celebrari cœpit. Cum quo Symbolum hoc congruit Conſtantini Cæſaris, qui LAVDEM ESSE ſtatuit, VELLE, QVOD NON POSSIS. Monens nimirum illud, difficilia tendanda eſſe, quæ honeſta ſint, & præclara. Nam *rebus maximis difficultatem ipſa natura propoſuit*, ſecundum Tullium. Quo fit, vt *non*

vt non ſolum ars, ſed virtus etiam in eo potiſſimum verſetur, quod eſt difficilimum, teſte Ariſtotele. Quod & Pindarus teſtatur in Olympiis: αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος δαπάνα τε μάρναται, πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον, id eſt, *Circa virtutes labor ſumptusq; perpetuò implicatur, vt opus difficultate obtectum aſſequare.* Et Xenophon: αἱ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, id eſt, *Curæ laborioſa efficiunt, vt ad pulcra & honeſta facinora perueniatur: Quis* enim, ſecundum Poetam, *magna coronari contendat Olympia dulcis ſine puluere palmæ?* Nam & *contemnitur omne illud, quod facile ſuperatur*, ſecundum Nazianzenum: & *omnium rerum cupido langueſcit, cum facilis eſt occaſio*, vt eſt apud C. Plinium. *II. Qua autem in re quiſque excellere cupit: eo libenter ac prompte ducitur: idq; cura demum ac diligentia capeſſitur*, auctore Plutarcho. Etenim, vt Maro canit:

Labor omnia vincit improbus.

Et, vt Comicus:

Nihil tam difficile e, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Sicut è diuerſo, vt idem Comicus teſtatur,

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet, quam inuitus facias.

Sic Q. Curtius: *Nihil*, inquit, *tàm altè natura conſtituit, quo virtus non poſſit eniti.* Quamquam igitur verum eſt, quod Fabius monet: *non tentanda eſſe, quæ effici omnino non poſſunt*; tamen LAVS EST INTERDVM VELLE QVOD NON POSSIS: ſi præclarum aliquid ſit & honeſtũ in quo quicquid operæ curæque ponetur, id iure laudabitur. Quoniam *turpe eſt & indecorum à rebus honeſtis & præclaris, metu difficultatis, abſterreri.* Quod præclare ita monet M. Tullius Cicero in Lælio: *Non eſt conſentaneum vllam honeſtam rem actionemve, ne ſolicitus ſis, aut nõ ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere.* Et Thucydides reprehendit ignauiam vulgi in veritate inquirenda: οὕτως, inquit, ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ζήτησις τῆς ἀληθείας: καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. Nam & *in magnis voluiſſe ſat eſt*, ſecundum Poetam: & pars virtutis aliqua putanda

 eſt,

eſt, velle virtute præditũ eſſe. *Quemadmodũ .n. ad pœnam ſufficit, meditari puniẽda, ſic ad laudem ſatis eſt, conari prædicanda*, vt L. Apuleius docet. *Magnarũ* ſiquidem *rerũ, etiamſi ſucceſſus non fuerit, honeſtus ipſe conatus eſt*, teſte Seneca. Proinde *vt promptam ad res gerendas voluntatem frangere non eſt honeſtum ita ſi ea forſitan nos relinquit, minime profecto violentia impetu opprimenda eſt*, vt monet Plutarchus. Cæterum omne perit tempus, & ſtudium, quod in res magis obſcuras, atque difficiles, quam neceſſarias, aut vitæ humanæ vtiles confertur, quas deſiderare, imprudentis eſt & curioſi, & otio atque ingenio abundantis, vel potius abutentis. Recte enim Thucydides: *Non magna res eſt, aſſequi, quæ quis deſiderat, ſed nõ deſiderare ea, quibus opus non habet*. Et Seneca in Epiſtolis: *Quicquid vult, habere nemo poteſt, illud poteſt, nolle, quod non habet*. Sic & Pindarus monet, τὰ ἔμπρακτον ἀντλεῖν μαχανάν, hoc eſt, *artem vires non ſuperantem aggredi*. Et Terentius in Andria: *Quando non poteſt fieri id, quod vis: id velis quod poſſis*. Sed & notum eſt Catonis illud dictum Symbolicum: QVOD POTES, ID TENTA. Et Ouidianum hoc alterum:

Sit tibi pro facto ſæpe, quod eſſe poteſt.

Sym-

Symbolum IV.
FL. IVLII CONSTANTIS.

CRESCENTE,
SVPERBIA,
DECRESCIT
FORTVNA.

FELIX INSOLENS
INFELIX.

[Golz. *Felix ſe erigendo felicitatem amittit.*]

Tantum DECRESCIT FORTVNA, SVPERBIA *quantum*
CRESCIT: *fortunæ quæ comes eſſe ſolet.*

Felicitas ſuperbiæ, ſuperbia
(Quis credat?) infelicitatis fit parens:
Fons omnis hæc peccati, & omnis eſt mali:

S*Ecundas fortunas decent ſuperbiæ*, inquit Plautus in Sticho. Et Menander apud Stobæum.

εὐδαιμονία εἴωθεν ὑπερηφανίαν ποιεῖν:

Felicitas parit inſolens ſuperbiam.

Sic & Claudianus vocat *ſuperbiam*, *vitium rebus ſolenne*

lenne ſecundis, & ingratam comitem virtutum. Nam *ſemper à virtute & veritate aliena eſt ſuperbia*, ſecundum Gregorium, *neque ipſa ſolum peccatum eſt maximum ſeu omnis peccati principium* teſte Syracide: & vt Iſidorus loquitur, *ſuperbia origo eſt omnium criminũ, & ruina cunctarum virtutum ipſa in peccato prima, & in conflictu poſtrema eſt, adeoq; ſentina quædam & colluuies vitiorum, & radix omnis mali, quæ bonis inſidiatur operibus, & fidei maximè reſiſtit, quæque à Deo hominem ſeparat*, vt docet Aur. Auguſtinus. Quò fit, vt pro felicitate eam tandẽ excipiat infelicitas, & inſolentiam ſequatur ignominia. Scitum eſt enim Publianum illud Symbolum.

CITÒ IGNOMINIA FIT SVPERBI GLORIA.

Cui cognatum eſt Senecæ illud dictum Symbolicum,

FELIX SE ERIGENDO, FELICITATEM AMITTIT.

Nam *ſuperbiam ſequitur pœna, quæ maximæ ruinæ cauſa eſt*, ſecundum Auguſtinum: &, vt Iſidorus ſcribit, *omnis ſuperbia tantum in imo iacet: quantum in altum ſe erigit: tantoq; profundius labitur, quanto excelſius eleuatur.* Etenim, vt Seneca ſcribit in Agamemnone,

Quicquid in altum Fortuna tulit, ruitura leuat.

Et, vt Iuuenalis

——ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna iocari.

Qui enim *per propriam ſuperbiam attollitur, per Dei iuſtitiam inclinatur*, eodem auctore Iſidoro: Nam ſuperbia offendit homo Deum! inuidia proximum ira lædit ſeipſum.

Sic Menander:

ὀξεὺς κολαστὴς τῶν ἄγαν ὑπερφρόνων.

Quem verſum ita protulit Seneca in Hercule furente,

Sequitur ſuperbos vltor à tergo Deus.

Cui reſpondet Monoſtichon hoc,

ἀλαζονείας οὔτις ἐκφεύγει δίκην:

Pœnam arrogantiæ effugit nemo ſuæ,

Sic

Sic & Liuius Dec. 1. lib. 3. *Superbiæ & crudelitati ſi ſeræ, non tamen leues veniunt pœnæ.* Et lib. 10. Dec. 3. *Qui non ſtatuit fœlicitati modum, nec cohibet efferentem fortunã, quanto altius elatus eſt, eo fœdius corruit.* & Seneca: *Nunquam in ſolido ſtetit ſuperba fœlicitas, & imperiorum magna faſtigia, obliuione fragilitatis humanæ, collapſa ſunt.* Et Bernardus: *Superbia de ſuperis ad ima præcipitat: humilitas ab imis ad alta leuat.* Et Hugo: *Superbia in cœlo nata eſt, ſed velut immemor, qua vis inde cecidit, illuc poſtea redire non potuit.* Et Gregorius: *Omnis ſuperbia eo ipſo in imo latet, quo ſe in alto erigit, vt inde magis ſuppoſita cunctis ſit: vnde cunctis appetit ſupereſſe.* Itaq; *ſuperbia, quæ*, teſte Auguſtino, *vermis eſt diuitiarum*, &, vt Chryſoſtomus vult, *extrema quadam dementia, ſtatim & continuo vbi naſci intelligitur, eradicanda eſt*: quemadmodum recte monet Gregorius in Moralibus: *Maxime* vero *virtutum fugienda eſt ſuperbia: Cumq; cætera vitia fere omnia in malefactis valeant, ſola ſuperbia etiam in recte factis cauenda eſt: ne illa, quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur*, vt Auguſtinus tradit. Inprimis autem opera danda eſt omnibus, vt quo maior eſt cuiuſq; fœlicitas, eo maior ſit humilitas, quæ vere eſt, vt Bernardus loquitur, *decor animæ, & receptaculum gratiæ:* &, vt Auguſtinus, *fundamentum virtutis:* &, vt Chryſoſtomus, *principium beatitudinis: adeoq; ipſius iuſtitiæ conſummatio; qua nullum Deo maius afferri poteſt ſacrificium.* Recte enim Poeta Græcus:

> ὅσ᾽ εὐτυχῆς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει:
> *Quo proſper es magis, hoc ſuperbus ſis minus.*

Et Senecæ in Troade:

> ——*Quo fortuna altius*
> *Euexit atque leuauit humanas opes:*
> *Hoc ſe magis ſupprimere felicem decet,*
> *Varioſque caſus tremere, & metuentem deos*
> *Nimium fauentes: magno momento obrui*
> *Vincendo didici.*

Sic M. Cicero in officiis docet, vt *quãto ſuperiores ſimus tanto ſubmiſſis nos geramus.* Et pro P. Quintio: *Quo plus,* inquit,

inquit, *propter virtutem nobilitatemque poſſunt: eò minus, quantum poſſint, debent oſtendere.* Et Terentius in Adelphis:

Quàm vos facilimè agitis, quam eſtis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maxime vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos vultis perhiberi probos.

Sic Auguſtinus: *Multo facilius inuenit ſiderum conditorē humilis pietas, quam ordinem ſuperba furoſitas.* Et alibi: *Humilitas homines ſanctis angelis ſimiles facit: Superbia, ex angelis dæmones facit: ipſa eſt omnium peccatorum initium, & finis, & cauſa: quippe non ſolùm peccatum eſt ſuperbia, ſed etiam nullum peccatum eſſe aut potuit, aut poteſt, aut poterit, ſine ſuperbia.* Et Gregorius: *Deum non niſi humiles contemplari poſſunt, qui dum ſe deiiciunt, ad Dei ſimilitudinem aſcendunt.* Et Bernardus: *Oportet humiliter ſentire de ſe eum, qui nititur ad altiora, ne dum ſupra ſe attollitur, à ſeipſo cadat, niſi in ſe firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus; quia, niſi humilitatis merito, non obtinentnr maxima.* Et Iſidorus: *Deſcende, vt aſcendas: humiliare, vt exalteris: ne exaltatus humilieris. Humilitas lapſum non nouit: humilitas lapſum nunquam paſſa eſt, qui enim ſibi vtilis eſt, ante Deum magnus eſt: & qui ſibi diſplicet, Deo placet. Eſto igitur paruus in oculis tuis, vt ſis magnus in oculis Domini. Tanto enim eris precioſior ante Deum, quanto fueris ante oculos tuos deſpectior.* Quo etiam pertinet Ariſtotelis illud in Quæſt. *In ſuperbiam nemo extolletur; qui æqualitatem ſeruauerit; & ſingulis in rebus ſui ipſius meminerit: reuoluens animo, vt homo hominibus præſit: vtq; Deus deleat ſuperbos: manſueros autem & humiles, extollat.*

Symbolum V.

FL. IVLII CONSTANTII.

PATIENS SIT
PRINCIPIS
AVRIS.

[Golz. *Princeps & iniqua, & æqua pariter audias.*]
Aut ſurda, aut PATIENS *magni* SIT PRINCIPIS AVRIS:
Si neſcis, læſa bilis in auro ſedet.

QVoniam *ira*, quod aiunt, *in auribus habitat*; oportet Principem non libẽter audire omnia, quæ nec vtile eſt audire, nec etiam neceſſarium, ne fortaſſis iratè aliquid aut præcipitanter agat, quod ſatius fuerit omittere. Maxime vero *aures eum habere decet obtuſas, & hebetes ad rumores atque fabulas populares*, vt Plato monet, *ne quibuſuis delatoribus & nugatoribus facile ad ſe præbeat aditum: iiſque fidem temere adhibeat.* Quod Publius etiam in Mimis docet:

Difficilem oportet habere aurem ad crimina.

Quandoquidem, vt Satyricus canit, *nihil eſt violentius aure tyranni:* Cui ſemper illud in promptu eſt:

Sic volo, ſit iubeo: ſit pro ratione voluntas.

Qumaobrem Epicharmion illud tenendum eſt, *neruos, atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere.* Quod & Pythagoras docere voluit, cum vetuit, cuius dextram

iniice-

iniicere: quoniam ea eſt hominum malitia & improbitas, vt non modò ſermo & frons; ſed vultus quoque & oculi perſæpe mentiantur. Itaque *prudenti opus eſt diffidentia*; ſecundum Sophoclem: vt nimirum *ita credatur amico; ne ſit inimico opus*, vt eſt apud Mimographum. Nam, vt Auguſtinus ſcribit, *ignorantia iudicis ſæpe fit calamitas innocentis*. Quam ego cauſam eſſe arbitror; quod olim apud Græcos in Creta ſimulacrum Iouis abſque auribus effictum fuit; vt argumento eſſet omnibus; eos, qui cæteris iura dare aut dicere debebant, neminem priuatim auſcultare; ſed vniuerſis publice conſulere oportere. Sed non ita tamen ſurdis eſſe decet principem auribus, vt plane verum non audiat, verum ſatis eſt; patientes eum habere aures; eaſque religioſas, & non obtuſas criminatione; aut; vt Plauti verbis vtar; *calumniis ſaburratas*, ſed vacuas, & omnium querelis æque patentes; in quas non ficte & ſimulate, quæſtus cauſa; inſuſurretur; ſed *qua id quod audiũt, exiſtimentur audire*, vt ad Q. Fratrem ſcribit M. Cicero. Sic & Philoſophus ille Pythagoricus monet; *principi ſine ira audiendum eſſe*. Et Demonax apud Lucianum interrogatus, quomodo bene imperet princeps: *Cohibens*, inquit, *iram, & pauca loquens, & multa audiens*. Et Cleobulus magiſtratum vult eſſe φιλήκοον; ἀλλὰ μὴ πολήκοον, id eſt, *qui libenter; quidem audiat; ſed non quæuis temere audiat*. Quandoquidem *princeps, qui vult omnia ſcire neceſſe habet multa ignoſcere*, vt Afri Domitii, dictum illud habet apud Fabium lib. 8. c. 5. Sed & in hoc ſapientia eſt iudicis, aut boni magiſtratus: vt in vtraq; parte audienda fidem & diligentiam præſtet: exemplo Alexandri Magni, qui cum in cauſis, præſertim ciuilibus, ſederet iudex: accuſatori aurem occludebat alteram: vt reo eam conſeruaret integram. Quemadmodum & Attica lege iurabant iudices, ſe velle (vt Græce loquar) ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροάσεσθαι. Quod & Phocylides monet hoc verſu:

μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

Nam, vt Menander ait:

ὁ πρὸ-

ὁ πρόκατα γινώσκων, πρὶν ἀκοῦσαι σαφῶς,
αὐτὸς πονηρός ἐστι, πιστεύσας κακῶς.

Quam ſententiam hoc modo expreſſit Seneca in Medea:

Qui ſtatuit aliquid, parte inaudita altera;
Æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.

Et Euripides in Heraclidis:

τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ δοίη λόγον,
πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς;

Quis iudicet cauſam, aut ſententiam ferat,
Priuſquam vtriuſq; ſermonem rectè audiat?

Quod vt magiſtratus ſuos monerent Thebani, principem ſuum in ſimulacro & cæcum, & auritum finxerũt: alios verò iudices, qui huic aſſident, mancos, id eſt, manibus truncatos. Cæcum quidem, ne is ſpectator ſit, aut acceptator peſonarum: auritum verò, vt eò magis ſit intentus in cauſam, auſcultando id, quod verum eſt: mãcos deniqueiudices, ne pecuniæ aliqua largitione ſe corrumpi ſinant. Manus enim ſupinæ, aut in pugnum compreſſæ, auaritiæ ſunt hieroglyphicum: oculi verò gratiæ & fauoris: aures autem, maximè ſi extantes ſint atque apertæ, docilitatis & ſtudii cognoſcendi. Ex quo rectè Pericles monuit Sophoclem laſciue & cupide oculos circumferentem: Prætorem non modò manus, ſed etiam oculos abſtinẽtes habere oportere. Et Valerius Maximus lib. 4. *Magiſtratus,* inquit, *non ſolum manus á pecunia, & lucro, ſed & oculos à libidinoſo aſpectu cõtinentes habere debet.* Et Iuſtinianus Imperator vetat iudices vllum lucrum contingere debere, ſed præ aliis omnibus in[?] ...idas Deo & magiſtratui legibuſq; manus perpetuo conſeruare. Quo etiam pertinet Marciani illa IC. lex XI. D. de pœnis: *Perſpiciendum eſt iudicanti, ne quid aut durius aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit. Nec enim aut ſecuritatis, aut clementiæ gloria affectãda eſt: Sed perpenſo iudicio, prout quæque res expoſtulat, ſtatuendum.*

Symbolum VI.

MAGNENTII.

PVDOR IVVENI

DECVS

SENI DEDECVS

[Golz. *Pudor ſeni pudor, iuueni decor.*]
Si color eſt virtutis (vt eſt) PVDOR, *aut rubor: ergò*
Cur DECVS *eſt* IVVENI, DEDECVS *ille* SENI?

PVDOR & verecundia ſi non virtus, ac comes eſt & cuſtos virtutis: metus ſcilicet turpitudinis, & amor laudis, quorum ille à vitio reuocat: hic verò ad virtutem impellit. Sed alias quidem pudor virtutis præcurſor, alias vitiorum pediſſequus dicitur. Præcurſor virtutis, ſiue anteceſſor tunc eſt, cum ne quid contra decus & honeſtatem committatur præcauet: non ſecùs ac Imperator inſidias, gubernator tempeſtatem, medicus morbum ingraueſcentem præuidet. Pediſſequus verò vitiorum eſt pudor, cum culpæ admiſſæ conſcientia, ſeipſum animus accuſat, & à ſeipſo tacitè veluti pœnas exigit: aliorum metuens ac reformidans reprehenſionem, aut iudicium. Qui ſanè *pudor in adoleſcentibus laudabilis, in ſenibus vituperabilis eſſe ſolet*, vt docet Ariſtoteles in Nicomachicis. Fit enim, vt adoleſcentes, qui per æta-

ætatem, quid laude aut vituperio dignum ſit, non ſatis intelligunt, omnibus plerumque dictis aut factis ſuis aut vitium aliquod ineſſe metuant, aut, ſi vitium aliquod commiſſum ſit, non abſque pudore & dolore reminiſcantur. Quod laudi inprimis datur huic ætati, quæ cùm ita *erubeſcit ſaluam*, adhuc *rem* eſſe arguit, ſecundum Comicum. Vnde Diogenes Cynicus ruborem hunc ex pudore natum, *colorem virtutis* appellat. Et Ariſtotelis filia Pythias *colorem* eundem *longe pulcherrimum eſſe* dixit. Sic Plato apud Plutarchum *magis ſibi placere* affirmat *adoleſcentes erubeſcentes, quam palleſcentes.* Et Q. Curtius: *Formam*, inquit, *pudor honeſtat.* Et Demades: *Pudor arx pulchritudinis eſt.* Sic Bernardus, *Verecundia venuſtatem ingerit, & gratiam auget.* Et Seneca *Bonum in adoleſcente ſignum eſt, cum ex alto rubor ei ſuffunditur.* Sed in ſenibus & adultis quos nihil facere oportet, ex quo pudor oriatur, merito is vituperatur: ſiquidem hi & rationis perfectione, & iudicii maturitate, aut poſſunt plurimum, aut poſſe debent. Nam, vt Menander ait,

κακὴ μὲν αἰδὼς, ἔνθ' ἀναίδεια κρατεῖ:
Malus pudor eſt, vbi vincit impudentia.

Et Ariſtoteles negat viro probo verecundiam conducere: quippe quæ pro rebus improbis fiat. Et Plato pudoris hoc vitioſi proprium & quaſi peculiare eſſe dicit, quod cùm cæteras cupiditates ſequatur pœnitentia: hic non ſequatur, ſed protinus in factis ipſis ſe prodat. Sic Auguſtinus. *Erubeſcentia*, inquit, *cauſa peccatum eſt.* Verùm enimuerò quoniam ſecundum Publium,

Ignoſcere humanum: vbi pudet, cui ignoſcitur:
omni ætati conueniens eſſe videtur verecundia, quę, vt Cicero ait: *cuſtos eſt virtutum omnium*, dedecus fugiens & laudem conſequens, ſine qua nihil rectum eſt, nihil honeſtum, nihil laudabile. Nam, ſecundum Gregorium, *laudabilis eſt verecundia in malo: reprehenſibilis verò in bono: propterea quod vereri malum, ſapientiæ eſt: bonum verò erubeſcere, fatuitatis.* Et, ſecundum

Bernardum, *pudor bonus eſt, quo peccare, aut peccaſſe confunderis. Pudore* enim *culpa quaſi minuitur, quæ defenſione cumulatur*, teſte Ambroſio. Ex quo recte Fabius *verecundiam vitium* quidem *eſſe*, ſed *amabile* ſcribit. Et Seneca in Epiſt. 25. *Nec de altero quidem ſatis fiducia habeo: excepto eo, qui adhuc peccare erubeſcit, nutriendus eſt hic pudor, qui quamdiu in eius animo durauerit, aliquis erit bonæ ſpei locus.* Et Hugo: *Suſtineat in audiendo verecundiam, qui in noluit faciendo habere diſciplinam.* Sic Menander:

> πᾶς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ:
> *Omnis verecundans, idem quoque eſt probus.*
> ἀνὴρ γὰρ χρηστὸς χρηστὸν αἰδεῖσθαι φιλεῖ:
> *Probus verecundari vir probum ſolet.*

ſecundum Euripidem in Iphig. Aul. Neque hunc ſolum: ſed & ſeipſum: quo fiet, vt *non erubeſcat coram aliis*, auctore Theophraſto. Nam, vt Plautus dixit in Trinummo: *Is eſt honos homini pudico, meminiſſe offficium ſuum. Pudor* enim *malignitatem vincit*, teſte Liuio, &, vt Chryſoſtomus loquitur, *frenum eſt vitiorum*; & *verecundia, moderatrix cupiditatum*, ſecundum Ciceronem. Nam *vbi ſtudium verecundiæ eſt, cupiditas ſeruit rationi*, ſecundum *V*al. Maximum: adeoque ſecundum Platonem, *inter verecundos verſatur* Devs.

Contra autem verum eſt Plautinum illud in Bacchidibus:

> *Ego illum periiſſe dico, cui quidem periit pudor.*

Nam, ſecundum Diphilum.

> ὃς οὔτ' ἐρυθριᾶν οἶδεν, οὔτε δεδιέναι,
> τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδείας ἔχει:
> *Qui nec reformidare, nec erubeſcere*
> *Scit impudentiæ omnis hic primas habet.*

Impudentia autem verè eſt, vt Euripides nominat, αἰσχίστη νόσος id eſt, *morbus peſſimus*: &, vt Xenophon, μεγίστη ἐφ' ἅπαντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών, hoc eſt, *omnium vitiorum dux maxima*,

Nam

Nam quis peccandi finem poſuit ſibi? quando recepit
Eiectum ſimul attrita de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris vno
Flagitio? vt de ſuo hoc mihi largiatur Satyricus Cæterum de laude verecundiæ notetur vna aut altera ſententia egregia: Cuiuſmodi eſt Valerii Maximi illa lib. 4. capit. 5. *Verecundia parens eſt omnis honeſti conſilii: tutela ſolennium officiorum; magiſtra innocentiæ: chara proximis: accepta alienis: omni denique loco & tempore fauorabilem præ ſe ferens vultũ.* Et Bernardi hæc: *Quid amabilius verecundo adoleſcente? quam pulchra & quam ſplendida gemma morum eſt verecundia in vita & vultu adoleſcentis? quam vera & minimè dubia bonæ ſpei nuncia: bonæ indolis index: virga diſciplinæ, expugnatrix malorum: propugnatrix puritatis innatæ: ſpecialis gloria conſcientiæ: famæ cuſtos: vitæ decus, virtutis ſedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, inſigne totius honeſti.* Et eiuſdem altera, *Quantum* DEO *diſplicet peccatorum impudentia, tantũ verecundia placet.* Et Ambroſii illa in Officiis: *Verecundia cum ſit omnibus ætatibus, perſonis, temporibus, locis apta tamen adoleſcentes maximè decet.* Idem *Pudicitiæ comes eſt verecundia, cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt.*

Symbolum VII.
DECENTII.

CELARE

DOLOREM

DIFFICILE

[Golz. *Miſer dolor, qui in tormentis non habet vocem.*]
DIFFICILE *eſt animi ſemper* CELARE DOLOREM.
Nec facile eſt triſti fingere mente iocum.

COEcilii ſententia eſt apud Gellium: *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit occultare.* Ex qua ſumptum eſſe apparet hoc Symbolum: quod monet, DIFFICILE ESSE, DOLOREM CELARE, Nam, vt Naſo canit:

——Difficile eſt imitari gaudia falſa:
Difficile eſt triſti fingere mente iocum.

Et Tibullus:

Non benè mendaci riſus componitur ore:
Nec benè ſollicitis ebria verba ſonant.

Et Cornelius Gallus:

Certè difficile eſt, abſcondere pectoris æſtus:
Panditur, & clauſo ſæpius ore fremit.

Sic Bernardus: *Miſeria nulla maior, quam falſa lætitia.* Sed quantò quidem difficilius eſt celare dolorem: tantò ſapientiùs hoc habetur. Præclarè enim Euripides in Scirone:

σοφὶ

σοφοὶ ἀποκρύπτουσιν οἰκείας βλάβας;

Sapiens homo domeſticum occultat malum.

Et in OEdipo.

οὐκ μαρτυρεῖν τὸν ἄνδρα τὰς αὐτοῦ τύχας
εἰς πάντας ἀμαθές· τὸ δ᾽ ἀποκρύπτεσθαι σοφόν.

Sortem palàm ſuam omnibus teſtarier
Stultum puto: celare prudentem decet.

Sic Menander:

οὐκ ἐμὸν ἀνοίγειν λανθάνουσαν ἀτυχίαν
ἐστ᾽· ἀλλὰ καταπακαλύπτειν φημὶ δεῖν.

Non eſt meum, latens aperire ſic malum
Cunctis: ſed occultandum ſemper hoc puto.

Et Sophocles.

μὴ σπεῖρε πολλοῖς τὸν παρόντα δαίμονα·
σιγώμενον γάρ ἐστι θρηνεῖσθαι πρέπον.

Quorſum attinet euulgare fortunam omnibus
Malam, ſilendo quam lugere conuenit?

Et Pindarus: καλῶν μὲν μοῖραν, καὶ τερπνῶν ἐς, μέσον χρὴ παντὶ λαῷ δεικνύναι: εἰ δὲ τις ἀνθρώποις θεόσδοτος ἀτλάτα κακότας προστύχη, ταύταν σκότει κρύπτειν ἔοικεν: *Bonarum quidem rerum ſortem, ac iucundarum coram oportet toti populo declarare: at ſi qua diuinitus grauior contigerit hominibus fortuna, eam abſcondere conuenit.* Et Seneca in Epiſt. 92. *Stultius nihil eſt quàm famam captare triſtitia. Sed nihil tamen eſt præcipue dolendum cuiquam in eo, quod accidit vniuerſis,* vt M. Cicero ſcribit ad Torquatum: *præſertim cum intelligas, nihil profici poſſe, in quo ſanè conficiſi fruſtra dolore, ſumma eſt ſtultitia,* teſte eodem Cicerone Tuſc. 5.

Symbolum VIII.

FL. CLAVDII IVLIANI APOSTATÆ.

PENNIS SVIS

FERIRI, GRAVE.

(Golz. *Turpe eſt ſapienti, cùm habeat animum, captare gaudia ex corpore*)

Ille magis dolet, & PATITVR MAGIS *ille dolendo,*

MARTE SVÔ PETITVR *quiſquis,* & *arte ſua.*

TAnto Chriſtianorum odio flagraſſe Iulianus Imperator ſcribitur; vt non modò religionis, ſed literarum quoque ſtudia, & vnà cum his omnes honores Reipublicæ & militiæ iis interdixerit: ſubinde vſurpans ſermone illud: οἰκείοις πτέροις βαλλόμεσθα id eſt, *Pennis ferimur propriis.* Nimirum veritus illud, ne *tela ab his ſumpta aduerſus ſe poſtea iacularentur,* vt Luciani verbis vtar, *neue à numinum cultu ita tranſirent,* vt Ammianus Marcellinus loquitur. Nam hoc eſt *pennis feriri propriis,* quemadmodum Hann bal apud Liuium libr. 2. *ſuis ſe artibus peti conqueritur. Graue* enim *eſt ſuis telis confici & in ſuum quaſi mucronem incurrere, & ſuo gladio iugulari,* vt eſt apud Com:cum, Quò etiam alluſit Ouidius in Heroid.

Heu patior telis vulnera facta meis.

Quod

Quod accidit *Mario*, qui vnus fuit è XXX. tyrannis, quē miles per inſidias adoriens: *Hic eſt* inquit, *gladius, quem ipſe feciſti.* Nam *Marius ante imperium faber ferrarius fuerat, & eius opera militis vſus in officina ferraria*; vt ſcribit Trebellius Pollio. Et Plutarchus memorat, *Braſidā ducem educto è corpore ſuo telo, eodem confodiſſe eum, qui miſerat.* Sic igitur Iulianus Cæſar, Chriſtianæ religionis ſtudio abolendæ, gentilium ſacra renouari, & templa aperiri voluit, & Chriſtianis ne literas bonas aut docerent aut diſcerent, omnino interdixit: ne quęſtum ex iis artibus facerent, quarum religionem reſpuerent aut ne doctrinis gentilium eruditi, aduerſus eos abuterentur. Sed & Chriſtum appellans Galilæum ad contumeliam nominauit, quem in extremo ſpiritu illuſit, cum moriens. *Viciſti*, inquit, *Galilae, Viciſti.* De quo ita ſcribit D. Hieronymus. *Iulianus ſeptem libros in expeditione Parthica aduerſus Chriſtum euomuit, & iuxta fabulas Poetarum ſuo ſe enſe lacerauit. & Nazarenum noſtrum, vel, vt ipſe ſolebat dicere, Galilæum ſtatim in prælio ſenſit, & mercedem linguæ putidiſſimæ, conto in illis, perfoſſus, accepit.* Cæterum Ammianus Marcellinus aliud eiuſdem Symbolum refert, qui militibus de ſalariis non acceptis apud ſe conqueſtis ſubinde dixerit: *Imperatorem bellicoſum ac vigilantem, ferrum habere: nō aurum.* Zonaras verò ſcribit, eum in victu adeo fuiſſe temperantem, vt & naturalia illa, ructus inquam & ſputa, fere euitaret. philoſopho ne reſpirandum quidem eſſe dicens, ſi fieri poſſet. Qua in re imitat⁹ fuiſſe videtur Perſas, *apud quos turpe quodammodo haberi* auctor eſt Xenophon *tam exſpuere, quàm emungi propalam. itemq; flatibus videri refertum, aut ad vrinam profundendam ſecedere.*

Symbolum IX.
FL. IOVIANI.

SCOPVS

VITAE

CHRISTVS.

Sit CHRISTVS VITAE SCOPVS, *& ſit meta ſalutis:*
Non errat, vita cui ſcopus ille placet.

FL. Iouianum Principem & Imperatorem fuiſſe Chriſtianiſſimum Symbolum hoc eius teſtatur: CHRISTVS VITAE MEÆ SCOPVS, qui ſub Iuliano Cæſare baltheum ponere, & de vita periclitari, quam à Chriſto deficere maluit. Sed & eo ipſo paulò poſt in acie extincto, Imperator militari fauore ſalutatus, imperium primo abnuit, quod ſe gentilibus imperare nolle diceret: Verùm militibus tandem ſe Chriſtianos eſſe acclamantibus, imperium haud inuitus ſuſcepit, & ſtatim gentiles templa claudere, & cruenta omittere ſacrificia imperauit, ac præterea congiarium à Conſtantino Magno inſtitutum, quod à Iuliano abrogatum fuerat, Eccleſiæ reddidit: vnum SCOPVM VITAE SVAE CHRISTVM prædicans, quem propoſitum eſſe oporteat Reipublicæ moderatori, quo intueri, & quo curſum ſuum dirigere debeat. Nam *omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtitutio, quem imitari viuendo tutiſſimum eſt*, ſecundum Augu-

Auguſtinum. Quippe *qui*, vt Bernardus loquitur, *origo eſt omnium virtutum*, ſiquidem & prudentia vera in *Chriſti doctrina, & iuſtitia in miſericordia & temperantia in vita & fortitudo in paſſione eius conſpicitur*. Sed quoniã nihil prodeſt ſtudium perueniendi aliquo: niſi illud, quod eo, quo intendas, ferat, deducatque cognoris: in ſolum Chriſtum intueri fas eſt, qui eſt *via, veritas, & vita, adeoq; porta cœli, & requies animæ*, ſecundum Bernardum: adeo vt *non niſi per Chriſtum ad Chriſtum perueniatur*. teſte Auguſtino. Sic D. Petrus Apoſtolus nos Chriſti exemplo viuere monens: *Chriſtus*, inquit, *pro nobis iniuriam paſſus eſt: nobis præſcriptum relinquens, vt eius veſtigia ſubſequamur*. Nam is profecto honeſtiſſimus proficiendi modus eſſe videtur, qui ab optimi & clariſſimi cuiuſque imitatione proficiſcitur. Quid autem Chriſto melius eſt aut illuſtrius? qui cùm ſit forma & imago DEI immortalis: optimum ſane fuerit, nos ad eius imaginem totos conformari, & ab eius ſimulachro, morum ac vitæ lineamenta ducere: Recte igitur Auguſtinus: *Tota vita Chriſti in terris, per hominem, quem geſſit morum fuit diſciplina. Nam omnia bona mundi Chriſtus contempſit, quæ contemnenda docuit: & omnia mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcepit: vt nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in his timeretur infœlicitas*, Et Bernardus. *Plane dignus eſt morte, qui tibi*, CHRISTE, *recuſat viuere, & qui tibi non ſapit, is deſipit: & qui curat eſſe, niſi propter te; is pro nihilo eſt, & nihil eſt. Propter teipsũ, Deus, feciſti omnia, Et qui eſſe vult ſibi, & non tibi, is nihil eſſe incipit inter omnia*. Item: *Ne mundi gloria, aut carnis voluptate aliqua abducaris, dulceſcat tibi pro ea ſapientia Chriſtus, ne ſeducaris ſpiritu mendacii aut erroris, illuceſcat tibi veritas Chriſtus, ne aduerſitatibus fatigeris confortet te virtus Chriſtus.*

Sym-

Symbolum X
FL. VALENTINIANI.

PRINCEPS

SERVATOR

IVSTVS

[Golz. *Francum amicum habeto, vicinum ne habeto*]
PRINCEPS *ſit populi* SERVATOR IVSTVS. *& æquus.*
Iuſtitiæ vires temperet ille ſuas.

Si iuris ſimul eſt dux, iuſtitiæq; miniſter.
Iuſtitiæ & iuris cura ſit vna duci.

CElebre eſt & vulgo decantatũ Deliacum illud Epigramma, quod Ariſtoteles refert libro Nicomachorum primo.

κάλλιστον τὸ δικαιότατον: λῷστον δ᾽ ὑγιαίνειν:
ἥδιστον δὲ πέφυχ᾽ οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν:
Iuſtitia eſt formoſa valetudo bona res eſt.
At iucunda, frui, quod quis habere cupit.

Quod iiſdem fere verbis, ſed mutatis numeris, ſic protulit Sophocles in Creuſa.

κάλλιστόν ἐστι τοὔνδικον πεφικέναι:
λώιστον δὲ ζῆν ἄνοσον: ἥδιστον δ᾽ ὅτῳ
πάρ ἔστι λῆψις, ὧν ἐρᾷ καθ᾽ ἡμέραν.

Et

Et Plato lib. 2. Politicornm: πάντες, inquit, ἐξ ἑνὸς σόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν ἡ μὲν σωφροσύνη τε, καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέν τοι, καὶ ἐπίπονον: *Omnes vno ore canunt, quam pulchra ſit res & honeſta temperantia ac iuſtitia, ſed difficilis ea tamen, ac laborioſa.* Sic Ariſtoteles lib. 5. ad N comachum: κρατίστη, inquit, τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη. καὶ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός: *Præſtantiſſima omnium virtutum eſſe videtur iuſtitia:* & ſecundum Euripidem.

Nec tam Heſperus, nec Lucifer mirandus eſt.

Et M. Cicero in Officiis lib. 3. *Iuſtitia omnium eſt domina & regina virtutum.* Et libro primo: *Iuſtitiæ ineſt ſplendor virtutis maximus, ex qua vna virtute viri boni nominantur.* Et ibidem: *Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ eſt iuſtitia: ſine qua nihil eſſe poteſt laudabile.* Sed & Pindarus apud Athenæum: χρύσεον ὄμμα τὸ τῆς δίκης, καὶ χρύσεον πρόσωπον δικαιοσύνης, id eſt, *aureum oculum, & auream faciem iuſtitiæ* nominat. Et Orpheus in hymno ſuo, quē inſcripſit, *Iuſtitiæ ſuffimentū*, ὄμμα δίκης ἀγλαομόρφου *appellat.* Et Ammian. Marcellinus: *Vigilat iuſtitiæ oculus, ſempiternus.* Et alibi: *Inconniuens iuſtitiæ oculus, arbiter & vindex perpetuus rerum; attente vigilat.* Polus vero Lucanus, Pythagoræus Philoſophus, in libro de inſtitia: δοκεῖ μοι, inquit, τῶν ἀνδρῶν τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε, καὶ τιθήναν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσειπεῖν. ἄτερ γὰρ ταύτας, οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον οἷόν τε εἶμεν. ἁρμονία γάρ ἐστι, καὶ εἰρήνα τᾶς ὅλας ψυχᾶς μετ' εὐρυθμίας. δηλοφανέστερον δὲ καὶ γένοιτο τὸ ταύτας κράτος, ἐπάξουσιν ἡμῖν τὰς ἄλλας ἕξιας. μερικὰν γὰρ ἔχοντι αὐταὶ τὰν ὠφέλειαν, καὶ ποθ' ἕνα. ἃ δὲ ποθ' ὅλα τὰ συστάματα, καὶ ἐν πλάθει. ἐν κόσμῳ μὲν ὦν αὐτὰ τὰν ὅλαν ἀρχὰν διαβραβεύουσα, πρόνοιά τε, καὶ ἁρμονία, καὶ δίκα, γένεος τινὸς θεῶν οὕτω ψαφιξαμένων, ἐν πόλει δὲ εἰρήνα τε, καὶ εὐνομία δικαίως κέκληται. ἐν οἴκῳ δ' ἐστὶν ἀνδρὸς μὲν, καὶ γυναικὸς ποτ' ἀλλάλως ὁμοφροσύνα: οἰκετᾶν δὲ ποτὶ δεσπότας εὔνοια: δεσποτᾶν δὲ ποτὶ θεράποντας κηδεμονία. ἐν σώματι δὲ, πρᾶτα καὶ ἅπασιν ἀγαπατοτάτα ζώοις, ἅτε ὑγίεια, καὶ ἀρτιότας: ἐν δὲ ψυχᾷ σοφία, ἡ ἐκ τᾶς ἐπιστάμας τε, καὶ δικαιοσύνας γινομένη παρ' ἀνθρώποις. εἰ δ' αὐτὰ τὸ ὅλον, καὶ τὰ

μέρεα

μερέα οὕτω παιδαγωγεῖ τε, καὶ σώζει, ὁμόφρονα, καὶ ποτάγορα ἀλλάλοις ἀπεργαζόμενα: πῶς οὐ μάτηρ, καὶ τιθήνα πάντων τε, καὶ πάντων πανψαφεὶ λέγοιτο; Quæ verba ita Latine ſonant: *Iuſtitia cæterarum virtutum omnium parens & altrix vocanda mihi videtur: neque ſine ea fieri poteſt, vt quiſquã aut temperans ſit, aut fortis, aut prudens. Eſt enim harmonia quædam & pax totius animi, cum apto & compoſito motu Quanta autem vis ſit illius & poteſtas magis è cæterorum habituum inſpectione cognoſci poteſt. Nam cæterorum vtilitates ad vnum ſaltem pertinent: huius vero ad omnia, quæ compoſita ſunt, & ad multitudinem. Ea igitur in mundo quidem prouidentia vocatur, & harmonia, & iudicium, & mẽs deorum, qui ita ſtatuerunt: in ciuitate autem pax, & bona legum conſtitutio: in domo priuata, viri quidem, & vxoris mutua concordia: Seruorum autem in dominos bonus animus: & viciſſim in dominis, amica & beneuola ſeruorum procuratio: in corpore autem & animo, primum quidem ea, quæ omnibus chariſſima ſunt, vita, & bona valetudo, & integritas virium: tum vero ſapientia, omnisq́; ſcientia. Quæ igitur vna & totum; & partes ita regit & tuetur: efficiens omnia inter ſe amica & concordia: quidni communis omnium parens, & altrix omnium ſuffragiis prædicetur?* Hactenus Polus. Cæterum tanta iuſtitiæ vtilitas eſt & neceſſitas, vt ſine ea non poſſit conſtare vitæ humanæ societas & cõmunitas. Vnde Plato eam nominat, ἕρμα πόλεων, id eſt, *fulcrum ciuitatum*: Et in Protagora *iuſtitiam* ac *pudorẽ, duo vitæ humanæ vincula atque ornamenta maxima* appellat. Sic & M. Cicero in Paradoxis: *ius & æquitas, vincula ciuitatum. Cuius profecto vis maxima eſt, non ſolum inter leges & iudicia, & inſtituta Reipublicæ ſed & in vita priuata ac ſolitaria, vt ne illi quidẽ, qui maleficio ac ſcelere paſcuntur, poſſint ſine vlla particula iuſtitiæ viuere*, vt egregie hoc explicat M. Cicero in Officiis. Quãquam vero omnibus hominibus iuſtitia ad rem gerendam neceſſaria eſt, cum boni viri ſit, vt Euripides monet, τῇ δίκῃ ὑπηρετεῖν, id eſt, *iuſtitiæ inſeruire*: *cumque egregium ſit inprimis, vt foris, ita domi: vt in magnis, ita in paruis: vt in alienis, ita in ſuis agitare iuſtitiam*, teſte C. Plinio Secundo:

tamen

tamen *ſummum in regibus & principibus bonum eſt, iuſtitiam colere*, vt Gregorius ſcribit: *& ius habere ſupra omnẽ iniuriam poſitum*, vt Seneca ait: quippe *ſine qua ne Iupiter quidem principem agere poteſt*, vt Viues dixit. Ex quo Pindarus Iouem Soterem facit vna habitantem cum Themide: REGEM SERVATOREM IVSTVM hoc modo interpretans, vt refert Clemens lib. 5. Stromatum. Sic & Xenophon in Cyro lib. 7. nullas opes viro, ac præſertim Principi, pulchriores honeſtioresq; cenſet, quam virtutem & iuſtitiam: ἐγὼ μὲν οὐδὲν νομίζω γε ἀνδρὶ, ἄλλως τε, καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης. Sic & Valentinianus Imperator cum ſummus eſſet iuſtitiæ cultor: & iniuſtos magiſtratus ac iudices ſeuere puniret: ſubindè in ore habuit dicterium illud: τὸν κρατοῦντα ἀπαιτεῖσθαι, περὶ τῆς ἄλλων δικαιοσύνης φροντίζειν, id eſt, A PRINCIPE INPRIMIS FLAGITARI CVRAM IVSTITIÆ, vt eſt apud Zonaram lib 3. rectè quidem illud vt videtur: Nam, vt Cicero refert, *fruendæ iuſtitiæ cauſa, initio bene morati reges conſtituti ſunt: qua ſola*, vt Auguſtinus ait, *ſuſtentatur Reſpublica*: &, vt Salomon, *ſtabilitur thronus, quæ omnium bonorum cauſa eſt. Plane* enim, ait Auguſtinus, *remota iuſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* Bene itaque & eleganter Gregorius: *Iuſtitia regis*, inquit, *pax eſt populorum: tutamẽ patriæ: immunitas plebis: temperies aeris: ſerenitas maris: terræ fœcunditas: ſolatium pauperum: cura languorum: gaudium hominum: hæreditas filiorum: denique ipſa ſibimet ſpes beatitudinis futuræ.*

Sym-

Symbolum XI.

FL. VALENTIS.

ALIENVS
AB IRA,
ALIENVS
A IVSTITIA.

[Golz. *Suſpicionibus ſecurus.*]

Qui nimis eſt facilis dux, & placabilis iræ:
Cultor iuſtitiæ non ſolet eſſe bonus.

APud Zonaram lib. 3. Annalium, Valentis Imperatoris hoc Symbolum legitur: *ὡς ὁ ταχὺ μεταθέμενος τῆς ὀργῆς, καὶ τοῦ δικαίου μετάθοιτο τάχιστα*, id eſt, QVOD QVI AB IRA, IS A IVSTITIA FACILE DIMOVEATVR. Perinde vt & Domitianus Cæſar principem eum qui non ſubinde multos puniret, fortunatum magis, quam bonum, eſſe dixit: propterea, quod, vt Lactantius ait, *nullum imperium ſine ſeueritate eſſe poſſit.* Fuiſſe autem inexorabilis iracundiæ vterque perhibetur Cæſar: ac propterea conſcientia timidus, ſuſpicioſusq; in omnes ac crudelis: *πᾶν γὰρ δειλὸν καὶ ψοφοδεές.* Ac verum quidem eſt, perſæpe *iraſcendum eſſe magiſtratui, iuſtitiæ gratia*: vt Soſi-

Soſiphanes monet apud Stobæum: δεῖ ὀργὴν, ἣν ἰχ' ἐνδίκε λαβεῖν: vel, vt Sophocles,

ξὺν τῷ δικαίῳ μεγάλα ἔξεστι φρονεῖν:

Pro iure iuſtitiaq; eſſe animosũ licet. Siquidẽ nõn iraſci ob eas cauſas, ob quas iraſci oporteat, ſtultorum eſt: & omninò eorum, qui omni ſenſu carent, quique nulla iniuria commouentur in ſe, vel in ſuos; quod admodum eſt ſeruile, & non minus contra officium, quàm temerè iraſci, id eſt, ob eas cauſas, ob quas non deceat, & iis, quibus non oporteat, aut plus, quàm o-oporteat. Itaque. Ariſtoteles in Nicomachicis laudat iram moderatam: quam πραότητα vocat, cuius munus eſt: ὀργίζεσθαι, ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἷς δεῖ: ἔτι δὲ καὶ ὥστε, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον: id eſt, *iraſci, quib. de cauſis, & quibus oporteat, ac præterea, quomodo, & quando, & quandiu oporteat.* Quem ſanè modum dignare, & certis quaſi finibus circumſcribere, admodum difficile eſt: vt ne ab homine quidem conſiderato, niſi ex ſingulis factis & perſonis & temporibus, iudicari hoc queat. Eam verò *iram* Academici veteres *cotem fortitudinis* dixerunt: & à natura vtiliter attributam hominibus. Quomodo & Plutarchus σύμμαχον ἀρετῆς ὀργὴν *iram Virtutdinis ſociam* appellat: χρήσιμον ἐν τε πολέμῳ, καὶ ἐν πολιτείαις, *tum in bello, tum in Republica adminiſtranda vtilem.* Neque ſane hoc ſine cauſa, cùm non iraſci ſceleribus ac vitiis, vt dixi, ignaui ac diſſoluti potius eſſe videatur, quam viri fortis & iuſti, qualem nemo vir bonus magiſtratum æquo animo ferat. Sed neque tamen ita temere iraſcendum eſt, aut immoderatè, ſed conſideratè ac moderatè adeoque ira *vtendum tanquam milite; non tanquam Imperatore.* ſecundum Senecam. *Maxime* autem *prohibenda eſt ira in puniendo: ſiquidem nunquam, qui iratus accedit ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parum: vt cauendum ſit diligenter, ne maior ſit pœna, quàm culpa:* vt M. Cicero præcipit in Officiis. Nam *Vbi eſt feruida vindicta, non eſt temperata iuſtitia,* ſecundum Caſſiodorum. Quò fit, vt plus ſæpe ira exigat in vindicta, quam accepit in iniuria. Itaque *ira*

cum delinquentium culpas inſequitur, non debet menti; quaſi domina praire, ſed poſt rationis tergum quaſi ancilla famulari, teſte Gregorio in Moralibus. Præcipue vero *iuſtis iraſci non conuenit*, vt Pentheus monet apud Euripidem in Bacchis:

τοῖς μὲν δικαίοις οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.

Sed *nec ob leuem cauſam iracundum ſe exhibere fas eſt*; ſecundum præceptum illud Epicharmi:

μὴ ᾽πὸ μικροῖς αὐτὸς αὑτὸν ὀξύθυμον δείκνυε.

Quod ſi vero iraſcendum eſt, ſequendum eſt Prophetæ illud: *Iraſcimini & nolite peccare.* Concedit ille, quod naturæ eſt: negat, quod culpæ eſt. Quod dictum Ambroſius explicans in Officiis: *Iraſcimini*, inquit, *vbi eſt culpa cui iraſci debeatis. Fieri enim non poteſt, vt non rei moueatur in dignitate magiſtratus, alioqui non virtus, ſed lentitudo & remiſſio iudicatur.* Et Bernardus, *Iuſtitiæ vigor ſemper ſit feruidus, ſed nunquam tamen præceps, quo nimirum ſit iuſtitia temperata. Quoniam præceps vbiq; damnatur iudicium, ſed potiſſimum in exitium*, vt Auguſtinus loquitur. Sic nimirum *alia eſt ira*, vt Gregorius ſcribit, *quam impatientia excitat: alia quam zelus reformat: Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Ira per vitium oculos mẽtis excæcat: ira autem per zelum turbat. Si nobis aut aliis delinquentibus iraſcimur, non peccamus: nam ſi alios ſic, vt nos, amare præcipimus: reſtat vt ſic eorum erroribus, ſicut noſtris vitiis iraſcamur.* Ex quo recte Chryſoſtomus: *Si ira*, inquit, *non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. Itaque qui cum cauſa non iraſcitur, peccat. Patientia enim ſine ratione vitia ſeminat, & negligentiam nutrit: & non ſolum malos, ſed etiam bonos ad malum inuitat.* Et paulò poſt: *Qui cum cauſa iraſcitur, non fratri ſuo iraſcitur, ſed vitio: qui vero iraſcitur fratri, reſpiciendo ad naturæ communionem, vel fidei vnitatem, reus erit iudicii.* Et alibi: *Nec iuſtitia ſine miſericordia eſt iuſtitia, ſed crudelitas: nec miſericordia, ſine iuſtitia eſt miſericordia, ſed fatuitas.* Similiter & Clemens

mens diſtinguens, *ira*, inquit, *illa mala eſt, vbi mentem turbat, vt rectum conſilium perdat: Illa vero ira, quæ malos punit, perturbationem mentis non infert.* Hæc eſt enim iuſta & neceſſaria iracundia; qua vnuſquiſque in iis, in quibus errauit, & perperam geſſit; indignatur: & ſemetipſum incuſat. *S*ic & Bernardus: *Non iraſci, vbi iraſcendum eſt; nolle emendare, peccatum eſt.* Sic & Lactantius de ira. *Iraſci*, inquit, *rationis eſt, ſiquidem auferuntur delicta, & refrenatur licentia, quod vtique iuſte, ſapienter vtiq; fit*: Et alio in loco.: *Neque iudex aut magiſtratus veniam dare poteſt peccatis: quia voluntati ſeruit aliena: Deus ſolus poteſt, quia eſt legis ſuæ diſpenſator ac iudex.* Quò & Senecæ illud pertinet: *Tam omnibus ignoſcere crudelitas eſt, quam nulli.* Et M. Ciceronis iſtud: *Seueritas ſalutaris inanem vincit ſpeciem clementiæ.* Idem eiuſdem hoc in Officiis: *Nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia; quia ira probanda eſt, vt adhibeatur Reipublicæ cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt.*

Symbolum XII.

FL. GRATIANI.

NON

QVAMDIV

SED

QVAM BENE.

NON, QVAMDIV *viuas*, *refert*, SED QVAM BENE:
Nam ſat diù viuis, modò ſi viuas benè.

VTinam tam diu vixiſſet, quam bene imperauit Fl. Gratianus Cæſar: princeps ſane religioſus ac bonus: &, vt Homerico verſu vtar,

ἀμφότερον βασιλεὺς ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής:
Tam bonus imperio rex, quàm dux fortis in armis.

Sed breue tempus ætatis ſatis longum ad bene viuendum ratus, ſuo quodam Symbolo vſus fuiſſe ſcribitur quod vetus Poeta hoc modo protulit:

NON QVAMDIV, SED QVAM BENE *viuas cogita:*

Nam, ſecundum Plautum in Trinummo, *vt benè viuitur, diù viuitur.* Et, ſecundum Chryſoſtomum, *diu vixit, qui paucis annis multa talenta lucrifecit, bene viuendo.* Etenim, *vt ſatis vixerimus, non anni & dies faciunt,*

ſed

ſed animus: vt Seneca ſcribit in Epiſt,62. *Neque enim vi-uit is, cui nihil eſt in mente, niſi vt viuat*, ſecundũ Socratẽ. Et, ſecundum Tulliũ, *qui nihil habet in vita iucundius vita: is cum virtute vitam non poteſt colere. Sæpe* itaque *fit, vt qui diu viuit, parum vixerit: quia ſcilicet bene non vixit*: eodem Seneca auctore in epiſt.50. Quinimò, vt idem ſcribit, *ſæpe in hoc eſt bene viuere, ne diu viuas*. Nam, &, ſecundum Ariſtotelem, *melius eſt bene viuere, quàm vita*. Et ſecundum Iamblichum, οὐ τὸ ζῆν ἐπὶ πλεῖστον ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν: *non vita maximè eſt facienda, ſed bona vita*. Quandoquidem, vt Publius ait;

In vita longa multa accidunt, quæ nolis.

μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς φέρει;

Quid longa vita fert, niſi multum mali;

vt Menander dixit. Et vt Sophocles.

οὐδὲν μέγ' ἄλγος, οἷον ἡ πολλὴ ζωή;

Quàm longa vita, nullus eſt maior dolor.

Sic & Seneca in Hercule OEtæo;

——— *mortis habet vices,*

Lente cum trahitur vita gementibus.

Sic igitur non vt diu viuamus, curandum eſt, ſed vt bene, Bene autem viuere, eſt honeſte viuere: honeſte autem viuere, cum laude & gloria viuere; Sic *breue* ſecundum Maronẽ, *& irreparabile tempus omnibus eſt vita*: adeò *vt ſi quis peruiuat vſque ad ſummam ætatem, tamen breue eſt ſpacium*, vt eſt apud Comicum, ſed memoria bene actæ vitę eſt ſempiterna, quæ profectò ſi non eſſet longior, quam hæc vita; quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem gloriamque contenderet? Ex quo rectè M. Cicero pro Seſtio: *Vita*, inquit, *breuis eſt gloriæ curſus ſempiternus*. Et C. pro Rabirio. *Exiguum nobis vitæ curriculum naturã circumſcripſit: immenſum gloriæ. Neque enim vita hæc dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur: illa inquam, illa vita eſt, quæ viget memoria ſeculorum omnium, quam poſteritas alit, quam ipſa æternitas ſemper intuetur*: vt idem ſcribit Cicero pro M. Marcello. Et in Catone Maiore: *Præſtantes viri nunquam tanta conati eſſent, quæ ad poſte-*

ritatis memoriam pertinerent, niſi animo vidiſſent poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. Nonne melius multos fuiſſet otioſam ætatem, & quietam ſine vllo labore & contentione traducere? Sed neſcio quomodo animus erigens ſe, poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cum exceſſerit è vita, tum deniq; victurus ſit. Quamobrem ſtultè ſoliciti ſunt de vitæ diuturnitate, qui de honeſtate vitæ parum ſunt ſoliciti, quo ipſo vitam maxime negligunt. Pulchre enim Menander:

ἀμελοῦντα τοῦ ζῆν σοὺκ ἔνεστ' εὐσχημονεῖν:

Qui negligit vitam, haud honeſtè vixerit.

Sic & Varro in modio ſcripſit, *non eos optimè vixiſſe, qui diutiſſime vixerint, ſed qui modeſtiſſimè.* Et Seneca in Epiſt. 49. *Quæris, quod ſit ampliſſimum vitæ ſpacium? vſq; ad ſapientiam viuere. Viuere enim in tota vita diſcendum eſt, & quod magis mirandum eſt, in tota vita diſcendum mori,* eodem Seneca teſte in lib. de breuit. vitæ. Et alibi: *Quomodo fabula, ſic vita, non quàm diu, ſed quam bene acta ſit, refert: nihil ad rem pertinet, quo loco deſinamus, quocunq; voles, deſine: tantum bonam clauſulam impone.* Et Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana: *Plenitudo eſt & beatitudo perfecta, vt citò quiſq; intelligat, & bene viuat. Sed ſi forte vtrunq; non poteſt: melius eſt bene viuere, quàm cito intelligere. Qui enim bene viuit, meretur amplius intelligere. Qui male viuit, &, quod intelligit, perdit.* Sed &, vt Mimus habet.

Male viuunt, qui ſe ſemper victuros putant:

Semper enim prorogant in craſtinum, ſic quid eſt voluptatis aut rei bonæ. *Moleſtum* autem *eſt*, vt Seneca teſtatur, *ſemper vitam inchoare: male viuunt, qui ſemper viuere incipiunt, quia ſemper illis eſt imperfecta vita: quidam tunc viuere incipiunt, cum deſinendum eſt, ſi hoc iudicas mirum, adiiciam, quod magis admireris: quidam ante viuere deſierunt, quam inciperent,* vt eſt in ep. 23. Sic verū eſt, quod Simonides dixit, *quoſdam tempus viuere exiguum*

guum, ſed annos multos. Nam, vt idem Seneca docet, *vita, ſi ſcias vti, longa eſt, ſed exigua pars eſt vitæ, qua nos viuimus: cæterum omne ſpatium, non vita, ſed tempus eſt.* Sed & huc pertinet eiuſdem ſententia illa ex Epiſtola 49. *Non, vt diu viuamus, curandum eſt, ſed vt ſatis, animo longa eſt vita, ſi plena eſt, impletur autem cum animus ſibi bonum ſuum reddidit, & ad ſe poteſtatem ſui tranſtulit.* Et Epiſtola 22. *Nemo quam bene viuat, ſed quam diu, curat, cum omnibus poſſit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli.* Et Epiſt. 78. *Vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt, vbicunq; deſines, ſi bene deſinas, tota eſt.* Et ibidem: *Quomodo fabula, ſic & vita, non quam diu, ſed quam bene acta ſit, refert.* Item: *Sapiens cogitat ſemper qualis vita, non quanta ſit. Non enim viuere bonum eſt, ſed bene viuere.* Præclare etiam Martialis Epigrammatum libro primo:

Non eſt (crede mihi) ſapientis dicere, viuam:
Sera nimis vita eſt craſtina, viue hodie.

Et libro decimo:

Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Viuere bis, vita poſſe priore frui.

Symbolum XIII.

FL. VALENTINIANI IVNIORIS.

AMICVS VETERRIMVS OPTIMVS

[Golz. *Nouos parans amicos, ne obliuiſcaris veterum:*]
Quò benè quis conſueuit, AMICVS *is* OPTIMVS *eſto:*
Neſcis quippe, nouus qualis amicus erit.

PLutarchus in libro de amico & adulatore: *Vt numum, inquit, ſic amicum oportet habere probatum, antequàm eo opus ſit.* Et Seneca: *Expedit iam probatos amicos amare: non amatos probare.* Et in Epiſt. 3. *Omnia cum amico delibera, ſed de ipſo prius: nam poſt amicitiam credendum eſt, ante amicitiam iudicandum.* Sic & vulgatum illud, quia verum eſt, in prouerbium venit: DELIGAS, QVEM DILIGAS. Quo monemur, in amicis deligendis opus eſſe prudentia: in iiſdẽ v. deligendis fide atq; conſtantia. Plurimũ n. refert intelligere, quomodo amici & deligẽdi, & diligendi ſint, cùm *eos ſequi potiſſimũ amicos oporteat, quos nõ pudeat elegiſſe,* vt Bias dixit. Quod & Euripides monet in Heraclidis: *non deligendos eſſe amicos deteriores, ſi præſtantiores habere liceat.* Et Pythagoras in

In ſymbolis ſuis prohibet *cuiuis dextram porrigere*, id eſt, in amicitiam vnumquemuis recipere, ſed potius deligere, quem diligendum putes, quod pulchre & eleganter exponit Plutarchus, περὶ τῆς πολυφιλίας. Cum quo Solonis illud conuenit apophthegma, quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius: φίλους μὴ ταχὺ κτῶ· οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε: *Amicos ne cito para, quos autem paras, ne repudia.* Sic & Iſocrates *tarde contrahendas eſſe amicitias, ſed contractas perpetuo conſeruandas eſſe monet.* Et M. Cic. in Lælio: *Vna*, inquit, *hæc cautio ſit atque prouiſio in amicitia, vt ne nimis cito diligamus, neue indignos, digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa, cur diligantur.* Et paulo poſt: *Amici ſunt firmi & ſtabiles & conſtantes eligendi, cuius generis eſt magna penuria, & iudicare difficile eſt ſane, niſi expertum. Eſt igitur prudentis, ſuſtinere vt curſum, ſic impetum beneuolentiæ, quo vtamur in amicitia, quaſi aquis tentatis, ſic aliqua ex parte periclitatis moribus amicorum.* Et Plinius: *Vt Zeuxis lente pingebat, quod diu duraret: ita diu explorandus amicus, qui ſit perpetuus futurus.* Nam verum eſt, quod Ariſtoteles lib. 7. Eudemiorum ſcribit: οὐδὲν ἄνευ χρόνου φίλος: *non eſt amicus abſque temporis mora.* Quippe, ſecundum Menandrum,

> κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ:
> *Vt ignis aurum, tempus ita amicum probat.*

Nec diſcrepat ab hac ſententia Pindari illa in Pythiis: πειρῶντι καὶ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει, καὶ νόος ὀρθὸς ἀδελφεοὺς ἐπαινήσει ἐσθλούς: id eſt, *aurũ qui probat, in Lydio lapide probat: & mens recta fratres laudat bonos ac ſinceros.* Et Iſocratis hæc in Paræneſi: δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε περὶ τὸν βίον ἀτυχίας, καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας. τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν: τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκομεν: *Amicos cum in vitæ calamitate, tum in periculorum ſocietate cognoſces. Nam vt aurum igne exploratur: Sic amicorum fides rebus aduerſis declaratur.* Quam ſententiam M. Cicero ita expreſſit: *Vt aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpicitur.* Et C. Iul. Cæſar lib. 3. de bello ciuili: *Plerunq; in calamitate ex animis ini-*

mici exiſtunt. Et Seneca: *Aurum ignis probat: miſeria fortes viros.* Et Ouidius lib. 1. Triſt.

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum:
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Cui aſtipulatur Menander hoc:

χρυσὸς μὲν οἶδε δοκιμάζεσθαι πυρί·
ἡ πρὸς φίλον ὡς εὔνοια καιρῷ κρίνεται·
Aurum quidem probatur igne: Sed fides
Probatur ipſo recta amici tempore.

Verum cum *amicitia non niſi inter bonos eſſe poſſit*, vt Cicero docet: (nam *amicitia expers virtutis, auctoritas expers veritatis, contemnenda.*) Sane tenendum eſt Senecæ illud præceptum, qui monet, *vt primum ſe quiſque exhibeat bonum, ac tum demum quærat alterum ſibi ſimilem & æqualem.* Pares enim *paribus*, veteri prouerbio, *facilime congregantur*: &, vt Q. Curtius ſcribit, *firmiſſima eſt inter pares amicitia, in qua & plus valet ſimilitudo morum, quā affinitas*, teſte Cornelio Nepote in vita Pomponii Attici: ὅμοιον γὰρ ὁμοίῳ φίλον: καὶ ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται: id eſt, *Simile ſimili amicum: & ſimile appetit ſimile*, teſte Ariſtotele. Ex quo genere eſt illud: ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ: *Similitudo mater amoris*: &, vt Plato lib. 8. de legibus ait, φίλον μὲν ὅμοιον ὁμοίῳ κατ᾽ ἀρετὴν, καὶ ἴσον ἴσῳ. *Amicum eſt ſimile ſimili, quo ad virtutem, & æquale æquali.* Quo fit, vt *ea ſit iucundiſſima amicitia, quam morum ſimilitudo cōciliat*, ſecundum Tullium in officiis. Et pro Plancio: *Vetus eſt lex iuſtæ veræque amicitiæ, vt idem amici ſemper velint: nec eſt vllum amicitiæ certius vinculum, quam conſenſus & ſocietas conſiliorum ac voluntatū.* Quo etiam Saluſtianum illud pertinet: *Idem velle, atque idem nolle, ea demū vera amicitia eſt.* Sic nimirum *amicitia fit æqualitas*, ſecundum Pythagoram, *vt amicus ſit tanquam alter idem*: & amicitia vna anima, in duobus habitans corporibus, & amicorū communia omnia. Quæ ſi hoc modo vera ſunt (vera autem quis eſſe dubitet?) ſatis manifeſtum eſt, veterem amicum & cognitum, nouo & inexplorato fere anteponendum eſſe. Nam amicitia tanto eſt certior, quāto vetuſtior: quia facile mutari nō

poteſt,

poteſt quod per ſecula longa cuſtoditur. *Neq; magnitudine munerum, ſed conſtantia morum annuetur amicitia,* teſte Tacito. Sic *vera amicitia tantum inter bonos oritur: inter meliores proficit: inter optimos conſummatur*, vt Caſſiodorus ſcribit in quadam Epiſtola. Quod & M. Cic. docet in Lælio, cuius verba integra huc adſcribere libet: *Exiſtit*, inquit, *quædam quæſtio ſubdifficilis: nũ quando amici noui, non indigni amicitia, veteribus ſint anteponendi: vt equis vetulis teneros anteponere ſolemus. Indigna homine dubitatio. Non enim amicitiarum eſſe debent, ſicut aliarum rerum, ſatietates. Veterrima quæque (vt ea vina, quæ vetuſtatem ferunt) eſſe debent ſuauiſſima: verumq; eſt, quod vulgo dicitur: Multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, vt amicitiæ munus expletum ſit. Nouitates autem, ſi ſpem afferunt, vt tanquam in herbis non fallacibus fructus appareat, non ſunt illæ quidem repudiandæ: vetuſtas tamen ſuo loco conſeruanda eſt. Maxima eſt enim vis vetuſtatis & cõſuetudinis. Atqui in ipſo equo (cuius modo mentionem feci) ſi nulla res impediat, nemo eſt, qui non eo, quo conſueuit, libẽtius vtatur, quã intractato & nouo. Nec modo in hoc, quod eſt animal, ſed in iis etiam, quæ ſunt inanima, cõſuetudo valet, cum locis etiam ipſis montoſis delectemur & ſylueſtribus, in quibus diutius commorati ſumus.* Hæc Cicero. Sic & Plautus in Truculento:

Certe hercle quam veterrumus
Homini optimus eſt amicus.

Et in Caſina:

Qui vtuntur vino vetere, ſapientes puto.

Quomodo & Pindarus: αἴνει, inquit, παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Et Siracides: *Nouum vinum, nouus amicus, ſi inueterauerit, melius ſapiet. Amicum veterem ne deſerito: nam recens ei par non eſt.* Sic & D. Hieronymus ad Ruffinum ſcribens: *Obſecro te*, inquit, *ne amicum, qui diu quæritur, vix inuenitur, & difficulter ſeruatur, pariter cum oculis mente amittas.* Plane enim, vt vult Seneca, *quæque vetuſtiſſima in amicitia debent eſſe ſuauiſſima.* Et alibi: *Amicitia, quæ deſinere potuit, nunquam vera fuit.* Et Menander.

οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Non eſt amicus hic, qui amare deſinit.

Nam, vt Ariſtoteles ſcribit lib. 7. Eudemiorum, ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν ἐστιν: *Amicitia ſtabilium, fœlicitas eſt temperantium.* Nam vt virtus immortalis eſt, ſic amicitia, quæ virtute conciliatur. Vnde recte Liuius lib. 10. *amicitias immortales, inimicitias mortales eſſe debere* affirmat. Præclare etiam Cato:

Ignotum noto noli præponere amico:
Cognita iudicio conſtant; incognita caſu.

Item:

Damnaris nunquam, poſt longum tempus, amicum.

Et Philo apud Maximum ſerm. 6. *Non, vt vaſa noua præſtantiora ſunt veteribus, ſic amicitia quo vetuſtior, eo melior eſt.* Et Iſidorus: *Amicitia certa nulla re excluditur: nullo tempore aboletur; vbicunque ſe verterit, tempus, illa firmiſſima eſt.* Cæterum quoniam ita ratio comparata eſt vitæ naturæque noſtræ; vt alia ætas oriatur ex alia, maxime quidem optandum eſt, vt cum æqualibus poſſis viuere, quibus cum tanquam è carcerib. miſſus, cum iiſdem ad calcem (vt dicitur) peruenire poſſis. Sed quoniam res humanæ fragiles caducęque ſunt: ſemper aliqui acquirendi ſunt, quos diligamus, & à quibus diligamur. *Charitate* enim, *beneuolentiaq; ſublata, omnis eſt è vita ſublata iucunditas*: vt egregie docet M. Cicero in Lælio de amicitia. Et Ambroſius: *Beneuolentia communis quædam pars eſt omnium, quæ amicitiam annectit & copulat: in conſiliis fidelis: in proſperis læta: in triſtibus mœſta.* Solatiũ enim huius vitæ eſt, vt habeas, cui pectus tuum aperias: cui arcana communices: cui ſecreta tui cordis committas, vt colloces tibi fidelem amicum, qui in proſperis tibi gratuletur: in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur. Itaque nihil obſtat, quo minus etiam ſenes in adoleſcentium charitate aliquando acquieſcant: & nouas ſubinde amicitias acquirant, quoties opus fuerit, ſicut detrimenta rei familiaris

aliis

aliis acceſſionibus reſarciri videmus: modo tamen obſeruetur vetus illud præceptum: *Nouos amicos parans, ne obliuiſcaris veterum. Multos*, autem *amicos habere multis glorioſum, reprehẽſioni fuit nemini*, vt Plinius Iunior ſcribit libr. 2. Licet alias notum eſt Ariſtotelicum illud: *Amici multi, amicus nemo. Solus* vero *eſt, qui ſine amico eſt*, teſte Auguſtino libr. 6. de ciuit. Dei. Vnde Tyrannus ille in Tragœdia exclamat φίλων ἔρημος ἀπόλλυμαι: *Pereo, ab amicis deſertus.* Et notum eſt Saluſtii illud in Iugurtha: *Amicorum neque nobis, neque cuiquam hominum ſatis fuit.* φιλία γάρ ἐστιν ἀναγκαιότατον εἰς τὸν βίον: ὅτι ἄνευ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα: *Amicitia eſt res ad vitam agendam neceſſaria: ſiquidem nemo eſt, qui ſine amicis vitam ſibi optabilem eſſe ducat: etiamſi cæterorum bonorum omnium copia circumfluat*, vt ſcribit Ariſtoteles libro 8. Ethicorum ad Nicomachum.

Sym-

Symbolum XIV.

FL. MAGNI MAXIMI.

NVNQVAM
PERICVLVM
SINE PERICVLO
VINCITVR.

Periclitatur, qui fugit periculum:
NVNQVAM PERICVLVM SINE PERICVLO VINCITVR.

M. Tullius Cicero in officiis monet, ne offeramus nos periculis ſine cauſa: quo nihil eſſe poſſit ſtultius. Recte quidem, vt videtur: nam, vt bene dixit Seneca,

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Et, vt Cyprianus, *nemo diu tutus eſt, qui periculo proximus eſt.* Nam & ſecundum Procopium, *in periculum non neceſſarium ſponte ſe coniicere, magna eſt dementia: ſummaque adeo amentia eſt, ob res præſertim leues diſcrimen ſubire*, teſte Appiano. Sed &, vt Publius ait,

Nunquam periculum ſine periculo vincitur:

Et notum eſt Græcorum adagium:

κλαίει ὁ νικήσας, ὁ νικηθεὶς ἀπόλωλεν:

Fiet

Flet victor, periit victus, victoria triſtis.

Sic & Auguſtus Cæſar *aureo hamo eos piſcari* dixit, *qui magno ſumptu aut periculo de rebus paruis dimicent.* Nam, vt Theognis canit, πᾶσιν τοι κίνδυνος ἐπ' ἔργμασι: *Cunctis rebus ineſt periculum*: vt Alcæus, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος ὑποδύεται: hoc eſt, *ſuper omnem lapidem ſurrepit ſcorpius.* Itaque cautione opus eſt, & animaduerſione diligenti. cum *temeritas ſit*, ſecundum Ambroſium, *periculis ſe offerre.* Neque enim facile opprimitur malo aut periculo, qui malum præcauet, aut periculum obſeruat: &, vt Mimus habet:

Non cito ruina perit, qui ruinam prætimet.

Nam, vt idem Mimus vult,

Animus qui vereri ſcit, ſcit tuto aggredi:

id eſt, qui intelligit periculum, cauet periculum: Qui enim prudenti conſilio cedit, & tempori ſeruit, periculum vitat: & *vbi res in periculum vertitur, nihil magis expedit, quam in promptu optimum capere conſilium*, auctore Procopio, Verum enimuero non omne periculum reformidare aut cauere debet vir fortis & ſapiens: quandoquidem vera fortitudo in doloris perpeſſione, periculique ſuſceptione potiſſimum verſatur: cui ſecundũ Ariſtotelem, propoſita ſunt τὰ φοβερά, id eſt, *ea, quæ maxime terribilia ſunt*, quæ vno verbo *mala* ſunt, cuiuſcunque ea generis fuerit, quæ ſane cōtemnere, & pro nihilo ducere, magni animi atque excelſi eſt. Nam, vt Cicero ait, *res magnas atque excelſas ſequi & appetere oportet, ſi fortitudinis partibus vtemur.* Et, vt Plutarchus, *circa labores ac pericula fortitudine opus eſt maxime & patientia.* εἰκὸς γὰρ ἐγχειροῦντα καὶ πράττειν κακῶς: *Fas eſt periclitari, magna qui gerit*, ſecundum Sophoclem in Electra. Et, ſecundum Herodotum, τὰ μεγάλα πρήγματα μεγάλοις κινδύνοις ἐθέλει καταιρεῖσθαι: *magnæ res, magnis volunt ſuſcipi periculis.* Quod & Antigonus confirmat: qui ait, τὰ μέγιστα καλὰ ἄνευ μεγάλων κακῶν οὐκ εἶναι: *maxima bona ſine magnis malis non exiſtere.* Et Diogenes: περὶ τὰ πλείστου ἄξια καὶ ἀναγκαιότατα κίνδυνοι γίνονται: *Circa res, quæ maximi momenti & maxime neceſſariæ ſunt, pericula contingunt.*

tingunt. Quemadmodum enim, vt eſt apud Pliniũ, *in Bœocia ad Trophonium deum, iuxta flumen Orchomenon, duo ſunt fontes: quorum alter memoriam, alter obliuionem adfert: ita fere magno alicui bono, magni mali periculum eſt vicinum.* Quo autem maius eſt periculum in ſuſcipiendo aut perficiendo: eo factum ipſum redditur clarius atque illuſtrius, vt omnino periclitandum ſit ei, qui periculum effugere cupiat. Sic Terentius in Heautontimorumeno: *Non fit*, inquit, *ſine periculo facinus magnum, & memorabile.* Nam, ſecundum Plutarchum, *ſi quid tutum eſt, id ſolum vere laudatur: ſi quid vero fit cum periculo, id quoque parit admirationem. Virtus* enim *auida eſt periculi*, vt Seneca vult: &, vt Ouidius: *Apparet virtus arguiturq; malis.* Maxime autem placent periculo quæſita, & *in ſuo quiſq; periculo magnum habet animum*, vt Plinius loquitur. Itaque *vbi paria ſunt periculum & præmiũ, & ſecundis rebus fructus eſt amplior, & aduerſis maius ſolatium*, auctore Q. Curtio lib. 9. Nam & *labor periculumq; impenditur, vnde honor & præmium ſperatur*; teſte Liuio Dec. 1. lib. 6. Et contra remotiora pericula ſæpe tempus non cogitata remedia adferre ſolet. Quinimo *neceſſaria, nec prorſus voluntaria eligentes pericula. Deus ſemper adiuuat*, vt ſcribit Procopius lib. 1. de bello Perſico. Sed & verum eſt Xenophonteum illud: τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὄντας, ἀνδρείους ἡγοῦ εἶναι· τοὺς δὲ κακούς, δειλούς. Item: οἱ μὲν ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε, καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτων, δειλοί. *Qui ad aſpera & periculoſa boni ſunt, fortes ſunt, & qui mali, iidem quoque formidoloſi.* Et paulo poſt: *Qui ſciunt aſperis & periculoſis bene uti, fortes ſunt; qui vero in hoc peccant, formidoloſi.* ἀπομνημ. 4.

Symbolum XV.

FL. THEODOSII MAGNI.

ERIPERE TELVM,

NON DARE

IRATO DECET.

Eripere telum, non dare irato decet:
Sic adimere regnum, non dare, fas eſt improbo.

Quiſquis magiſtratum committit improbo:
Enſem furenti nonne tradit in manum?

Iamblichus: ὁμοίως ἐπισφαλὲς μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν καὶ μοχθηρῷ δύναμιν.

COmmunis teſtatur experientia: in heroicis ac præſtantibus viris, magnos atque repentinos eſſe animi impetus; quos reprimere longe ſit difficilimum. Quo fit vt iracundia plerunque generoſos animos irritet: Quod & Cicero fatetur in Epiſt. ad Atticum, cùm *irritabiles eſſe* dicit *animos optimorum ſæpe hominum, ſed eoſdem placabiles*. Et quanquam *maxima aliquando bona ſint per furorem eiuſmodi diuinitus conceſſum*; vt auctor eſt Plato: tamen multis exemplis compertum eſt, iram ſæpius ſibi & aliis fuiſſe exitioſam. Quid enim iracundo furor ſuus confert? quem ſæuiſſimis exagitatum ſti-

mulis conſcientiæ ita ab omni conſilio ac mente deturbat: *vt, dum iraſcitur, inſanire credatur,* teſte Hieronymo ad Demetriadem. Vnde rectè Ennius *iram* vocat *initium inſaniæ*: quemadmodum Apollodorus *inſaniam florem iracundiæ* nominat: τῆς ὀξυθυμίας, inquit, ἄνθος ἡ μανία. Et Philemon apud Stobæum:

μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζόμεθα;
Inſanit omnis, quiſquis ſic iraſcitur,

Sic & Seneca: *Immodica ira gignit inſaniam.* Et Chryſoſtomus: *Ira conſilium non habet.* Et Bernardus: *iudicii cenſuram ita eneruat: mollior affectus præcipitat. Nam vt fumus mordicans oculos non patitur videre, quæ pedibus adiacent: Sic iracundia oboriens rationem obfuſcat, & quod bonum mens habet à ratione, eo non ſinit ipſam iracundia potiri abſque labore & moleſtia;* auctore Ariſtotele. Tunc vero, vt Maro canit, *vim ſuſcitat ira: quæ vltionem deſiderat,* teſte Lactantio: vere, vt Ariſtoteles ait, πάθος θηριῶδες μὲν τῇ διαθέσει· συνεχὲς δὲ τῇ λήψει· σκληρὸν καὶ βίαιον τῇ δυνάμει· φόνων αἴτιον· συμφορᾶς σύμμαχον· βλάβης συνεργόν· καὶ ἀτιμίας χρημάτων ἀπώλεια· ἔτι δὲ καὶ φθορᾶς ἀρχηγόν, Quo fit, vt *qui in iram præceps eſt per iracundiam multa delinquat,* auctore Thucydide: *vereque ſit is, qui iraſcitur,* ſecundum Chryſoſtomum, *diaboli ludibrium.* Quod ſane exemplo notum eſt Theodoſii Magni Imperatoris, qui ira æſtuās, ob præfectum præſidii cæſum, Theſſalonicæ, vltra octo millia hominum immiſſo exercitu contrucidauit: nulla ratione habita aut ſexus, aut ætatis, aut innocentiæ cuiuſquam. Quam ob cauſam à D. Ambroſio, Mediolani Epiſcopo, à communione Eccleſiæ excluſus fuit: donec ſe pœnitentiæ genere publico expiaſſet. De quo Auguſtinus inter alia ſic ſcribit lib. 5. de C. D., *Quid fuit Theodoſii religioſa humilitate mirabilius? quando in Theſſalonicenſium grauiſſimum ſcelus, cui iam, epiſcopis intercedentibus, promiſerat indulgentiam, tumultu quorundam, qui ei cohærebant, vindicare compulſus eſt: Eccleſiaſtica coercitus diſciplina ſic egit pœnitentiam: vt Imperatoriam celſitudinem, pro illa populus orans, magis fleret, videndo proſtratam, quam peccando timeret*

ineret iratam. Sed & hanc poſtea animi ſui impotentiam Theodoſius legi obſtrinxit: qua cauit, vt ſi quem ſeuerius, quam pro delicti ratione, punire reſcripſiſſet: ne iudices intra xxx. dies ſententiam hanc exequerentur: quo nimirum, temporis interuallo decocta ira, durior & acerbior emendari poſſet ſententia: De quo eſt lex eiuſdem in Codice: quam de conſilio Ambroſii eum tuliſſe refert Sozomenus. *Si,* inquit; *vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtram conſuetudinem pro cauſa intuitu iuſſerimus: nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit.* Quæ cõſtitutio alias à Sidonio Appollinari in Epiſtolis tribuitur Senatuſconſulto Tiberiano, quo reus damnatus xxx. dies vitam poſt ſententiam trahit. Idem refert Tacitus libro 3. & Suetonius in Tiberio cap. 73. in eo tamen diſſimiles, quod decem tantum dierum mentionem faciunt. Sed & de Theodoſio ſic ſcribit Aurelius Victor, *quod ſeuere ab eo præcepta, modica dilatione emolliebantur*: quam conſtitutionem poſtea renouauit Nicephorus Botoniates. Quod ſane exemplum quoties intuemur, toties noſſe vnumquemq; decet naturæ & animi ſui morbum: & nõ tam iram, quam iræ occaſionem, ſibi præcidere: adeoque tempus & ſpacium iræ dare, quo deferueſcat. Quandoquidem vt as dixit, *nihil eſt tam contrarium conſilio, quam ira & feſtinatio*: contra autem *maximum iræ remedium eſt mora*; ſecundum Senecam. Sicut & à Thucydide lib. 3. *mora iræ mitigatio* nominatur. Nam, vt Ariſtoteles ait, *tempus quietat iram, quæ alioquin res eſt impetuoſiſſima ad aggrediendà pericula.* Sic & Naſo:

Vt fragilis glacies, interit ira mora. Et Statius:

——Ne frena animo permitte calenti:
Da ſpacium; tenuemque moram; male cuncta miniſtrat
Impetus.

Et Seneca in Agamemnone:

Da tempus ac ſpacium tibi,
Quod ratio nequit, ſanabit mora.

Sic Athenodorus Auguſto Cæſari conſilium hoc dedit;

ne quid faceret aut iuberet iratus, ante quam elementa XXIV. literarum Græcarum pronuntiaret. Adeo verũ eſt Democriteum illud: θυμῷ μάχεσθαι μὲν χαλεπὸν· ἀνδρὸς δὲ κρατέειν εὐλογίστου: *Iræ quidem repugnare difficile, ſed viri bona ratione præditi eſt, eam vincere.* Et Publianum illud:

Iram qui vincit, hoſtem vincit maximum.

Item & hoc:

Conſilio melius vincas, quam iracundia.

Sed & aliud remedium eſt iræ, præter moram, nimirũ manſueta & prudens amici oratio. Quanquam enim ſæpe, vt mimus vult,

Iratus etiam facinus conſilium putat:

Tamen, ſecundum Menandrum,

οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὡς ἔοικε, φάρμακον,
ἀλλ' ἢ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου:
Non eſſe videtur aliud iræ remedium,
Oratio niſi grauis amici viri.

Cui ſimile eſt eiuſdem alterum hoc.

μέγιστόν ἐστιν ὀργῆς φάρμακον λόγος:
Iræ remedium maximum eſt oratio.

Et Æſchyli illud in Prometheo:

ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι:
Sit mentis iratæ remedium oratio:

Sic Chryſoſtomus: *Manſuetudine,* inquit, *ira ſoluitur.* Et alibi: *Manſuetudine nihil potentius.* Et Plinius Iunior lib. 9. *Tunc præcipua manſuetudinis laus, cum iræ cauſa eſt iuſtiſſima.* Nam *vt aqua tepida inflammationes; ſic oratio plena humanitatis iram reſtinguit:* teſte Antonio. Contra autem, vt Æſchylus ait, ὀργῆς ματαίας εἰσὶν αἴτιοι λόγοι: *iræ vanæ cauſa ſunt verba*, ſcilicet iniurioſa aut contumelioſa: & Herodotus, τὰ ὀνείδεα κατιόντα ἀνθρώπῳ φιλέει ἐπανάγειν τὸν θυμόν, id eſt, *opprobria in hominem coniecta iracundiam excitant.* Nam ſecundum Ouidium:

Qualibet extinctos iniuria ſuſcitat ignes.

Vnde & Pythagoras vetat, πῦρ σιδήρῳ σκαλεύειν, id eſt, *ignem gladio fodere*, quo ſignificatur, ira percitum non laceſ-

laceſſendum, aut magis irritandũ eſſe, ſed pótius blandis verbis placandum, aut mitigandum, vt D. Hieronymus hoc interpretatur. Nam *ſicut flamma quo magis exagitatur, hoc magis atq; magis inualeſcit: ita iracundia conuiciis exagitata ſemper fit ferocior atque immanior*, vt eſt apud Diogenem Laertium. Qua ſimilitudine etiam vſus eſt D. Chryſoſtomus: *Quemadmodum*, inquit, *ſi ignem cum igne coniungas, maior flamma ſuccenditur: ita iracundia per iracundiam non compeſcitur, ſed amplius irritatur.* Et alibi: *Quemadmodum ſi infles in ſcintillam ignis, excitas incendium: contra vero ſi inſpuas, extinguis: & vtrumq; tibi in manu eſt: Ita ſi inflatos ac vacordes ingeras ſermones excitas ignem iracundiæ in homine: ſin mites ac moderatos, prius quam excandeſcat. iram omnem extinxeris: quo fit, vt ira inimici tui in manu tua ſit.* Sed & vt adamas nulla incude rumpitur, ſed ſanguine ſoluitur hircino: ita ira nulla vi frangitur, ſed charitate emollitur. *Mons* enim, vt in prouerbio eſt, *cum monte non miſcetur*. Nam *& beſtias facilius cicurari videmus, ſi eas demulceas, vt ſatis hoc argumento ſit, hominis iram ſilẽtio conſopitam, nec perpetua efferatam irritatione, vi rationis facilius expugnari*, teſte Baſilio. Siquidem, vt Laberius dixit, etiam

Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

Et, vt Publius.

Mutat ſe bonitas, cum irrites iniuria:
Bonus animus læſus grauius multo iraſcitur:
Furor fit, læſa ſæpius patientia.

Maxime autem *potentum ira tumensque indignatio non eſt commouenda: quam ipſi plerunque tegunt ac diſſimulant, dum vlciſcendi occaſio detur, nec niſi lethali ictu ea lenitur*: vt Plutarchus monet apud Diogenem Laertium lib. 8. Nam, ſecundum Senecam, *grauis ira regum eſt ſemper*: & ſecundum Publium,

Fulmen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia.

Tunc enim, vt Euripides ait, μεγαλόσπλαγχνος δυσκατάπαυστος ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσι, id eſt, *Vix compeſci poteſt excelſus animus male acceptus.* Neq; ſane vana eſt, vt

 Pinda-

Pindarus loqtur, *ira liberorũ Iouis*, qui ſunt reges ac principes: à qua nulla ſperanda eſt bona gratia: Quinimo potius, vt Publius monet,

ERIPERE TELVM, DARE IRATO DECET; Siquidem teſte Iamblicho, ὁμοίως ἐπισφαλὲς μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δύναμιν; *Æque periculoſum eſt inſano gladium dare, & improbo potentiam*: Itaque omnis nocēdi adimēda eſt occaſio, ne retineatur ira & augeatur, quaſi *argumentum ſit iuſte iraſcendi, grauiter iraſci*: vt Seneca loquitur. *Neque* enim *ſunt audiendi, qui grauiter iraſcendum inimicis putant, præſertim in puniendo, cum nihil minus, quam iraſci, punientem deceat*: eodem Seneca auctore. *Magna* enim *virtus eſt, ſi non lædas, à quo læſus es, magna eſt fortitudo ſi etiam læſus remittas, magna denique gloria, ſi, cui potuiſti nocere, parcas*, vt præclare dixit Iſidorus in Soliloquio. Cæterum Theodoſii Cæſ. elogiũ à Pacato Drepano memoratur illud: *Cõſilio dux, miles exemplo*. Cui ſimile eſt alterum illud Velleii Paterculi de Mithridate Pontico: *Conſiliis dux, miles manu.* Quomodo etiam Dictys Cretenſis de Hectore teſtatur, nunquam in eo vires fuiſſe potiores conſilio. Sic de Fauno Auboriginum Rege Dionyſius Halicarnaſſæus ſcribit: ἀνὴρ μὲν τὸ δραστήριος καὶ συνετὸς, id eſt, *vir pariter impiger & cordatus. Parua* enim *ſunt foris arma, niſi ſit conſilium domi*, auctore Tullio. Præclare etiam Ammianus Marcellinus lib. 17. *Nihil tam pulchrum, tamque poſteritatis memoriæ iuſta ratione mandandum: quam vt miles ſtrenue factis, ductor prudenter conſultis, virtutem ſuam probet.*

Symbolum XVI.

FL. ARCADII.

SVMMA
CADVNT
SVBITO.

[Golz. *maxima paulatim ex minimis, minima ſubito ex maximis*]
Parua quidem creſcunt paulatim magnaque fiunt:
SVMMA CADVNT SVBITO, *magna repente ruunt.*

SEntentia eſt Ariſtotelis vulgo trita, & in ore paſſim omnium celebrata: FACILIVS EST DESTRVERE, QVAM CONSTRVERE. Quæ apud Pindarum in Pythiis extat in hunc modum: ῥᾴδιον μὲν, inquit, πόλιν σεῖσαι, καὶ φαυλοτέροις· ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἕσσαι, δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἡγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γίνεται: *Facile eſt quidem, etiam ignauioribus, vrbem diſſipare, ſed hoc nequaquam in promptu eſt, vbi euerſa ſit, ibidem illam ſtatim reſtituere, niſi Deus principibus dux, & gubernator affuerit.* Quod recte quoq; intellexit ciuis quidam Athenienſis, qui cũ audiuiſſet, Philippum Macedonem inſolẽter de ſe admodũ iactitare, ſe munitiſſimam & potentiſſimam vrbem Olynthum ſuis copiis & ſua virtute cepiſſe atque euertiſſe: *Ille quidem,* inquit, *magnam vrbem euertit,*

ſed magnam nullam adhuc condidit. Quid enim in hoc eſſe poteſt præcipuę laudis, bene fundata & conſtituta conuulſa eſſe atque diruta, quæ ferri & flammæ virtus aut vis eſt: Sed hæc eſt vera & digna homine gloria, vel iacentia ac proſtrata erexiſſe atq; inſtauraſſe, vel de integro ſpecioſa, atque excellentia opera effeciſſe. Ac parua quidem paulatim creſcunt, vt aliquando fiant magna: at contra, ſecundum Claudianum,

Magna repente ruunt: Svmma cadvnt svbito.

Nihil enim *ſimul & inuentum eſt, & perfectum,* vt M. Cicero docet de cl. orat. &, vt Fabius, *nihil magnum rerum natura voluit effici citò: propoſuitque pulcherrimo cuique operi difficultatem. Difficilia* enim, *quæ pulchra,* ſecundum vetus prouerbium. Contra autem *ſumma petit liuor,* ſecundum Naſonem:

——ſummiſque negatum
Stare diu: nimioque graues ſub pondere lapſus,

teſte Lucano. *Breuibus* ſiquidem *momentis ſumma verti poſſunt,* auctore Cornelio Tacito: &, vt idem vult, *res potentum incerta.* Nam, vt Lucretius canit,

——Inuidia, ceu fulmine, ſumma vaporant
Plerunque, & quæ ſunt altis magis edita cunque.

Et, vt Horatius:

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres: feriuntq; ſummos
Fulmina montes.

Sic Lactantius: *Plus,* inquit, *habent ponderis ad ruinam, quæ cæteris ſunt altiora.* Et Seneca: *Ad ſummum quicquid venit, ad exitum prope eſt.* Et alibi: *Nulli fere & magna bona, & diuturna contingunt.* Et Velleius Paterculus: *Nunquam eminentia inuidia carent, & difficilis in perfecto mora eſt.* Omnia autem præclara rara, nec quicquam difficilius, quam reperire, quod ſit ex omni parte abſolutum. *Neque vero periculum eſt, ne ſit nimium quod eſſe maximum debet,* teſte C. Plinio ſecundo. *Satius eſt* tamen, *vnum aliquid inſigniter facere, quam plura*

plura mediocriter? vt idem ſcribit Plinius. Quandoquidem, ſecundum Columellam, *magnæ rei, quantulumcunq; poſſederis, fuiſſe participem, non minima eſt gloria. Paruum* enim *nihil tàm eſt, modo bonum ſit, quod gloriam parere non poſſit*, auctore Plinio. *Nec magna res ſtatim eſt bona, ſed bona ſtatim eſt magna*, vt Plato ſcribit in Phœdone: οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ ἀλλ' ἐν τῷ εὖ, τὸ μέγα.

Symbolum XVII.
FL. HONORII.

MALE

PARTVM,

MALE

DISPERIT.

[Golz. *Condus requirit pomum.*]

Sæpe male pereunt bene parta bona: ac bona ſemper
PARTA MALE PEREVNT, *auctor vt ipſe*
MALE.

BEne & elegauter D. Hieronymus: *Diues*, inquit, *aut eſt iniquus, aut iniqui hæres. Ferè* enim *accidit, vt nullus, niſi ex alterius damno, ſi quæſtus*, ſecundum Senecam. Nam, vt Iuuenalis canit:

— diues qui fieri vult,
Et citò vult fieri: ſed quæ reuerentia legum,

Quis metus aut pudor eſt vnquam properantis auari?

Vnde habeat, quærit nemo: ſed oportet habere.

Sic nimirum plerique, vt Flaccus loquitur,

——huc referunt iuuenes dictata ſenesq;:

O ciues, ciues, quærenda pecunia primum:

Virtus post nummos.——

Quæ vulgi ſententia apud Diogenianum his verbis extat expreſſa:

δίζεαδ βιοτλὼ: ἀρετλὼ ᾗ ὅταν βίο εἴη.

Nam, vt idem Satyricus ait,

Prima ferè vota, & cunctis notiſſima templis,

Diuitiæ vt creſcant, vt opes, vt maxima toto

Noſtra ſit arca foro.

Et ſanè magnam vim in hominum natura, cùm alia habent multa, tum *nihil eſt lucri cupiditate ad cogendos animos valentius*, teſte Pauſania: nam & *aduerſorum caſuum aciem, & ardorem lucrum obtundit: quod eatenus pulchrum cenſetur, quatenus cum nulla iactura præbentis ditiorem efficit accipientem*, vt vult Heliodorus. Etenimuerò in quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbe parta minuit, ſed auget potius atque inflammat, quibus Euclionis illud placet apud Comicum:

ἔα με κερδαίνοντα κέκλησθ κακὸν:

Modo lucrum faciam, ſine vocari me improbum.

Nam ſecundum Euripidem.

κακοῖς τὸ κέρδο τῆς δίκης ὑπέρτερον.

Lucrum improbis iuſtitia ſit præſtantius.

Quandoquidem, vt Menander ait:

ὐδεὶς ἐπλύτησε ταχέως δίκαιο ὤν:

Nunquàm vir æquus diues euaſit citò.

Nam, *vbi aurum pluit, ibi pluit vitium* teſte Gregorio. Sed male profectò ſibi conſulunt, qui cum aliorum damno ſuis rebus conſulunt. Siquidem verè ſtulta res eſt, vt Diphilus nominat, ἡ αἰσχροκέρδεια, id eſt, *turpis lucri cupiditas*, quæ eſt auaritia: ὅταν ἀφεὶς σκοπεῖν τὰ δίκαια τοῦ κέρδους διὰ παντὸς δοῦλο ᾖς. hoc eſt, *cum nulla habita ratio-*

ratione iuſtitiæ, quauis in re ſeruieris lucro. Neque ſolum ea tamen ſtulta eſt, ſed etiam pernicioſa, & ſibi aliiſque damnoſa, quod homines magnis & multis incommodis conflictentur propter immenſam pecuniæ cupiditatem, quæ nunquam expletur, nec ſatiatur, vt non ſolum ea qui habent, libidine augendi crucientur, ſed etiam amittendi metu: tum vero ad extremum opum omnium male partarum iactura & profuſione, quæ verè ſunt, vt Bion dixit, *fortunæ vomitus*. Quemadmodum enim miluus, rapto viuens, viſcera aliena præ ingluuie rurſus euomit: ita qui in aliorum copias ſe ſubitò ingurgitat, modò egens, repente diues non ita multò poſt ea rurſus effundit, & cum cenſu vna ſenſum perdit. Nam, ſecundum Sophoclem.

> τὰ δεινὰ κέρδη πημονὰς ἐργάζεται:
> *Calamitates lucra turpia afferunt:*

adeoque; vt Menander vult.

> τὰ μικρὰ κέρδη μείζονας βλάβας φέρει:
> *Maiora paruis damna iuncta ſunt lucris.*

Cui affine hoc eſt eiuſdem:

> κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἀεὶ φέρει:
> *Quæſtus iniquos damnum ſemper excipit.*

Sic & Euripides in Ioue *infelicem* eos *meſſem metere* dicit, qui opes & diuitias per fas & nefas ſibi acquirunt, vt & alias lucrum iniuſtum τῆς δυστυχίας ἀῤῥαβῶνα, id eſt, *arram infortunii* nominat. Et in Electra:

> ὁ δ' ὄλβος ἄδικος, καὶ μετὰ σκαιῶν ξυνών,
> ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον:
> *Iniuſtæ opes, quas poſſident mali, euolant*
> *Ex ædibus, paruo florentes: tempore:*

Et in Iphigenia Taurica:

> οὐκ ἔστι μὲν αἰσχρῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
> ἀπωλομένους ἰδοῖς ἂν ἢ σεσωσμένους:
> *Sic parta lucra non honeſtis artibus*
> *Obeſſe, quam prodeſſe, cernes pluribus.*

Quò etiam Democriti illud pertinet: πλοῦτος ἀπὸ κακῆς

κῆς ἐργασίας περιγινόμενος, ἐπιφανέστερον τὸ ὄνειδος κέκτηται. Nam verum eſt Plautinum illud in Pænulo: Male partvm, Male disperit ſeu, quod Idem; Male parta, male dilabvntvr: vt Feſtus Pomponius hoc citat ex Næuio: cuius etiam meminit M. Tullius Cicero Philippica ſecunda. Sic Iuuenalis:

Magnis parta malis, cura maiore, metuq;
Seruantur: miſera eſt magni cuſtodia cenſus,

Et notum eſt vulgatum illud:

De malè quæſitis non gaudet tertius hæres.

Quinimò, vt Chryſoſtomo placet, *pauca malè parta multa ſæpenumerò benè parta perdunt.* Sic *ſpes mali lucri plerunq; eſt initium iacturæ*, vt Xenophon dixit. Et, vt Antiphon.

τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει
μικρὰς, ἔπειτα δ' ὕστερον, λύπας μακράς:
Lucris iniquis ſunt voluptates breues:
Tandemq; longus illa mœror excipit.

Rectè itaque Menander in Monoſtichis.

μὴ σπεῦδε πλουτεῖν μὴ ταχὺ πένης γένῃ:
Diteſcere properans, inops fies citò.

Et Heſiodus:

μὴ κακὰ κερδαίνειν: κακὰ κέρδεα ἶσα ἄτῃσιν:
Nemo malè lucreris, mala lucra æqualia damnis.

Et Euripides:

ἀδίκως τὰ χρήματα μὴ κτῶ: ἢν βούλῃ πολὺν
χρόνον μελάθροις ἐμμένειν: τὰ δ' ἀδίκως
οἴκους ἐσελθόντ' οὐκ ἔχει σωτηρίαν:
Ne compares iniuſtè opes, quis perfrui
Cupis diù: nam quicquid iniuſtè domi
Corradis, incolume eſſe non diu poteſt.

Pulchrè etiam, & omninò vere Caſſiodorus in Epiſtolis: *Aurum*, inquit, *& diuitias per bella quærere, nefas eſt: per maria periculum: per fallacias, opprobrium: per agriculturam vero licitum eſt*, Honeſtum autem eſt lucrum, per quod nemo læditur, & iuſte ſibi acquiritur, & nulli præiudicatur.

Symbolum XIIX.

FL. THEODOSII IVNIORIS.

TEMPORI

PARENDVM.

[Golz. *Præſentem fortunam boni conſule.*]
Qui tempori repugnat, ille ſtultus eſt:
At tempori, qui cedit, hic cedit Deo,
Nam magnus eſt neceſſitas tanquam Deus
Sic & TEMPORI PARE ſequi ſi vis Deum,

VEtus eſt adagium: γνῶθι καιρὸν, id eſt, *Noſce tempus* ſeu, quod idem eſt, TEMPORI PARE. Quod M. Tullius Cicero lib. 3. de finibus commemorat inter præcepta veterum Græciæ ſapientum; *Nemo*, inquit, *de bonis, & malis vere iudicare poteſt, niſi omni cognita ratione natura, & vita, etiam Deorum, & vtrum conueniat, nec ne natura hominis cum vniuerſa, quæq; ſunt vetera præcepta ſapientum, qui iubent tempori parere, & ſequi Deum, & ſe noſcere, & nihil nimis*. Recte ſane illud, & omnino diuine. Qui enim tempori paret, neceſſitati paret, qui neceſſitati paret, fato paret, qui fato paret, voluntati paret diuinæ, ac imò potius Deo ipſi paret, quemadmodum Socrates præcipit, ἕπου θεῷ, cui profectò repugnare velle nec tutum eſt, nec facile. Nam, vt Manilius canit,

canit *Certum eſt & ineuitabile fatum*, *quod*, ſecundum Ouidium, *ratio vincere nulla poteſt*. Quippe; ſecundum Menandrum,

θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι, καὶ τύχῃ;
Pugnare cum diis, cumque fortuna graue eſt.
τὸ δὲ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν;
Fatum nemo poteſt effugere teſte Pindaro: & vt Euripides ait;

οὐδ' ἔστι μοίρας, οὐδὲ χρεὼν ἀπαλλαγή;
Neceſſitatis aut fati nulla eſt fuga.

Nam, vt Menander vult,

ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται ταχύ;
Sibi cuncta ſubigit protinus neceſſitas.

Quippe *omni arte efficacior eſt imminens neceſſitas*, *quæ ante rationem eſt*, *maxime in bello*, *aut in rebus aduerſis*, teſte Q. Curtio, adeoque, ſecundum Liuium, *vltimum ac maximum telum neceſſitas*, *cui parendum eſt*, *quam ne dii quidem ſuperant*, *& quæ humanæ imbecillitatis efficaciſſimum iuramentum eſt*, auctore Valerio Maximo: *qua nihil eſt violentius*, ſecundum Nicetam.

Cuius ſanè curſus auerſi impetum voluerunt
Multi effugere, pauci potuerunt, vt Laberius notat apud Macrobium libr. 2. Saturn. Nam & *grauiſſimi ſunt morſus irritatæ neceſſitatis*, vt Salluſtius habet: *cui parere ſemper ſapientis eſt habitũ*. Quò fit, vt iniucundium ſit in omni re quicquid intempeſtiuum eſt: πᾶν γὰρ ἄκαιρον λυπηρὸν καὶ ἀνιαρόν, teſte Iſocrate. Contra autem quicquid in tempore fit, id ſecundum Comicum, *rerum omnium primum & maximum* plerunque habetur: πάντα γὰρ καιρῷ καλά, ſecundum Sophoclem in OEdipo: &, vt Pindarus canit in Pythiis,

ὁ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν:
Tempus pariter in omni re obtinet faſtigium:
καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος, vt eſt apud Heſiodum, qui occaſionem omnibus in rebus optimam eſſe affirmat Sic Menander:

καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον:
ὡς μέγα τὸ μικρὸν ἐστὶν ἐν καιρῷ δοθέν:

Res

Res bella, cuncti noſſe temporis modum:
Sic parua res fit magna, ſi data tempori eſt.

Quemadmodum enim, ſecundum Proclum, locus vnicuique corpori ab ipſa natura proprie deſtinatus eſt: ſic & temporis partes aliæ aliis actionibus conueniunt: adeoque cunctis in negotiis plurimum momenti habet, temporis & opportunitatis obſeruatio. Itaque ſapienter monent, qui præſentibus rebus conſulendum eſſe monent: & ſcenæ ſeruiendum ac tempori, & foro vtendum. Quorum ex numero eſt Iſocrates, qui iubet στέργειν τοῖς παροῦσιν, id eſt, *præſentem rerum ſtatum boni conſulere*, itemque Phocylides, qui præcipit:

καιρῷ λατρεύειν, μήτ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι:
Temporibus ſeruire, nec Euro velle reflare:

Quemadmodum enim, vt Cicero docet, *in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt: etiamſi portam tenere non queas, cum verò id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum; quem cœperis potius, quam eo commutato, quo velis, tandem peruenire: Sic cum omnibus in administranda Republica propoſitum eſſe debeat cum dignitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Neque enim hominem vbiuis eundem eſſe neceſſe eſt; ſed cum loco, ac tempore variari, & ad omnem vita rationem ſeſe accommodare: perinde, vt non eandem eſſe naturam videmus omnibus locis, nec ſtatuum, nec maris nec pluuia, nec arborum, nec animantium.* Itaque *non inconſtantis* (vt Cicero ait pro Plancio) *ſententiam, tanquam nauigium aliquod atque curſum, ex Reipublica tempeſtate moderari.* Nam *& tempori ſeruiunt ii, qui alioquin imperare videntur*, teſte Plutarcho: *honeſtumque* adeò *& laudabile eſt ſeruire tempori, cedereque fortunæ ſaltem ad tempus: ſiquidem inuentrix conſiliorum omnium eſt neceſſitas*, auctore Heliodoro. Quod recte hoc modo intelle-

tellexit Demades, qui cum inconſtantiæ cuiuſdem in ſententia dicenda argueretur: reſpondit, *αὐτῷ μὲν αὐτὸν τἀναντία πολλάκις εἰρηκέναι· τῇ δὲ πόλει μηδέποτε*: *ſe quidem contraria ſibi ſæpenumerò; ſed Reipublicæ nunquam dixiſſe contraria*, vt Plutarchus refert, in vita Demoſthenis. Præclare igitur M. Cicero ad Brutum: *Tempori cedere, id eſt neceſſitati parere, ſemper ſapientis eſt habitum.* Et Seneca: *Vtamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo.* Quod & ſenarius hic monet apud Athenæum libr. 10.

ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε·

Quæ præſtò ſunt, in hiſce vitam nectito.

Sic & Plato monet in Gorgia *τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν*, id eſt, *boni conſulere, quod præſto eſt*, Et Gratynus in Pylæa.

ἄνδρας σοφοὺς χρὴ πᾶν τὸ παρὸν πρᾶγμ' ὡς καλὸν
εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι·
Sapientum eſt virorum, uti, quod adeſt, boni,
Tanquam bonum ſit, conſulant pro viribus.

Sym-

Symbolum XIX.

FL. PLACIDII VALENTINIANI.

OMNIA

MEA

MECVM

PORTO.

Quæ MEA *ſunt, virtus dat, & ars: hæc* OMNIA MECVM.
PORTO: *fortunæ cætera ſerua manent.*

QVoniam bona alia ſunt animi, alia corporis, alia fortunæ; ſecundum Peripateticos; ea ſane bona maxima ſunt, quæ in ipſo animo, atque in ipſa virtutẽ verſantur: vt ex Academicorum ſententia docet M. Tullius Cicero, Quippe quę ex eo bonorũ genere ſunt; quod θεῖον Plato nominat, cùm cętera omnia bona ſint ἀνθρώπινα; eamque ob cauſam caduca & fugacia, quæque vſu ipſo conſumuntur quod non fit in virtute, quæ immortalis eſt & æterna; & vſu ipſo quotidie magis ſplendeſcit & augetur, nec furto aut incendio aut naufragio amittitur, ſed vna cum domino emergit atquẽ enatat, ac ne in morte quidem ipſa poſſeſſorem ſuum deſerit, quem ſemper ipſa efficit meliorem, vt ea abuti

e is nul-

is nullo modo queat, quod rei bonæ proprium eſt. Quicquid igitur recte, iuſte, pie, laudabiliterque feceris, tecum ex hac vita auferes, cætera omnia relinques. *Nunquam* n. *poteſt non eſſe virtuti locus*, ſecundum Senecam in Medea:

ἀρετὴ δ', κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται:
ζῇ δ' οὐκ ὄντος σώματος: κακοῖσι δὲ
ἅπαντα φροῦδα συνθανόντ' ὑπὸ χθονός:

Haud interit virtus, nec vbi quis interit,
Sed eſt ſuperſtes corpori: contra improbis
Commortua tegit ipſa tellus omnia:

vt pulchre ſcripſit Euripides in Temeno. Et in Andromacha:

οὔτοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος·
ἁ δ' ἀρετὰ καὶ θανοῦσι λάμπει:

Nunquàm relliquias virum
Aufert bonorum tempus: at
Virtus peremptis morte lucet.

Sic Cicero pro Seſtio: *Virtus*: inquit, *ſe ipſa contenta eſt & in tempeſtate ſaua quieta, & lucet in tenebris & pulſa loco manet tamen, atque haret in patria, ſplendetque per ſemper, neque alienis vnquam ſordibus obſoleſcit*. Et in Paradoxis: *Quanti eſt aſtimanda virtus, qua nec eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempeſtatum, nec temporum permutatione mutatur: qua praditi qui ſunt, ſoli ſunt diuites, quia ſoli poſſident res & fructuoſas, & ſempiternas: ſolique (quod eſt proprium diuitiarum) contenti ſunt rebus ſuis, ſatis eſſe putant, quod eſt, nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt. Quod* igitur *pulcherrimum, idem tutiſſimum eſt, in virtute ſpem poſitam habere*, auctore Liuio: quæ ſecundum Tacitum *proprium eſt hominis bonum in qua longe plurimum praſidii mortalibus repoſitum eſt*. Cæterum ex eodem genere bonorum ipſa quoque eſt doctrina & ſapientia, quæ & ipſa eſt, non minus ac virtus, in ſua poteſtate, neque fortunæ ſubiecta dominationi: vt cætera bona humana, eaque de cauſa re-

ſa rectè dicitur à Menandro, *κτῆμα ἀναφαίρετον*, quod vi à nemine auferri queat; *πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ σοφίαν καὶ ἀρετὴν*. *Sapiens* enim *ſua bona ſemper fert ſecum*, vt dicitur: *ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν*. Pectore nimirum opes fert ſuas, non humeris, neque oculis viſendas, ſed animo æſtimandas, quæ domicilio mentis incluſæ, nec mortalium, nec immortalium manibus labefactari poſſunt: & *Vt manentibus præſto ſunt, ita fugientes non deſerunt*, teſte Valerio. Quod ſatis confirmat exemplum Ariſtippi Philoſophi, qui naufragio facto, è mari expulſus, ſed à doctis viris benigne ſuſceptus, comites ſuos iam amiſſis rebus omnibus miſerrimos factos, adportatus eſt, vt eas ſibi opes compararent, quæ nullis caſibus fortuitis obnoxiæ, cum naufragis ſimul enatarent. Qui & ipſe rogatus, qua re differret doctus ab indocto: *Mitte*, inquit, *ambos nudos ad ignotos, & ſtatim hoc videbis*: Ex quo recte Poeta Ouidius:

Viuitur ingenio, cætera mortis erunt.

Item:

——Nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniiq; bonis.

Sic & Plutarchus ſcribit, *τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας τὸ πλεῖστον ἐν ἤθει καὶ διαθέσει τῆς ψυχῆς εἶναι*, id eſt, *bona eſſe præcipua in homine, ingenii bonitatem & probitatem animi*. Quæ ſane cauſa eſt, quod Stoici bonum nihil, niſi honeſtū, dixerunt, quod in animo poſitum eſt, cuiuſmodi eſt virtus & doctrina, quorum ſententiam pulchre admodum & grauiter exponit M. Cicero in Paradoxis: cuius verba, quoniam ad Symboli huius explicationem plurimum faciunt, adſcribere huc libet, Sic igitur ait: *Nunquam mehercule ego neque pecunias diuitum, neq; tecta magnifica, neq; opes, neq; imperia, neq; eas, quibus maxime aſtricti ſunt, voluptates in bonis rebus aut expetendis numerandas eſſe duxi, quippe cum viderem homines his rebus circumfluentes ea tamen deſiderare maximè, quibus abundarent. Neque enim vnquam expletur, neque ſatiatur cupiditatis ſitis; neq; ea ſolum, quæ habent, libidine au-*

gendi cruciantur, ſed etiam amittendi metu. In quo equidem continentiſſimorum hominum maiorum noſtrorum ſæpe requiro prudentiam, qui hæc imbecilla & commutabilia pecuniæ membra verbo bona putauerunt appellanda: cum re, ac factis longe aliter iudicauiſſent. Poteſtne bonum cuiquam malo eſſe? aut poteſt quiſquam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus? Atqui iſta omnia talia videmus, vt & improbi habeant, & abſint probis. Quam ob rem licet irrideat, ſi quis vult: plus apud me tamen vera oratio valebit, quam vulgi opinio, neque ego vnquam illum bona perdidiſſe dicam: ſi qui pecuniam, aut ſupellectilem amiſerit, nec non ſæpe laudabo ſapientem illum Biantem (vt opinor) qui numeratur inter ſeptem: cuius cum patriam Prienam cepiſſet hoſtis, cæteriq; ita fugerent; vt multa de ſuis rebus aſportarent, cum eſſet admonitus à quodam, vt idem ipſe faceret: Ego verò, *inquit.* facio: *nam* OMNIA MEA MECVM PORTO. *Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos appellamus etiam bona. Quid eſt igitur, quæret aliquis, bonum? ſi quid recte fit, & honeſte, & cum virtute, id bene fieri, vere dicitur, quod rectum, honeſtum, & cum virtute eſt, id ſolum opinor bonum. Sed hæc videri poſſunt obſcuriora, cum ſine expoſitione exemplorum lentiùs diſputantur: vita; atque factis illuſtranda ſunt ſummorum virorum hæc, quæ verbis ſubtiliùs, quam ſatis eſt, diſputari videntur. Quæro enim à vobis, num vllam cogitationem habuiſſe videantur ii, qui hanc Rempubl. tam præclare fundatam nobis reliquerunt, aut auri atque argenti ad auaritiam, aut amœnitatum ad delectationem, aut ſupellectilis ad delicias, aut epularum ad voluptates? Ponite ante oculos vnumquemque regum. Vultis, incipiam à Romulo? vultis, poſt liberatam ciuitatem ab iis ipſis, qui liberauerunt eam? Quibus tandem gradibus Romulus aſcendit ad cœlum: iiſne, quæ iſti bona appellant? an rebus geſtis atque virtutibus? quid? Numæ Pompilii minuſne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuiſſe, quam filicatas iſtorum pateras arbitramur? Omitto reli-*

quos

quos ſunt enim omnes pares inter ſe, præter Superbum. Brutum vero ſi quis roget, quid egerit in patria liberanda: ſi quis item reliquos eiuſdem conſilii ſocios, quid ſpectauerint, quid ſecuti ſint, num quis exiſtat, cui voluptas, cui diuitiæ, cui denique, præter officium fortis, & magni viri, quicquam aliud propoſitum fuiſſe videatur? Quæ res ad necem Porſennæ Q. Mutium impulit ſine vlla ſpe ſalutis ſuæ? Quæ vis Coclitem contra omnes hoſtium copias tenuit in ponte ſolũ? Quæ patrem Decium, quæ filium deuouit, atque immiſit in armatas hoſtium copias? Quid continentia C. Fabricii? quid tenuitas victus M. Curii ſequebatur? Quid duo propugnacula belli Punici, Cn. & P. Scipiones, qui Carthaginenſiũ aduentum corporibus ſuis intercludẽdum putauerunt? Quid Africanus Maior? quid Minor? quid inter horum ætates interiectus Cato? quid innumerabiles alii? nam domeſticis exemplis abundamus: Cogitaſſe quicquam putamus in vita ſibi expetendum, niſi quod laudabile eſſe & præclarum videretur? Veniant igitur iſti irriſores huius orationis ac ſententiæ: & iam vel ipſi iudicent: vtrum ſe horum alicuius, qui marmoreis tectis, ebore & auro fulgentibus, qui ſignis, qui tabulis, qui cælato auro & argento, qui Corinthiis operibus abundant, an C. Fabricii qui nihil eorum habuit, nihil habere voluit, ſimiles eſſe malint. Atque hæc quidem, quæ modo huc, modo illuc transferuntur, facile adduci ſolent, vt in rebus bonis eſſe negent: illud arcte tenent, accurateque defendunt voluptatem eſſe ſummum bonum, quæ quidem mihi vox pecudum videtur eſſe, non hominum. Tu, cum tibi ſiue Deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque diuinius, ſic te ipſe abiices atque proſternes, vt nihil inter te atq; inter quadrupedem putes intereſſe? Quicquamne bonum eſt, quod non eum, qui poſſidet, meliorem facit? Vt enim quiſque maxime boni particeps: ita & laudabilis maxime: neque eſt vllum bonum; de quo non is, qui id habeat, honeſte poſſit gloriari. Quid autem eſt horum in voluptate? melioremne efficit, aut laudabiliorem virum? an quiſquam

in potiundis voluptatibus gloriatione ſeſe & prædicatione extollit? Atqui, ſi voluptas, quæ plurimorum patrociniis defenditur, in rebus bonis habenda non eſt: eaq; quo eſt maior, eò magis mentem è ſua ſede & ſtatu dimouet: profectò nihil eſt aliud, bene & beate viuere, niſi honeſte & recte viuere, Hæc Cicero:

Symbolum XX.

FL. MARCIANI.

PAX

BELLO

POTIOR:

Golz.] *Quamdiu pacate viuere licet, non eſt principi decorum, vt arma ſumat.*

PACE FRVI *quando fas eſt, fas* MARTE CARERE.

Nam pacem quærit rex. quoq; Marte bonus.

FL. Marcianus Imperator non ſolùm militia, ſed & prudentia clarus, mitis admodum & moderatus fuit princeps, qui arma nunquam, niſi prouocatus, ſumpſit: & pacem, quoad fieri potuit, maxime coluit: Symboli loco vſurpans illud: IMPERATORIA ARMA NON ESSE INDVENDA, DVM IN PACE ESSE POSSIT. Sic enim apud Zonaram legitur: *μη δεῖν ὅπλα τ̃ βασιλέα κινεῖν, ἕως εἰρήνην εὐειν ἐξόν.* Quod Pomponius

nius Lætus hoc modo refert: DONEC LICEAT IN PACE VIVERE NON DECERE PRINCIPEM SVMERE ARMA. Bene illud ſane & prudenter: Nam & *ob hanc ipſam cauſam ſolum bella ſuſcipienda ſunt, vt in pace ſine iniuria viuatur.* vt ſcribit M. Tullius Cicero in officiis. *Neque* enim *quæritur pax, vt bellum exerceatur, ſed bellum geritur, vt pax acquiratur,* teſte Auguſtino. *Bellum* enim *pacis cauſſa eſt,* ſecundum Salluſtium: &, ſecundum Liuium, *pacem etiam colunt, qui vincere poſſunt. Melior* enim *eſt tutiorq; certa pax, quam ſperata victoria,* eodem Liuio auctore, cum nulla victoria tàm fœliciter ceſſerit, quin plus attulerit mali. Itaque *nunquam pax repudianda eſt, niſi ſub eius nomine lateat bellum,* vt Cicero vult: aut *niſi falſa pax ſit,* id eſt, vt Hugo interpretatur, aut *pax æſtimata,* aut *pax ſimulata,* aut *pax imperata.* Sæpe enim pax aut æſtimatur à neſcientibus, aut ſimulatur à non habentibus, aut imperatur à non tenentibus, cũ è diuerſo veræ pacis tres ſunt ſpecies, ſcilicet *pax probata, pax confirmata, pax certa,* quæ ſemper bello potior habenda eſt: adeoque ſecundum Tullium *iniquiſſima pax iuſtiſſimo bello anteferenda.* Nam *& iuſtum bellum quandoque deteſtandum eſt,* ſi Auguſtino credimus: *cuius non ſolum aduentus, ſed metus ipſe affert calamitatem,* teſte Tullio. *Neq;* verò *bellum eſt iuſtum, niſi quod neceſſarium eſt, neq; pia ſunt arma, niſi quibus nulla, niſi inermis, ſpes relinquitur,* vt eſt apud Liuium Dec, 1. lib. 9. Sic *militare,* ſecundum Auguſtinum, *delictum non eſt, ſed propter prædam militare, peccatum eſt,* Nam & apud veros Dei cultores bella patrata ſunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, vt & mali coerceantur, & boni ſubleuentur. *Solet* quidem *vna & vetus eſſe cauſa bellandi, profana cupido imperii & diuitiarum,* vt Salluſtius ait, aut vt Tacitus, *penes aliquos durum & opes præcipuæ bellorum cauſſæ:* Siquidem, eodem Salluſtio auctore, *libidinẽ dominãdi cauſſã belli habẽt: & maximã gloriã in maximo imperio putãt.* Sed male hoc quidẽ imo peſſime. *Sola* quippe *nocẽdi cupiditas, & vlciſcẽdi crudelitas, ſola feritas rebellãdi, & libido dominãdi, ſolus implicitus atq; im-*

placabilis animus, & ſi quæ ſunt ſimilia: hæc nimirum ſunt, quæ in bellis iure culpantur: eodem Auguſtino teſte. Potius illud *conſideratur, an bona cauſa fuerit pugnantis, quo caſu belli exitus malus eſſe non poteſt, ſicut nec bonus iudicari finis, niſi cauſa non bona, & intentio non recta præceſſerit*, vt Bernardus loquitur. *Nullumq́; adeo bellum graue eſt, niſi quod cauſa debilitat: quando nil triſte pauet cui maieſtas arriſerit*, teſte Iornande. Conſenſu autem omnium mortalium iuſtiſſima belli cauſa, propulſare iniurias & tueri armis ſocios, liberos, coniuges, ipsa denique patriam & Rempublicam *Fortitudo* enim, quæ *per bella tuetur à barbaris patriam, aut defendit a potentibus infirmos, aut à latronibus ſocios. plena iuſtitia eſt*, teſte Ambroſio, *Qui* igitur *deſiderat pacem, præparat bellum*, ſecundum Vegetium quoties ſcilicet opus aut neceſſe eſt, id eſt, *quoties vlciſcenda eſt publica iniuria, aut quoties gens vel ciuitas plectēda eſt: quæ vel iudicare neglexit, quod à ſuis improbe factum eſt, vel reddere, quod per iniuriam ablatum eſt*, vt Auguſtinus hoc definit. Sic bellum iuſtum aut eſt defenſio legitima aut recuperatio legitima, aut denique pœna legitima, quæ fit auctoritate magiſtratus, & pars eſt publicæ vindicationis, eaque legibus conceſſa, & diuinitus mandata. Hinc Epaminondas Menoclidi, cùm is ſuaderet populo, vt pacem haberet bello potiorem: *Fallis*, inquit, *ciues tuos, qui otii nomine eos ad ſeruitutem vocas*. Pax n. bello paratur, quā tueri non licet niſi ciues ad bellum inſtructi ſint. Cæteroquin verò bellum minime bellum, ac imo potiùs belluinum eſt. Quandoquidem, vt Poeta canit:

Pax homines, ſæuas trux decet ira feras.

Sapientiſſima igitur eſt oratio Cyri apud Xenophontem libr. 5. *ſic agendum eſſe, vt quam minimum ſit bellorum, Sapientis* enim *eſt a bello abſtinere, etiamſi graues belli cauſſas habeat*, eodem auctore Xenophonte lib 5. de rebus geſtis Græcorum. Quomodo etiam M. Cicero monet in Philippicis, *paci ſemper conſulendum eſſe quæ nihil habeat inſidiarum. Neque vero quiſquam adeò impru-*

imprudens eſt aut inſanus: qui bellum potius, quam pacem, eligat, ſecundum Herodotum: οὐδεὶς, inquit, οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρέεται. *Pax* enim *maximum eſt homini bonum: bellum vero maximum malum*, teſte Auguſtino. Nam *vt pace ciuitates conſtruuntur: ita bello deſtruuntur*, vt idem ſcribit Auguſtinus. *In pace cauſæ & merita ſpectantur: vbi bellum ingriut, innocentes ac noxii iuxta cadunt: in turbas & diſcordias peſſimo cuiq; plurima vis, pax & quies bonis artibus indigent*, auctore Tacito. Quo fit, vt ſecundum Platonem, *nihil ſit periculoſius Reipublicæ, quam belli diſcordia, nihil vero vtilius, quam pacis concordia. Pax* enim, ſecundum Tullium, *eſt tranquilla libertas, cuius nomen dulce eſt, & res ipſa ſalutaris: quæque*, vt Chryſoſtomus ait, *omnis gaudii eſt materia: Pacis* enim *bono omnia conſtant, & tale bonum eſt pacis, vt in rebus creatis nihil gratioſius audiri, nihil delectabilius concupiſci, nihil vtilius poſſideri ſoleat*, vt Auguſtini verbis vtar. *Pax* autem *ſine iuſtitia eſſe non poteſt, quia duæ ſunt amicæ, Iuſtitia & Pax, quæ ſe ipſa mutuo oſculantur*, ſecundum Pſalmum, *vt ſi amicam pacis non ames Iuſtitiam: non te viciſſim amet ipſa Pax, neque ea ad te veniat*, vt Auguſtinus hoc explicat. Sic & Pindarus in Pythiis, *filiam Iuſtitiæ Pacem* nominat, quæ magnas vrbes conſeruet, quæque conſiliorum & bellorum claues poſſideat. Sic enim ait: φιλόφρων ἡσυχία δίκας μεγιστόπολις θυγάτηρ, βουλᾶν τε, καὶ πολέμων ἔχοισα κλαΐδας ὑπερτάτας.

Recte igitur Maro:

Nulla ſalus bello: pacem te poſcimus omnes.

Et Silius:

———Pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt: pax vna triumphis
Innumeris potior.

τίκτει δέ τε θνατοῖσιν εἰρήνη μεγάλα,
πλοῦτον, καὶ μελιγλώσσων ἀοιδᾶν ἄνθεα,
δαιδαλέων τ' ἐπὶ βωμῶν θεοῖσιν αἴθεσθαι βοῶν ξανθᾷ
φλογὶ μέρεα, εὐτρίχων τε μήλων,

γυμνασίων τε νέοις αὐλῶν τε καὶ κώμων μέλειν:
συμποσίων δ' ἐρατῶν βρίθοντ' ἀγυιαί,
παιδικοὶ ὕμνοι φλέγονται, &c.

Vt in hymno eſt Bachylidæ apud Stobæum ſerm. 53. cuius ſummam eleganter & concinne complexus eſt Sabinus Poeta his verſibus:

Pace nihil melius, nil pace ſalubrius orbi
Terrarum cœli qui regit aſtra dedit.
Pace Dei cultus, legumque verecunda poteſtas,
Et ſacra Muſarum gloria pace viget.
Pace frequens affert Hymnæus gaudia ſponſis:
Educat & caſtus pignora caſta torus.
Pace ſuas mercator opes, ſua rura colonus
Poſſidet: abſque metu carpit & hoſpes iter.
Tunc reſonant citharæ; tunc ſaltibus apta iuuentus
Ad numerum cœtu ducit ouante choros.

Sic & Præco apud Euripidem in Supplicibus,

ἔστιν τε πολέμου κρείσσων εἰρήνη βροτοῖς:
ἣ πρῶτα μὲν μούσαισι προσφιλεστάτη,
ποιναῖσι δ' ἐχθρὰ, τέρπεται τ' εὐπαιδίᾳ,
χαίρει δὲ πλούτῳ!
Quanto potior pax eſt bello mortalibus!
Pax dico, quæ Muſarum amica maxima,
Pœnarum & hoſtis, prole gaudet optima,
Opumque gaudet ſic beata copia.

Denique pax non modo ipſa dulcis eſt, ſed etiam ipſius nomen blandum ac ſuaue: nam res ipſa ſalutaris. Hac enim agri, hac vrbes, hac res priuatæ, hac res publicæ, hac denique regna conſtituuntur & conſeruantur. *Mihi quidem,* ait Tacitus, *ita ſemper viſum eſt, qui pacem negligerent, hos ſummam hominum fœlicitatem haud ſatis cognoſcere. Totius enim fœlicitatis fructus pax eſt. Quid enim proderat diſperſos homines eloquentia conciliaſſe, niſi cōliatos pax ipſa in ſocietate contineret.* Cæterum bellum ne magis nobilitet, quam pax, & num magis pace lucroſum ſit bellum: & bellone, an pace principatus aut imperium facilius obtineatur: vide egregium locum

cum apud Xenophontem in libro de vectigalibus, vbi inter alia ſic concludit, *fœliciſſimas eſſe ciuitates, quæ quam longiſſimo tempore in pace permanſerint,*

φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον, ὅστις εὖ φρονεῖ:
εἰ δ' εἰς τόδ' ἔλθοι, στέφανος οὐκ αἰσχρὸς πόλει.
καλῶς ὀλέσθαι· μὴ καλῶς δὲ, δυσκλεές:

vt Caſſandra ait ad Hecubam, apud Euripidem in Trõade ſignificans nimirum, fugiendum eſſe cuiuis ſapienti homini bellum, ſi tamen hoc ſuſcipiendum ſit: nõ turpem eſſe gloriam patriæ, fortiter perire, non fortiter vero, ignominiam eſſe ac dedecus. Sic & Thucydides lib.1. *Vt modeſtia eſt,* ait, *quieſcere, ſi non afficiaris iniuria: ita iuſtitia eſt, cum iniuria afficimur, bellum paci anteferre: & repreſſa iniuria poſt bellum rurſus pacem facere: nec aut ſucceſſu in bello elatos plura appetere: nec pati iniurias mollitie & amore otii.* Et idem lib.2. *Stultum eſt mouere bellum, ſi florente ſtatu liceat retinere pacem: Sin autem neceſſe eſt, aut cedentes imperata facere, aut pericula adire, libertatis retinendæ cauſa. magis reprehendendus eſt is, qui fugit pericula, quam qui ſuſtinet.* Suffragatur his Plinii illud in Panegyrico: *Nec prouoces bella, nec timeas.*

Sym-

Symbolum XXI.

FL. LEONIS MAGNI.

REGIS

CLEMENTIA

VIRTVS.

Solis vis, calor eſt: Regis clementia virtvs:
Sol, rex, aut Solis ſic mihi frater erit.

SOl ille dux & princeps & moderator luminum cœleſtium, qui mundum radiis illuſtrat ſuis, nunquam expectat preces, vt oriatur, & cuncta luce ſua luſtret atque cõpleat: ſed ſponte ſua & gratis fulget ac lucet: & ceu Iupiter ſalutaris ſalutatur ab omnibus, quibus ſalutare lumen ſuum accommodat: Sic princeps & rex bonus, qui populi ſui moderator eſt & dux, & veluti alter Sol in terris: aut, vt quibuſdam placet, Solis frater, non expectat preces, nedum plauſus aut ſtrepitus aut laudes eorum, quibus bene facere vult, ſed ſponte & vltro lumen vultus ſui ſalutare conſpiciendum præbet omnibus: & beneficentiam ſuam exercendo, æque ac Sol ab vniuerſis & ſingulis amatur. Sed & illud commune habet Princeps cum Sole, quod vt ille vim quandam

exercet

exercet ſuam & efficientiam in corpora iſta inferiora nõ minus ac in reliqua corpora cœleſtia, à quibus tamen, nihil viciſſim accipere, & vt Græci loquuntur, pati poteſt: Sic princeps poteſtatis & fœlicitatis ſuæ documẽta aliis ſubleuandis hominibus inferioribus dare ſolet: Ipſe autem ab his non recipit mutuum: & ſi aliquid viciſſim recipit, nihil quicquam præter laudem & prædicationem, animi certe grati, & memoris teſtẽ ac veluti obſidem, vnquam recipit. Quo equidem Symbolo ac veluti emblemate plurimum delectatus fuiſſe ſcribitur Fl. Leo I. Imperator, qui cum aliis virtutibus ornatus; tum clementia inprimis, ſæpe dicere ſolitus fuit: PERINDE VT SOL, QVIBVS AFFVLSERIT, IIS CALOREM SVVM IMPERTIRI SOLEAT: ITA AB IMPERATORE CLEMENTIAM EIS TRIBVENDAM ESSE QVOS ASPEXERIT. Græca verba apud Zonaram hæc ſunt: ὅτι ὥσπερ ὁ ἥλιος οἷς ἐπιλάμπει, τῆς θέρμης αὐτοῦ μεταδίδωσιν: οὕτω δεῖ καὶ τὸν βασιλέα, οἷς ἂν ἐπιβλέψῃ, οἴκτου αὐτοὺς ἀξιοῦν. Senſit nimirum optimis Imperator, *non oportere quenquam à facie principis triſtem diſcedere*, quod Titium Cæſarem in ore habuiſſe memorat Sext. Aurelius Victor: *neque quicquam magis Imperatorem Romanum commendare gentibus, quam clementiam*; quod M. Aurelium Antoninum Philoſophum dixiſſe auctor eſt Vocatius Gallicanus. Nam, vt Seneca ait, *omnibus hominibus neceſſaria eſt clementia: maxime autem decora Imperatoribus*. Et, vt Pompon. Lætus, *clementia & liberalitas potiſſima dos eſt in principe*. Et, vt Cicero, *omnibus odio eſt crudelitas, & amori pietas & clementia. Nihil enim violentum diuturnum, & nihil magnum, niſi quod placidum. Quemadmodum* igitur, ſecundum Baſilium, *regi apum aculeus eſt, ſed eo ad vlciſcendum is non vtitur: ita vt quiſque maxima eſt potentia præditus princeps, eo maxime is in puniendo eſſe tardus debet, & in ignoſcendo miſericors. Maiorem* enim *poteſtatem non oportet eſſe noxiam, cum tanto animus hominum moderatior eſſe debeat, quanto vehementius nocere poteſt*, teſte Seneca. Nam & *principi*

certior

certior eſt ſecuritas ex manſuetudine, quia frequens vindicta, ſiquidem paucorum odium reprimit, omnium irritat. Sola autem miſericordia eſt, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant, vt Caſſiodorus ſcribit in Epiſtolis: adeoque *miſericordia virtus tanta eſt, vt ſine illa cæteræ virtutes etiamſi ſint, prodeſſe non poſſint*, vt Leo Pōtifex dixit. Nimirum hæc virtus eſt, quæ ſola nos pares Deo facit. Quippe *cum nihil ſit tam peculiare imperialis maieſtatis, quam humanitas, per quam ſolam Dei ſeruatur imitatio*, vt Imperator Iuſtinianus loquitur in l. vltim. C. li. 5. tit. 16. Nam *ſola hac virtute*, vt idem Imperator ait, *princeps Dei beneuolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quantum natura humanæ poſſibile eſt) imitatur, qui quotidianis hominum peccatis ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere.* Quo fit, *vt ſi princeps circa ſubiectos imperio facere hoc nolit: nulla venia dignus eſſe videatur*, vt eſt in l. 23. tit. 4. C. lib. 5. Sic idem Iuſtinianus Imperator in Auth. coll. 2. tit. 2. *ſibi à Deo traditos eſſe* dicit *homines oppreſſos, vt eis per omnia parcat, Dei ipſius ſequendo benignitatem.* Nam & Deus ſolem ſuum omnibus exoriri benigne patitur, tam malis, quam bonis. Cauendum itaque, *ne eundem Solem occidere patiamur ſuper iracundiam noſtram*, vt Apoſtolus monet. *Quid* enim *agemus in die iudicii* (libet enim D. Hieronymi verba vſurpare) *ſuper quorum iram non vnius diei, ſed tot annorum, Sol cœleſtis occubuit? Itaque miteſcat ſæuitia: manſueſcat iracundia: nec ſit exactor vindictæ, qui petitor eſt veniæ. Iraſci ſiquidem eſt hominis, at finem iræ ponere, Chriſtiani.* Recte igitur apud Claudianum Theodoſius Imperator Honorio filio ſalubre hoc dat conſilium:

Sis pius inprimis: nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.

Et Poeta Ouidius lib. 1. de Ponto, eleg. 3.

Sit piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox,

Memo-

Memorabile eſt, & rarum exemplum Hadriani, qui imperium adeptus inimico dixit: EVASISTI, quod parui & abiecti animi eſſe duceret, exercere inimicitias cum inferiore. Sic *nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius, placabilitate atq; clementia*, teſte Cicerone. Nam & ruſticus ille atque moroſus Demea re ipſa reperit,

Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia,

vt eſt apud Comicum. Poſtremo Colophonis loco addere placet huc Theodorici regis ad Clodoueum dictũ illud: *Magnificus triumphus ac dignus te eſt, multitudinem inſontem, cui fortuna belli ac numen pepercit, tibi ſupplicare, teque illi ſalutem ac incolumitatem concedere, vt ſecundum ſuperos nullus ſit, cui plus ſe acceptum referre ipſi prædicent. Tu quoque cæteras virtutes tuas hac clementiæ palma ac cōdonandæ vitæ laude cumulare ſtatuas: qua vna re quam proxime poteſt ad Deum Opt. Max. accedere: vt te & ſibi natum, & regnare ſeculum noſtrum, lætetur glorietur q; ſe cum veterum fœlicitate certare.* Ita P. Æmil. lib. I.

Symbolum XXII.

FL. LEONIS IVNIORIS.

FIDE

ET

DIFFIDE.

[Golz. *Amicum poſſide, vt inimicum fieri poſſe putes.*]
Par vitium, cunctis, & nulli fidere velle:
Fide bonis, diffide malis; ſi fidis AMICO;
FIDE *quidem; ſed* TANQVAM INIMICO *fide futuro;*

SEneca in Epiſtola 3. *Vtrumque*, inquit, *in vitio eſt, & omnibus credere & nulli.* Quod & apud Publium Syrum legitur in Mimis: *Vtrumq; vitiũ eſt, nulli credere, & omnibus.* Recte illud, meo quidem iudicio: Nam *vt omnibus fidere ſtultum eſt: ita nulli fidere inhumanum illud* quidem *honeſtius, hoc vero turpius eſt*, teſte Seneca. Itaq; VIDENDVM, CVI ſit FIDENDVM. Nam vt *fides maximum eſt vinculum bonis amicis*, ſecundum Liuium: ita *crudelitatis facilitas peſſima, præſertim in inimicis*, teſte Bernardo. Quod Mimus ille publianus docet, ex quo hoc Symbolum natum eſt:

ITA

ITA AMICVM HABEAS; POSSE ET FIERI INIMICVM PVTES.

Cui reſpondet Biantis illa ſententia: δεῖ φιλεῖν, ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα: *Sic amandum, tanquam ſis oſurus, & ſic odio habendum, tanquam ſis amaturus*, vt eſt apud Diogenem Laertium. Quam ſententiam Sophocles ita expreſſit in Aiace flagellifero:

ἐγὼ ἐπίσταμαι μὲν ἀρτίως, ὅτι
ὅτ' ἐχθρὸς ἡμῖν, ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος,
ὡς καὶ φιλήσων αὖθις, ἐς τε τὸν φίλον.
τοσοῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι
ὡς αἰὲν μενοῦντα· τοῖς πολλοῖσι γὰρ
βροτῶν ἄπιστος ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν:
Hoc ipſe didici nuper, vt ſi quando ſim
Inimicus vlli, hunc oderim hactenus, velut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia ſic exerceam, vt qui non ſiet
Semper futurus amicus: etenim plurimis
Sodalitatis portus eſt tutus parum.

Sed profecto tantum abeſt, vt ſententia illa Biantis, aut Publii comprobari ſoleat; vt multo magis approbari hoc debeat: cum amico ita agendum eſſe; quaſi hoſtis nunquam fieri poſſit: & rurſus ita habendum inimicũ, ceu mox amicus fieri debeat. Quod Publius etiam docere videtur in Mimis, cum ait:

ITA CREDE AMICO, NE SIT INIMICO OPVS.

Nam & Ariſt. in Rhetor. hoc modo corrigit Biantis illam ſententiam: ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ φιλεῖν ὡς μισήσοντας: ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν, ὡς φιλήσοντας: *Non eſſe amandum, quaſi oſurus ſis, quod aiunt, ſed multo magis ita exercendum odium, tanquam ſis aliquando amaturus*: Et paulo poſt: δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς μισήσοντα, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα: *Ama non tanquam oſurus, quod dicitur, ſed tanquam amaturus perpetuo.* Sic enim futurum eſt, vt neque temporariæ amicitiæ, neque immortales inimicitiæ cuiquam ſint ſuſcipiendæ. Nam, vt Euripides ait in Troadibus,

οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Non eſt amicus hic, qui ſemper non amat.

Sed & ſententiam hanc Biantis ex Scipionis ſententia pulchre admodum & eleganter refutat M. Tullius Cicero in Lælio de amicitia: *Negabat Scipio,* inquit, *vllam vocem inimicorum amicitiæ potuiſſe reperiri, quam eius, qui dixiſſet: Ita amare oportere, vt ſi aliquando eſſet oſurus. Nec vero ſe abduci poſſe, vt hoc (quemadmodum putaretur) à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſſet vnus è ſeptem, ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis, eſſe ſententiam. Quonam enim modo quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? Quinetiam neceſſe erit cupere & optare, vt quam ſæpiſſime peccet amicus, quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum. Rurſum autem recte factis commodisque amicorum neceſſe erit angi, dolere, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuſcunque eſt, ad tollēdam amicitiam valet. Illud potius præcipiendum fuit, vt eam diligentiam adhiberemus in amicitiis comparandis, vt ne quando amare inciperemus eū, quem aliquando odiſſe poſſemus: Quinetiam ſi minus fœlices in diligendo fuiſſemus: ferendum id Scipio potius quam inimicitiarum tempus cogitandum putabat.* Hactenus Cicero. Similis fere locus eſt apud Valerium Max. libr. 7. *Bias ita aiebat, homines in vſu amicitiæ verſari, vt meminiſſent eam ad grauiſſimas inimicitias poſſe conuerti. Quod quidem dictum prima facie nimis fortaſſe callidum videtur, inimicumque ſimplicitati, qua præcipue familiaritas gaudet, ſed ſi altioribus animis cogitatio dimiſſa fuerit, perquam vtile reperietur.* Atque hæc, ego quidem vera eſſe concedo, cum de amicitiæ idea & perfecta quaſi forma agitur, quæ optari facilius, quam inueniri, poteſt: cum qua non ſatis congruere videtur Biantis illa & Publii ſententia. Quippe in qua ſemper deligēdam eſt prius, quam diligendam, ac deinceps in diligendo perſeuerandum. Nam *vbi ea amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur, quod diſſidium poſſit operari,* auctore Chryſoſtomo: Siquidē, vt Poeta ait.

Verus amore neſcit habere modum.

Atve-

At vero in vita communi præceptum eſt vtiliſſimum & ſaluberrimum, non temere fidere, ſed interdum diffidere, etiam amico; ne dum inimico. Nam verum eſt, quod Theognis dixit,

παῦροί τοι πολλῶν πιστὸν ἔχυσι νόον:
Paucis, è multis, fidus ineſt animus.

Cum paulo ante dixiſſet Poeta:

πίστει χρήματ' ὄλεσα, ἀπιστείῃ δ' ἐσάωσα:
Fiſo res periit, diffiſo ſalua remanſit.

Quemadmodum & Demoſthenes *vnam ſalutis & fortunarum cuſtodiam à natura datam eſſe* affirmat *diffidentiam*: ἓν δέ τι κοινὸν, inquit, ἡ φύσις τῶν εὐφρονούντων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται φυλακτήριον: ὃ πᾶσι μέν ἐστιν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον: μάλιστα δὲ τοῖς πλήθεσι πρὸς τοὺς τυράννους· τοῦτο μέν ἐστιν ἀπιστία: ταύτην φυλάττετε: ταύτης ἀντέχεσθε: ἂν ταύτην σώζετε, οὐδὲν μὴ δεινὸν πάθητε: *Vnum ineſt commune quoddam munimentum animis hominum à natura, quod cum cæteris omnibus bonum eſt atque ſalutare: tum plebi maxime contra tyrannos. Quodnam igitur eſt? Non temere credere, vel, ſi vno verbo licet dicere, diffidentia: hac nimirum ſalua, ſalua ſunt omnia.* Sic Sophocles in Antigona:

σώφρονος ἀπιστίας
οὐκ ἐστὶν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς:
Prudente diffidentia.
Nil melius aut vtilius eſt mortalibus.

Et notum eſt Epicharmion illud apud M. Tullium Ciceronem, in libro de petitione conſulatus: *Neruos atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere.* Sic enim ait Epicharmus:

νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Quod & Pythagoras monet in Symbolo illo ſuo: μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν: *Non cuiuis dextram iniiciendam eſſe*, id eſt, nec cito amicitias admittendas, nec remittendas temere, quorum alterum præcipitis, alterum inconſtantiis vitio hominem ſuggillat. Et Menander,

μὴ πάντα πειρῶ πᾶσι πιστεύειν ἀεί:
Crede, nec cunctis eſſe ſancta ne putes.

Et Ouidius:

Nec cito credideris: multum citò credere lædit.

Cum quo congruit Sophoclis illud apud Plutarchum in Artaxerxe:

ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ:

Perſuaſio magnum ad malum ducit cita.

Quod ita verum eſſe Alcibiades comprobauit ſuo exemplo, qui cuidam dicenti, an non fidem habeat patriæ de ſe iudicaturæ: *Ego ſane*, inquit, *ne matri quidem; vereor enim, ne & ipſa inſciens nigrum calculum pro albo immittat.* Et Appollonius percunctanti regi ſuo, quanam ratione tranquille & pacate regnum ſuum adminiſtrare poſſit: *Si*, inquit, *paucis fidem habeas.* Sic & Heſiodus ne fratri quidem fidem habendam eſſe præcipit: ſiquidem, vt Naſo canit,

Fratrum quoque gratia rata eſt, &

πίστεις ἄρα ὁμῶς, καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας:

Fidere tot ſimul & diffidere perdit amicos.

Sed & recte Philoſophus *ſic inter hoſtes viuendum cenſuit, tanquam inter amicos, & inter amicos, ac ſi in mediis hoſtibus viueretur*, teſte D. Chryſoſtomo in Policr. li. 3. Sic verum eſt Naſonis illud:

Quos credis fidos effuge, tutus eris.

Sym-

Symbolum XXIII.

FL. ZENONIS ISAVRICI.

MALO NODO

MALVS CVNEVS.

[Golz. *Ingenti nodo cuneus iungetur acutus.*]
MALO MALVS *plerunq;* NODVS CVNEO
Infringitur: clauusq; clauo pellitur;
Fraus fraude, vis vi ſæpe ſic retunditur.

QVanquam *malum malo non medicandum eſt*, ſecundum Herodotum in Thalia, cum ait, μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῷ: propterea quod, vt Sophocles in Aiace ſcribit, κακὸν κακῷ διδοὺς ἄκος, πλέον τίθησι πῆμα τῆς ἄτης ἔ, id eſt, *malum malo medicans, malum conduplicat*, quando nimirum, vt idem Sophocles ait, ἐπὶ νόσῳ νόσον, &, vt Homer. ἐφ' ἕλκει ἕλκος ἄρεται, *morbũ morbo, & vulnus addit vulneri*: fit tamen ſæpenumero, vt malum malo, tanquam clauus clauo, retundi neceſſe ſit. Quemadmodum & medici aliquando, teſte Sophocle apud Plutarchum,

πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ:
Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Et Symmachus in Epiſtolis: *Plerunque*, inquit, *amara hauſtu ad ſalutem valent: & ſuccis triſtibus affecta refouentur*, *Medicina* enim *aliquando ſimilia ſimilibus, aliquando*

contraria contrariis curat, vt ſcribit Gregorius in Moralibus: *Omnis* autem *cura*, ſecundum Platonem, *eo tendit, vt bono ſit ei, qui curatur.* Quo fit, *vt nulla dura videatur curatio, cuius ſalutaris videtur effectus: licet nunquam fere ſine querela ægre tanguntur*, auctore Seneca. *Nulla* enim *remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ ſunt ſalutaria*, vt ad Octauianum ſcribit M. Tullius. Sed &, ſecundum Publium:

Nunquam periculum ſine periculo vincitur:

Et, vt Hieronymus ad Oceanum ſcribit MALO ARBORIS NODO MALVS CVNEVS REQVIRENDVS EST. Quod tunc fit maxime, cum vis vi, dolus dolo, fraus fraude profligatur atque ſuperatur. Tunc enim *fallacia alia aliam trudit*, vt Comicus dixit: tanquam ἧλος τὸν ἧλον, πάτταλος τὸν πάτταλον, id eſt, *clauus clauum, paxillus paxillum*, vt eſt apud Iulium Pollucem lib. 9. πάτταλοι γὰρ παττάλους ἐκκρούονται, id eſt, *paxilli paxillos excutiunt*, vt Syneſius ſcribit ad Olympium: &, vt Lucianus, ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεται ὁ ἧλος, τῷ μείζονι ὁ σμικρότερος, *clauos* quod aiunt, *clauo pellitur maiore minor.* Quemadmodum enim ſectores roborum, ſi quando in ligno ſit nodus aliquis durior, in eo ſecurim periclitari nolunt, ſed cuneum quempiam durum magis, quam bonum, inſerunt: ita improbitas improbitate vincenda eſt, quę bonitate flecti non poteſt. *Fruſtra* enim, vt Liuius ait, *nouacula cotem diſcindere parat: & fragili vitro quærens illidere dentem, Infringet ſolido*, vt Flaccus canit. Sic igitur ſupplicium eſt ſcelus in ſcelere, & malum in malo: & omnino, vt in prouerbio eſt, *vindicta Neoptolemea*, vbi par pari refertur, & pro malo redditur malum. *Malum enim malo aptiſſimum*, auctore Liuio. Quomodo & *Deus, iudex iuſtiſſimus, improbitatem aliquando improbitate, & calamitatem calamitate, vindicat, cum ad improbos puniendos, tanquam inſtrumentis quibuſdam & flagellis, vtitur improbis tyrannis, quorum vi & crudelitate orbis terrarum ruit, cum in nobis peccata non ruunt*, teſte D. Hieronymo

ronymo. Quod exemplo Attilæ nouiſſimum eſt, qui *ſe flagellum Dei, & terrorem hominum* appellauit: & ſe ad id in mundum à Deo immiſſum iactitauit, vt, tanquam iuſtæ illius vindex iræ, terras omni malorum genere permiſceret, & crudelitatem ac libidinem ſuam, non niſi ſanguine & incendio, terminaret. Sic totius orbis extructa victoriis Roma, vrbs inclyta, & Romani imperii caput, *vno hauſta eſt incendio, ac ipſa ſuis populis & mater facta, & ſepulchrum*, vt Hieronymus loquitur, à Gothis & Vandalis miſere vexata: quos tamen & ipſos alii poſtea, tanquam paxilli paxillos rurſus profligarunt. Nam verum eſt, quod dicitur: *Vltorem vlciſcitur vltor.* Sic nimirum *prouidentia Deo gubernantur omnia, & quæ omnia putatur pœna medicina eſt*, ſecundum Hieronymum *etiam cum peſſimis tyrannis vtitur Deus ad nos corrigendos: non ſecus ad hyanæ fel, & phocæ coagulum: aut ſimiles aliæ immaniſſimarum beſtiarum partes, aduerſus magnos morbos efficax & ſalutare ægris præbent remedium.*

Symbolum XXIV.

FL. ANASTASII DICORI.

MELLITVM
VENENVM
BLANDA
ORATIO.

[Golz. *Habet ſuum venenum blanda oratio.*]

Quid niſi MELLITVM *eſt,* ORATIO BLANDA, VENENVM?
Nam proba cui mens eſt, & proba lingua, placet.

NVſquam tuta fides, inquit Dido apud Maronem. Et Cato Romanus:

Rara fides hominum, quia multi multa loquuntur:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Nam, ſecundum Ouidium:

Candor in hoc æuo res intermortua pene.

Quandoquidem, vt Heſiodus ait:

παῦροι μὲν ἀληθέα κικλήσκουσιν, id eſt,
——— ———*pauci vera loquuntur:*

Cum plerique, ſecundum Comicum,

Paululum intereſſe cenſeant, ex animo omnia,
Vt fert natura, faciant, an de induſtria.

Sic

Sic nimirum vt Publianum habet Symbolum, HABET SVVM VENENVM BLANDA ORATIO, quæ verè eſt, vt Plautus dixit, *Viſcus merus*, aut, vt Plinius, *mellitum venenum*: aut, vt Diogenes, θανάσιμον μελίκρατον, *lethale mulſum*: aut denique, vt Hieronymus vult, *melle eſt litus gladius*, vel potius *laqueus*, id eſt, μελιτίνη ἀγχόνη, vt Diogenes vocat, hoc eſt, *mellea præfocatio*, quæ blanditia quidem delectat, ſed mendacio ſtrangulat eum, qui capitur. Quemadmodum & Seneca monet, *malum hominem blande loquentem, ſuum cuique laqueum agnoſcendum eſſe*. Siquidem inſidioſa eſt omnis blandiloquentia: & vere, vt Irenæus loquitur, *lacte gypſum male mixtum*. Nam, & interdum ſecundum Ouidium.

Impia ſub dulci melle venena latent.

Quod cum fit, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ϛόματος βρύει τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν, vt Iacobus Apoſtolus loquitur: id eſt, *ex eodem ore emanat dulce & amarum*, quo vitio nihil fædius aut turpius eſſe poteſt. Itaque recte AEſchylus in Prometheo *orationem fucatam morbum* vocat *turpiſſimum* cum ait: αἴχιϛον εἶναι φημὶ συνθέτους λόγους νόσημα. Et Tacitus *blanditias peſſimum veri affectus venenum* nominat. Quæ quidem *palam blanditur, & aſſentatur omnia omnibus: ſed mordet clanculum: &, ſi vſquam occaſio eſt, aquã frigidam ſubdole ſuffundit*, vt cum Plauto loquar: adeoque ἐκ τοῦ αὐτοῦ ϛόματος τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγει, i. *ex vno ore calidum, & frigidũ exhalat*, vt Satyrus ruſtico obiicit apud Arianum. Quod ſane vitium ſi vllo alio, inprimis hoc tempore, familiare eſſe cœpit in mundo, quo ſimulationis ac perfidiæ plena ſunt omnia, atque adeo, vt Poeta vetus dixit,

Multa ſub vultu odia, multa ſub oſculo latent.

Nam, vt Plautinum illud huc accommodem,

Multi more iſto atq; exemplo viuunt: quos cùm cenſeas
Tibi amicos, reperiuntur falſi falſimoniis,
Lingua factioſi, inertes opera, ſublecta fide.
Pauci ex multis ſunt amici homini, qui certi ſient.

Sic nimirum (vt eſt apud eundem Comicum:

Altera manu ferunt lapidem, panem oſtendant al-
tera:

Vel (vt Nazianzeno placet) *altera manu ſcabunt caput, altera malam feriunt.* Cuiuſmodi ſane genus hominum vehementer execratur Achilles apud Homerum in Iliade:

ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος, ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ:
Odi equidem, ceu clauſtra Erebi, quicunq; loquatur
Ore aliud, tacitoq; aliud ſub pectore condat.

Et apud Zenodotum:

μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα
χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις:
Equidem virum odi duplicem, ſermonibus
Probis amicum, cæterum hoſtem moribus.

Nam, vt Theognis, ait:

ὃς γε μιῇ γλώσσῃ δίχ' ἔχει νόον, οὗτος ἑταῖρος
δεινὸς, καὶ ἐχθρὸς βέλτερος, ἢ φίλος ὤν:
Qui lingua duplicem mentem ſic geſtat in vna,
Hoſtis, ſed nunquam fidus amicus erit.

Et recte hoc quidem. Nam, vt Auguſtinus monet, *fallax adulatio & crudelis eſt: Vetus in Republ. malum*, vt Tacitus ſcribit, quæ veritati officit plurimum: adeoque *perpetuum malum regum eſt adulatio*, vt Curtius vult: &, vt Hieronimus, *plus nocet lingua adulatoris, quàm gladius perſecutoris.* Quoniam, ſecundum Publium,

Bonitatis verba imitari, maior malitia eſt.

Et, ſecundum Martialem.

Quod tegitur, maius creditur eſſe malum.

Quantò igitur, glorioſius Hercules de ſe prædicat apud Euripidem, ſe non eſſe virum duplicem, aut bilinguem, οὐ διπλοῦς, inquit, πέφυκ' ἀνήρ. Et Capaneus apud eundem Poetam ſe habere dicit, ἀψευδὲς ἦτορ, εὐπροσήγορον στόμα: *cor ſincerum; & os affabile.* Et Sophocles in OEdipo.

ἃ μὴ φρονῶ, οὐ καὶ φιλῶ λέγειν μάτην.
Quæ non volo, nec ſoleo fruſtra proloqui,

Sic Ennius:

Eo ingenio natus ſum, amicitiam
Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Nam, vt Euripides ait in Heraclidis.

ἀψευδὲς εἶναι τοῖς γενναίοις καὶ στόμα:
Probis proburm eſſe & verax os ſemper decet.

Et, vt Menander:

ἐλευθέρου μὲν ἀνδρὸς τἀληθῆ λέγειν;
Quæ vera ſunt loqui virum ingenuum decet:

Contra autem, *ſcelus eſſe videtur, petenti proloqui mendacium*, ſecundum Plautum, Simulatio vero & blanditia in omni vita turpis & vitioſa eſt: cui coniuncta ſemper eſt *calumnia*, quæ, teſte Nonio, *mendax & malitioſa infamatio eſt*: quæque nullum cum veritate & candore habet commercium. A quo ſane vitio grauiter Hecuba Agamemnonem dehortatur apud Euripidem his verſibus elegantiſſimis.

Ἀγάμεμνον, ἀνθρώποισιν σων ἐχρῆν ποτέ
τῶν πραγμάτων τὴν γλῶσσαν ἰσχύειν πλέον
ἀλλ' εἴτε χρηστ' ἔδρασε, χρηστ' ἔδει λέγειν,
εἴτ' αὖ πονηρὰ τοὺς λόγους εἶναι σαθρούς,
καὶ μὴ δύνασθαι τ' ἄδικ' εὖ λέγειν ποτέ.
Agamemnon, neutiquam fas eſt mortalibus,
Linguam valere plus factis, ſed ſeu proba
Agit, loqui fas eſt proba, ſeu rurſus mala,
Putida eſſe dicta fas eſt ſemper: nec benè
Iniuſta quæ ſunt, poſſe iuſta dicere.

Et in Andromacha inſectatur grauiter Spartanos ob ſimulationis vitium atque perſidiæ, quos appellat ἐχθίστους βροτῶν δόλια βουλεύματα, ψευδῶν ἄνακτας, μηχανορράφους κακῶν, id eſt, *peſſimos mortalium, conſultores fraudulentos, principes mendaciorum, malorum conſarcinatores*, &c, Quò etiam referatur Phocylidæ ſententia illa:

μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων

Et Menandri hæc:

μισεῖ ἅπας ψεῦδος σοφὸς καὶ χρήσιμος.
Frugi vir & ſapiens odit mendacium.

Sic

Sic Cato Romanus:

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus;
Tu quoque fac ſimile, ſic ars deluditur arte.

Idem:

Sermone blandos blæſosque cauere memento:
Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi.

Symbolum XXV.

FL. ANICII IVSTINI.

QVOD
PVDET,
HOC
PIGEAT.

[Golz. *Cuius pudet pigeat,*]

Qvod pvdet, hoc pigeat *facere vnumquemque: pudoris*
Princeps qui fines, tranſilit, ille malus.

PRæclara eſt ſententia illa Staſimi in Eutyphone Platonis: ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς, *In quo metus, & pudor ille eſt.* Fit enim, vt in quo metus ſit turpitudinis, in eo ſit pudor honeſtatis, & contra in quo pudor, in eo ſit metus. Quicunque enim pudore afficitur & verecun-

recundia is ſemper extimeſcit improbitatis opinionem. Quid enim aliud eſt verecundia, quam metus turpitudinis, & amor laudis; quorum ille à vitio reuocat: hic verò ad honeſtatem impellit: vnde recte à Tullio nominatur *cuſtos virtutis, laudem maxime ſequens, & fugiens dedecus*: Hinc Diogenes conſpicatus adoleſcentem erubeſcentem: *Bono*, inquit, *animo eſto: hic enim color virtutis eſt, & vas boni ingenii.* Nam is verecundus eſt, qui vt audiat bene, erubeſcit: & quem pudet ea, quæ impudica ſunt, & loqui, & facere. Qui verò nec erubeſcere, nec extimeſcere ſolet: *eum, quia ſemel pudoris fines tranſiit nauiter oportet eſſe impudentem*, ſecun Diphilum & Ciceronem. Itaque vt verecundus ſit & probus, inprimis neceſſe eſt animum ab omni turpitudine abhorrere, præſertim natura magiſtra & duce, quę docet, vt omne illud, quod abhorret ab oculorum auriumque approbatione, ſtudioſe fugiamus: & *vt ſtatus, inceſſus, ſeſſio, accubatio, vultus, oculi, manuum motus, omnis deniq; geſtus corporis & habitus teneant illud decorū: ne quid effœminatum aut molle, & ne quid durum aut ruſticum, multoq; minus deforme aut turpe ſit*, vt præclare docet M. Cicero in Officiis. Sed nulla eſt melior virtutis huius conſeruandæ ratio, quam ſi quis ſeipſum maxime vereatur, vt quod apud alios pudeat facere, ne ſolus quidem auſit facere: tanquam ſeipſo inſpectore ac teſte. Quod Thales ille Mileſius præcipit apud Auſonium.

Turpe quid auſurus te ſine teſte time.

Et Philolaus:

πάντων σὺ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

Et Seneca: *Si honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant: ſin verò turpia, quid refert, neminem ſcire, cum tu ſcias:* ἂν γὰρ τοὺς ἄλλους λάθῃς σαυτῷ συνειδήσεις, ſecundum Iſocratem. Nam vt maxime quis ſolus ſit, cum turpe aliquid agit aut facit, minime tamen ſolus eſt: neque vlla impunitatis aut celandi ſpes reliqua eſt: *quæ alias*, vt Cicero ait, *maxima eſt peccandi illecebra.* Nam & Deus videt, &

ange-

angelus aſtat, & diabolus accuſat, & mors minatur, & inferi cruciant: denique, vt hæc omnia tollas, conſcientia mordet, quæ pluris eſt, quam mille teſtes; Quæ ſi mala eſt etiam in ſolitudine anxia & ſolicita eſt: Sicut è diuerſo bona conſcientia turbam aduocat. Quò fit, vt, ſecundum Publium.

Ille nocens ſe damnet, quo peccat, die:

Siquidem, vt Iuuenalis

Exemplo quodcunq; malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori: Prima eſt hac vltio, quod ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur: improba quamuis
Gratia fallacis Pratoris vicerit vrnam.

Nam, vt Lucretius ſcribit,

Mens ſibi conſcia facti
Præmetuens, adhibet ſtimulos, torretq; flagellis:
Nec videt interea, qui terminus eſſe malorum
Poßit, nec quis ſit pœnarum deniq; finis:
Hinc Acheruſia fit ſtultorum deniq; vita.

Et, vt Iuuenalis:

Ne tamen hos tu
Euaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos? & ſurdo verbere cadit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum:
Pœna autem vehemens, ac multò ſæuior illis,
Quas aut Ceditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus,
Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Sic & Seneca in Hyppolyto.

credis hoc poſſe effici,
Inter videntes omnia, vt lateas?
Quid pœna præſens, conſcia mentis pauor,
Animusq; culpa plenus, & ſemet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla ſecurum tulit.

Nam verum eſt, quod Salluſtius dixit: *ſuum cuiq; animum ex conſcientia ſpem præbere aut metum.* Quippe *pudor & conſcientia*, vt ille loquitur, *potentiſſima ſunt certiſſimaq; facinoroſorum hominum flagella.* Hinc Poetæ finxerunt, eos, qui aliquid impie ſcelerateque commiſerint,

tinti ſemper agitari & pertetreri furiarum tædis ardenticus: quæ, vt Sophocles ait, *ſemper ſunt virgines*, id eſt, perpetuo cruciant, nec vnquam quieſcunt, nec vſquam conſiſtere patiuntur. *Sua* nimirum, vt Cicero docet, *quemque fraus, & ſuus terror maxime vexat: ſuum quemque ſcelus agitat, amentiaque afficit, ſua mala cogitationes conſcientiaq; animi terrent, hæ ſunt impiis aſſiduæ, domeſticæq; furiæ, quæ dies noctesq; pœnas à conſceleratis hominibus repetunt*. Quo fit, vt *nihil ſit miſerius, quam animus hominis conſcius*, ſecundum Plautum, qui vere eſt, vt Publius vult,

Grauior inimicus, qui latet ſub pectore.

Quò accedit illud, quod *difficile* ſit, vt Naſo ait, *crimen non prodere vultu*. Plerunque enim ſecundum Senecam, *conſcientia eminet in vultu*. Siquidem, vt Satyricus canit,

——rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus: tacita ſudant præcordia culpa.

Et, vt Seneca.

—— Quiſquis in culpa fuit
Demiſſus omne odit, quod dubium putat.
Semper enim timidum ſcelus eſt: & plurima verſat
Peſſimus in dubiis augur timor:

vt eſt apud Statium. Sed & ſæpenumero, quæ clam & latenter maxime acta ſunt, mirabiliter patefiunt: ſi non ſtatim, at tùm, cum minime quis opinatur. Nam, vt Sophocles canit,

ἅπανθ᾽ ὁρῶν, καὶ πάντ᾽ ἀκούων, πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος, id eſt, *omnia videns, & omnia audiens, omnia reuelat & quaſi exſpuit tempus*: &, vt Menander,

ἄγει φάος δὲ τὴν ἀλήθειαν χρόνος.
Sic veritatem tempus in lucem extrahit.

Ex quo Thales, *Temporis filiam eſſe*, dixit, *veritatem* Pindarus verò, *Iouis*. Atqui, vt Homerus ait,

ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα.
Cernit Deus omnia vindex,

Sic

Sic & Chriſtus, qui eſt ipſa veritas, negat quicquam eſſe occultum, quod non ſit patefaciendum, qui & malefacta punit, & recte facta remuneratur: ſæpe mirabiliter atque occulte; interdum etiam aperte & manifeſte: ſemper autem ita, vt eius æquitas poſtulat: viuorum pariter ac mortuorum iudex iuſtiſſimus. Itaque nihil præſtabilius eſt, quam ita vitam inſtituere, vt ſiue ſolus ſis, ſiue cum aliis, nihil quicquam in te admittas, cuius te vel pudeat, vel pœniteat. Neque enim iniuſte quicquam aut libidinoſe aut incontinenter à quoquam faciendum eſt, etiamſi Deum atque homines ſe id celare poſſe putet; quod Socrates de ſe dicere ſolitus fuit. Quò fiet, vt male facere, aut indecore ſe gerere ne velit quidem homo, ſi poſſit, nec poſſit, ſi velit eõdemque pacto & bonam conſcientiam ad Deum afferat, & bonam famam apud homines mereatur; qui iuſtitiæ quidam fructus eſt, hominemque tranquillum & ſecurum reddit: vt nec Deum, nec homines pertimeſcat. *Securitatis* enim, vt Seneca ſcribit *magna portio eſt, nihilque inique facere*: Recte etiam Clemens Pædag. lib. 3. οὕτω τις ἂν ἁπλοῦς διαμείνῃ, εἰ πάντοτε, ἑαυτῷ παρεῖναι νομίζοι τὸν θεὸν: *Ita non facile peccabit homo, ſi Deum ſemper præſentem ſibi eſſe putet*; Contrahitur quidem animus noſter vtilitatis ſpecie: ſed vbi certum eſt vitium rei adiunctum, quæ ſpeciem vtilitatis adfert continuo arripiendũ honeſtum: ſecernenda abiiciendaque eſt vtilitas: atque ita exiſtimandum, conſcientiam mentis noſtræ, quàm à Deo accepimus, à nobis diuelli non debere: hancque vnam teſtem optimorum nobis conſiliorum viuis fatoque defunctis futuram. Sic nimirũ moderator cupiditatis eſt pudor: & domitor vitiorum, & cuſtos virtutis maximus: quem qui è vita tollit, maximum vitæ ornamentum tollit. Vnde recte *pudor* à Chryſoſtomo *frenum vitiorum* nominatur: & à Bernardo *ſoror continentiæ* appellatur *verecundia*. Nam *vbi ſtudium verecundiæ eſt, cupiditas rationi ſeruit*, ſecundum Valerium. Sic Plato: *Metus & pudor cuſtodes honeſtatis ſunt ſufficientes*: Cum quo congruit Symbolum iſtud

QVIea

QVICQVID PVDET FACERE, HOC ET PIGEAT FACERE. Cui affine eſt Hieronymi illud; *Quicquid pudet dicere, pudeat & cogitare.* Et Iſocratis hoc ad Demonicū: ἃ ποιεῖν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλὸν: *Quæ factu ſunt turpia, ne dictu quidem decora eſſe puta.* Quod præceptum, vt Symbolo magis conueniat, inuerti poteſt ad hunc modum: ἃ λέγειν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ ποιεῖν εἶναι καλόν: *Quæ dictu ſunt turpia, ea ne factu quidem honeſta eſſe putato.* Quo etiam pertinet ejuſdem ſententia in oratione ad Nicoclem: μελέτα περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων λέγειν: ἵνα συνεθισθῇς ὅμοια τοῖς εἰρημένοις λέγειν: ἃ γ' ἄν σοι λογιζομένῳ φαίνηται βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει: *Loqui de præclaris actionibus ſtude: vt, quæ loqueris, ſentias; & quæ ſentis optima, re ipſa perficias.* Male enim & ſero nimis, ſecundum Ouidium,

Quæ feciſſe iuuat facta referre pudet.

Nam, ſecundum Senecam in OEdipo;

Vbi turpis eſt medicina, ſanari piget.

Porrò verum eſt Theodectis illud apud Stobæum: *Omnes res humanas natura conſeneſcere, & quaſi ad exitum properare: ſola impudentia excepta quæ eò maior fit quotidie quò magis genus augetur mortalium.* Græci verſus hi ſunt

ἅπαντ' ἐν ἀνθρώποισι γηράσκειν ἔφυ;
καὶ πρὸς τελευτὴν ἔρχεται τὴν τοῦ χρόνου
πλὴν, ὡς ἔοικε, τῆς ἀναιδείας μόνον.
αὕτη δ' ὅσῳ περ αὔξεται θνητῶν γένος
τοσῷδε μεῖζον γίγνεται καθ' ἡμέραν.

Symbolum XXVI.

FL. ANICII IVSTINIANI.

SVMMVM IVS
SVMMA
INIVRIA

[Golz. *A bonis bona bene.*]

Summum ius, crux ſumma, vel eſt iniuria ſumma:
IVSTVM IVS IVSTVS *ſemper & æquus* AMAT.

CVm de iure diſceptatur, priùs de iuſtitia agendum eſt, quæ *iuris quædam eſt,* (vt ait Cicero) *executio.* Nam ius ex præceptis & exemplis iuſtitiæ compoſitum eſt: vnde merito Vlpianus *iuris* nomen à iuſtitia deſcẽdere affirmat. Quandoquidem id demum ius dicitur, quod eſt iuſtum, & coniunctum cum iuſtitia, id eſt æquitate. Nam & *ius quoddam iniuſtum* ab Ouidio appellatur: & quod in armis ius eſt, vis potius, quam ius, nominari debet. Quippe nihil eſt tam inimicum iuri quam vis, quæ cum iniuria coniuncta eſt, & æquitati ſemper contraria atque infeſta. Ex quo recte Celſus *Ius* definit artem æqui & boni. Ars enim plus eſt, quam ſcientia, & æquum ac bonũ plus habet aliquid, quàm illud quod *ius* ſimpliciter appellatur. Sic nimirum Iureſprudentia cum iuriſcientia, vt ea recte vtatur, æquitatis rationem coniungit: & illam efficit artem, quæ nõ erret in ſuo cuique tribuendo. Itaque Paulus IC. alicubi

cubi

licubi laudat Celſum adoleſcentem, qui, cum eſſet quæſtio de æquo & bono, reſponderit, *plerunque ſub auctoritate iuris ſcientiæ perniciosè errari.* Et M. Tullius Cicero in Phil. 9. commendat Sext. Sulpitium, *quod nõ magis IC. eſſet, quam iuſtitiæ*, id eſt, æquitatis, cum nimirum ea, quæ proficiſcuntur à iure ciuilli ſemper ad æquitatem referre ſoleret. Idem pro Cæcinna laudat C. Aquilium, quod *iuris ciuilis rationem nunquam ab æquitate ſeiunxerit*. Nam, vt Paulus IC. ſcribit, in omnibus quidem, maximè tamen in iure æquitas ſpectanda eſt. Et: Conſtantinus Imperator reſcripſit, in omnibus reb. præcipuam iuſtitiæ, quàm ſcripti iuris, rationem habere placet. Etenim ſæpenumero exiſtunt iniuriæ calumniâ quadam, & nimis callida, ſed malitioſa iuris interpretatione. Ex quo illud, SVMMVM IVS SVMMA INIVRIA, factum eſt iam tritum ſermone prouerbium, teſte Cicerone in Officiis. Quod Syrus ille Terentianus hoc modo extulit:

Verum illud dicunt, Ius ſummum,
Sæpe ſumma malitia eſt.

Et Columella l. 1. de re ruſtica *Nec ſanè* (inquit) *nobis vindicandum eſt, quicquid licet* (*nam ſummum ius antiqui ſummam putabant crucem*) *nec rurſus in totum remittendum: quoniam vel optima nòmina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius veriſſime dixiſſe fertur.* Qua voce illud ſignificatur, tum maxime à iuſtitia diſcedi, cum de iure ſeuere & acerbe cõtenditur: adeoque nulla habetur ratio æquitatis, quam Ariſtoteles vocat ἐπιείκειαν eamque ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου definit, hoc eſt, *iuris correctionem*, & benigniorem eius atque humaniorem interpretationem, de qua etiam Cato præcipit:

Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato.
Ipſæ etiam leges cupiunt, vt iure regantur.

Nam *cum nulla lex ita ſcribi poſſit, vt omnia quæ quandoque inciderint, complectatur, quod equidem non ex legis aut legislatoris vitio, ſed ex ipſius rei natura contingit*, teſte Ariſtotele idcirco neceſſaria eſt ars, quæ nos doceat, quo pacto hoc quaſi vitium emendari

queat. Neque enim cuiuſuis hoc eſt hominis, ſed artificis tantum periti, id eſt ICti qui non tam leges & verba legum, quam earum vim ac poteſtatem cognitam habet, vt quamcunque legem hoc modo ex bono & æquo recte interpretari poſſit. Etenim ſcriptum ſequi, calumniatoris eſt: boni vero iudicis, auctoritatem, voluntatemque defendere. Quæ enim lex, quod Senatuſconſultum, quod magiſtratus edictum non infirmari aut conuelli poteſt, ſi ad verba deflectere voluerimus: conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & auctoritatem & rationem relinquamus? *Non enim ex verbis pendet ius, ſed verba ſeruiunt hominum conſiliis & auctoritatibus: nec verba veniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa verba in leges coniecta ſunt*: vt præclare docet M. Tullius Cicero pro A. Cæcinna. Quam obrem ad iuſtitiæ munus vel maxime hoc pertinet, vt leges & pacta atque conuenta hominum candide ſincereque interpretemur, & omnem ingenii calumniam atque malitiam fugiamus, cum in iure præcipue ſit ſpectanda æquitas, & legibus maxime amica ſit ſimplicitas, vt ICti tradunt;

Notum eſt enim Menandri illud:

καλὸν οἱ νόμοι σφόδρ' εἰσίν: ὁ δ' ὁρῶν τοὺς νόμους
λίαν ἀκριβῶς, συκοφάντης φαίνεται:
Magnum bonum ſunt leges: ſed ſi quis nimis
Has intuetur acute, ſycophanta fit.

Itaque leges ſeuere quidem ſtatuere oportet, ſed benigne eas tamen, maxime in puniendo, interpretari, vt Græcus ille monet vir ſapiens. Quod & ſacræ literæ præcipiunt: NOLI NIMIVM ESSE IVSTVS, id eſt, ἀκριβοδίκαιος, vt Græci vocant. Nam *iuſtitia nimia*, vt Auguſtinus loquitur, *incurrit peccatum: temperata vero iuſtitia facit perfectionem*: Sic & Euripides monet in Oreſte, *Summo iure moderatè vtendum eſſe*, Et Plutarchus in libro de curioſitate, *ad iuſtitiam exercendam vtile eſſe aliquando* dicit *etiam hoc, quod non iuſtum eſt, prætermittere*. Et alio in loco: *Qui*, inquit, *magnis in rebus iuſtitiæ cultorem*

torem ſe exhibere vult: eum profectò ius interdum in paruis violare oportet. Plane enim vera & humana eſt illa vox Mitionis apud Comicum: *Non habeo neceſſe omnia pro iure æſtimare.* S c Auguſtinus in homil. 10. narrat, apud Pœnos vetus fuiſſe prouerbium: *vt habeas quietum tempus, perde aliquid.* Rarò carent lite, qui nunquam ſuſtinent de ſuo iure concedere. Magnum interdum lucrum eſt, iactura rei moleſtiam & inquietudinem excluſiſſe. Cuius rei illuſtre exemplum proponit Plinius lib. 8. c. 50. *Solertiam,* inquit, *caprarum Mutianus viſam ſibi prodidit, in ponte prætenui duabus obuiis è diuerſo: cum circũactum anguſtia non caperent: nec reciprocationem longitudo, in exilitate cæca, torrente rapido minaciter ſubterfluente: alteram decubuiſſe, atq; ita alteram proculcata ſupergreſſã.* Cæterum quam iuſtus & æquus fuerit Iuſtinianus Imperator, non ſolùm in imperio gerendo, ſed etiam in iure dicendo, eodemque recte conſtituendo res ipſa loquitur, qui ex priſcis legibus populi Romani, & veterum ICtor. reſponſis ac commentariis, eam, quã nunc habemus, Iuriſprudentiæ artem ac diſciplinam, quaſi certis quibuſdam finibus circumſcriptam conſtituit: & primo conſtitutiones Principum, deinde Pandectas, poſtremo Inſtitutiones in meliorem formam redegit, in quas ea tantum, quæ vſitata, non etiam, quæ abrogata aut obſoleta erant & ab vſu remota, referri voluit: in his vero plurima ad æquitatem: tanquam ad regulam Lesbiam comparata correxit atque emendauit. Sed & religionem Chriſtianam idem Imperator pie ſanctcque coluit. Siquidem errantium opinionem quibus tunc Eccleſia Chriſtiana tanquam tempeſtatibus quibuſdã agitabatur, acerrimum ſe vindicem præbuit: & Concilii Niceni auctoritatem integerrime conſtantiſſimeq; defendit. Porphyrii & Eutychetis Neſtoriique impiis & ſceleratis opinionibus repudiatis; vnde in nummis ſuis aureis imaginem Chriſti cum cruce excudit, cum hac inſcriptione & veluti Symbolo: IESVS CHRISTVS REX REGNANTIVM. Quod & Conſtantium Magnum ante eum feciſſe conſtat, qui Paulino illo Sym-

bolo delectatus fuiſſe ſcribitur: Absit mihi gloriari, nisi in crvce Domini nostri Iesv Christi.

Symbolum XXVII.

FL. IVSTINI IVNIORIS

LIBERTAS

RES

INÆSTIMABILIS

[Golz. *Non beatus, qui ſe beatum neſcit.*
Item: *Memineris ſemper, qui fueris antea.*]
Non benè LIBERTAS *nummis, virtute paratur.*
Sed melius, PRECIO *quouis* PRECIOSIOR *illa.*

O*Mnes profectò liberi libentius Sumus, quam ſeruimus*: inquit Plautus in Captiuis Et Cæſar lib. 2. de bello Gallico: *Omnes homines natura libertati ſtudent: & conditionem ſeruitutis oderunt.* Nam *ad decus & libertatem nati ſumus,* teſte Tullio: adeoque, ſecundum Auguſtinum, *naturalis eſt hominis libertas*, id eſt, *cum natura orta aut certè cognita, quæ omnes homines liberos & æquales produxit,* auctore Gregorio: imò *natura etiam mutis animalibus data,* vt vult Tacitus. Quò fit, *vt nulla voluptas ingenuis viris ſuauior ſit, ipſa libertate: quæ & ipſa,* vt placet Liuio, *ſatis habet dulcedinis: & cuius deſiderium omnibus innatum eſt: adeoq; omnium humanorum bonorum libertas maximum putatur,* teſte Dionyſio

ſio Halycarnaſſæo, quæ non modo ære quouis precioſior &,vt Flaccus canit, *potior metallis*, ſed & vita ipſa charior eſt hominibus ſapientibus, quæque magno recte emitur, nec ſine negotio ſeruatur. Contra autem omnis ſeruitus eſt miſera: præſertim in libertate educatis, quæ quouis malo ac damno intolerabilior, & qua omnis calamitas atque adeo mors ipſa potior eſt. Recte enim Mimus:

Acerba eſt omnis homini ingenuo ſeruitus,

Et Seneca in Troade.

Si pœna petitur, quæ peti grauior poteſt?
Famulare collo nobili ſubeat iugum.

Maximè vero turpe & indecorum ſemper habitum fuit populum Romanum, cuius vicem gerit Imperator, ſeruire barbaris, *quem dii immortales*, vt Cicero loquitur, *omnibus gentibus imperare voluerunt*: perinde vt & Græcos ſeruire barbaris ignominioſum fuit. Sic enim Euripides ſcribit in Iphig. Aulid.

βαρβάρων ἕλληνας εἰκὸς ἄρχειν, ἀλλ' οὐ βαρβάρους
αὖθις ἑλλήνων. τὸ μὲν γὰρ δοῦλον, οἱ δ' ἐλεύθεροι:

Fas imperare Græcos ſane Barbaris,
Non Barbaros Græcis: ſeruile, barbarorum:
Sed liberum Græcorum ſemper eſt genus.

Quod cum recte hoc modo intelligeret Fl. Iuſtinus II. Imperator, amans & ſtudioſus libertatis, NEFAS, ac turpe eſſe dixit, ROMANOS PERSIS VECTIGALES ESSE, quibus annuas quingentas libras penderent. Itaque non ſolum aurum illud retinuit, ſed fœdere inito cum Aretha, Æthiopum rege, Perſis bellum intulit, & victoria potitus eſt. Sic verum eſt, quod Claudianus dixit;

——— *Nunquam libertas gratior exſtat,*
Quàm ſub rege pio.

LIBERTAS enim RES INAESTIMABILIS eſt, ſecundum Paulum Iuriſconſultum; non ſolum quia magna quædã res eſt, & difficilis ad iudicandum, quis libertate dignus ſit, eamque ob cauſam non emere concedenda, quoniam intereſt Reipublicæ, nullos

nullos niſi probos & honeſtæ vitæ homines libertos fieri; verum etiam, quia precio inæſtimabilis, & vt Theophilus interpretatur, ἀδιατίμητος, id eſt, *nullo precio nũmario æſtimanda* eſt. Cum, ſecundum IC *liber homo non recipiat æſtimationem, cui ſemper ingratum eſt precium ſeruitutis*, vt Q. Curtius ſcribit lib. 6. contra quam ſeruus ille apud Euripidem in Andromeda ſentit:

χρυσὸν μάλιστα βούλομ' ἐν δόμοις ἔχειν,
καὶ δοῦλος ὢν γὰρ τίμιος πλουτῶν ἀνήρ·
ἐλεύθερος δὲ χρεῖος ὤν, οὐδὲν σθένει·
χρυσοῦ νόμιζε σαυτὸν οὕνεκ' εὐτυχεῖν:
Quid poſſidere malim ego, niſi aurum domi:
Nam ſeruus in precio eſt, ſi diues ſit, magis
Quàm liber homo indigens, qui nil vſquam valet:
Fœlicitas in auro ſic omnis ſita eſt.

Melius igitur Seneca in Epiſt. 76. *Inæſtimabile*, inquit, *bonum eſt ſuum fieri.* Et Epiſt. 105. *Non poteſt paruo conſtare libertas, quam ſi magno æſtimas, omnia paruo æſtimanda ſunt.*

τοὐλεύθερον γὰρ ὄνομα παντὸς ἄξιον:
Nam liberum eſſe, maximum dico bonum:

vt Euripides in Auge dixit. Et, vt Diogenes apud Laertium, *quod optimum eſt inter homines libertas eſt*, Sic Xenophon *Liberum eſſe, equidem cunctis rebus anteferendum arbitror.* Et Plutarchus in Ageſilao. *Sine libertate nihil bonum eſt, nihil expetendum hominibus*, Quomodo & Thucydides lib. 2. *libertatem beatitudinem eſſe nec ſine fortitudine eam retinere: eiuſq; nomine pericula bellica defugere non oportere* ſcribit. *Libertas* enim *nomen virtutis eſt. ſeruitus autem malitiæ*, vt Epicurus ait apud Stobæum. Nam, ſecundum Euripidem,

οὐδὲν τὸ δοῦλον πρὸς τὸ μὴ δοῦλον γένος:
Nhil genus ſeruile eſt erga liberum.

Ex quo recte ICti hominis liberi ſtatum, *caput* nominant, quod quidem tria hæc complectitur, libertatem ciuitatem, familiam: quæ hominib. natura, nõ minus, quam caput & vita; ſunt chara: pro quib. viri for-

tes

tes nō minus ſtrenue dimicare ſolent, quā de vita & ſpiritu. Nā & ſecundum Salluſtiū, *libertatē nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit.* Porro aliud Iuſtini Cæſaris Symbolum à quibuſdam recenſetur, qui dixit, MALE OMINANTI SEMPER MALE ESSE. De quo hoc eſt Epigramma noſtrum:

Qui bene coniiciet, bene res huic cedit: at omen
Si male fit, res tunc cedit & ipſa male.

Et notum eſt Euripideum illud:

μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς,
Bene qui coniiciet, vatem hunc perhibeto optimum:

Symbolum XXVIII.

TIBERII CONSTANTINI.

STIPS

PAVPERVM,

THESAVRVS

DIVITVM.

[Golz. *virtutem præ omnibus colito.*]

Quod pauperi donas lubens, donas Deo:
STIPS PAVPERVM, THESAVRVS *magnus* DIVITVM *eſt.*

TIberium Conſtantinum Imperatorem, & pace, & bello præſtantiſſimum fuiſſe perhibent: inprimis vero amantiſſimum iuſtitiæ, & liberaliſſimũ erga pauperes: tum vero erga omnes humaniſſimum atque beneficentiſſimum. Is cum multa quotidie pauperibus erogaret, nec pauciora largiretur viris literatis & doctis obiurgatus à Sophia Auguſta, quod fiſcum imperialem nimio erga pauperes ac literatos ſtudio, nimiaque liberalitate exhauriret atque diſſiparet: *Atqui*, inquit, *nunquam defutura eſt fiſco pecunia, quandiu vel pauperes ſtipem accepturi, vel ſapientes homines Reipublicæ præfuturi ſunt.* MAGNVS ſiquidem THESAVRVS eſt STIPS PAVPERVM, quem qui in cœlo ſibi cumulat, ei auget, hunc Dominus in ſeculo: ſicut ipſe præcipit, theſauros comparare in cœlo, quos nec ærugo, nec tinea corrumpit, & quos neque fures auferunt, neque latrones eripiunt. Præclara ſane vox, & magnifica, & Imperatore digna. *Qui* enim *dat pauperi, dat Deo*, ſecundum Auguſtinum, Deo autem nihil fruſtra datur, qui liberaliſſimus eſt remunerator eorum, quæ ſibi & ſuis dari ſolent. Quo fit, vt *eleemoſyna hæc ſiue gratia verè ſit*, vt Chryſoſtomus ait, *ars omnium quæſtuoſiſſima.* Quandoquidem *fœcundus eſt ager pauperum, qui cito reddit fructum donantibus, vt quicquid hoc modo damus pauperibus: hoc ipſum ſemper integre poſſideamus*, vt Auguſtini verbis vtar. Contra autem *qui parce ſeminat, parce & metet*, teſte Apoſtolo, *Melius* ergo *eſt facere eleemoſynam, quam theſauros auri condere*, vt monet Tobias cap. 12. Quod ſuo exemplo comprobauit Tiberius Cæſar: cui Deus Opt. Max liberalitatẽ hanc erga pauperes liberalitate multo maiore compenſauit. Nam cum die quodam in palatio deambularet: forte marmoream conſpiciens tabulam in pauimento, cruce ſancta inſignitam, cum indigne ferret eam calcari pedibus: leuari eam humo iuſſit: quo facto, magnum ſub ea theſaurum inuenit auri atque argenti, quẽ more ſuo poſtea liberaliter erogauit pauperibus. Neque ita multo poſt etiam Narſetis theſaurum ingentem reperit, quo nõ parum locupletatus eſt.

Cum-

Cũq; Perſas fœliciter ſuperaſſet prælio: Meſopotamia recepta atque ſubiugata: captiuos omnes ſecum Conſtantinopolim adductos, ſponte demum veſtitos remiſit in patriam. Princeps ſane optimus & maximus, & cum iuſtitiæ, tum liberalitatis laudē clariſſimus, quatum illa Deum, hæc homines conciliat: vtraq; immortalitatis curru principem in cœlum ſubuehit. Sic nimirum verum eſt, quod Gregorius dixit: *non eſſe donum, quod pauperi datur, ſed mutuum, vel potius fœnus: quo id, quod datur, ſemper multiplicato fructu recipitur.* Etidem alibi: *Dũ,* inquit, *qualibet neceſſaria indigentib. damus, ſua illis reddimus, nõ noſtra largimur.* Hinc pulchre Auguſtinus: *Si vis,* inquit, *mercator eſſe, aut fœnator optimus: da, quod non potes retinere, vt recipias, quod non poteris amittere: da modicum, vt recipias centuplum: da temporariam poſſeſſionem, vt conſequaris hæreditatem æternam.* Et alibi: *Sic exiſtima Chriſtum tibi dicere: Da mihi ex eo, quod tibi dedi, de meo quæro, non te tuo: da, & redde: habuiſti me largitorem: fac me debitorem: habeam ego te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam: teipſum tibi reddam: quando te mihi reddidero.* Sic Chryſoſtomus: *Melius ſeruatur pecunia, quæ in dextra pauperis collocatur: quippe quam calumniator non extorquet: inuidus non criminatur, latro non aufert, fur nocturnus non eripit: ſeruus fugitiuus non inuadit, ſed quæ ſemper eſt tuta, ſemper integra, ſemper ſalua.* Item: *Qui collocat theſauros in terra, non habet, quod ſperet in cœlo. Cur enim ſuſpiciat in cœlum, vbi nihil habet repoſitum? Quicquid pro anima tua feceris, hoc tuum eſt, quicquid reliqueris, hoc perditum eſt. Quæ igitur ſtultitia eſt, illic relinquere, vnde exiturus es: & illuc non præmittere, quo iturus es? Illic ergo ſubſtantiam tuam colloca, vbi patriam habes.* Et Leo Papa: *Da, quod accipias: ſere, quod metas: ſparge, quod colligas: quamuis non habeas, niſi quod acceperis, non potes tamen non habere, quod dederis.* Et Petrus Rauennas: *Quicquid pauperi dederis, tu habebis: quicquid non dederis, habebit alter,* Cæterum *pauperum nomine etiam veniunt Scholæ & alia pia loca, in quibus vita hominum & ad obedien-*

dum

dum Deo, & adparendum magiſtratui informatur, vt ait Iuſtinianus Imperator: quorum curam præcipuam ſemper habuerunt ſummi reges ac principes cum intelligerent, hæc principia & veluti ſeminaria quædam eſſe religionis, & virtutis omnisque diſciplinæ honeſtæ, & Reipublicæ armamentaria, in quibus armantur homines contra barbariem, non ſolum artibus & doctrinis, ſed & moribus inſtitutisque bonis: tum etiam premiis ac honoribus. Qualis erga literas & literatos viros fuit idem Tiberius Imperator, qui nullam in rem melius ſe collocare poſſe exiſtimauit patrimonium ſuum, quam ſi viris hoc ſapientibus & doctis elargiretur, quorum vſus non ſolum in templis & ſcholis eſſet, ſed & in cancellis conſiliorum, & ciuitatibus, & legationibus, adeoque in omni vite humanæ ſocietate & communitate. Sic & Leo Imperator reprehenſus aliquando ab aulicis, & purpuratis ſuis, ob Eulogium quendam, hominem pium atque eruditum, ad ludum in vrbe aperiendum ſtipendio liberali à ſe euocatum, quod nimirum in malitiam potius, quam ſcholam, ſumptus eiuſmodi conferri oporteret: non ſine indignatione reſpondiſſe fertur: *Nullam ſe à Deo Opt. Max. maiorem fœlicitatem optare, quam vt omnes militiæ ſumptus in ſcholas literarum & collegia hominum literatorum ſibi collocare liceret.* Neque vero ab hoc alienum eſt Alexandri Magni illud exemplum, qui olim à Leonida Quæſtore ob nimiam in res ſacras & liberales artes profuſionem libere admonitus: *Si*, inquit, *fœlix eſſe diu cupis, ne ſis in Deum & res diuinas parcus atque ſordidus, quæ profecto ſi non creſcunt, omnia alia decreſcunt.*

Sym-

Symbolum XXIX.

FL. TIBERII MAVRICII.

QVOD
TIMIDVM,
IDEM
CRVDELE.

[Golz. *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.*]

QVOD TIMIDVM, *ſit idem ſimul hoc* CRVDELE: *tyrannus*
Sic alios ſemper, ſeque ſuoſque timet.

IVSTVS ES O DOMINE: ET TVA SVNT IVSTISSIMA *ſemper*
IVDICIA: *ô Iudex ſis* DEVS *ipſe mihi.*

VEtus dictum eſt: *πᾶν δειλὸν φονικόν*: QVICQVID TIMIDVM EST, CRVDELE EST. Quod ſane dictũ auctoritate ſua confirmauit Mauricius Imperator qui cum æger animi ſomniaret aliquando ſe iugulandum tradi militi ſuo Focæ: Philippicum interrogauit, qualis ſit Focas: eoque reſpondente, centurionem ambitio-
ſum

ſum eſſe, ſed timidum: *Si igitur*, inquit, *timidus eſt, homicida eſt*: vel, vt Zonaras ait, εἰ δειλὸς, καὶ φονεύς. Nec ſane fefellit eum opinio. Neque enim ita multo poſt, facta conſpiratione in eum militum, quod captiuos ab hoſte redimere recuſaſſet, à Foca tyranno, qui in imperio ſucceſſit, vna cum tota proſapia ſua, crudeliter fuit trucidatus, cum is primum in cõſpectu eius filios duos, deinde filias tres, poſtea Conſtantinam vxorem necari iuſſiſſet, tum ille: IVSTVS ES, inquit, DOMINE: (*Tob.* 2.) ET RECTA SVNT IVDICIA TVA. (*Pſal.* 118.) Fortiter nimirum ferens calamitatem, & libenter in iudicio diuino acquieſcens, cum non ita pridem iniuriam captiuorum reputans, DEVM oraſſet: vt in hac vita potius, quam in futura, de ſe pœnas ſumeret. Quod Eberhardum primum Ducem Wirtembergicum, principem ſanctiſſimum & religioſiſſimum, in morbo etiã à DEO comprecatum fuiſſe legimus, vt ſi vnquam graue alicui fuiſſet & moleſtum ex ſubditis imperium ſuũ, ſupplicium hic lueret in corpore, ac deinde parceretur animæ. Sed ad prius Symbolum reuertor, quod ita verum eſſe communis teſtatur experientia. Quo enim magis quiſque eſt timidus natura: eo magis vindictæ cupidus eſt, *& poſtquam ſcelus init ſemel, parcere neſcit, & ſæuius agit*, vt Pomponius Lætus ſcribit. Nam & *fœminas omnes minus animoſas eſſe conſtat, quam viros*, teſte Ariſtotele: quæ nihilominus tamen natura ſæuiores, & ad vltionem multo ſunt proniores. Siquidem *vindicta*, vt Iuuenalis canit, *nemo magis gaudet, quam fœmina*, quæ ſi mala eſt, vere eſt, ſecundum Euripidem, πάντων ἀγριώτατον κακόν, id eſt, *omnium efferatiſſimum malum*. Nam, vt idem ſcribit Euripides in Medea,

γυνὴ μὲν ἐστι τἄλλα τοῦ φόβου πλέα:
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν.
ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα:
Sit plena, quamuis mulier alioqui metus,
Infirma, ferrum contueri haud ſuſtinens,
At in torum ſi quiſpiam peccauerit,

Nullum

Nullum cruoris pectus eſt ſitientius.

Tunc enim, vt Seneca ſcribit in Hercule OEteo,

Scylla & Charybdis, Sicula contorquens freta,
Minus eſt timenda: nulla non melior fera eſt,
Adeo cruentus ſtimulat fœminam dolor,
Cum patuit vna pellici & nuptæ domus.

Et notum eſt Menandri illud:

Ἴσον λεαίνης, καὶ γυναικὸς ὠμότης:
Eadem mulieris, quæ leæ, crudelitas,

Cæterum tyrannicæ formidinis exemplum eſt Alexander Pheræus, qui ſæuus quidem & crudelis, ſed meticuloſus fuit ac timidus, vt ne coniugi quidem ſuæ ſe tuto crederet, dignus profecto eo cruciatu, quo vixit, qui omnia ſibi infeſta putaret: quia omnibus eſſet infenſiſſimus. Sic Dionyſius tyrannus metu anxius, & nemini ſe credens familiarium ſuorum aut propinquorũ: tondere filias ſuas docuit, ne tonſori collum committeret, à quibus tamen is, cum iam eſſent adultæ, ferrum remouit, inſtituitque, vt candentibus iuglandium putaminibus barbam ſibi & capillum adurerent. Sic Artemon, vt Heraclides Ponticus refert, adeo timidus fuit, vt domi plurimum viueret: ſeruis duobus ſcutum æreum ſupra caput ſemper tenentibus, ne quid superne caderet, aut ne cœlum rueret. Nimirum *hæc eſt vita tyrãnorum, in qua nulla fides, nulla charitas, nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia: omnia ſemper ſuſpecta atque ſolicita: nullus locus eſt amicitiæ*, vt M. Cicero docet in Lælio. Neque enim tyranni fidem cuiquam habent: neque à quoquam ipſis habetur fides: nec diligunt, nec diliguntur: Quis enim aut eum diligat, quem metuat: aut eum, à quo ſe metui putet? Metus enim parit odium, cui maxime repugnat amor. Nam, vt Ennius ait:

———Quem metuunt, oderunt:
Quem odit quiſque, periſſe expetit.

Quod & Seneca teſtatur in Agamemnone:

Quem quiſque metuit, odit, ac perire vult.

Et Naſo:

Quem metuit, quiſque periſſe cupit.

Sic Cyrus apud Xenophontem: *Qui*, inquit, *à multis timetur: is multos ſibi faciat inimicos neceſſe eſt.* Et Publius:

Multos timere debet, quem multi timent.

Sed &, vt Seneca in Oedipo ſcribit,

Quæritur peremptum nemo, quem incolumem timet.

Quo fit, vt vita hæc tyrannorum (qui animam habent, vt Plutarchus ait, conflatam ἐξ ἀσελγείας καὶ ὠμότητος, id eſt, *ex libidine, & crudelitate*) ſit omnium miſerrima: quam pulchre ſuis quaſi coloribus deſcribit Iſocrates Iſocrates in Encomio Helenę & oratione Philippica, vt & Xenophon in Hierone: Extat & crudelitatis tyrannicæ elegans deſcriptio apud Valer. Maximum libr. 9. *Crudelitatis*, inquit, *horridus eſt habitus: truculenta facies: violenti ſpiritus: vox terribilis: ora minis & cruentis imperiis referta: cui ſilentiũ donare, incrementũ eſt adiicere. Etenim quem modum ſibi ipſa ſtatuet, ſi ne ſigillationis quidem frenis fuerit reuocata? Ad ſummam, cum penes illam ſit timeri, penes nos ſit odiſſe. Quanto igitur melius amore & charitate imperium cuſtoditur, quam vi, aut metu.* Præclare enim Cicero in Philippica prima: *Charum eſſe ciuem, de Republ. mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum eſt: metui vero & in odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum; quod videmus etiam in talibus ipſis illis; qui* ODERINT, DVM METVANT, *dixerint peniciosũ fuiſſe.* Et Seneca de Clementia: *Crudelitas minime humanum malum eſt; indignumque regio animo: ferina iſta rabies eſt, ſanguine gaudere ac vulneribus; & abiecto homine, in ſilueſtre animal tranſire.* Et Plato lib. 5. de legibus: *Melior eſt venia, quam vindicta: ſiquidem illa mitis eſt ingenii, hæc ferini.* Quo etiam pertinet Saluſtii illud ad Cæſarem: *Equidem ego cuncta imperia crudelia, magis acerba, quam diuturna arbitror: neque quenquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum ex multis formido recidat: eam vitam bellum æternum & anceps gerere: quoniam neque aduerſus, neque à tergo aut lateribus tutus ſis, ſemper in metu aut periculo agites.* Item & Zonaræ illud: *Nunquam gladius cuiquam ſui amorem perſuadere aut extorquere potuit:*

ſed

ſed & eum, qui quæritur, perdit: & cæterorum animos ab eo, qui pœnas ſumit, alienat. Neque enim ob aliorum ſupplicia amare incipiunt: Sed oderunt magis ob metum ſibi quoque impendentem. Cæterum ex ſuſpicione metus plerunque oritur: quæ, ſecundum Menandrum, *magnum eſt malum mortalibus.* Sic enim ait:

ὑπόνοια δεινόν ἐστιν ἀνθρώποις κακόν: Quippe quæ ſemper *ad triſtem partem ſtrenua eſt,* vt Mimus vult. Nam, vt Seneca ait:

Prona eſt timori ſemper in peius fides.

Quo igitur quiſque eſt infœlicior, eo magis ſuſpicioſus: quo magis ſuſpicioſus, eo magis timidus: quo magis timidus, eo magis crudelis. Sic omnis ſuſpicax, eſt timidus: & omnis timidus, crudelis: in quo extrema eſt infœlicitas ac miſeria. Quod & Iulii Cæſaris exemplo notiſſimum eſt, qui admonitus à quibuſdam, vt ſibi caueret à Dolabella & Antonio, *atqui,* inquit, *non iſtos ego metuo obeſos & rubicundos, ſed graciles illos & pallidos:* oſtenſo Bruto & Caſſio, notans eos & liuore macilentos, & metu liuidos eſſe ac pallidos: eaque de cauſa ſæuos ingenio, & natura crudeles.

h Sym-

Symbolum XXX.

FL. FOCÆ.

FORTVNAM
CITIVS REPERIAS,
QVAM
RETINEAS.

[Golz. *Facilius fortuna paratur, quam conſeruatur.*]

Ludit in humanis rebus FORTVNA: *licebit.*
Hanc REPERIRE *magis,* QVAM RETINERE *diu.*

PVblianum hoc Symbolum eſt: FORTVNAM CITIVS REPERIAS, QVAM RETINEAS: quo ſignificatur, admodum difficile eſſe, retinere fortunam, ne mutetur: quam ſemel quis proſperam nactus fuerit. Nam vt caſus in illo, ita in hoc ars potiſſimum dominatur. Maior autem virtus eſt tueri parta quam parare. Sic enim Poeta Ouidius canit:

Non minor eſt virtus, quam quærere parta tueri:
Caſus ineſt illic: hic erit artis opus.

Quod his verbis Demoſthenes enuntiat Olynthiaca prima: πολλάκις χαλεπώτερον εἶναι δοκεῖ τὸ φυλάττειν τἀγαθὰ, τοῦ κτήσασθαι. Quam tamen ſententiam eſſe veram idem mox negat in oratione ſecunda, cum ait: πολὺ ῥᾷον ἔχοντας φυλάττειν, ἢ κτήσασθαι πάντα πέφυκε: *Ita comparatum*

uatum eſt, vt facilius omnia conſeruentur, quam acquirantur. Sed profecto ingens eſt onus fortuna magna, quã non minoris eſt negotii, ſuſtinere, quam parare. Magnæ enim fortunæ plerunque comites ſunt ſtultitia & arrogantia: &, vt Mimus habet,

Fortuna, nimium quem fouet, ſtultum facit.

Sic & Socrates: οὔτε τὸν ἄῤῥωστον ἡ χρυσῆ ὠφελεῖ κλίνη, οὔτε τὸν ἀνόητον ἡ ἐπίσημος εὐτυχία: *Neque ægrotum lectus iuuat aureus, neque ſtultum magna fortuna.* Itaque virtus optanda potius eſt, quam fortuna, quæ plerunq; inutilis eſt ſtultis & periculoſa: quippe q̃ in his auget malitiam. ὅσῳ δὲ τις ἂν ἄφρων ᾖ, τοσούτῳ πλέον ἐξυβρίζει: *Quo quis ſtultior fuerit, eo fit iniurioſior*, vt ſc. fortuna ſua nõ vtatur recte, vt decet: ſed abutatur, vel ad luxuriam ſuam, vel ad aliorum contumeliam. Tunc igitur, ſecundum Euripidem, ὡς κακὸς ναύκληρος εὖ πράξας ποτὲ, ζηλῶν τὰ πλεῖον', εἶτα πάντ' ἀπώλεσεν, id eſt, *Fortunatus homo, tanquam malus nauclerus agit, qui bona aliquando vſus fortuna, ac plura deinde concupiſcens, cuncta ſimul amiſit.* Nam &, ſecundum Æſchylum, βαρὺ φρόνημα ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων, *homo fortunatus, ſed ſtultus, onus eſt graue*: Et, ſecundum Socratem, ταὐτόν ἐστιν ἀῤῥώστῳ τι φορτίον ἀναθέσθαι, καὶ ἀπαιδεύτῳ εὐτυχίαν: *Idem eſt, infirmo onus imponere, & imperito bonam fortunam.* Atq; hoc eſt illud, quod Plutarchus monet: *fortunam magnam, vt & opes magnas, quas fortuna largitur, facile equidem acquiri: paruam autem fortunam, vt & opes paruas, non ſine labore & multo tempore comparari.* Nam, vt Seneca ait, *qui facultates ſine ratione poſſidet, non diu poſſidet.* Sic verum eſt, quod Pythagoras dixit: οὔτε ἵππων χωρὶς χαλινοῦ, οὔτε τύχης, δίχα φρονήσεως, δυνατὸν κρατεῖσθαι. *Nec equum ſine freno, nec fortunam ſine prudentia gubernare licet.* Et Plinii illud: *Qui fœlicitati ſuæ imponit frenum, melius illam regit.* Quo etiam pertinet Hermocratis dictum illud apud Plutarchum in Nicia: *Recte victoria vti præclarius eſt, quam ipſum vincere*: aut, vt L. Florus ait, *plus eſt prouinciam retinere, quam facere: vt quæ viribus*

parantur, iure retineantur: quod multo eſſe videtur difficilius. Sic Q. Curtius: *Facilius eſt quædam vincere, quam quam tueri.* Et Polybius hiſt. lib. 10. *Quamuis magni ſit momenti res amplas perficere, & victoriam ab hoſtibus referre pugnando: multo tamen maiore peritia & cautione opus eſt, vt recte ac commode applicentur, quæ præclare geſta ſunt. Quanto* igitur *maior eſt fortuna, tanto minus eſt ſecura & expers periculi*, teſte Ariſtotele. Contra autem *temperata fortuna optima eſt*, teſte Salomone. *Neque enim inter obſequia fortunæ ſatis cauta eſt mortalitas*, vt Q. Curtius ſcribit: *& perraro bona fortuna, bonaq; mens ſimul datur homini*, vt auctor eſt T. Liuius. Quo fit, *vt difficilius ſit*, teſte Herodoto, *ſecundam fortunam bene ferre, quam aduerſam, cum perpaucis contingat, fælices eſſe, & ſapere*, teſte Plutarcho. *Difficile* enim *eſt, virtutes eum reuereri, qui ſecundæ ſemper fortunæ ſit vſus*, vt Cornificius ſcribit ad Herennium. *Nec* ſane *difficile minus fælicitati temperare, quæ ſe non putet is diu vſurum*, vt vult Cornelius Tacitus. Qua de re pulchre admodum & egregie philoſophatur Architas ille Pythagoræus in libro de viro bono & beato, cum ait: ὥσπερ τὸ σῶμα βλάπτει μὲν καὶ τὸ τῆς ἐνδείας, καὶ τὸ ὑπερβολῆς εἶδος· οὐ μὴν ἀλλὰ νόσους τε μείζονας ἐμποιεῖν πέφυκεν ἡ ὑπερβολὴ, καὶ τὰ καλούμενα περισσώματα· οὕτω καὶ ψυχὴν βλάπτει μὲν καὶ τὸ τῆς εὐτυχίας ἢ ἀτυχίας εἶδος ἀκαίρως παραγιγνόμενον· οὐ μὴν ἀλλὰ νόσους τε μείζονας ποιεῖν πέφυκεν ἡ λεγομένη παρὰ πᾶσιν εὐτυχία· ὥσπερ οἶνος καταμεθύσκουσα τοῖς ἀγαθοῖς τὴν διάνοιαν. ὅθεν οὐκ ἀτυχίαν ἐνεγκεῖν ἐμμελῶς χαλεπώτερόν ἐστιν, ἀλλ' εὐτυχίαν. πάντες μὲν γὰρ ἐν ἀτυχίᾳ μένοντες, ὡς ἐπὶ πολὺ μέτριοι, καὶ κόσμιοι τὸ ἦθος εἶναι φαίνονται· ἐν δὲ εὐπραγίαις ἀνδρεῖοι, μεγαλόφρονες, μεγαλέψυχοι. δεινὴ γὰρ ἀτυχία συναγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι τὴν ψυχήν· ἡ δὲ εὐπραγία τοὐναντίον ἐπᾶραι, καὶ κινῶσαι· διὸ ποθεκτικοὶ μὲν ἅπαντες, καὶ συνετοὶ τὸν τρόπον, ἀτυχοῦντες· ἐπιθετικοὶ δὲ, καὶ θαρσάλεοι τὸν τρόπον, εὐτυχοῦντες. ὅρος δὲ ἐστὶν εὐτυχίας, ὃν προέλοιτο ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ συνεργὸν αὐτῷ γίγνεσθαι ποτὶ τὰς ἰδίας πράξιας· ὥσπερ τὸ μέγεθος ναῷ, τὸ μέγεθος πηδαλίῳ, ᾧ καθικνεῖσθαι δύναται ὁ ἀγαθὸς κυβερνήτης μεγάλα πέλαγη διαπεραιούμενος, καὶ μεγάλην ναυκληρίαν στελλόμενος

γος· ἡ δὲ ὑπερβολὴ τῆς εὐτυχίας τοῖς ἀγαθοῖς, οὐ κρατεῖσθαι πέφυκεν ὑπὸ τῆς ψυχῆς: ἀλλὰ κρατεῖν αὐτῆς. ὥς περ γὰρ τὸ λαμπρὸν φάος μαρμαρυγίαν περιτίθησι τοῖς ὀφθαλμοῖς: οὕτω καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα εὐτυχία τῷ νόῳ τῆς ψυχῆς. Quæ verba Latine ita ſonant: *Quemadmodum corpori, & quod nimiũ, & quod parum eſt, nocet; ſi tamen, vt grauiores morbos nimia procreent, &, quæ dicuntur, reliquiæ: Ita animum quoque & fœlicitas, & infœlicitas nimia lædit: ſic tamen, vt grauiores morbos fœlicitas, quæ dicitur, procreet: dum vini inſtar mentem bonis inebriat. Vnde non tam infœlicitatem, quam fœlicitatem, recte ferre, res eſt ardua ac difficilis. Nam in infœlicitate plerunque temperantes ac modeſti: infœlicitate animoſi, vehementes ac ſuperbi cernimur. Valet enim animum vt infœlicitas cõtrahere & componere: ita fœlicitas efferre & euacare. Quo fit, vt cauti plerunque ſint & prudentes, qui ſunt infœlices: qui vero fœlices, iniurii & confidentes. Iuſta autem fœlicitas eſt, quantam vir bonus ad actiones ſuas exoptet: quemadmodum & nauis atque claui iuſta magnitudo ducitur, cuius opera probus gubernator magnum tranſire mare, magnamque poteſt nauigationem perficere. At nimia fœlicitas non tam animo parere ſolet, quam imperare. Vt enim lux nimia oculos, ita nimia fœlicitas animi intelligentiam offendit & quaſi perſtringit.* Hæc ille. Sed &, ſecundu Mimographum:

Leuis eſt fortuna, cito repoſcit, quæ dedit.

Itaque tunc maxime habenda eſt ſuſpecta, cum maxime proſpera eſt; Quippe, vt idem ait,

Fortuna cum blanditur, captatum venit,
Et cum ſplendet, frangitur.

Sic fit, vt, ſecundum Poetam,

Non ſit tuum, fortuna quod fecit tuum.

Semper autem, vt Laberius ait apud Gellium,

Fortuna immoderata in bono æque atque in malo eſt.

Itaque fortunæ non eſt fidendum: cum homines ſæpe eam ſint experti in ſuis bonis & malis, quam ſit variabilis & incerta: quæ *quamdiu ſit duratura, vel in quantumuis beatis hominibus, aſſerere difficile eſt*, teſte Dionyſio: nam & *deſtinata ſalubriter, omni ratione potentior fortuna diſcutit: quæ nunquam diu eodem veſtigio ſtat: ſemperque adeo homines, quantumcunq; fœlicitatem habeant, inuidiam tamen ſentiunt maiorem*, auctore Curtio. *Minimum* vero *ei obeſſe poteſt fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quam in caſu, præſidium collocauit*, vt eſt in Rhetoricis ad Herennium: Cæterum à Symbolo non multum diſcrepat Senecæ illa ſententia: *Maiore tormento poſſidetur pecunia, quam acquiritur*. Itemque vox illa Maximiliani I. Cæſaris: *Facilius, regnum occupare, quam retinere*: aut, vt Græcus ille loquitur: τὸ σώζειν τὴν βασιλείαν χαλεπώτερόν ἐστι τοῦ προσκτήσασθαι.

Sym-

Symbolum XXXI.

FL. HERACLII.

A DEO

VICTORIA.

[Golz. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & conculcauit leonem ac draconem.*]

Non vis, aut numerus, ſed æqua cauſa
Victrix, atque Deo placens, triumphat.
Nam VICTORIA, *quæ triumphat, vna,*
Fœlix, cœlitus A DEO *petenda eſt.*

PIndarus in Pythiis Hieronem non humana, ſed diuina virtute victorem extitiſſe aſſerens: ἐκ θεῶν, inquit, μαχαναὶ πᾶσαι βροτέαις ἀρεταῖς, καὶ σοφοὶ, καὶ χερσὶ βιαταὶ περίγλωσσοί τε ἔφυν: *Et Deo omnes virtutum humanarum conatus, & fortes manibus, & ſapientes, & eloquentes ſunt.* Et in Iſthmiis: κρέγνεται ἀλλὰ διὰ δαίμονα ἀνδρῶν: *Fortitudo mortalium à Deo eſt.* Sic & Euripides ſcribit in Bacchis: πιστὸν τόγε θεῖον σθένος, id eſt, *certa virtus diuina.* Et in Supplicibus;

ἀρετὴ οὐδὲν φέρει
βροτοῖσιν, εἰ μὴ τὸν θεὸν χρήζοντ' ἔχει:
Nil fortitudo proderit mortalibus,
Si non opitulator Deus ſit maximus.

Quod cum in aliis rebus, tum maxime in bello & militia veriſſimum eſt, in qua præcipue non tam fortunæ aut fortitudini militum aut virium magnitudini confidendum eſt, quam virtuti & bonitati diuinæ, & iuſtitiæ ipſius cauſſæ: *Perinde enim facile eſt Deo in paucis ac in multis vincere* [*1. Macchabæor. 3.*] *quoniam* ſecundum Pſalmum, *non in multitudine exercitus victoria bellica, ſed de cœlo fortitudo vera eſt*: &, ſecundum Poetam;

Non vis aut numerus, tandem bona cauſa triumphat.

Quod & Xenophon confirmat ἀναβασ. γ. *Neque multitudo*, inquit, *neque robur in bello victoriæ cauſa eſt, ſed Deus.* Et Salomon in Prouerb. cap. 21. *Paratur ad pugnæ diem equus, ſed à Deo eſt victoria.* Neque enim ex hominum conſiliis, ſed ex ſummi Dei voluntate ac poteſtate proficiſcitur victoria: in quo ſpes omnis victoriæ reponenda: & à quo certa vincendi occaſio plerunque proponitur his, qui iuſta ac neceſſaria arma induerũt, & belli cauſa præſtiterunt. Nam, vt vetus ille verſus habet Archilochi apud Clementem,

νίκη ἀνθρώποις ἐν θεῶν ἐν πείρασι κεῖται:
Omnis in arbitrio poſita eſt victoria diuum.

Et, vt Æſchylus ait,

καλῶς τὰ πλείω πόλεμος ἐκ θεῶν κυρεῖ:
Fœlix, Deo propitio, belli euentus eſt,

Tunc enim, ſecundum Euripidem.

εἷς τοι δίκαιος μυρίων οὐκ ἐνδίκων
κρατεῖ, τὸ θεῖον μὲν, δίκην τε συλλαβών:
Vir iuſtus vnus vincit iniuſtos cito
Multos, Deo iuuante, & iuſtitia ſimum.

E diuerſo autem, teſte Simonide:

οὔτις ἄνευ θεῶν ἀρετὰν λάβεν, οὐ πόλις,
οὐ βροτός: θεὸς ὁ παμμήτις:
ἀπήμαντον τε οὐδὲν ἐστιν ἐν αὐτοῖς:

Sin

Sine Deo nemo virtutem adipiſcitur, neque Vrbs, neq; homo: ſolus Deus omnium curam habet: nihil verò in his eſt integrum aut incolume. Nam, vt Sophocles ait, εἴ τις θεῶν βλάπτει. φύγοι ἂν χὡ κακὸς τὸν κρείσσονα: *Si nolit Deus, Ignanus è manu fugit fortis viri. Neque facile, ſine deum opera, propria humana ſunt bona*; vt eſt in illo Accii apud Nonium: ac imo potius, vt Q. Calaber dixit,

ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια θεῶν ἐν γούνασι κεῖται:
Tam mala, quam bona ſunt poſita in genubus Diuorum

Recte itaque Euripides in Erechthæo:

ὡς συνθεοῖσι τοὺς σοφοὺς κινεῖν δορὺ
στρατηλάτας χρή, τῶν θεῶν δὲ μὴ βίᾳ:
Fas cum diis haſtam mouere, qui ſapit,
Belli ducem, nec diis inuitis vincere.

Siquidem vt idem ſcribit in Ione, οὐκ ἔστι λαβεῖν, ὅτι μὴ χρῄζων θεὸς ἐκκλέπτει: *non licet adipiſci, quando nolens Deus ſubducit.* Sed & *cum Deus negligitur*, ſecundum Ouidium, *magnis iniuria pœnis ſoluitur.* Quod exemplo Aiacis notum eſt: quem Sophocles ſcribit miſſum ad bellum, Telamoni patri ſe admonenti, vt a Deo victoriam peteret atque expectaret: fretum fiducia ſuæ virtutis, inſolenter reſpondiſſe, ignauos etiam cum Deo, ſe verò abſque Deo vincere poſſe: eamque ob cauſſam impietatis ſuæ graues dediſſe pœnas furore percitum, & ſuo ipſius tandem gladio iugulatum. Sed præſtat audire Sophoclem ipſum pulchrè hoc factum commemorantem:

Αἴας ἀπ' οἴκων εὐθὺς ἐξορμώμενος,
ἄνους καλῶς λέγοντος εὑρέθη πατρός.
ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐννέπει: τέκνον, δορί.
βούλου κρατεῖν μὲν, σὺν θεῷ δ' ἀεὶ κρατεῖν.
ὁ δ' ὑψικόμπως, κἀφρόνως ἠμείψατο:
πάτερ, θεοῖς μὲν κἂν ὁ μηδὲν ὢν ὁμοῦ,
κράτος κατακτήσαιτ'. ἐγὼ δὲ καὶ δίχα
κείνων, πέποιθα τοῦτ' ἐπισπάσειν κλέος.
τοσόνδ' ἐκόμπει μῦθον: εἶτα δεύτερον
δίας Ἀθάνας, ἡνίκ' ὀτρύνουσά νιν
ηὔδατ' ἐπ' ἐχθροῖς χεῖρι φονίαν τρέπειν,

τότ᾽ ἀντιφονεῖ δεινὸν ἄῤῥητόν τ᾽ ἔπος·
ἄνασσα, τοῖς ἄλλοις ἀργείων πέλας
ἵστω· καθ᾽ ἡμᾶς δ᾽ οὔποτ᾽ ἐκρήξει μάχη.
τοιοῖς δὲ τοῖς λόγοισιν ἀστεργῆ θεᾶς
ἐκτήσατ᾽ ὀργὴν, οὐ κατ᾽ ἄνθρωπον φρονῶν.

Quos verſus ita conuertit Ioſephus Scaliger in Aiace Lorario:

Aiax & olim primitus domo exiens,
Demens monente patre benè, deprenſus eſt.
Nam ſic monebat: Gnate, bellica clue
Virtute victor: vince cum Deo tamen.
Contra ille toruè affatur, ac ſuperbiter:
O genitor, etiamſi quis eſt nullius rei,
Virtute diuum vincet: aſt ego hanc ſummam
Etiam ſine illis indipiſcar gloriam.
Adeò ſuperbe eſt eloquutus. Denique
Diua, Minerua, dum illum in offertiſſimos
Hortatur hoſtes vertere infeſtam manum,
Dictum obloquutus perperam eſt & impotens:
O Diua, Græcos cæteros præſens ope
Tutare: nam in nos nulla vis pugnæ ingruet.
His ille verbis ſibi Deæ implacabiles
Aſciuit iras, homine ſpirans altius.

Adeò verum eſt Pindari illud in Olympiis: ἔα πόλεμον, μάχαν τε πᾶσαν, χωρὶς θεοῦ: *Omitte bellum, omitte pugnam, ſine Deo.* Nam, vt idem canit in Iſthmiis, μεγάλαι δ᾽ ἀρεταὶ θνατοῖς ἕπονται ἐκ Διὸς; *magnæ virtutes comitantur homines, ſolius Dei beneficio,*

τί δὲ τὸ σοφὸν, ἢ τί τὸ κάλλιον
παρὰ θεῖον γέρας ἐν βροτοῖς,
ἢ χεῖ ὁ ὑπὲρ κορυφᾶς
τῶν ἐχθρῶν κρείσσω κατέχειν:
Quid pulchrius, aut ſapientius
A diis dari mortalibus
Poteſt, niſi victoria
Ab hoſtibus pulcherrima?

Vt Chorus canit apud Euripidem in Bacchis. Sic igitur

tur verum eſt hoc Symbolum: *A* DEO VICTORIA. (*Prouerb*:21) ſeu, quod idem eſt, DE COELO VICTORIA. (*1.Macchab.3.*) Qua voce milites ſuos confirmare & excitare ſolitus fuit in acie Fl. Heraclius Imperator, princeps fortiſſimus atque victorioſiſſimus: palā & aperte profeſſus, neminem ſibi, præter Deum auxiliari poſſe ac debere, in quo vincere præclarum ſit ac decorum, quo volente vnus mille facilè perſequatur: vt, ſecundum Euripidem,

ὀλίγον ἄλκιμον δορὺ

κρεῖσσον στρατηγοῦ μυρίου στρατεύματος: h. e. *exigua haſta valida ſit potior, quam dux infiniti exercitus.* Itaq; Coſroe Perſarum rege profligato, & victis eius ducibus, & tota regione in vltionem ferro flammaque deuaſtata, ac demum pace cum Siroe, Coſroes filio, æquis conditionibus facta: Byzantium triumphabundus ingreſſus Heraclius, crucem Domini. quam ab hoſte recepit, in manibus tenens, palam egit Deo gratias pro victoria, cui eam ſolum acceptam retulit, in cuius rei memoriam dies ille faſtis Romanis aſcriptus: & feſtum Crucis exaltatæ inſtitutū fuit. Sed & victoriæ huius memoria in veteri eiuſdem numiſmate repræſentatur: in quo eſt imago Heraclii, cum triumphali curru: cuius limbo verba hæc inſignita ſunt: SVPER ASPIDEM, ET BASILISCVM AMBVLAVI, ET CONCVLCAVI LEONEM AC DRACONEM. Sed in medio Græca hæc verba leguntur: *δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ· ὅτι διέῤῥηξε σιδηροῦς πύλας, καὶ ἠλευθέρωσε ἁγίαν βασιλείαν ἡρακλείου*: *Gloria in excelſis Deo: quoniam ferreas diſrupit portas, & ſanctum liberauit regnum Heraclii*: vt eſt apud Cuſpinianum in Heraclio Cæſare, Præclare igitur Auguſtinus: *Non hoſtiū*, inquit, *turba, non bellantiū forma, nō quaſi fulgens vitrea nos terreat armatura. Nā donabit certāti victoriā: qui certādi dedit audaciam.* Et Hier. *Vere tuta pro Chriſto, & cū Chriſto pugna, in qua nec vulneratus, nec poſtratus, nec conculcatus fraudatur à victoria.* Et Ambroſ. *Nō eſt glorioſa victoria, niſi vbi fuerint laborioſa certamina.* Quo etiā pertinet Appia-

Appiani illud: *Victoria non numero hominum, ſed diuinæ beneficio conceditur.* Et *A*gathiæ hoc libr. 3. *Dei arbitrio expenditur victoria: neq; ad inſolentiſſimos quoſque illa accedit: ſed ad eos duntaxat, ad quos conditor ille rerum & moderator accedere voluerit.*

Symbolum XXXII.

FL. HERACLII CONSTANTINI.

INSANIA,

LAETA

VOLVPTAS

[Golz. *Voluptas, hilaris inſania.*]

Item: *Satis eſt potuiſſe punire.*

Quid niſi dulce malum, aut INSANIA LÆTA, VOLVPTAS
Corporis eſt, animæ peſtis, & eſca mali?

QVi *dulce malum, voluptatem* dixit, recte dixit: omnia, quæ de voluptate dici poſſunt, vno quaſi verbo complexus Blanda ſiquidem res eſt voluptas, quæ pulcherrima ſpecie vtilitatis & iucunditatis hominibus blanditur, ſed ea tamen pernicioſa & turpis, quæ in maximam tandem moleſtiam & calamitatem cum infa-

infamia & dedecore coniunctam coniicit eos, quos ſemel amice complexa eſt. Ex quo recte Plato, teſte Tullio, *eſcam malorum voluptatem* appellat: cum ait: δέλεαρ τῶν κακῶν ἡ ἡδονή Quod dictum refert quoque Plautus in Mercatore: *Voluptas eſt malorum eſca: quod ea non minus homines, quàm hamo capiantur piſces* Et M. Cicero 1. de leg. *Imitatrix eſt boni voluptas: malorum mater omnium, cuius blanditiis corrumpuntur, quæ natura bona ſunt.* Vnde ab eodem alias *illecebra turpitudinis* nominatur; quæ tamen habeat quiddam naturalis boni. Sic nimirum; vt Poeta ait:

——*virgo formoſa supernè.*
Deſinit in turpem piſcem maleſuada Voluptas;
Vtilitasq; boni ſpecie fucata. ——

Nam eſt falſæ vtilitatis & voluptatis omnino quidem virginea facies, cuiuſmodi eſt Scyllæ ac Sirenum, ſed quæ blandiſſimæ ſunt dominæ nigra profecto, & venenoſa cauda: quæ, vt ſcorpius, incautos vulnerat. Vnde & Pythagoras vetat γεύεσθαι μελανούρων, id eſt, *guſtare ea, quæ nigram habent caudam*, quo nomine rectiſſimè intelligitur voluptas cuius appetitio quidem plena eſt iucũditatis, ſatietas verò pœnitentiæ. Quippe quam dolor excipit atq; infœlicitas, vt boni principii malus ſit exitus: irrita pœnitentia comitante. Quo ſit. vt, cùm ea præteriit; perinde ſit; ac ſi nulla omnino fuerit voluptas. Nam &, ſecundum Pindarum, τὸ παρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά, id eſt, *voluptatem ſine iuſtitia finis comitatur acerbiſſimus*, vt vere voluptas ſit, quod Auguſtinus dixit, *amara dulcedo, quæ parum mellis multò felle diluit. Fluit* enim, vt Cicero docet, *& prima quæque euolat, ſæpiusq; relinquit cauſas pœnitendi, quam recordandi.* Sic nimirum fit, vt ſecundum Naſonem:

Gaudia principium noſtri ſint ſæpe doloris:
οὐ γὰρ τερπωλῆς ὀλοώτερον ἄλλο βροτοῖσι.

vt eſt apud Q. Calabrum: & vt in veteri prouerbio dicitur; ἐκ τοῦ φιληδονεῖν, γίγνεται τὸ δυστυχεῖν, Quippe; vt Silius Italicus canit,

nec

——nec ira deum tantum, nec tela, nec hoſtis.
Quantum ſola nocet, animis illapſa voluptas.

Nam & animi obſcurat induſtriam, & mentis perſtringit aciem, & rationis offuſcat iudicium, & conſilii impedit celeritatem, adeoque maiores animi partes à virtute detorquet ad vitium atque turpitudinem. Quo fit, vt animus voluptati libidinique deditur, & amore, deſiderio, cupiditate, copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, nullis rebus honeſtis aut ſtudiis liberalibus recte operam dare poſſit: neque altum quicquam aut magnificum & diuinum ſuſcipere, qui omnes ſuas cogitationes abiecit in rem tam humilem & cõtemptam. Neque enim in regno voluptatis poteſt virtus conſiſtere: cum qua nullum omnino habet commercium. Quẽadmodum & Xenophon ait, τῷ ἀνδρὶ ἥττονι διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκειν, *homini voluptario nullam omnino virtutem conuenire.* Et M. Cicero ad Atticum: *Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante.* Et in Catone Maiore. *Impedit conſilium voluptas, & rationi inimica eſt, & mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos, nec vllum habet cum virtute commerciũ.* Taceo, quod & dolores parit voluptas, & corrumpit valetudinem: & affligit animum conſcientia male factorum, & mortem affert immaturam: &, quod omnium grauiſſimum eſt, æternum accerſit ſupplicium: quo nihil eſſe poteſt miſerius: Sed & blandum homini & quaſi mellitum venenum eſt voluptas, quod non ſolũ dementat hominem: &, vt Q. Calaber dixit, ἄφρονα φῶτα τίθησι, καὶ πινυτόν περ ἐόντα, id eſt, *vel prudentem reddit ſtultum*, ſed ex homine plane efficit beſtiam. *Nemo enim eſt dignus nomine hominis, qui vel vnum diem totum velit eſſe in voluptatibus*, auctore Tullio. Vnde immanis illa & belluina voluptatis conſectatio recte ab Ariſtotele θηριότης, hoc eſt, *feritas* appellatur: quod qui eam habuerint, omni exuta humanitate, & ratione perturbata, belluarum ſimiles continuò fiant. Quod & Socra-

Socrates ille Xenophontæus teſtatur: οὐδὲν, inquit, διαφέρει ἄνθρωπος ἀκρατὴς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου. ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ: τὰ δ' ἥδιστα ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν: τί ἂν διαφέροι τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων: *Nihil intereſt inter hominem incontinentem & belluam. Quid n. à brutis animantibus differt is, qui ea, quæ optima ſunt, non cogitat, ſed omnibus modis ea tantùm perſequitur, quæ ad voluptates pertinent?* Sic voluptas vere eſt Circe illa Homerica, quæ blando ſuo veneno dementat homines, & quadam veluti immanitate efferatos reddit: non ſine aliquo ſenſu iucunditatis, aut ſuauitatis, vt nimirum ſit, quod in Symbolo dicitur, INSANIA LÆTA, VOLVPTAS Sic & D. Hieron: *Quicquid*, inquit, *ſeminarium voluptatis facit, hoc venenum puta. Contra hanc dominam blandiſsimam* recte monet Socrates apud Xenophontem *tanquam contra hoſtem acerbiſſimum, non minus quã pro libertate & pro vita ac ſalute pugnare nos debere, ac virtuti operam inprimis dare, cuius domina iugum & pulcherrimum & optimum & iucundiſſimum eſt animo liberali, & ſua ſalutis ſtudioſo. Nam etſi virtutis primus aſpectus eſt quodammodò horridior: tamen finis iucundiſſimus & vtiliſſimus conſequitur.* Et Liuius libr. 10. Decad. 3 *Non eſt*, inquit, *tantum ab hoſtibus armatis ætati noſtræ periculi, quãtum à circumfuſis vndiq; voluptatibus, qui eas ſua temperantia frenauit ac domuit, multò maius decus maioremq; victoriam ſibi pepererit, quam nos victo hoſte habemus. Turpe eſt* (ait Dion. lib. 41.) *modo ea voluptate duci, cuius poſt pœniteat; indignumq; eſt, eos qui hoſtibus ſuis ſuperiores euaſerint, voluptatib. ſuccumbere.* Et Tacitus: *Degenerat à robore ac virtute miles aſſuetudine voluptatis, ſi quid ardoris ac ferociæ habuit, potionibus & comeſſationib. deteritur.* Quo etiam pertinet elegantiſſimum illud figmentũ de Hercule, *quẽ* Prodicus dicit (vt eſt apud Xenophontẽ) *cum primũ pubeſceret, exiſſe in ſolitudinẽ atque ibi ſedentẽ diu ſecum multumq; dubitaſſe, cum duas cerneret vias, vnã voluptatis, alterã virtutis vtrũ ingredi melius eſſet: at tandẽ viã virtutis prætuliſſe voluptati, virtuteq; duce ac magiſtra*

Vſum eſſe. Recte igitur Demoſthenes: ἡδονὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῷ καλῷ αἱρεῖσθαι χρεών. hoc eſt, *Voluptatem non quamlibet, ſed cum honeſtate coniunctam, eligere oporteret.* Et Iſocrates in Nicocle: τὰς ἡδονὰς θήρευε τὰς μετὰ δόξης. τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριστον· ἄνευ δὲ τούτου κάκιστον: *Eas ſequere Voluptates, quæ gloriam pariant, Nam Voluptas coniuncta cum honeſtate, res eſt optima, ſine hac verò peſſima:* Sed & benè ille monuit, qui voluptates potiùs à tergo, quam à fronte, & abeuntes magis, quam adeuntes, cõtemplandas eſſe monuit. Quemadmodum & Demoſthenes voluptates eas quærere iubet; quæ labores ſequuntur, non autem eas, quæ præcedunt. Sic & Socrates: δεῖ, inquit ὥσπερ σειρῆνας τὰς ἡδονὰς παρελθεῖν, τὸν σπεύδοντα τὴν ἀρετὴν ἰδεῖν, ὥσπερ πατρίδα *Decet Voluptates, tanquam Sirenes, ſurdis auribus præterire eum; qui ad virtutem, tanquam ad patriam, feſtinat*, Et Menander:

Φεῦγ' ἡδονὴν ἔχουσαν ὕστερον βλάβην.

Quam ſententiam ita protulit Ouidius:

Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.

Quò etiam pertinet Muſonii illud à Gellio relatum: ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει, ἂν δέ τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ' ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. In quam ſententiam Cato dixit. *Cogitate cum animis veſtris, ſi quid vos per laborem recte feceritis, labor ille à vobis citò recedet: benefactum à vobis, dum viuetis, non diſcedet. Sed ſi qua per voluptatem nequiter feceritis: Voluptas citò abibit: nequiter factum illud apud vos ſemper manebit.* Similis eſt Lactantii ſententia hæc in libro de opificio Dei: *Te moneo, vt oblectamenta iſta terrà, pro magnis ac veris bonis habere, ne credas quæ ſunt non tantum fallacia, quia dubia: verum etiam inſidioſa, quia dulcia:* Et Senecæ illa in Epiſt 27. *Quemadmodum ſcelerum, etiamſi non ſint deprehenſa, ſolicitudo non cum ipſis abiit, ita improbarum Voluptatum etiam poſt ipſas pœnitentia eſt.* Et Epiſt: 39. *Quis hoſtis in quenquam tam contumelioſus fuit; quàm in quoſdam voluptates ſuæ*

Qui-

Quidam ſe voluptatibus immergunt, quibus in conſuetudinem adductis carere non poſſunt, ob hoc miſerrimi ſunt, quod eò peruenerunt, vt illis, quæ ſuperuacua fuerunt, facta ſint neceſſaria. Seruiunt itaque voluptatibus, non fruuntur, & mala ſua; quod malorum vltimum eſt, amant. Tunc autem conſummata eſt infœlicitas, vbi turpia non ſolum delectant; ſed placent; & deſinit eſſe remedii locus; vbi, quæ fuerant vitia, mores ſunt.

Symbolum XXXIII.

FL. HERACLIONÆ.

MALI

PRINCIPII,

MALVS

EXITVS.

FINIS PRINCIPII *ſi* MALVS *eſt* MALI:
Semper principium fac benè cum Deo;
Finis principii ſic bonus eſt boni:
Sic totum geritur ritè negotium.

QVemadmodum Geometræ ſua poſtulant *αἰτήματα*, quæ vocant: ita Tyranni hoc quaſi *αἴτημα* ſibi conceſſum putant, *ἀναιρεῖν τοὺς ἀδελφοὺς ὑπὲρ ἀσφαλείας*, id eſt *fratres tollere ſecuritatis cauſa*, vt eſt apud Plutarchum. Quod ita verum eſſe multis exemplis compertum eſt. Nam & ſecundum Poetam:

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri:
Quando nimirum Remum fratrem interemit Romulus, *cui viſum eſſet vtilius* (vt Cicero ait) *ſolum, quàm cum altero, regnare*: licet muri cauſam oppoſuit ſpeciem honeſtam: nec ſatis probabilem, nec ſatis idoneam. quod *ludibrio eius contra leges murum tranſiuiſſet*, vt eſt apud Liuium. Sic eadem armauit dira regnandi cupiditas Eteoclem & Polynicem: Cyrum & Artaxerxem, Antoninum & Getam. Conſtantinum & Theodoſium fratres, vt alter alterum è medio tolleret, & patrio regno deturbaret: οὕτως ἄμικτός ἐστι, καὶ θηριώδης ἡ τῆς πλεονεξίας ὑπόθεσις, κοινὸν μὲν καὶ σύμφυτον νόσημα πάσαις ταῖς δυναστείαις, teſte Plutarcho: quam nec vaſtum mare, nec celſa iuga montium, nec immenſæ ſolitudines, ac imò nec quidem vlla fœderum religio, aut ſanguinis iura coercere poſſunt. Sic & Conſtantinum fratrem cõſanguineũ veneno ſuſtulit Heraclionas, vel potius pro eo Martina, nouerca illius, vt filius imperio potiretur pro priuigno, quod male ita partum, male amiſit, naſo mutilatus, & in exilium miſſus, ac deniq; in carcere mortuus: vna cum matre ſua, cui lingua execta fuerat, nec oratione populum concitaret. Quo ſane facto verum in ſe comprobauit Symbolum hoc: MALI PRINCIPII, MALVS EXITVS. Quod Græco illo verſu expreſſum eſt:

κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν:

Nam &, ſecundum Ouidium,

——*Principiis omen ineſſe ſolet.*

Et, ſecundum Platonem, *principium in vnaquaq; re maximum eſt, quod plurimum valet ad id, quod ex eo conſequitur*, teſte Ariſtotele. *Quanquam* enim, vt Hieronymus ſcribit, *ſæpe ſiniſtra principia ad finem perueniunt fœlicem: tamen multo eſt verius, ea, quæ malo ſunt inchoata principio, vix vnquam bono peragi exitu*, vt Leo Papa reſcripſit in quodam Canone. Qui & principatum, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitio occupauit, etiamſi morib. aut actib. non offendat, ipſius tamen initii ſui exemplo pernicioſum eſſe dicit. Quandoquidem ex malo nil niſi malum prouenit; &, vt Iuſtinianus Imperator loquitur,

tur, *vno principio illicito dato, plurima ſequuntur alia illicita*, Sed & qui dat malum, rurſus accipit, vt ſi nimirum quod vocant, *Termerium malum*, & quaſi *vindicta Neoptolemea*, in qua idem hoc quis patitur, quod fecit alter. Nam, vt Rhadamanti ille vetus habet.

εἴκε πάθοι, τά τ' ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο:

Si quis, quæ fecit, patitur, iuſtiſſima pœna eſt.

Etenim verum eſt, quod dicitur, per quæ quis peccat, per eadem punitur: &, vt Græci loquuntur: *δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται*. Cui reſpondet Heſiodeum illud:

οἷά τ' ἀνὴρ ῥέζῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει:

Qualia vir patrat, talis manet exitus illum.

ſic atrocium delictorum atroces ſunt pœnæ, etiam in hac vita, manetque immotum illud, & perpetuũ Chriſti verbum; *Qui gladium accipit, gladio perit*. Plerumque etiam accidit, quod dicitur:

ταῖς αὐταῖς τέχναις τις ἁλώσεται, αἷς περ ὑπῆρξεν.

Sic nimirum *ſui cuique mores plerunque conciliant fortunam*: vt Cornelius Nepos ſcribit in vita Pomponii Attici: adeoque, ſecundum Ciceronem, *faber eſt quiſque fortunæ ſuæ*.

Viro bono fortunam dat Deus bonam.

ἐσθλὰ γὰρ ἀνδρί τ' ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός:

Contra autem, *κακοῖς τρὶς κακά*. *Malis ter mala, & malus malum reperit*, vt vulgo dictitant. Itaq; vt bonus ſit finis, bonum principium eſſe neceſſe eſt, quod vt bonum ſit, à Deo & cum Deo faciendum eſt principium, nomine ſcilicet & auxilio implorato diuino quod cum fit, ex eo *bonum initium, melius medium, optimus finis conſequitur*, vt Accurſii verbis vtar. *Neq; n. vllius boni operis ædificiũm ſuperſtrui poteſt vbi non eſt fundamentum Chriſtus*, teſte Gregorio *qui ſalutis noſtræ fundamentum eſt*, ſecundũ Apoſtolũm. Nam &, ſecundum Platonem in legibus, ὁ μὲν θεὸς ἀρχήν τε, καὶ τελευτήν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχει, id eſt, *Deus omnium, quæ ſunt exiſtunt, principium, & finẽ, & medium continet*, *quæ* ſcilicet *eſt rerum omnium vniuerſitas*, *θεὸς γὰρ τὸ πᾶν*, vt Pindarus ait: &, vt Orepheus:

ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτὴ:
ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων, καὶ μέσσον, ἠδὲ τελευτήν: *Deus omne & vniuerſum eſt; idemque principium, & finis omnium, nempe principium, & medium, & finem rerum continens.* Itaque rectè monet Pindarus in Pythiis, παντὶ μὲν θεὸν αἴτιον ὑπερτιθέμεν, *cuiuslibet rei Deum auctorem ponere*: ſeu, vt Aratus canit, ἐκ διὸς ἀρχώμεσθα; *à Ioue principium facere.* Quod & Plato monet in Epiſt. 6. *A Diis immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia.* Et M. Cicero in Vatinium: *Omnium rerum a Diis immortalibus principia ducuntur.* Et Iſocrates: ἐκ θεοῦ ἄρξασθαι δίκαιόν μοι δοκεῖ. Sic & Nazianzenus monet:

ἀρχὴν ἁπάντων, καὶ τέλος ποίει θεόν,
Fac principium omnis & finem rei Deum,

Et in Apologia: τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου λόγου, καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ γε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι: *Optima ſanè ratio eſt cuiusuis aut operis exordiendi, à Deo facere principium, & in Deo deſinere.*

Sym-

Symbolum XXXIV.

FL. CONSTANTIS II.

PARENDVM

NECESSITATI.

[Golz. *Sequere trahentia fata.*
Item: *Male quæſita, male diſpereunt.*]
PARE NECESSITATI, *ſi non ſponte, vi*
Pares coactus, MAGNA VIS NECESSITAS.
Sin ſponte pares, nulla vis neceßitas.
Ducit volentem quippè, nolentem trahit.

SVmptum eſſe hoc Symbolum videtur ex Tit. Liuio cuius verba hæc ſunt: PAREATVR NECESSITATI: *quam ne Dii quidem ſuperant.* Quanquam poſtremum eius membrum Simonidi tribuitur, qui dixit, ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται: *Neceſſitati ne Dii quidem reſiſtunt.* Cuius ſæpe mentionem facit Plato: qui lib. 5. de LL. ſcribit, τὴν ἀνάγκην οὐδὲ τοὺς θεοὺς βιάζεσθαι, *ne Deos quidem cogere poſſe neceſſitatem:* & libr. 7. οὐδὲ θεὸν ἀνάγκῃ μήποτε φανεῖσθαι μαχόμενον, *ne Deum quidem vnquam viſum eſſe cum fato aut neceßitate pugnare.* Et in Simpoſio: πολλὰ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς γενέσθαι ὡς λέγεται, διὰ τὴν ἀνάγκης βασιλείαν, *multa & acerba Diis accidiſſe, quod dicitur, ob neceßitatis imperium. Maximum* enim *& vltimum telum eſt neceßitas,* vt idem ſcribit Liuius; & vt Euripides, τὸ τῆς ἀνάγκης γενόν: *cuius,* ſecundum Laberium *auerſi curſus impetum voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.* Siquidem, vt Horatius ait.

——*æqua lege neceſſitas*
Sortitur inſignes & imos:
Omne capax mouet Vrna nomen.

στερρ᾽ ἀνάγκη, vt eſt apud Euripidem in Hecuba: & ſecundum Flaccum,

figit clauos adamantinos
Summis verticibus dira neceſſitas:

quæ, teſte Dionyſio, *multo eſt potentior natura humana: imò & omni arte & ratione efficacior*, auctore Curtio *qua*, ſecundum Nicetam: *nihil eſt violentius*, quam idcirco, vt Pindarus ait, οὐ πῦρ, οὐ σιδηροῦν σχήσει τεῖχος, *nec ignis, nec ferrea arcebunt mœnia.* Sic & Euripides in Helena ſcribit.

δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.
Neceſſitate dira nil eſt fortius.

Nam, ſecundum Menandrum.

ἀπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται ταχύ.
Sibi cuncta ſubigit protinus neceſſitas.

Quod & Thales ille confirmat, *Fortiſſima*, ait, *rerum omnium eſt neceſſitas, quæ cuncta ſuperat*, vt eſt apud Diogenem Laertium. Nam &, vt Senecæ placet in Troade,
Neceſſitas plus poſſe, quam pietas, ſolet:
&, vt Palladius duxit, *Neceſſitas feriis caret*: τὰ δὲ μόρσιμα πάντως οὔτις οἰωνὸς ῥύσεται οὐθ᾽ ἱερά, vt eſt in elegia Solonis. Sed &, vt Auguſtinus loquitur, *neceſſitas non habet legem: ſed ipſa ſibi facit legem: Nam quod in lege non eſt licitum, neceſſitas facit licitum*, vt ICti docent: Quanquam *quod pro neceſſitate hoc modo ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate, ipſum quoque ceſſat*, ſecundum Innocentium: *vt quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, in argumentum trahi non debeant*, auctore Paulo IC. Quid: quod & *omnia doceat neceſſitas* vt eſt in veteri verſu apud Plutarchum:

χρειὼ πάντ᾽ ἐδίδαξε, τί δ᾽ οὐ χρειὼ κεν ἀνεύροι.

Nam, ſecundum Q. Curtium, *neceſſitas ignauiam acuit: eaque ſemper eſt efficacior in rebus aduerſis, quàm ratio*: adeoque, teſte Ariſtophane, *optima eſt artium inuentrix & magiſtra: quæ induſtriam facit parandi victus*, vt Plato ait. &. vt apud Suidam legitur,

χρειὼ

χρειὼ διδάξῃ, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφόν:

Cautum è rudi reddit magiſtra neceſsitas.

Quæ & ipſa, vt Val. Maximus loquitur, *humanæ imbecillitatis iuramentum eſt efficaciſsimum.* Quinimo ſecundum Menandrum.

ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.

Ad multa cogit nos neceſsitas mala.

vt vere fit, quod M. Cicero ſcribit, *neceſsitas morbus grauiſsimus.* Quid multa?

Certum eſt & ineuitabile fatum,

ſecundum Manilium. Qua voce Philoſophi *neceſsitatem*, intelligunt, *quæ eſt æterna rerum ſeries, & cauſarum connexio*, vt Stoicis placet, *neceſſario cohærentium*: cui veluti cedens Iupiter apud *Maronem*: *Fata*, inquit, *viam inuenient.* Nam & Velleius apud Tullium *fatalem illam neceſsitatem* vocat εἱμαρμένην, qua quidquid accidit, id ex æterna veritate, cauſarumque continuatione fluxiſſe dicitur. Quemadmodum & Poetæ neceſſitatem faciunt Deam, cuius filiæ ſunt tres parcæ, vt auctor eſt plato lib. 10, de Republ. quæ & ipſæ ineluctabiles atq; inexorabiles ſunt, & vt Græci loquuntur, ἀμετάτρεπτοι, quæque penſa trahunt ac ſtamina vitæ humanæ: eáque vel candida & argentea, id eſt, fœlicia, vel pulla & ferrea, id eſt, infœlicia: quæ mutare nemini liceat. Sic igitur verum eſt Euripideum illud:

οὐκ ἔστι μοίρας τῆς χρεὼν τ' ἀπαλλαγή.

Fati & neceſsitatis haud vlla eſt fuga.

τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν, ſecundum pindarum, & vt Tireſias vult in Phœniſſis Euripidis.

ἃ δὲ πέφυκε, ταῦτα κἀνάγκη σε δρᾶν.

Facere eſt neceſſe, quæ fatis decreta ſunt.

Neque enim quiſquam plus fato poteſt: vt ſapienter Minerua monet apud Euripidem in Rheſo, his verbis.

οὐκ ἂν δύναιο τοῦ πεπρωμένου πλέον.

Fatum nimirum intelligens Διὸς νοῦν, vt Phurnuto placet, quoniam ſecundum Heſiodum,

οὔ τι πῃ ἔστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι.

Sic nimirũ fit, vt is fere ſit ſapientior, qui paret neceſſita-

ſitati, quique, vt Seneca ſcribit, *nunquam facit inuitus, quidquid neceſſe futurum eſt.* Nam *effugere nemo poterit neceſſitatem, vincere poterit*, vt idem Seneca loquitur: Quippe *quæ*, teſte Auguſtino, *non eſt in poteſtate noſtra:* &, ſecundum Senecam, *tollit arbitrium, & prudentiam humanam ſuperat*, teſte Niceta. *Manum* enim *iniectantibus fatis* (ait Marcellinus) *ſolent hebetari ſenſus hominum atque obtundi: & inelectuabilis fatorum vis, cuiuſcunque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit: imò praualent fata conſiliis, omnemque mentis humanæ aciem perſtringunt: Quippe ita ſe res habet, vt plerunque, qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat: efficiatque, quod miſerrimum eſt, vt quod accidit, etiam meritò accidiſſe videatur: & caſus in culpam tranſeat.* auctore Velleio Paterculo. Nulla adeò vis humana vel virtus meruiſſe vnquam potuit, vt quod præſcripſit fatalis ordo non fiat. Quo fit, vt repugnanti, non volenti neceſſitas ſit, quoniam *in volente neceſſitas non eſt*, vt vult Seneca. Nam, vt in Tragœdia eſt,

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Quidquid igitur ex neceſſitate fit, quoquo modo illud fiat, ſanè hoc excuſationem meretur: Siquidem, vt Demoſthenes ſcribit, ἡ τῆς ἀνάγκης χρεία φέρει τινα συγγνώμην παρὰ τοῖς ἀνθρωπίνως λογιζομένοις: *Neceſſitas ipſa veniam quodammodo parit apud eos, qui humaniter iudicant.* Sapienter itaque monet Euripides.

σὺ δ᾽ εἴκ᾽ ἀνάγκῃ, καὶ θεοῖσι μὴ μάχου.
Pare neceſſitati, nec pugna Diis.

Et Epictetus in tabula Cebetis. *Duc me*, inquit, ô *Iupiter, & tu Fatum, quò ſum à vobis deſtinatus. ſequar ego alacriter, quod ſi tamen noluero, ſequar nihilominus, & improbus ero.* Quo reſpexiſſe videtur Maro in Aeneide, cum ait:

Quò fata trahunt retrahuntque ſequamur.

Et

Et Palladas:

εἰ τὸ φέρειν σε φέρει, φέρε καὶ φέρου, εἰ δ᾽ ἀγανακτεῖς,
καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρειν σε φέρει.

Si te fata ferunt, bene fer, ſic ferre, ſed æger
Si male fers animo, te male fata ferunt.

Symbolum XXXV.

FL. CONSTANTINI QVARTI POGONATI.

QVOD CITO
FIT,
CITO PERIT.

QVOD CITO FIT, PERIT *hoc* CITO: *ſat cito, ſat bene quod ſit:*
Qui ſapit ante pilos, haud ſapit ille diu.

SCitum eſt Homericum illud in Iliade:

ὄψιμον ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὐκ ἀπολεῖται.

Quem verſum M. Tullius ita conuertit:

Tarda & ſera nimis, ſed fama & laude perennes.

Quo ſignificatur, ea quæ ſero contingunt, magnifica plerunque & diuturna eſſe ſolere: vt compenſetur hoc modo quadantenus tarditas ipſa ſtabilitate ac perpe-

tuitate, non modo operis ipſius, quod perficitur: ſed etiam gloriæ & famæ immortalis, quæ ex eo conſequitur: cum nihil ſit ſtabile & perpetuum: niſi quod perfectum eſt & maturũ. Nam, vt in Symbolo eſt, QVOD CITO FIT, CITO PERIT: id eſt, vt Ioannes Antonius Campanus ſcribit,

Quod ſubito exoritur, fluctuat vt ſubitum.

Quemadmodum omnia præconia ſubito flaceeſcere, & vno quaſi die omnia conſeneſcere videmus. Quanquam enim, ſi Columella credimus, *matura ſatio ſæpe decipit: ſera nunquam, quin mala ſit*: ſatis tamen conſtat longe durabilius eſſe & vitalius, quod paulatim creſcit & augetur: quam quod vna quaſi nocte, tanquam fungus, ſubito naſcitur aut prorumpit. Nam ſecundum Pindarum in Nemeis, *αὔξεται ἀρετὰ χλοεραῖς ἐέρσαις, ὡς ὅτε δένδρεον ᾄσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσα ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα*: id eſt, *Creſcit virtus, tanquam viridi ſparſa rore, & inter ſapientes iuſtoſque homines in cœlum ſublata.* Contra autem, Sophocle teſte in OEdipo,

Periculoſa eſt præpropera prudentia.

Nam & pueros eos, qui, vt Pindarus loquitur, *κρείσσονα ἁλικίας νόον φέρβονται καὶ γλῶσσαν*. id eſt, *quorum prudentia velox ante pilos venit*, vt Perſas ait (quos *ἀνδραπαίδας* Sophocles nominat) eos nunquam pueros aut non vitales, aut in ætate matura dementes fere vulgo dictitant. Quemadmodum Plinius lib. 7. refert, *Catonem Cenſorium, velut ex oracula, prodidiſſe, ſenilem iuuentam præmaturæ mortis ſignum eſſe.* Et apud Senecam *Ceſtius de ingenio Alfii Flauii prædicare conſueuit, tam mature magnum ingenium non eſſe vitale*, qui alias etiam ingenia illuſtriora ſcribit *eſſe breuiora*. Sic & Fab. Quintilianus negat, *præcox illud ingeniorum genus facile peruenire ad frugem* Et notus eſt vetus ille verſus Poetæ, quem Apuleius citat:

Odi puerulos præcoci ſapientia.

Quem Menander ita refert:

ὁ παρ' ἡλικίαν νοῦς μῖσος ἐξεργάζεται:
Odioſa præcox ſemper eſt prudentia.

Quod

Quod Actius etiam approbare videtur: qui apud A. Gellium ait, *ſibi in iuuenilibus ingeniis itidem, vt in pomis immaturis, placere acerbitatem: nam hanc demum matureſcere: & maturitatem tunc adferre tempeſtiuam ſuauitatem: reliqua ante tempus putreſcere.* Neque enim, vt Cicero ait, *ſuccus in eo poteſt eſſe diuturnus, quod nimis celeriter maturitatem aſſequitur ſuam*: & , ſecundum Plinium, *quæ ſpectatiſſima florent, ſolent marceſcere* : aut, vt Seneca loquitur, *ad maturitatem non peruenit nimia fœcunditas.* Sed ne alia exempla adferam, quid quæſo roſis eſt pulchrius aut amœnius?

Ad dum naſcuntur, conſenuere roſæ.
Nam quam longa dies, ætas tam longa roſarum:
Quas pubeſcentes iuncta ſenecta premit:

vt Epigramma habet Maronianum. At vero quid annoſius eſt quercu, vel robore duro: quæ, ſecundum Flaccum,

Creſcit occulte velut arbor æuo:
Sic diu creſcens æuum prorogat ipſa ſuum.

Sic & beta cito naſcitur: buxus paulatim. Quomodo & Theophraſtus memorat, arborem quandam Indicam fructus non ferre ante annos centum: ſed eo tamẽ poſtea meliores & ſuauiores, quo ſeriores & tardiores. Sic & Elephantum *gaudium eſſe perpetuo decem annos*, ſcribit Plautus in Sticho: cui ſuffragatur Plinius lib. 8 licet Ariſtoteles biennio eum parere putat, nec ſæpius, quam ſemel ſingulos generare. Sed is cum parit, fœtum virilem, & nobile ebur parit quouis auro & argento precioſius. E diuerſo *canis*, vt in prouerbio eſt, *cum feſtinat, cæcos parit catulos, tanquam immaturos*, teſte Galeno: qui ſcribit, τὴν κύνα τυφλὰς τίκτειν τὰς κύνας ὑπὸ σπουδῆς. Eadem aliarum rerum eſt ratio: in quibus vt eximium aliquid ſit aut egregium: non ſolum labore opus eſt, verumetiam tempore: ſine quo id perfectum eſſe & habere maturitatem quãdam ſuam minime poteſt, Ex quo recte Horatius:

Hic meret æra liber Soſius, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptoi prorogat æuum:

Qui

Qui ſcilicet nonum preſſus in annum,
Aut qui exactum decies perfectum ad vnguem eſt.

Nam & Heſiodus ſcribit, nouem noctes cõcubuiſſe Iouem cum Mnemoſyna, quoad Muſarum prolem ſuſciperet. Et Zeuxas Agatharcho pictori ſeſe iactanti de pingendi celeritate, cum is diutius immoraretur operi: *Ego*, inquit, *diu pingo, quia pingo æternitati.* Quæ autem cito fiunt, cito pereunt. Sed & *qui nimium properat, ſerius plerunque abſoluit*: vt vetus habet adagium, quod Plato lib. 7. de Republ. refert: τὸ σπεύδοντα ταχὺ πάντα διεχθεῖν, μᾶλλον βραδύνειν, hoc eſt, *eum, qui feſtinet omnia celeriter percurrere, magis retardari*: perinde vt *qui apud Æginetas noctu obambulant, ſerius plerunque iter conficiunt*, vt idem ſcribit Plato in Cratylo. Et in Dialogo de Regno idem ait, τοὺς μὲν οὐχ ἡσύχως εὖ διαιροῦντας, λελυκέναι βραδύτερον, *idque eos, qui parum recte per otium diuidunt, ſerius perficere.* Fere enim accidit his, quod accidere ſolere Auguſtinus ſcribit *iis, qui perturbatione aliqua feſtinant: vt veſtem aliquando aut calceos peruerſe induant: quæ res poſtea moram adferat.* Sed & in re bellica plus ſapiens efficit Fabii cunctatio: quam M. Manutii præceps temeritas & feſtinatio, quæ plerunque improuida eſt & cæca: vt ex T. Liuii hiſtoria notum eſt.

Nam, vt Græcus Senarius habet,

προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν.
Multis malorum eſt cauſa præcipitantia.

Sic Tacitus lib. 3. Annal. *Multos etiam bonos feſtinatio peſſumdedit: qui ſpretis, quæ tarda cum ſecuritate, præmatura vel cum exitio properant. Semper autem in eo, quidquid impenſe cupimus aut odimus, mora ſalutaris eſt.* Vnde A. Gellius monet *ad res gerẽdas ſimul adhibendam eſſe, & induſtriæ celeritatem, & diligentiæ tarditatem.* Scitum eſt enim illud Catonis: *Sat cito, ſi ſat bene*: Cuius meminit Hieronymus ſcribens ad Pammachum. Cui reſpondet Publianum illud:

Deliberare vtilia, mora tutiſſima eſt.

Quò etiam pertinet Procopii locus ille ex libro 2. de bello Perſico: *Inſulſa audacia in exitium ducit, prudens vero cunctatio ſeruare ſatis apta eſt.* Et de bello Goth. libro 1. *Rerum geſtarum maxima, non temporis celeritate, ſed bonis conſiliis dirigi rectius ſolent: Plerumque enim ſera dilatio, cum ſe demum opportune obtulerit, vtilitatis plurimum adfert; ſtudium vero & nimia properatio; vbi nec decenti; nec ſuo tempore proferuntur; multis rei conficiendæ ſpem intercidit. Facilius quippe imparata aliqua multitudo viribus oppugnata hoſtilibus vincitur: quam qui cum minoribus copiis; ſed alioquin bene inſtructis, in certamen ſe conferunt.* Et lib. 2 de bello Goth. *Quibus ſalutis ſpem forte allatura eſt mora; vecordia proculdubio arguentur, ſi anticipando periclitandoq́ rerum ſummam in diſcrimen deduxerint, hi vero quibus cunctando & prolatando difficilius certamen efficitur, ſi pluſculam id ad breuē extraxerint, huius nimirum mora potius ſint incuſandi; quam accelerata ac ſubita petulantia.*

Sym-

Symbolum XXXVI.

FL. IVSTINIANI. II.

MVLTI
NIMIVM
NEMO
SATIS.

MVLTI *cum* NIMIVM *poſſideant, ſibi*
Ferme NEMO SATIS *poſſidet: Omnibus*
Fas fœlicibus eſt eſſe: ſed haud magis
Quiſquam ſorte ſua ſcit bene perfrui:
Sic quo diues, eo pauper is eſt magis.

MAgna eſt & inſatiabilis humanæ mentis cupiditàs, qua fit, vt nemo ſorte ſua contentus ſit: ſed ſuæ quemque fortunæ pœniteat: & ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet: eaque ſæpenumero deſideret maxime, quibus abundat. Cuius rei cauſa eſt diffidentia, ac ingens ille naturæ morbus: quod homo auarus putat, ſe non eſſe Deo curæ. Itaq; omnem animi cogitationem atque fiduciam in rebus hiſce terrenis & caducis collocat: oculiſq; in terram defixis, nihil magnũ, nihilq; diuinũ ac cœleſte ſpectat, Et quoniã diuinam

nam bonitatem aſpernatur: nec Deum conſeruatorem eſſe hominum ſtatuit: ita diuinitus natura ipſius infida punitur: vt ne ſuis quidem rebus fruatur: adeoque maximis opibus partis & anxie cumulatis, nec ſibi, nec aliis proſit aut commodet. Quo fit, vt ob morbum hunc naturæ peſſimum ac teterrimum, non ſolum ipſe miſer ſit, & in magna abundantia egentiſſimus (quippe qui vt pecuniæ quærendæ nullum modum & finem nouit: ita verum quæſitæ iam pecuniæ vſum nunquam aſſequitur: fruſtra per omnem vitam tot curis & laboribus vexatur) verum etiam cum aliis omnibus, tum inprimis ſuis ſit exoſus ac inuiſus. E*t quia nulli commodus, & quia vbique inutilis, & quia communis omnium hoſtis eſt*, ſecundum Chryſoſtomum: ſola mors eius grata atq; expectata omnibus: maxime vero hæredi, qui bona eius, tanquam vultur cadauer, expectat. Quod prouerbio notum eſt:

Auarus, niſi cum moritur, nil recte facit.

Nam, vt Horatius canit,

Non vxor ſaluum vult hunc, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti pueri atque puellæ.

Neque ſane hoc (vt Poeta mox ſubiicit) cuiquam

Mirandum eſt, cui cum argento poſt omnia ponat,
Si nemo præſtet, quem non mereatur, amorem.

Quanquam haud ſcio, an vlla ſit pœna grauior hominis auari, quam longa vita. Quod Mimus ille Publianus indicat:

Auaro quid mali optes, niſi vt viuat diu,

Sic nimirum, vt alius vult Mimus,

Auarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam *ſua ſponte & volens miſer eſt* : *& propriam ſalutem negligit*, teſte Chryſoſtomo: adeoque, ſecundum Publium,

In nullum auarus bonus eſt, in ſe peſſimus.

Quoniam ſcilicet nulli benefacit: ſeipſum vero etiam diſcruciat *miſera cenſus cuſtodia*, vt Poeta loquitur:

Qui nummos aurumque recondit, neſcius vti
Compoſitis, metuensque velut contingere ſacrum.

Cui

Cui non ſine cauſis occinitur Plautinum illud, quod ciui munifico cantari ſolere ait Lyſiteles in Trinummo:

——Quod habes, ne habeas:
Et illud, quod nunc non habes, habeas malum: quandoquidem
Nec tibi bene eſſe potes pati, nec alteri.

Quam ſane miſeriam & fatalem auaritiæ pœnam veteres ſapientes commento illo egregio de Tantalo, Iouis filio, repræſentare mortalibus voluerunt: quem finxerunt propter vitæ ſcelera & facinora, quibus opes ille per fas & nefas comparauerat, à diis ad inferos tràslatum: atque in medio vndarum ſtrepitu murmurantis Cocyti fluuii ad mentum vſque immerſum, immotumque fuiſſe cõſtitutum: vt cum aquis propemodum ſuffocetur: & ante eius ora arbor obuerſetur pulcherrima pleniſſimaque fructibus odoris ſuauiſſimi: ipſe tamen, quod tanquam ferrum induratus, omnium membrorum careat miniſterio; nec immaniſſimam leuare ſitim; nec famem propellere intolerabilem aliquo modo queat. De quo ita Flaccus:

Tantalus à labris ſitiens fugientia captat
Flumina.

Et Naſo:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus.

Qua rerum imagine Poëtæ cupiditatis ob oculos nobis poſuerunt miſeriam: *cui morbo*, vt Tullius ait, *cum permaneat in venas, & inhæret in viſceribus, nec inueteratus euelli poteſt, nomen eſt auaritia.* (Nam ſecundum Auguſtinum, *cupiditas & auaritia in tantum vnum ſunt malum: vt nec auaritia ſine cupiditate nec cupiditas ſine auaritia poſſit inueniri*) *quæ ita mentes hominum obſtrictas tenet: vt eas nullo vnquam tempore reſpirare permittat. Quippe cuius nunquam expletur, nec ſatiatur ſitis: neque ſolum ea, qui habent, libidine augendi cruciantur;*

tur, ſed etiam amittendi metu: vt in Paradoxis ſcribit Cicero. Semper enim, vt Iuuenalis canit,

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:

Et, vt Flaccus:

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames opum:

Vnde à Diogene recte comparatur cum aqua intercute: cui, ſecundum Ouidium,

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Quemadmodum enim, teſte Horatio,

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit: niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor:

Ita *cupiditas inſatiabilis eſt, & immenſa incredibiliaque poteſt: vereque eſt,* vt Seneca dixit. *ignis inextinguibilis: neque vlla copia vnquam aut præda improbe parta minuitur: ſed augetur potius atque inflammatur: quippe quæ,* vt Valerius Maximus ſcribit, *latentium indagatrix lucrorum: manifeſtæ prædæ auidiſſima propago: nec habendi fructu fœlix, & cupiditate, quærendi ſemper eſt miſerrima.* O *Aurum* (libet enim Conſtantini Manaſſis verbis vti) *tyranne crudelis: hominum perſecutor audaciſſime: arx malorum omnium, caſtellum perniciei: vaſtator vrbium: propugnaculorum euerſor: murorum dilacerator: oppidorum expugnator: ædium ſucceſſor: quibus & qualibus malis mortalibus diuexas? Nulla res in hominum vita tecum in certamen deſcendere poteſt: nulla res terrena tecum poteſt in comparationem venire: durum emollis, molle induras: linguam mutam ſoluis, loquacem comprimis: currendo valentem tardum efficis, ac viciſſim de tardo volucrem: corda inflammas, & voluptate quadam demulces: ſenſus illecebris ineuitabilibus, ceu præſtigiis quibuſdam excantas: cum interim Venuſtas illa tua non minus veneno ſuo, quam vipera, noceat: leges & iura proculcas: verecundiam & pudorem abigis: ſepulchra violas: parietes perforas: nihil non habes venale, nihil non prædis.* Nimirum friuolum quiddam

k eſt,

eſt, ac fabula mera, vulgo quod dicitur, *adamantem ſolum ſanguine molliri. Quid enim eſſe te poſſit efficacius, etiam in ſaxis molliendis? &c.* Neque vero *ſecura cuiquam poteſt contingere vita, qui de re augenda nimis cogitat*, vt Seneca ait: aut, vt Flaccus, qui

Semper in augenda feſtinat & obruitur re.

Sic nimirum, ſecundum Publium,

Inſtructa inopia eſt, in diuitiis copia,

hoc eſt, diues inopia, vel potius inops copia. Nam vt vetus habet Poeta,

Auarus animus nullo ſatiatur lucro:

Et, vt Flaccus, *Semper auarus eget*: aut, vt Claudianus, *Semper inops quicunque cupit.* Quippe qui ſemper cogitat Poetæ illud: *Quid refert, quantum habeas? multo illud plus eſt, quod non habes.* Quod ipſum quoque confirmat M. Tullius Cicero in Paradoxis: *Improbum*, inquit, *& auari, quoniam incertas atque in caſu poſitas poſſeſſiones habent: & plus ſemper appetunt, nec eorum quiſquam adhuc inuentus eſt, cui, quod haberet, eſſe ſatis: non modo non copioſi ac diuites, ſed etiam inopes ac pauperes exiſtimandi ſunt.* Et Seneca: *Maxime diuitiæ, non deſiderare diuitias maxima egeſtas, auaritia.* Sic *alienarum rerum hominibus cupiditas, ſuarum ſatietas eſt*, vt Plinius ſcribit: &, vt Publius,

Alienum nobis, noſtrum plus aliis placet:

ſeu, vt Seneca, *nulli ad aliena reſpicienti, ſua placent*: adeoque, ſecundum Comicum, *noſtri noſmet pœnitet*: &, ſecundum Flaccum,

Cui placet alterius, ſua nimirum eſt odio ſors.

Quo fit, *vt omnia, tãquam mortales, timeamus: & omnia, tanquam immortales concupiſcamus*, teſte Seneca: immo *vt non ſolum concupiſcamus ea, quæ nõ habemus, ſed & quæ habemus*, ſecundum Auguſtinum. Nam, ſecundum Publium,

Tam deeſt auaro, quod habet, quam quod non habet.

Siquidem is non magis vtitur ſuis, quam alienis: vtriſque igitur ex æquo caret. Sic *multis eget, qui multa habet,*

ſic magna indigentia naſcitur, non ex inopia magna, ſed ex copia: vt ſatius ſit, minus habere, quo minus deſit, vt eſt apud Gellium. Scitum eſt igitur Martialis illud:

FORTVNA NIMIS MVLTIS DAT SATIS NVLLI:

Ex quo Symbolum hoc ſumptum eſſe apparet. Nam, vt Flaccus canit: *Bona pars hominum, decepta cupidine falſa,* NIL SATIS EST, *inquit.* Et, vt Mimus habet:

Inopia pauca deſunt, auaritia omnia.

Adeoque, teſte Curtio, *inſatiabilis auaritia eſt, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Quanquam* enim *multis pauper opus habet, quæ ſunt ad vitam neceſſaria: magis tamen eget auarus, qui nec id habet, quod habet, & ante, quam lucretur, ſeipſum perdit, & ante, quam capiat aliquid ipſe capitur,* ſecundum Auguſtinum: *vt iam poſſideri magis, quam poſſidere, videatur is, quem eiuſmodi inuaſit habẽdi cupiditas:* teſte Plinio. *Neque* enim *eſt in carendo difficultas, niſi cum fuerit in habendo cupiditas:* vt Auguſtinus loquitur. Nam, vt eſt apud Poetam:

Quod vult, habet, qui velle, quod ſatis eſt, poteſt:
Cui conuenit cum paupertate, diues eſt.

Magnæ enim *ſunt diuitiæ, lege naturæ compoſita paupertas. Si enim ad naturam viues, nunquam eris pauper: ſin ad opinionem, nunquam diues. Exiguum natura deſiderat, immenſum opinio,* vt præclare docet Seneca. At vero opus ſolius paupertatis cauſa declinandæ expetit auarus, qua in omni vita nihil magis metuit, qui, ſecũdum Satyricum:

Non propter vitam facit hic patrimonia ſtultus:
Sed vitio cæcus propter patrimonia viuit.

Quando auctore Horatio:

Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet vti:

Imo *cui pœna eſt,* vt Cornel. Gallus ſcribit, *partis incumbere rebus,*
Quas, cum poſſideat ſit violare nefas.

An vero non *hic furor eſt*, &, vt Iuuenalis ait, *manifeſta phreneſis,*

Vt locuples moriaris, egenti viuere fato?

Nam, vt apud eundem legitur Satyricum:

Plures nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia cenſus

Quod Theognis etiam teſtatur:

πολλῶ τοι πλέονας λιμᾶ κόρος ὤλεσεν ἤδη
ἄνδρας, ὅσοι μοίρης πλεῦν ἐθέλαπιν ἔχειν:

Plures tam ſatias hic, quam fames improba perdit,
Contentos nunquam viuere ſorte ſua.

Maxime vero vituperanda eſt cupiditas illa in magiſtratu, quandoquidem, teſte Cicerone, *nullum eſt vitium tetrius, quam auaritia: præſertim in pricipibus & Rempublicam gubernantibus, & quidem in Imperatore auaritia eſt acerbiſſimum malum: quoniam habere quæſtui Rempublicam; non modo turpe eſt, ſed ſceleratum etiam & nefarium.* Plane enim ſecundum Curtium, *auaritia nihil nefas eſt: Neque vllum officium tam ſanctum eſt & ſolenne, quod non auaritia comminuere atque violare ſoleat, quæ ſola* (vt in veteri oraculo eſt apud Suiadm) *perdit Spartam, non ornat*: & non modo ſingulos homines, ſed vniuerſas familias euertit: adeoque totam labefactat Rempublicam. Siquidem ex cupiditatibus odia, diſſidia, bella, diſſenſiones naſcuntur: nec tantum in alios cœco impetu incurrunt, ſed intus etiam animis incluſæ inter ſe diſſident atque diſcordant: hinc furta, rapinæ, ſacrilegia: hinc proditiones, cædes, latrocinia: hinc falſa teſtamenta, aut teſtamentorum ſubiectiones: hinc denique omnis humani & diuini iuris violatio exiſtit. *Auarus* enim *nunquam iuſtus eſt*, vt vetus habet prouerbium: qui a ab alieno non abſtinet, & propter auiditatem pecuniæ nullum quæſtum turpem putat, cui ne honeſtus quidem eſſe poteſt vllus. Quippe *qui*, vt Cic. ait, *quotidie aut fraudat, decipit, poſcit, paciſcitur, aufert, eripit, aut ſocios ſpoliat, ærarium expilat, aut teſtamenta amicorum expectat, aut ne expectat quidem, atque ipſe ſupponit, aut aliud quippiam agit, vt oſtēdat ſibi quæſito opus eſſe.*

Sic

Sic Salluſtius in Catillinam: *Auaritia*, inquit, *fidem, probitatem, cæteraſque artes bonas ſubuertit: pro his ſuperbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocuit*: Et idem in fragm. hiſtor. *Auaritia bellica, fera, immanis, intoleranda eſt: quo intendit, oppida, agros, fana atque domos vaſtat: diuina cum humanis permiſcet: neque exercitus, neque mœnia obſtant, quo minus vi ſua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria atque parentibus cunctos mortales ſpoliat.* Vnde Phocylides recte *auaritiam* nominat *matrem omnis improbitatis*, & Democritus μετρόπολιν, id eſt, *arcem omnium malorum*. Quemadmodum & Paulus Apoſtolus eam vocat *omnium malorum radicem*: & Chryſoſtomus *fomitem omnis iniuſtitiæ*, & Auguſtinus *fontem malæ patientiæ*. Sed & Apoſtolus alias *auaritiam* nominat *idololatriam*, quod ſecundum Auguſtinum, tanto minus quiſque adhæret Deo, quanto magis diligit proprium. Quandoquidem, vt Gregorius ait, *bonorum auctori Deo aliter inhærere non poteſt homo, niſi cupiditatem, quæ omnium malorum radix eſt, à ſe abſcindat*. *Quod* enim *vnuſquiſq; cupit & veneratur, hoc illi Deus eſt*, teſte Hieronymo: quo fit, *vt auari Deus ſit nummus*, ſecundum Anſelmum, *qui corpus ſuum proſtituit Satanæ, & multa cupiditate ebrius eſt*, vt Chryſoſtomus ſcribit. *Mens autem cupida nec abſtinere ſcit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec pietati adhibere conſenſum*, auctore Leone Papa. Sic Innocentius in libro de vtilitate conditionis humanæ: *Radix*, inquit, *malorum eſt cupiditas, hæc ſacrilegia committit, furta & rapinas exercet & prædas, bella gerit, & homicidia, ſimoniace vẽdit ac emit, inique petit & recipit, iniuſte negotiatur & fœneratur, inſtat dolis, imminet fraudibus, diſſoluit pactum, violat iuramentum, corrumpit teſtimonium, peruertit iudicium*: denique ad omne impellit *maleficium*. Et Petrus Rauennas: *Omnium malorum eſt cupiditas, tranſgreſſionis mater, magiſtra nocendi, primipila iniquitatis, auriga malitiæ, ſicaria virtutum, ſeditionis origo, fouea ſcandalorum.* Et Pontanus lib. 4. hiſtor. *Maxime fœdum atque deteſtabile animorum malum auaritia eſt,*

 vt

rapiendi licentiam ſummum ius ducat, nullum Dei metum, nullum honeſti reſpectum habeat, id demum decere faſq; eſſe exiſtimans, parte quauis abundare plurimum. Quo etiam Liuii pertinet illud dictum: *Auaritia & luxuria omnia imperia euertit.* Et Valerii Maximi hoc: *Ea domus, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facile ſteterit, vbi minimũ Veneris pecuniæque cupido ſibi vindicarit.* Et Antiſthenis iſtud: *Auarus nemo bonus, nec rex, nec liber eſſe poteſt:* aut, vt Græca verba ſonant, φιλάργυρος οὐδεὶς ἀγαθὸς, οὔτε βασιλεύς, οὔτε ἐλεύθερος. Recte igitur Mimus:

Effugere cupiditatem regnum eſt vincere.

Neque enim parum eſt, quod ſatis, & nunquam multum, quod ſatis non eſt, vt Seneca ſcribit in Epiſtolis. Neque pecunia facit diuitem, ſed animus. *Nam animus hominis diues,* ſecundum Tullium, *non arca appellari ſolet, quamuis illa plena ſit, dum inanis homo eſt, nunquam diues futurus eſt, ſiquidem ex eo, quantum cuique ſat eſt, mentiuntur homines diuitiarum modum:* μέτρον γὰρ τῆς κτήσεως τὸ σῶμα, ſecundum Epictetum. Etenim diuitiarum fructus in copia: copiam autem declarat ſatietas rerum atque abundantia, quam qui aſſequitur (*id eſt*, cui tanta poſſeſſio eſt, auctore Tullio, vt ea ad liberaliter viuendum facile contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius) *is vere eſt diues, quia ſapiens eſt, ſolus autem ſapiens diues,* vt Stoicis placet. Sic Horatius:

Quod ſatis eſt, cui contingit, nihil amplius optet.

Et Publius.

In minimo eget mortalis, qui minimum cupit.

Et Bias apud Auſonium.

Quis diues? qui nil cupiat: quis pauper? auarus.

Sic & Martialis:

Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis.

Et Accius Poeta vetus in Perſidis:

Satis eſt, quem cuique tribuit fortuna ordinem.

Et

Et notum eſt *P*lautinum illud:

Quicquid eſt domi, id ſat eſt habendum.
ἴσῃ γὰρ χάρις μεγάλοισι χαίρειν, σμικρά θ' ἡδέως ἔχειν
Paruis frui, magnisque par voluptas eſt:

vt eſt apud Euripidem in Jone, Et, ſecundum Sophoclem,

πάντων ἄριστον, μὴ βιάζεσθαι θεούς,
στέργειν δὲ μοῖραν:
Pugnare nolle diis & ſorte viuere
Quemuis ſua contentum, eſt omnium optimum.

τὰ δ' ἀρκοῦντ' ἱκανὰ τοῖς γε σώφροσιν:
Quod eſt ſatis, facile modeſto ſufficit:

vt Iocaſta ait in *P*hœniſſis Euripidis. *Magnus* vero *eſt quæſtus pietas cum animo ſua ſorte contento*, vt vere omnino & diuine docet Apoſtolus, cum ait: μέγας ἐστὶ πορισμὸς ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας. Et vt Seneca, *breuiſſima ad diuitias, per contemptum diuitiarum, via eſt.* Et Cato Romanus:

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt:
Si contentus eo fueris, quod poſtulat vſus.

Et Auguſtinus: *Beatus, non qui, quæ cupit, habet: ſed qui quæ non habet, non cupit.* Sic igitur nemo diues eſt, niſi qui eſt ſua ſorte contentus: nemo etiam beatus, niſi qui is vult eſſe, qui eſt, hoc eſt, qui in ſuis rebus acquieſcit, eaque boni conſulit, quæ mutare non poteſt. *P*ulchre enim Cicero in *P*aradoxis.
Non eſſe cupidum, pecunia eſt: non eſſe emacem, veſtigal eſt: contentum vero ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certiſſimaque diuitiæ. Et in Officiis; *Quod cuique obtigerit, id quiſque teneat, eo ſi quis plus appetet, violabit ius humanæ ſocietatis.* Et Seneca: *Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt,* Contrà autem, *omnia nimium habet, qui nihil concupiſcit*, teſte Valerio Maximo, Sic Lucretius.

rapiendi licentiam ſummum ius ducat, nullum Dei metum, nullum honeſti reſpectum habeat, id demum decere faſq; eſſe exiſtimans, parte quauis abundare plurimum. Quo etiam Liuii pertinet illud dictum: *Auaritia & luxuria omnia imperia euertit.* Et Valerii Maximi hoc: *Ea domus, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facile ſteterit, vbi minimũ Veneris pecuniæque cupido ſibi vindicarit.* Et Antiſthenis iſtud: *Auarus nemo bonus, nec rex, nec liber eſſe poteſt*: aut, vt Græca verba ſonant, φιλάργυρος οὐδεὶς ἀγαθὸς, οὔτε βασιλεύς, οὔτε ἐλεύθερος. Recte igitur Mimus:

Effugere cupiditatem, regnum eſt vincere.

Neque enim *parum eſt, quod ſatis, & nunquam multum, quod ſatis non eſt*, vt Seneca ſcribit in Epiſtolis. Neque pecunia facit diuitem, ſed animus. *Nam animus hominis diues*, ſecundum Tullium, *non arca appellari ſolet, quamuis illa plena ſit, dum inanis homo eſt, nunquam diues futurus eſt, ſiquidem ex eo, quantum cuique ſat eſt, mentiuntur homines diuitiarum modum*: μέτρον γὰρ τοῦ ὑποδήματος ὁ πούς· τῆς κτήσεως, τὸ σῶμα, ſecundum Epictetum. Etenim diuitiarum fructus in copia: copiam autem declarat ſatietas rerum atque abundantia, quam qui aſſequitur (*id eſt*, cui tanta poſſeſſio eſt, auctore Tullio, vt ea ad liberaliter viuendum facile contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius) *is vere eſt diues, quia ſapiens eſt, ſolus autem ſapiens diues*, vt Stoicis placet. Sic Horatius:

Quod ſatis eſt, cui contingit, nihil amplius optet.

Et Publius.

In minimo eget mortalis, qui minimum cupit.

Et Bias apud Auſonium.

Quis diues? qui nil cupiat: quis pauper? auarus.

Sic & Martialis:

Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis.

Et Accius Poeta vetus in Perſidis:

Satis eſt, quem cuique tribuit fortuna ordinem.

Et

Et notum eſt *Plautinum* illud:

Quicquid eſt domi, id ſat eſt habendum.
ἴση γὰρ χάρις μεγάλοισι χαίρειν, σμικρά θ' ἡδέως ἔχειν
Paruis frui, magnisque par voluptas eſt:

vt eſt apud Euripidem in Ione. Et, ſecundum Sophoclem,

πάντων ἄριστον, μὴ βιάζεσθαι θεούς,
στέργειν δὲ μοῖραν:
Pugnare nolle diis & ſorte viuere
Quemuis ſua contentum, eſt omnium optimum.

τὰ δ' ἀρκοῦντ' ἱκανὰ τοῖς γε σώφροσιν:
Quod eſt ſatis, facile modeſto ſufficit:

vt Iocaſta ait in *Phœniſſis* Euripidis. *Magnus* vero *eſt quaſtus pietas cum animo ſua ſorte contento*, vt vere omnino & diuine docet Apoſtolus, cum ait: μέγας ἐστὶ πορισμὸς ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας. Et vt Seneca, *breuiſſima ad diuitias, per contemptum diuitiarum, via eſt.* Et Cato Romanus:

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt:
Si contentus eo fueris, quod poſtulat vſus.

Et Auguſtinus: *Beatus, non qui, quæ cupit, habet: ſed qui quæ non habet, non cupit.* Sic igitur nemo diues eſt, niſi qui eſt ſua ſorte contentus: nemo etiam beatus, niſi qui is vult eſſe, qui eſt, hoc eſt, qui in ſuis rebus acquieſcit, eaque boni conſulit, quæ mutare non poteſt. Pulchre enim Cicero in *Paradoxis*.

Non eſſe cupidum, pecunia eſt: non eſſe emacem, veſtigal eſt: contentum vero ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certiſſimæque diuitiæ. Et in Officiis; *Quod cuique obtigerit, id quiſque teneat, eo ſi quis plus appetet, violabit ius humanæ ſocietatis.* Et Seneca: *Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt.* Contrà autem, *omnia nimium habet, qui nihil concupiſcit*, teſte Valerio Maximo. Sic Lucretius.

Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parce
Æquo animo: neque enim eſt vnquam penuria parui.

Et Horatius:

Quanto quiſque ſibi plura negauerit,
A Diis plura feret.

Et alibi:

Multa petentibus
Deſunt multa. Bene eſt, cui Deus obtulit
Parca, quod ſatis eſt, manu.

Quo, etiam referatur ſententia hæc Sotadis apud Stobæum:

ὁ πένης ἐλεεῖται, ὁ δὲ πλούσιος φθονεῖται
ὁ μέσος δὲ βίος κεκραμένος, δίκαιός ἐστιν:
αὐτάρκεια γὰρ πρὸς πᾶσιν ἡδονὴ δικαία:

Pauperem miſericordia, diuitem ſequitur inuidia: vita autem media & temperata iuſta eſt: nam frugalitas & ſuis rebus contenta virtus voluptatem omnibus iuſtam parit.

Sym-

Symbolum XXXVII.

FL. LEONIS IV. QVI ET LEONITVS.

PVLCHRA EST
CONCORDIA
CORDIS
ET ORIS.

[Golz. *Oris atq; cordis harmonia pulcherrima.*]
Quam PVLCHRA EST LINGVAE ET CORDIS CONCORDIA! *quando*
Os loquitur, quod cor ſentit, vtrumq; bene.

Si COR ET OS, *ſi mens & vox, ſi oratio concors,*
Et ratio eſt, ecqua eſt ſuauior harmonia?

PYthagoricum commentum eſt omnibus notum de *Muſica* & harmonia cœleſti, cuius tanta ſit vis & iucunditas, vt cœlos etiam aperiat. De qua P. Corn. Scipio Africanus Minor in Somnio ſuo apud M. Tullium Ciceronem ſic loquitur: *Quis eſt ille, qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt nimirum ille, qui interuallis coniunctus imparibus, ſed tamen pro rata portione diſtinctis, impulſu & motu ipſorum orbium*

 effici-

efficitur, & acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit. Nec enim ſilentio tanti motus incitari poſſunt, & natura fert, vt extrema ex altera parte grauiter, ex altera autem acutè ſonent. Quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtelliferi curſus, cuius conuerſio eſt concitatior, acuto & excitato mouetur ſono: grauiſſimo autem hic lunaris atq; infimus. Nam terra nona immobilis manens, ima ſede ſemper hæret, complexa medium mundi locum. Illi autem octo curſus, in quibus vis eadem eſt duorum, Mercurii & Veneris, ſeptem efficiunt diſtinctis interuallis ſonos, qui numerus rerum omnium fere nodus eſt. Quod docti homines neruis imitati atque cantibus, aperuere ſibi reditum ad hunc locum, ſicut alii, qui præſtantibus ingeniis in vita humana, diuina ſtudia coluerunt. Hoc ſonitu oppletæ aures obſurduerunt, nec eſt vllus hebetior ſenſus in vobis, ſicut vbi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altiſſimus montibus, ea gens, quæ illum locum incolit, propter magnitudinem ſonitus, ſenſu audiendi caret. Hic verò tantus eſt totius mundi incitatiſſima, conuerſione ſonitus, vt eum aures hominum capere non poſſint, ſicut intueri ſolem nequitis aduerſum, eiusque radiis acies veſtra ſenſus vincitur. Hæc ille Sic & Plato in Republica ſua, cum de orbium, cœleſtium motu agit, ſingulas dicit Sirenas ſingulis orbibus inſidere; vel, vt alii volunt. Muſas quæ mundi cãtus ſunt: vnde *Camœnæ à canendo* cognominatæ, ſicut & *Sirenes*, quaſi *Deo canentes*, teſte Macrobio. Qua in ſententia priſcos etiam Eccleſiæ doctores quoſdam fuiſſe conſtat, qui cœleſtium illam corporum harmoniam ſtatuerunt, commoti auctoritate Iobi, qui ſic ait: *Quis enarrabit cœlorum rationem? & concentum cœli quis cohibebit?* Sed *nullus eſt* profectò vt prouerbio dicitur, *occultæ Muſicæ reſpectus: Neque*, vt Naſoni videtur, *ignotæ gloria magna lyræ*: quod & Lucianus in Harmonide teſtatur: οὐδὲν, inquit, ὄφελος ἀποῤῥήτου φασὶ καὶ ἀφανοῦς μουσικῆς: quod A Gellius interpretatur, *egregiam Muſicã, quæ ſit abſcondita, nullius rei eſſe aut momenti.* Placet itaq; alia nobis Muſica, quæ in Symbolo eſt expreſſa. Quænã

verè

vero illa; Nimirum, CORDIS ET ORIS, MENTIS ET LINGVAE, RATIONIS ET ORATIONIS HARMONIA longe SVAVISSIMA: quæ quidem aliàs VERITAS alias FIDES, alias ELOQVENTIA nominatur. Quæ cum auribus audientium repreſentatur, concentum edit longe ſuauiſſimum, qui magis intelligi à nobis poteſt, quam cœleſtis machinæ nunquam fortaſſis audita, ſed à Pythagoricis & Platonicis tradita harmonia. Etenim quæ ſuauior eſſe poteſt harmonia, quàm VERITAS? quæ nihil aliud eſt, quàm cordis & oris conſenſio, & quaſi concordia, cum nimirum os loquitur, quod cor ſentit, abſque omni ſimulatione, & calumnia, quo nihil eſſe poteſt gratius aut iucundius. Vnde & Plato: ἥδιστον, inquit, τῶν ἀκουσμάτων ἡ ἀλήθεια: *Suauiſſima narrationum eſt veritas.* Et Polemon, πολὺ ἥδιόν ἐστιν τοῦ ἀκούειν, τὸ λέγειν τἀληθῆ: *Multo ſuauius eſt vera dicere, quàm audire*, Lactantius verò: *Nullus*, inquit. *ſuauior eſt cibus, quam cognitio veritatis*. Et Auguſtinus: *Contemplatio veritatis rerum omnium iucúndiſſima eſt.* Sic & Cicero *Veri inquiſitionem & quaſi inueſtigationem hominis propriam eſſe dicit* cum ſecundum Auguſtinum, *nemo reuera amicus hominis eſſe poſſit, niſi prius fuerit ipſius veritatis, cuius doctor eſt ſolus Deus*, eodem Auguſtino auctore: *magiſtra* autem *natura*, teſte Ambroſio, *quæ lex eſt artium omnium & mater ſanctitatis*, vt Chryſoſtomus docet, ſeu, vt Hippocrates, *mater virtutis*: aut, vt Halicarnaſſæus *prudentiæ & ſapientiæ initium*: *& duas habet comites, ſapientiam & conſtantiam*, vt ſcribit Auguſtinus. Quæ quidem virtus eò gratior eſt, quo diuinior & Deo conuenientior, qui eſt ipſa veritas, quique, ſecundum Apoſtolum, *mentiri non poteſt*: οὐ γὰρ ἐπίσταται ψευδηγορεῖν στόμα τὸ θεῖον, ἀλλὰ πᾶν ἔπος τελεῖν: *Mentiri neſcit os diuinum, ſed omne verbum perficere*, vt eſt apud Æſchylum in Prometheo. Quippe cuius verbũ eſt, vt Homerus loquitur, οὐ παλινάγρετον, οὐδ᾽ ἀπατηλὸν, οὐδ᾽ ἀτελεύτητον. Ex quo Mercurius Triſmegiſtus rectè cõcludit: ὅτι ἡ ἀλήθεια κάλλιστον, ὡς καὶ ἐν θεοῖς ὑπὸ ἀρχῶν μέγιστον, *quod veritas ſit res omnium pulcherrima.*

&

& quod inter deos etiam maximi fiat. Et Pindaro θυγάτηρ ἀλήθεια διὸς, *filia Iouis veritas* nominatur in Olympiis, vt & Olympiad. θεῶν ὁμόπολις, μόνη θεοῖς συνδίαιτα τιμᾶμ,*cæli ciuis, ſola contubernalis deorum.* Sed & Magi maximũ deorum, quem Oromaſdam vocant, *corpore quidem*, aſſerunt *luci eſſe ſimilem, animo autem veritati.* Pythagoras vero *nihil magis Deo ſimilem facere hominem* affirmat, *quam ſtudium veritatis?* Quæ, vt, ſecundum Menandrum, πάντων χρῆμα δικαιότατον, *res omnium iuſtiſſima*: ita, ſecundum Platonem, *omnium bonorum fons & cauſa eſt.* Sic enim ait lib. 5. de leg. ἡ ἀλήθεια πάντων μὲν ἀγαθῶν θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ ἀνθρώποις: ἧς ὁ γενήσεσθαι μέλλων μακάριός τε καὶ εὐδαίμων, ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἴη: ἵνα ὡς ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διαβιοῖ: *Veritas tùm diis, tùm hominibus dux omnium bonorum eſt, cuius ſtatim ab initio particeps eſſe debet, qui fœlix beatusque futurus eſt, vt in veritate maximum vitæ tempus tranſigat.* Et paulò poſt ἡγημένης τῆς ἀληθείας, οὐκ ἄν ποτε οἶμαι φαμὲν αὐτῇ χορὸν κακῶν ἀκολουθῆσαι: *veritate duce nunquam, vt opinor, malorum conſequi chorum dicemus.* Pulchre etiam Auguſtinus: *Non aliam putes eſſe ſapientiam, niſi veritatem: in qua tenetur & cernitur ſummum bonum. Nullo loco ea abeſt: nuſquam deeſt, foris admonet, intus docet, in ſe omnes in melius commutat. à nullo in deterius commutatur: nullus de illa iudicat, nullus ſine ea bene iudicat.* Ea vero ſummum & maximum ornamentum eſt principis, qui veritatem in omnibus ſibi propoſitam habere debet, eamque ſolam intueri, & ad hanc, veluti ad Lydium lapidem, omne ſuum iudicium & imperium accommodare, quippe in qua omnis eius virtus & ſapientia ſita eſt, λυδία μὲν γὰρ λίθος μανύει χρυσὸν: ἀνδρῶν δ' ἀρετὰν, σοφία τε παγκρατὴς ἐλέγχει ἀλήθεια: teſte Bacchylide. Et, ſecundum Apollonium, τὸ ψεύδεσθαι, ἀνελεύθερον: ἀλήθεια, γενναῖον: *mendacium illiberale veritas generoſa eſt.* Quod olim AEgyptii ſacerdotes principem ſuum, quem omnium optimum atque æquiſſimum eſſe oportebat, monere voluerunt, Saphiro gemma, quæ *veritatis* nomine nuncupatur, de collo ipſius ſuſpenſa. Quo geſtamine inſignem

gnem prædicant iudicem illum, quem in Simandii monumentis fuiſſe tradunt, cuius à collo ſuſpenſa veritas penderet, oculis in ſinum deiectis, octo libris legum circumſtantibus, quo monere voluerunt, integros eſſe debere iudices & veritatis ſtudioſos. Quemadmodum & Salomonis dicto monemur, *veritatem gutturi circumdare*, & in Leuitico: vbi de Pontificis ornatu agitur, *veritatis ſignum in pectus incumbere*. Neque verò minor eſt ſuauitas & iucunditas harmoniæ eius, quam FIDES, efficit; quæ & ipſa eſt mentis & linguæ idem quaſi concentus & ſonus, quæque, vt Cicero ait, *dictorum conuentorumq; conſtantia eſt & veritas*: & ex eo ſic nominata, quia fiat id, quod dictum eſt: adeoque *fundamentum iuſtitiæ, & omnium contractuum, commerciorum, fœderum, pactorũ, omnis deniq; amicitiæ ſocietatiſq; vinculum eſt*. Vnde & à Liuio *maximum vinculum bonis amicis fides* appellatur, *qua niſi ſtet Reſpublica, opibus ea ſtare nullo modo queat.* Quemadmodum & Cato *maximum telum* vocat *fidem*, *ex quo plures pace ſuſceptæ, quàm bello gentes fuerint deuictæ*, Pulchrè Xenophon de Ageſilai laudibus: *Magna*, inquit, *& perpulchra res eſt, cum aliis omnibus, tum viro principi, fas fidemq; ſeruare, & ſe talem eſſe cognoſci*. Nam &, teſte Liuio, *fidei abrogatione omnis humana ſocietas tollitur, Nec enim vlla res vehementius Rempublicã continet quàm fides*, vt teſtis eſt Cicero. Sicut & nulla res vehementius diſſipat Rempublicam, quàm perfidia; non ſolum in contractibus, ſed etiam in amicitiis & arcanis committendis. Sublata ſiquidem fide, iuſtitia nulla eſſe poteſt, quæ fidei tanquam firmo fundamento innititur: vnde etiam à Flacco nominatur *Iuſtitiæ ſoror incorrupta Fides*. Qui igitur fidem violat, is iuſtitiam violat, & qui iuſtitiam violat, is violat fidem, *quam in Capitolio vicinam Iouis Opt. Max.* Romani *eſſe* voluerunt, *ab Attilio Calatino olim conſecratam*, auctore Tullio: licet Sex. Pompeius etiam *ante Romulum conſecratam*, prodat, *ab Ænea in Palatio*: Dionyſius verò Halicarnaſſæus *à Numa primum Fidei publicæ templum erectum: & ſacrificia ei publico ſumptu conſtituta fuiſſe* affirmat, cui ſuffra-

fragatur Plutarchus. De qua Silius libro Punicorum ſecundo ita ſcribit.

Ante Iouem generata, decus diuumq; hominumq;
Qua ſine non tellus pacem, non æquora norunt,
Iuſtitiæ conſors, tacitumque in pectore numen.

& reliqua. Sed & longe ſuauiſſima eſt Muſica ipſius ELOQVENTIÆ, *quæ bonarum artium princeps*, vt vult Tacitus, eademque rationis & orationis eſt ſymphonia quædam & concordia: &, ſecundum Ciceronem, *nihil aliud eſt, quam copioſe loquens ſapientia, quarum connexio & conſenſio omnino neceſſaria eſt*, quemadmodum & Ariſtoteles *prudentiam* cum *eloquentia* coniunxit: & Stoici *eloquentiam virtutem ac ſapientiam eſſe* dixerunt. Nam & *ſapientia ſine eloquentia parum prodeſt ciuitatibus & eloquentia ſine ſapientia nimium obeſt: plurimumque ſæpe nocuit, prodeſt nunquam*, eodem Cicerone auctore. *Male* enim *ſine moribus diſcitur eloquentia*, teste Plinio Secundo, *in qua ſunt incunabula Virtutum*, ſecundum Salluſtium. Nihil verò eſt tàm inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad ſalutem hominum, & ad conſeruationem datam ad bonorum peſtem perniciemque conuertere, *Quod* enim *in poculo aureo Venenum, hoc in prauo ingenio eſt eloquentia*. vt Auguſtinus dixit. Qui verè ita ſe armat eloquentia, non vt oppugnet commoda patriæ. ſed vt pro his pugnare poſſit, is mihi videtur ſuis & publicis rationibus vtiliſſimus atque amiciſſimus ciuis, vt præclarum ſane mihi is adeptus videatur, qui qua re homines beſtiis præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. Quis enim cantus moderatæ orationis pronunciatione dulcior inueniri poteſt? quod carmen artificioſa verborum cōcluſione aptius? qui actor in imitando, quam orator in ſuſcipienda veritate iucūdior? Quid autem ſubtilius, quam acutæ crebræq; ſententiæ? quid admirabilius, quam res ſplendore illuſtratæ verborum? quid plenius, quam omni rerum genere cumulata oratio: Sic *nihil eſt* profectò, vt Tullius ait, *eloquentia laudabilius & præſtabilius, Vel admiratione audientium, Vel ſpe indigentium, Vel eorum, qui defenſi ſunt*

grat-

gratiæ? quæ verè eſt, vt docet Tullius, *domina rerum, & pacis comes otiiq; ſocia, & Reipublicæ quædam quaſi alumna & nutrix, quæ nec abſq; veritate, nec abſq; fide eſſe poteſt*; teſte Platone. Plane enim *id quod iuſtum eſt: ſi oratione rectè exprimatur, inuictum ſit*, auctore Tullio. Quo ipſo maior adhuc, & concinnior efficitur ſuauitas atq; voluptas Muſicæ illius admirabilis ac penè diuinę, cum ſibi conſonant & inter ſe concordant VERITAS FIDES, ELOQVENTIA: ex quo efficitur oratio non modo prudens & diſerta, ſed etiam vera & ſincera, grandis verbis, ſapiens ſententiis, genere toto grauis, qua nihil eſſe poteſt admirabilius aut diuinitus. *Magna* enim eſt admiratio copioſe ſapienterque dicentis, quem qui audiunt intelligere etiam, & ſapere plus quàm cæteros arbitrantur. *Sic* ORATIO RATIONIS *quoddam flumen eſt*. vt Philoſophis placet, qui aiunt, τὸ λόγον ῥεῦμα εἶναι τοῦ λογισμοῦ. Quò fit: vt ſapiens eius oratio eſſe non poſſit, qui animo non ſapit, &, vt Poeta ait, *dat ſine mente ſonum*: quoniam vti oratione recte non poteſt. *Societatis* autem *humanæ vinculum eſt Ratio & Oratio, quæ docendo, diſcendo, communicando, diſceptando, iudicando conciliat inter ſe homines coniungitque naturali quadam ſocietate, eoſq; à ferarum natura diſcriminat*, teſte Tullio in Officiis. Quarè cùm oratio ſit index animi, & vinculum ſocietatis, cuius interpres, atque miniſtra eſt oratio ex ratione orta: facilè hinc conſtat, quantum ſcelus ſit mēdacium, & inſidioſa ſimulatio atque diſſimulatio, & quantopere naturæ ea repugnet, quæ ſermonem nuntium humanarum cogitationum eſſe voluit quæque vi rationis hominem conciliauit homini, & ad orationis & ad vitæ ſocietatem, cum quod verum, ſimplex, ſincerumque eſt, id naturæ hominis ſit aptiſſimum. Præclare enim Iſocrates in Nicocle: λόγος ἀληθὴς καὶ νόμιμος, καὶ δίκαιος, ψυχῆς ἀγαθῆς. καὶ πιστῆς εἴδωλόν ἐστιν: *Oratio vera & legitima & æqua, honeſti ac fidelis animi ſimulachrum eſt*. Supereſt adhuc vna Muſica, quæ harmoniæ ſuauitate non cedit reliquis, nimirum VIRTVS, quæ eſt RATIONIS ET APPETITVS

conſenſio quædam, & fiducia concors, ex qua nihil, niſi quod eſt cum laude & honore & dignitate coniunctum, proficiſcitur. *Duplex* enim, vt M. Cicero ſcribit in Officiis, *animorum vis eſt atque natura, vna pars in appetitu poſita eſt*, quæ eſt, ὁρμὴ Græcè; *quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat, quid faciendum fugiendumq; ſit*. Ita fit, vt RATIO PRAESIT, APPETITVS OBTEMPERET, ex quo elucet omnis conſtantia, omniſque moderatio, quæ VIRTVS nominatur; quæ effectrix eſt, veræ voluptatis; & fœlicitatis perfectæ. Vt enim *ciuitas in diſcordia non poteſt eſſe beata; nec in diſcordia dominorum, domus, ſic animus à ſe ipſo diſcedēs, ſecumque diſcordans, nullam, guſtare partem liquidæ voluptatis ac liberæ poteſt*, vt docet Cicero lib. 1. de Finib. Sic & Plato animæ tres partes (quas Galenus libro octauo de Platonis & Hippocratis decretis *principia* vocat) τὸ λογιστικὸν, θυμοειδὲς, καὶ ἐπιθυμητικὸν, cum tribus præcipuis chordis citharæ, ſingulari prudentia comparat: Quemadmodum enim hæ licet proportione inter ſe diſſidentes ſint, nihilominus iuxta Pythagoræ inuentum; quo ὑπάτη ad μέσην διὰ τεσσάρων, & hæc ad νήτην refertur διὰ πέντε, tandem extremæ duæ νήτη καὶ ὑπάτη διὰ πασῶν conſtituentes, ſuauiſſimum concentum efficiunt: ita ſi tres animæ functiones corporis partibus attributæ inter ſe amicè conſentiant, hoc eſt, ſi iraſcendi, vis, quæ in corde ſedē habet, & appetendi, quæ iecori tribuitur, obediat rationi, quæ quod dux & imperatrix ſit, vel potius eſſe debeat, τὸ ἡγεμονικὸν appellatur, longè ſuauiſſima & iucundiſſima harmonia efficitur; quæ eſt virtus. Nam vt vox infima & grauiſſima, quæ ὑπάτη eſt; certa eſt & regit cæteras: ſic rationis iudicium certum eſt, cui cum paret μέση, quæ motus & affectus cordis ſignificat; & νήτη quæ eſt octaua, & quam longiſſime abeſt à ratione, & appetitiones voluptatum in cibo & potu denotat: tunc nimirum harmonia virium in homine cōſtat, quam Plato *primam iuſtitiam, & primam vitrutem* nominat, ex qua omnes bonæ actiones & affectiones oriuntur. Etenim cum ratio ſana imperat, nec vel ira-

iracundia, vel cupiditate aliqua turbatur, exiſtit prudẽtia & ſapientia, cum iraſcendi vis rationem ſequitur ducem, oritur fortitudo & magnitudo animi, cum appetitus rationem audit, modeſtiam parit & temperantiam: cum denique hæc tria, RATIO, IRA, CVPIDITAS inter ſe conſentiunt, ex illis omnibus conflatur *Iuſtitia* Lucifero & Heſpero pulchrior. Quò ſi accedit etiam SAPIENTIA, quæ omnium rerum diuinarum & humanarum eſt ſcientia, à qua non excludi debet ELOQVENTIA, quæ ſermonis eſt prudentia, & concinnitas, ſicut nec PIETAS & RELIGIO, quæ fundamentum eſt omnium virtutum, qua ſublata, fides etiam, & ſocietas generis humani, & vnà excellentiſſima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt, ſi igitur hæc omnia, quæ dixi, inter ſe concordant: tunc perfecta eſt harmonia, & ἐρατεινὸν ἄθυρμα, vt Homerus vocat, cuius ſuauitatem ſentire licet, verbis conſequi non licet. Hæc nimirum eſt ἑπτάχορδος illa lyra, qua harmonia cœleſtis ſeptem diſtinctis interuallis, vt ſupra dictum eſt, conficitur, quam Mercurius auctor, qui διὸς νοῦς *Iouis mens* à Philoſophis dictus eſt, ſeptem chordis ornauit, quæ ſunt artes liberales: quibus *Muſæ* nouem præſident tanquam, Sirenes, ſed Pietate, Virtute ſapientia vbique duce & moderatrice, quæ inter ſe iunctæ, reditum, vt Scipio dixit, *in cœleſtem locum*, vel, vt Poetæ fabulantur, *in campum Elyſium*, quem ad imitationem *Paradiſi* confinxerunt, aperiunt, in quo ſunt viri fortes & boni: &, ſecundum Maronem,

——ob patriam pugnando vulnera paßi:
Quiq; ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quiq; pii vates, & Phœbo digna locuti,
Inuentas aut qui vitam excoluere per artes:
Quique ſui memores alios fecere merendo:
Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta,

l. Sym-

Symbolum XXXIIX.

FL. TIBERII ABSIMARI.

NIMIVM

BONI

NIHIL

MALI

[Golz. *Miſeriam neſcire ſuam, ſine periculo eſt viuere.*]

Si cui ſenſus abeſt mali,
Nil huic eſſe mali puta.
Nam cur non NIMIVM BONI
Sit huic, cui NIHIL *eſt* MALI.
Cui non eſt male, huic bene eſt.

QVicquid in rerum natura eſt, qualecunque hoc eſt *nihil eſt*, vt Poeta ait, *ab omni parte beatum*: Quandoquidem hæc ipſa infœlicitas eſt, vt ita loquar, in fœlicitate, quod nunquam ea ſincera eſt, aut perfecta, aut perpetua. Mortalium enim nemo fælix eſt, & ſecundum Euripidem;

οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ:
Beatus omni ex parte nullus vſpiam

Nam vt Theognis ait: *ἄλλῳ ἄλλο κακόν, τὸ δ᾽ ἀτρεκὲς ὄλβιος οὐδεὶς ἀνθρώπων, alius alio malo premitur, reuera autem nemo*

nemo ex omni parte fœlix & beatus eſt. Sic Euripides in Auge: οὐδεὶς, inquit, διατελοῦς εὐδαιμονεῖ: *nemo perfecte beatus eſt*: Et in Hercule furente:

> οὔτις γε θνητῶν ταῖς τύχαις ἀκήρατος
> οὐ θεῶν:

Mortalium fortunis nemo illæſus eſt,
Nemo Deum.

Quinimò potius, ſecundum B[illegible]:

> τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχηκε διὰ τοῦ βίου:
> *Monſtrum eſt, homo in vita fœlix per omnia.*

Nam & verum eſt Euripideum illud in Medea:

> θνητῶν γὰρ οὐδείς ἐστιν εὐδαίμων ἀνήρ:
> ὄλβου δ' ἐπιρρυέντος, εὐτυχέστερος
> ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, εὐδαίμων δ' ἂν οὔ:
> *Certe beatus nullus eſt, mortalium:*
> *Vt affluunt res, ille fortunatior*
> *Illo putetur: haud beatus ſit tamen.*

Vnde Sophocles quoque ſcribit, ἐν Διὸς κήποις ἀρόσαι μόνον εὐδαίμονας ὄλβους: *in hortis tantum Iouis beatam coli fœlicitatem. Nulla* enim *res longa mortalium eſt, omniſque fœlicitas ſeculi, dum tenetur, amittitur,* vt D. Hieronymus loquitur. *Quanquam igitur nemo mortalium fœlix eſt: tamen abunde atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici infœlix non poteſt,* teſte C. Plinio Secundo. *Neque* enim *eſt calamitatis loco numeranda parum plena fœlicitas, ſicut è diuerſo triſtis eſt menſura calamitatum, nimia magna fœlicitas, quoniam difficilis eſt felicibus miſeriarum vera æſtimatio*, auctore Fab. Quintiliano. Itaque, ſecundum Poetam:

> *Felix videtur, qui mala ignorat ſua.*

Et cui ſenſus abeſt mali, nihil eſt mali: quoniam, ſecundum Publium:

> *Miſeriam neſcire, ſine periculo eſt viuere:*

Et ſecundum Senecam: *Remedii pars eſt, non ſentire malum.* Quippe, vt Ouidius canit,

Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

Nam &, vt idem ait Publius:

Bene dormit, qui non ſentit quàm male dormiat.

Fit enim ſæpenumero, vt in optimo lecto peſſime dormiatur: contra autem ſi quis alto ſomno obrutus ſit, lecti aut ſtrati incommoditatem non ſentiat. *Si quò maior eſt fortuna, eò minus eſt ſecura,* ſecundum Ariſtotelem. Siquidem omnia *etiam fœlicibus ſunt dubia*, teſte Seneca *& non tantum non fœlicia, quia dubia, ſed etiam inſidioſa, quia dulcia,* vt Lactantius notat, Et *quoniam* ſecundum Senecam, *res inquieta eſt fœlicitas: idcirco is maiore anxietate cruciatur, qui ſe maxime cupit eſſe fœlicem,* vt eſt apud Diogenem Laertium. Scite igitur Sophocles in Myſis:

ἄμοχθος μὲν οὐδείς. ὁ δ' ἥκιστα ἔχων μακάρτατος:
Nemo laboris expers: fœliciſſimus
Is eſt, laboris cui minimum ſic obtigit.

Cui reſpondet Symbolum iſtud ſumptum, vt opinor, ex M. Tullio Cicerone, qui libro 2. de Finibus ſic ſcribit NIMIVM BONI, CVI NIHIL EST MALI. Quod Euripides hoc modo expreſſit:

——— κεῖνος ὀλβιώτατος,
ὅτῳ κατ' ἧμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.]
Sat ille fœlix & beatus eſt, mali
Cui nil in vita contigit.

Qui enim ſine malo & periculo viuit, is fœliciter & beate viuit: adeoque vita tuta, quamuis humilis, fœliciſſima eſt. Nam ſecundum Sophoclem: *εὐδαίμονες, οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών. fortunati ſunt, quorum vita nihil guſtauit mali.* Sed &, *In re mala, animo ſi bono vtare adiuuat,* ſecundum Plautum in Captiuis. Quandoquidem *animus æquus optimum eſt ærumnæ condimentum:* &, vt Democrito placet, *εὐτυχὴς, ὁ ἐπὶ μετρίοις χρήμασιν, εὐθυμούμενος: δυστυχὴς δὲ, ὁ ἐπὶ πολλοῖς δυσθυμούμενος: fortunatus eſt, qui cum mediocribus opibus hilaris eſt: infortunatus autem, qui inter magnas opes anxius eſt ac triſtis.* Nam, vt Poeta vetus dixit,

Inficiari eſt, calamitatem, cùm te fœlicem vocas. *Neque* verò *omne, quod fœliciter, benè ſuccedit, nec omne, quo bene fœliciter,* teſte Gregorio. *Magna* autem *virtutis eſt, cum fœlicitate luctari: magna etiam fœlicitatis, à fœlicitate non vinci,* vt Auguſtinus docet. Itaque *vtile eſt, ad vſum ſecundorum, per aduerſa veniſſe,* vt C. Plinius Secundus ſcripſit: ſiquidem,

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara.

Nihil autem vere proſperum, nihil fœlix, nihil beatum dici poteſt, quod non fortunauerit totius fœlicitatis auctor Deus. *Quoniam fœlicitas ipſa non Dea, ſed Dei donum eſt, non igitur colenda, ſed à Deo petenda,* vt monet Auguſtinus lib. 4. de ciuitate Dei. Quò etiam Carini illa ſententia referenda eſt apud Stobæum:

ἀσκεῖν μὲν ἀρετὴν, εὐτυχεῖν δ᾽ αἰτεῖν θεούς.
ἔχων γὰρ ἄμφω ταῦτα, μακάριος, θ᾽ ἅμα
κεκλημένος ζῆν, κἀγαθὸς δυνήσεται:
Virtus colenda eſt, à Deo fœlicitas
Petenda: compos vtriuſq; viuere:
Tanquam beatus & bonus vir hic poteſt.

Symbolum XXXIX.
FL. PHILIPPICI BAR-DANIS.

FORTVNA

CITO

REPOSCIT

QVAE

DEDIT.

[Golz *Leuis eſt fortuna, quæ dedit repoſcit.*]

QVOD DEDIT, HOC FORTVNA *leuis* CITO *nempè repoſcit*
Quæ tantum conſtans in leuitate ſua eſt.

SCitum eſt illud Poetæ veteris dictum:
Non eſt tuum, fortuna quod facit tuum.
Quo monemur, fortunam nihil cuiquam proprium facere aut dare, ſed tãtum mutuò dare, ut commodato, quæ quia inconſtans eſt & mutabilis, ſuo tempore id, quod dedit, repetere ſoleat. Cum quo Bionis illud congruit, qui dixit:
τὰ χρήματα πλουσίοις τὴν τύχην
οὐ δεδωρῆσθαι, ἀλλὰ δεδανεικέναι hoc eſt.
Fortunam diuitibus pecuniam non donaſſe, ſed mutuò dediſſe. Nam, vt Plautinum illud habet in Truculento.
Actutum fortuna ſolet mutarier, varia vita eſt.

E:

Et,ſecundum Menandrum,

ὡς ποικίλον πρᾶγμ' ἐστὶ, καὶ πλάνον τύχη!

Fortuna quàm res vana quàm volubilis,

τι πλανημένον γὰρ τὸ εὖ πράττειν, καὶ οὐκ ἀεὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖσι

Proſperitas res dubia eſt & vaga, nec iiſdem ſemper adhærens, vt Herodotus ſcribit. Sic Ouidius lib. 5. Triſtium:

Paſſibus ambiguis fortuna volubilis errat
Et manet in nullo certa tenaxq; loco:
Sed modo læta manet, vultus modo ſumit acerbos;
Et tantum conſtans in leuitate ſua eſt.

Et Manlius:

Nec in cunctis ſeruat fortuna tenorem;
Vſque adeò permixta fluit: nec permanet vſquam
Amiſitq; fidem variando cuncta per orbem,

Et Auſonius:

Fortuna nunquam ſiſtit in eodem ſtatu.
Semper mouetur: variat & mutat vices:
Et ſumma in imum vertit, ac verſa erigit.

Nec aliud ſane docet hoc Symbolum Publianum:

LEVIS EST FORTVNA: CITO REPOSCIT, QVAE DEDIT.

Non ſecundum Herodotum, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγμάτων: περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν: *Quaſi circulus eſt quidam rerum humanarum, qui ſua ratione eoſdem bona ſemper vti fortuna non patitur.* Quam in ſententiam quoque ſcribit Gregorius Theologus in epiſtolis: ὁρᾷς, inquit, οἷα τὰ ἡμέτερα: καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρώπων, περιτρέχει πραγμάτων: νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπαντηθέντων, καὶ οὔτε τὸ εὖ πράττειν ἑστῶτος ἡμῖν, οὔτε τὸ δυστυχεῖν ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου, καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. *Qua ſit rerum noſtratum conditio, vides; & quomodo rota quadam negotiorum humanorum curſu circumagatur nunc his, nunc illis florentibus, ac marcentibus, dum neq; proſperitas, neq; aduerſitas, vt aiunt, nobis cõſtat, ſed mutatur ſubito & variatur, vt aureis literis aquæ inſcriptis magis fidere liceat, quàm felicitati humanæ.* Sic

Varia eſt vita commutabiliſq́ ratio: & vaga volubiliſque fortuna, auctore Tullio: *quæ nunquam diu eodem ſtat veſtigio*, vt Tacitus loquitur: *ſed in omnibus rebus modo infenſior, modo æquior eſt*, teſte Pauſania: *& ex ſummo retrò volui conſueuit*, ſecundum Liuium, *quæ vere eſt Euripus*, vt in prouerbio dicitur, Quo fit, vt cito omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lachrymas recidant. Nam, vt Clitomachus dixit:

τοῖς εὖ παθοῦσιν ἀντιπνεύσασ᾽ ἡ τύχη
πάντα συγχεῖ· πάντα ναυαγεῖν ποιεῖ
τὰ λῆ φρονήσει, καὶ τοῖς λογισμοῖς ὀρθῶν
ἐκπεπονῆσθαι δοκοῦντα πρὸς τὸ καλῶς ζῆν.

Fortuna reſpirans ſemper fœlicibus,
Confundit, & naufragio miſcet omnia,
Quæ ratio recte inſtituit, & prudentia,
Fœlicis inſtrumenta vitæ idonea.

Neque verò leuis ſolum eſt & volucris Fortuna, ſed etiam maligna & potens: *Quæ*, vt Plautus ait in Captiuis, *humana frangit arctatque, vt lubet*: quæ que, ſecundum Salluſtium, *in omni re dominatur, & res cunctas ex libidine magis, quam ex vero, celebrat obſcuratq́*. Nam, vt Maro canit, *Sors omnia verſat.*

Et, vt Accius apud Nonium:

Fors dominatur, neque vita vlli propria in vita eſt.
τρίφει δὲ πάντα τ᾽ ἀνθρώπων μικρὰ τύχη:
Fortuna parua verſat humana omnia.

vt ait Menander. Et Seneca in Hyppolyto:

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitque manu
Munera cæca, peiora fouens.

Et notum eſt Epigrama illud vetus, quod in Maronis extat operibus:

O fortuna potens, quàm variabilis!
Tantum iuris atrox quæ tibi vindicas,
Euertiſq́ bonos, erigis improbos.
Nec ſeruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus.
Fortuna innocuos cladibus afficit.

Iuſtos illa viros paupertie grauat:
Indignos eadem diuitiis beat.
Hæc aufert iuuenes, & retinet ſenes,
Iniuſto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignus adimit, tranſit ad impios.
Nec diſcrimen habet, rectaque iudicat,
Inconſtans, fragilis, perfida, lubrica:
Nec, quos deſeruit, perpetuo premit.

Quam ob cauſam veteres Fortunam deam finxerunt, quæ, vt in illo Alcmanis habetur apud Plutarchum, εὐνομίας, ἢ πειθοῦς ἀδελφὴ, καὶ προμηθείας θυγάτηρ, id eſt, *inſtitutionis rectæ, & perſuaſionis ſoror, & prouidentiæ filia ſit,* Quod Plautus in Pſeudolo confirmat, his verbis:

Centum doctum hominum cõſilia hæc vna deuincit Dea
Fortuna: atque hoc verum eſt, perinde vt quiſque ea vtitur,
Ita præcellit, atque exinde ſapere eum omnes dicimus.

Et Plinius: *Toto mundo & locis omnibus, omnibuſque horis, omnium vocibus Fortuna ſola inuocatur. & vna nominatur: vna accuſatur, vna agitur rea, vna cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & conuitiis colitur, volubiliſq; à pleriſq; vero & cæca exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorumq; fautrix: huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramque paginam facit: adeoque obnoxiæ ſumus ſortis, vt Sors ipſa pro Deo ſit, qua Deus probatur incerta.* Vnde & Publius Mimus.

Ex hominum quæſtu facta Fortuna eſt dea.

Quæ non vno modo efficta eſt ab hominibus ſapientibus, ſed veræ religionis ignaris: ſiquidem alii inter maris vndas velificantem: nonnulli in ſaxi vertice montiſue cacumine ventis omnibus expoſitam: quidam ſedẽtem in cylindro cum gubernaculo: plerique rotæ aut orbi inſiſtentem effinxerunt. Nam &, ſecundum Marcellinum, *verſabiles fortunæ motus ludunt mortalitatem: nunc euehentes quoſdam in ſidera: nunc ad Cocyti profunda mergentes.* De qua Cebes ille Thebanus in Tabula ſic ſcribit: *Quænam eſt illa mulier? quæ velut cæca atque in-*

ſana ſuper lapide quodam rotundo conſiſtere videtur? *Fortuna*, inquit ille, *vocatur, ea autem non ſolum cœca, ſed inſana quoque & ſurda eſt. Quaenam huius ſunt partes?* *Obambulat quocunque gentium, & aliis quidem facultates eripit, aliis tradit: & ab his rurſus aufert, quæ tradiderat, atque aliis temere tribuit.* Et Pacuuius in Rhetoricis ad Herennium:

Fortunam inſanam eſſe, & cæcam, & brutam perhibent
Philoſophi:
Saxoque inſtare globoſo prædicant volubili.
Ideo quo ſaxum impulerit ſors, eo cadere fortunam autumant:
Cæcam ob eam rem iterant, quia nihil cernat, quo ſeſe applicet:
Inſanam autem aiunt, quia atrox, incerta, inſtabiliſque ſit:
Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoſcere.

Et Q. Curtius lib. 7. *Sine pedibus dicunt eſſe fortunam: quæ manus & pinnas tantum habet: cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit.* Et M. Cicero in Lælio: *Non ſolum ipſa Fortuna cœca eſt, ſed eos etiam plerunq; efficit cœcos, quos complexa eſt. Illi enim efferuntur faſtidio fere & contumacia: neque quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt.* Et Liuius Dec. I. lib 5. *Occæcat animos fortuna, vbi vim ſuam ingruentem refringi non vult. Quanquam* vero, ſecundum Pauſaniam, *μηδὲν ἄνευ τύχης, nihil ſine fortuna fit: quæ*, vt Cicero ait, *eſt rerum omnium domina, quam vitare nemo poteſt*, tamen, ſecundum Satyricum:

Victrix fortunæ ſapientia eſt:

Et, vt Mimus habet:

Fortuna nulli plus, quam conſilium, valet:

Contra quam Theophraſtus in Calliſthene ſcripſit apud Ciceronem:

Vitam regit Fortuna, non ſapientia

Aut, vt in Græco verſu eſt:

τύχη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ εὐβουλία.

Quan-

Quandoquidem, vt Seneca ait, *nihil dare cuiquam poteſt fortuna, neque boni, neque mali, quoniam valentior eſt omni fortuna animus, qui in vtramque partem res ſuas ducit: beataque ac miſera vita ſibi cauſa eſt*, atque ideo, vt Satyrici verbis vtar, ſed nonnihil immutatis,

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia, nec te
Nos facimus Fortunam deam, cœloque locamus.

Quid enim aliud eſt ſors, quid fortuna, quid caſus, quid euentus, niſi cum ſic aliquid cecidit. ſic euenit, vt vel non cadere atque euenire, vel aliter cadere atque euenire potuerit? Itaque verum eſt, quod Auguſtinus ſcripſit, *Fortunam deam antiquos dixiſſe non rationabili diſpoſitione, ſed vt temere acciderit, ſua cuique bona conferre*. Vnde & Philemon apud Clementem Alexandrinum lib. 5. Stromatum ſic ait:

οὐκ ἔστιν ἡμῖν οὐδεμία τύχη θεός,
οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ ταὐτόματον, ὃ γίγνεται,
ὡς ἔτυχ' ἑκάστῳ, προσαγορεύεται τύχη·
Fortuna nulla eſt vſpiam nobis Deus,
Sed quicquid homini forte contingit, ſolet
Fortuna id omne paſſim nuncuparier.

Quare, ſecundum Mimographum,

Male geritur, quicquid geritur, fortunæ fide.

Quæ, vt mentem non habet, vt Diphilus loquitur: ita *nec vlli præſtat velox fortuna fidem*: vt Seneca ſcribit in Hippolyto. Quod enim à fortuna pendet, id parum eſt firmum ac certum, ſed inſtabile & inconſtans, cum ſecundum Senecam,

Leuis magnas opes huc ferat & illuc caſus.
τύχη γὰρ ὀρθοῖ καὶ τύχη καταρρέπει·
Fortuna deprimit, fortuna & erigit,

vt eſt apud Sophoclem in Antigona. Et apud Ouid.

Nempe dat, & quodcunque libet, Fortuna, rapitque,
Irus & eſt ſubito, qui modo Crœſus erat.

Quanquam igitur, vt Accii illud habet in Telepho apud Macrobium,

Regnum Fortuna atque opes eripere poteſt: tamen virtutem non poteſt auferre.

Nam,

Nam, vt in Mimo eſt Publiano:

Fortuna opes auferre, non animum poteſt:

Quod enim *non dedit Fortuna, non eripit*, teſte Seneca in Epiſt. 60. Quo fit, *vt non multum ei poſſit obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quam in caſu, ſubſidium collocauit.* vt monet auctor Herennianus. Ac proinde, vt Alexis monet,

κἂν εὐτυχῇς, ὡς ἔοικε, προσδοκᾶν
ἀεὶ ἢ δεῖ, καὶ μήτι πιστεύειν τύχῃ:
Fortuna fœlix vt ſit, expectare fas
Sortem malam, ſorti bonæ nec fidere.

Et Iſcrates ad Demonicum: *νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον: οὕτω γὰρ οὔτ' εὐτυχῶν ἔσῃ περιχαρὴς: οὔτε δυστυχῶν περίλυπος* : *Sic habeto, nihil rerum humanarum firmum eſſe, quo fiet, vt nec in rebus ſecundis lætitia efferaris, nec in aduerſis conſternaris: ταὐτὸν γάρ ἐστιν, ἐπ' εὐτυχίᾳ μεγαφρονεῖν: καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ σταδιοδρομεῖν: idem eſt in proſpero fortuna altum ſapere, & in lubrica viâ curſibus certare*, vt Socrates dixit. Sic igitur, quoniam incerta ſunt omnia fortunæ choragia, nec laudanda eſt, nec vituperanda eſt. *Fortunam* enim *laubare, eſt ſtultitia, & vituperare, ſuperbia eſt: animi autem laus & honeſta eſt, & vituperatio vehemens*, teſte Tullio. Contemnendæ vero ſunt res humanæ, vel potius deſpiciendæ, quia ſunt inconſtantes, minimeque diuturnæ, & vt Euripides loquitur, *ἐφήμεροι τύχαι*, qui ſane contemptus nos in vtraque fortuna efficiet moderatos.

Sym-

Symbolum XL.

FL. ANASTASII II. QVI ET ARTEMIVS.

SI NON DAS
ACCIPIT
VLTRO.

AVT DARE,
AVT ACCIPERE.

[Golz. *Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas.*]
Cui ſemper dederis, dare ſi quandoque recuſas:
Sponte ſua rapere hunc, cum lubet, ipſe iubes.

MAgna vis eſt conſuetudinis, quæ non modo lex ipſa, ſed altera eſt natura. *Neque* enim *ſolum legem imitatur, ſed & vincit legem: adeoq; plus valet, quam lex ipſa,* teſte Ariſtotele. Sic vere *eſt conſuetudo, quod dicitur, tyrannus, quæ principis habet poteſtatem,* vt Cyprianus loquitur: *Quam ſane vincere, dura pugna eſt,* ſecundũ Auguſtinum: *Grauiſſimum enim,* vt Seneca vult, *imperium eſt conſuetudinis: eaque natura potentior,* teſte Curtio. Quo fit,

ſit, *vt ægre reprehendas, quod ſinis conſueſcere*, auctore Hieronymo. *Facile* enim *cor humanum omnibus, quæ frequẽtat, adhæret: eòque ipſo conſuetudo facit debitores*, vt ſcribit Bernardus. *Sic incipit eſſe licitum, quod eſt publicum*, ſecundum Cyprianum, *& conſuetum quicquid eſt, ſemper præſumitur iuſtum*, vt ICtis placet. Nam & qui aſſueuerit ſemper accipere, is putat iam ſibi deberi, quod datur: adeo vt, ſi negaris, vi eripere paratus ſit. Sic enim Symbolum hoc habet, ex Publii Syrii Mimis deſumptum:

CVI SEMPER DEDERIS, VBI NEGES, RAPERE IMPERAS.

Siquidem, vt Xenophon ait, *non tam durum eſt non accipere, quam ſolitum non accipere.* Nam, ſecundum Publium:

Minus decipitur, cui negatur celeriter,

Imo vero, vt idem ſcribit,

Pars beneficii eſt quod petitur, ſi bene neges.

Quod etſi in genere verum eſt de omnibus, tamen propriè ad tyrannos pertinet & principes eos, qui cenſus ſemel datos, atque iam iure ſibi debitos, ſemper exigũt: & dum rogant, imperant: *precibus minas regaliter addunt*, vt Iupiter apud Nasonem. Quam πειθανάγκην appellat M. Tullius Cicero in Epiſtolis: id eſt, *ſuaſionem cum neceſſitate coniunctam*: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Plato, μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν: *Tyrannorum preces neceſſitati admixtæ ſunt.* Vnde *preces armatæ* vulgo appellatæ; quæ amicæ poſtulationi minas habent coniunctas hoſtiles; Quod & Mimus ille celebris teſtatur:

Cogit rogando, qui rogat potentior,

ſeu, vt ab aliis citatur:

Quando potentior rogat, tunc imperat:

Nimirum θατέρᾳ μὲν δορὺ, θατέρᾳ δὲ κηρύκειον προΐσχόμενος, hoc eſt, *altera manu haſtam, altera caduceum præferens*, vt eſt in prouerbio Græcorum. Quod ex Pauſania annotat Euſtathius, & à Gephyræis natum eſſe oſtendit, quos ſcribit à Tanagræis bello infeſtatos, fecialem præmiſiſſe cum caduceo, ſub pacis legationiſque prætextu, armata pone iuuenum manu ſubſequente. Sed &

Polybius lib. 4. de Rhodiis ſcribens: πρεσβευτὴν μὲν, inquit, Ἀριδίκην προσεχειροτόνησαν πρὸς τοὺς Βυζαντίους: πολεμοκλῆν δὲ τρεῖς ἔχοντα τριήρεις ὁμοῦ συναπέστειλαν, βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ τὸ δόρυ, καὶ τὸ κηρύκειον πέμπειν πρὸς τοὺς Βυζαντίους: *Ad Byzantinos Rhodii legatum Aridicen delegerunt, ſimulque cum eo Polemoclen tribus inſtructum triremibus emiſerunt, volentes ſimul & haſtam, & caduceum, iuxta prouerbium, mittere ad Byzantinos.* Nimirum hoc eſt, quod Maro dixit:

Pacem orare manu præfigere puppibus arma.

Semper n. imperat, quoties iratus rogat hoſtis; qui verè eſt, vt in prouerbio dicitur, ἀπόλεμος πολέμιος: ſicut è diuerſo is, *qui timide rogat, docet negare*, vt Seneca vult. Sic Tyrannis, ſecundum Euripidem, ἀδικίας μήτηρ, *mater iniuſtitiæ eſt*: ſic vt apud Ennium eſt,

Tollitur è medio ſapientia, vi geritur res.

Et, ſecundum Senecam,

Ius eſt in armis, opprimit leges pudor.

Nam omnia cedant neceſſe eſt, quoties princeps aut rex eiuſmodi profert oraculum, cuiuſmodi apud Homerum Agamemnon profert:

εἰ δὲ μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι:

Ipſe quidem eripiam, ſi tradere forte grauentur.

Nam cum, ſecundum Herodotum, δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον τοῦ βασιλέως, καὶ χεὶρ ὑπερμήκης, *potentia regis ſupra hominem, & manus longa ſit*, omne ius in manu ponit, &, vt Lucianus loquitur, τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τίθησι. Ex quo fit, vt Æſchines vocat, ὁ χειρῶν νόμος, *lex in manib.* quemadmodum & ſeruus ille apud Plautum minitatur, *ſe manu litem acturum*: adeoq; vox illa præualet, Tyrannorũ propria & quaſi peculiaris: αὕτη κρείσσων, καὶ αὕτη κυρία: *Hæc potior, & hæc domina*: *Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.* Tunc igitur *plus poteſt, qui plus valet*, vt Plautus ait in Truculento, &, vt Publius:

Cui plus licet, quam poteſt, plus vult, quam licet.

Nam, ſecundum Senecam.

Nemo potentes aggredi tutus poteſt:

Et, ſecundum Publium:

Miſerum eſt ab eo lædi, de quo nequeas queri.

δυνάμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει:

Potentia prope neceſſitatem habitat, vt Pythagoras ait. Sic verum ſit Comici illud in Heautontimorumeno:

Quam multa iuſta, iniuſta fiunt moribus.

Nam & *conſuetudo tempore confirmata, plus oratione & religione valet*, teſte Niceta: *omneque* adeo *peccatum conſuetudine vileſcit, & aſſidua conſuetudo vitium in naturam conuertit: & idcirco difficile eſt peccati conſuetudinem vincere*, vt ſcribit Iſidorus in Soliloquiis. Quo pertinet egregius ille locus apud Cedrenum in compendio Hiſtoriæ: *Ferunt*, inquit, *Abrahamum Patriarcham dixiſſe: Magnum eſſe diſcrimen inter veritatem & conſuetudinem, veritas ſiquidem etiam cum probe inueſtigatur, ægre inuenitur: conſuetudo, qualiſcunque ea, ſiue ſit fallax, ſiue verax, vltro ſine examine ſeſe offert. Tum neque ex conſuetudine à maioribus ſibi tradita, ſi recta ſit, lætitiam, neq; ſi fallax ſit, moleſtiam homo percipit: non etiam proprio animi ſui iudicio, ſed præiudicio & maiorum ſententia credit: Quo fit, vt cum ſpem ſuam in incertis euentibus repoſuerit, nō facile paternum exuere poſſit amictum: quanquam id quod à maiobus accepit, ei plane ſtolidum & ridiculum eſſe liquido demonſtretur.*

Sym-

Symbolum XLI.

FL. THEODOSII. III.

PATIENTIA,

REMEDIVM

MALORVM.

[Golz. *Cuiuis dolori remedium eſt Patientia.*]
Alia aliorum ſunt malorum remedia:
PATIENTIA *omnium eſt* MALORVM REMEDIVM.

ANTIDOTVM VITÆ, PATIENTIA: *ſola malorum*
Victrix: ſi bene vis vincere, diſce pati.

Qui patitur, ſe ſanat homo: Patientia ſanat,
Quod cruciat, victrix & leuat omne malum.

Tu nec cede malis. PATIENTIA *quippe dolori*
Optima ſic cuiuis ſit MEDICINA MALO.

CVm alia aliorum malorum ſint remedia, ſed ſingulorum ſingula, commune omnium malorum re-

medium eſt ſola Patientia, qua omnis dolor lenitur & mitigatur. Quod Symbolū hoc probat *Publianum*:

CVIVIS DOLORI REMEDIVM EST PATIENTIA.

Quæ ſane virtus *tam ſimilis eſt fortudini, vt cum ea, vel ex ea nata videri poſſit*, auctore Val. Maxim. Ea vero *eſt*, vt Tullio placet, *honeſtatis & vtilitatis cauſa, rerum arduarum atque difficilium voluntaria ac diuturna perpeſſio.* Cuius partes ſunt duæ, quarum vna in fortuna aduerſa tolerāda, altera in perferendis iniuriis verſatur. Ac fortunam quidem aduerſam moderate ferre, nec malis ſuccumbere, aut animo frangi, aut temere deſperare, magnæ profecto virtutis eſt, magnæq; prudētiæ. Nam, vt Euripides ſcribit in Alcmena;

εὖ μὲν φέρειν χρὴ συμφορὰς τὸν εὐγενῆ:
Bene ferre fortunam decet natum bene.

Et, vt Antiphanes apud Stobæum:

τὰ τῆς τύχης φέρειν δεῖ ἠπίως τὸν εὐγενῆ:
τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, πάντας εἶναί μοι δοκεῖ:
ἀνδρὸς δ' ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθοῦ τρόπῳ.
Probum modeſte ferre fortunam decet:
Infortunatus eſſe nullus non poteſt:
At ferre fortunam viri tantum eſt probi.

Nam &, ſecundum Senecam, *ad hoc ſacramentum addicti ſumus mortales, ferre mortalia.* Plane enim vt Thucydides vult, *ferre ea, quæ diuinitus immittuntur, neceſſario oportet, quæ ab hoſtibus, viriliter.* Qui & alias in oratione *Periclis*: οἵτινες, inquit, πρὸς τὰς ξυμφορὰς γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται: ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσιν: οὗτοι καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσι: *Qui in calamitatibus non franguntur animo, ſed re ipſa potius & facto obſiſtunt, hi ſunt optimi; ſiue in Republica ſint, ſiue in vita priuata.* Et M. Cicero in Rullum *veteres quoſdam Romanos* commendat, *non ſolum publicis honoribus rebuſq; geſtis, verum etiam patientia paupertatis ornatos.* Hinc recte Menander:

ἔνεγκ' ἀτυχίαν, καὶ βλάβην εὐσχημόνως:
Damna & dolores fer modeſte ac leniter.

Et Ap-

Et Appollodorus.

οὐδέποτ' ἀθυμεῖν τὸν κακῶς πράττοντα δεῖ:
τὰ βελτίω δὲ μᾶλλον προσδοκᾶν ἀεί:
Infortunatus haud animum deſpondeat:
Sed præſtoletur meliora omni tempore.

Sed & non minor virtus & ſapientia eſt, ferre iniurias, non perſequi, maxime Reipublicæ cauſa. Nam vt Cicero ait, *dolorem atque inimicitias priuatas Reipublic. concedere, magni cuiuſdam hominis & perſapientis videtur.* Et, vt Pythagoras, *μεγάλη παιδεία ἐστὶν δι' ἧς δυνήσεταί τις φέρειν ἀπαιδευσίαν: Magna peritia eſt, qua aliorum ferre quis poteſt imperitiam.* Quippe cum, ſecundum Senecam, *nihil impatientius ſit imperitia, quæ rationes audire dedignatur.* Cum quod congruit Philemonis illa ſententia:

ἥδιον οὐδὲν, οὐδὲ μουσικώτερον
ἔστ', ἢ δύνασθαι λοιδορούμενον φέρειν:
ὁ λοιδορῶν γὰρ, ἂν ὁ λοιδορούμενος
μὴ προσποιῆται, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν:
Nil ſuauius, nil docto viro dignius,
Conuiciatorem quam ferre: nam bene
Conuicium qui diſſimulat, conuicium
Conuiciatori rependit maximum.

Pulchrius enim eſt, alienam petulantiam ferre, quam referre, vereque magni animi eſt, iniurias quaſdam negligere, nec ad omnia conuitia vel aures vel linguam præbere. Nam, vt Symmachus ſcribit, *dura quidem commotio eſt, quam gignit iniuria, ſed mollior delet dolorem medicina patientiæ. Impatientia, aduerſus Dei iuſtitiam eſt contumacia.* Sic Ariſtippus à quopiam contumeliis laceſſitus: *Penes te,* inquit, *eſt male dicere: penes me bene audire.* Et Plato conuiciatori cuidam: *Perge,* inquit, *maledicere, quia benedicere non didiciſti.* Et Xenophon maledicenti ſibi cuidam: *Tu,* inquit, *maledicere didiciſti: Ego, conſcientia teſte, didici maledicta contemnere.* Sic & Socrates ab Ariſtophane publice in theatro verborum laceratus contumeliis, non modo æque moleſteq; hoc non tulit, ſed & obuiam ſibi factum aduerſarium humaniter amiceque compellauit, an ſe rurſus

opus haberet, ad ſimilem aliam contumeliam. Et Pittacus iniuria affectus à quodam, cum animaduertendi in eum ius haberet, ſponte eo dimiſſo: *Venia*, inquit, *vltione melior*, hoc eſt, vt Græca verba ſonant, Συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων, τὸ μὲν γὰρ ἡμέρου φύσεώς ἐστι· τὸ δὲ θηριώδους. Et Demoſthenes contumelioſiſſime ſibi maledicenti: οὐ καταβαίνω, inquit, εἰς ἀγῶνα, ἐν ᾧ ὁ ἡττώμενος τοῦ νικῶντος ἐστι κρείσσων: *Non deſcendo in certamen, in quo victus ipſe victore praſtantior eſt.* Nam ſecundum Euripidem,

δυοῖν λεγόντοιν, θατέρου θυμουμένου,
ὁ μὴ ἀντιτείνων τοῖς λόγοις, σοφώτερος:
Certantibus duobus, irato altero,
Qui non refragatur, longe eſt ſapientior.

Magni enim *animi eſt*, vt Seneca ſcribit, *iniurias deſpicere, & vltionis contumelioſiſſimum genus eſt, non eſſe dignum viſum, ex quo peteretur vltio.* Multi ſiquidem iniurias altiùs ſibi demiſere, dum vindicant, ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ minutorum canum latratus obaudit. *Quippe*, ſecundum Satyricum, *minuti*

Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Vltio. continuo ſic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quàm fœmina.

Etenim verum eſt Maximi illud Valerii dictum, *ſpecioſius aliquantò iniurias vinci beneficiis, quàm mutui odij pertinacia penſari.* Quod Philippi Macedonis exemplo compertum eſt, qui omnes fere conuiciatores ſuos vicit patientia, eoſque ſibi ex inimicis fecit amicos: regium nimirum ratus, male audire, & bene facere, quod Alexandrum, Philippi filium, in ſimili cauſa reſpondiſſe ferunt. Nec diſſimile eſt exemplum Philoſophi illius apud Senecam, qui interrogatus, quonam pacto rariſſimam rem in aula conſecutus eſſet, ſenectutem ſcilicet: reſpondit, *multas iniurias accipiendo, & pro his gratias agendo.* Optimum enim & longe tutiſſimum eſt remedium, contra Sycophantæ morſum, ſi quis virtute potius inimicum vincat, quam iniuria. Itaque Diogenes percũctandi cuidam, quomodo hoſtem vlciſci debeat

beat, reſpondit, *αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος*. *Magna* autem, vt Hugo ait, *virtus eſt, ſi non lædas, à quo læſus es: magna eſt fortitudo, ſi etiam læſus remittas, magna eſt gloria ſi cui nocere potuiſti, parcas*; adeoque.

Nobile vindictæ genus eſt, ignoſcere victo.

Neque ſane *victoria minor eſt*, ſecundum Gregorium, *hoſtes tolerare, quam vincere*. Ex quo recte Poeta Chriſtianus.

Nobile vincendi genus eſt PATIENTIA: *vincit,*
Qui patitur; ſi vis vincere, diſce pati.

Nam *ſemel vincit, qui ſtatim patitur*, vt Cyprianus dixit: & *non ſolum vincit inimicũ. ſed & ſeipſum*, hoc eſt, animũ ſuum vincit, tanquam hoſtẽ peſſimum, teſte Publio, in quo la s fortitudinis eſt maxima. Recte enim Naſo:

Fortior eſt, qui ſe, quam qui fortiſſima vincit
Mœnia, nec virtus altior ire poteſt.

Et Cato Romanus;

Quæ ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima nam morum ſemper Patientia virtus.

Et Seneca: *Si imbecillior eſt, qui te læſit, parce illi, ſi potentior tibi parce.* ic Theophraſtus: *μὴ δίκην*, inquit, *παρὰ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνῃς: ἐξ ἧς μέλλεις σεαυτὸν, μὴ αὐτοὺς ἐκείνους βλάπτειν: τὸ γὰρ τιμωρεῖσθαί τινα κακῶς ἑαυτὸν ποιοῦντα, δίκην διδόναι οὐχ ἧττον, ἢ λαμβάνειν ἐστίν*: *Ne ita inimicos vlciſcaris vt tibi magis, quam illis obſis. Qui enim inimicum ſuo cum malo vindicat, pœnam dat potius, quam alteri inſligit.* E Muſonius: *τὸ μὲν σκοπεῖν, ὅπως ἀντιδήξηταί τις τὸν δάκνοντα καὶ ἀντιποιήσῃ κακῶς τὸν ὑπάρξαντα, θηρίων τινὸς, οὐκ ἀνθρώπου ἐστίν: ὃς οὐδὲ τοῦτο λογίσασθαι δύναται: ὅτι τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτανομένων ὑπ' ἀγνοίας τε καὶ ἀμαθίας τοῖς ἀνθρώποις ἁμαρτάνεται: ὧν ὁ μεταδιδαχθεὶς εὐθὺς παύεται: τὸ δὲ οὐκ ἀγρίως δέχεσθαι τὰς ἁμαρτίας: μηδ' ἀνήκεστον εἶναι τοῖς πλημμελήμασιν: ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι αὐτοῖς ἐλπίδος χρηστῆς, ἡμέρου τρόπου κ φιλανθρώπου ἐστίν*: *Sane animo cogitare, quomodo eum, qu momordit, remordeas: & retalies auctori iniuriã, feræ cuiu dam magis, quam hominis eſſe arbitror. Siquidem memini ſe illud quiſque debet, multa per ignorantiam, aut imperiti ſæpenumero, committi, à quib. poſtea cognitis, ſponte mox de*

 ſiſtitu

ſiſtitur. Mitia & humana ingenia nõ efferata ſunt. & dura in eos, qui peccarunt, quæ melius ſemper ſperãt. Max me vero iniurias priuatas Reipub. cauſa cõdonare aut diſſimulare, ſapiẽtis ſemper fuit habitũ. *Magni* n. *animi eſt, vt* (Seneca loquitur) *in ſumma potentia iniurias pati, nec quicquã eſt glorioſius principe impune læſo.* Qua in re *præcipuam meretur laudẽ Camillus, qui tantus vir maluit afflictæ patriæ, quam ſuæ iniuriæ, memor eſſe*: vnde & *alter Romulus* appellatus eſt, vt auctor eſt Liuius libr. 5. Dec. 1. Et Scipio pulſus patria, multis Tribunorũ plebis iniuriis diſſimulatis, vna hac vltione contentus fuit, quod ſepulchro ſuo inſcribi iuſſit: *Ingrata patria, non poſſidebis oſſa mea.* Adeo verum eſt Menandri illud:

——οὗτος κράτιστός ἐστ᾽ ἀνήρ,
ὅστις ἀδικεῖσθαι πλεῖστ᾽ ἐπίσταται βροτῶν.
——*Vir ille eſt optimus,*
Iniurias qui ferre nouit plurimas.

Ferendo enim iniurias, maiorem laudem, quam vlciſcendo, meremur. *Qui* n. *iniurias ſuas perſequi volunt, dolori ſuo, non Reipublicæ commodo, ſeruiunt*, auctore Tullio in Verr. actione prima. *Melior* a. *ſemper eſt conditio iniuriam patientis, quam facientis*, teſte Auguſtino. Quanquam vero durum eſt: & onus, vt Silius vocat,

Ingens ferre mala, & fortunæ ſubdere colla:
Et, ſecundum Poetam,
ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν:
Patientiam ſuadere facile, non pati:
Tamen, vt Flaccus canit,
——*Leuius fit patientia,*
Quicquid corrigere eſt nefas:

Et, vt Seneca, *optimum eſt pati, quod emendare non poſſis*: τοῖς γὰρ κακοῖς τοὺς μὴ μαχομένους ῥᾷστα χρωμένους ὁρῶ vt Alexidi placet in Syracuſio: &, ſecundum Naſonem,

Leue fit quod bene fertur onus.

Nam &, ſecundum Senecam in Hercule OEtæo: *vires repulit pondusq; mali, caſus animo qui tulit æquo.* Sic, eodem Naſone auctore,

Poſſe pati facile eſt, tibi ni Patientia deſit.

Atqui, ſecundũ Pindarum in Pythiis: φέρειν ἐλαφρῶς ἐ-

παγχένιον λαβόντα ζυγὸν ἀρήγει: *quo animo iugum ferre incumbens collo iuuat.* Nam, vt Claudianus canit,

——— durum Patientia corpus
Instruit, vt nulli cupiat ceſſiſſe labori.

Quod & Publius Syrus monet in Mimis,

Feras, quod lædit, vt, quod prodeſt, perferas.

item:

Ferdifficilia, vt facilia leuiùs feras.

Quoniam, vt Seneca vult in Thyeſte.

Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.

Sic nimirum, ſecundum Silium,

Minuenda ferendo conſtanter mala.

Quod & Plautus monet in Captiuis:

Si Dij immortales id voluere, vos hanc ærumnam exequi,
Decet id pati æquo animo: ſi id facietis, leuior labor erit.

Quò accidit illud, quod, vt Theognis ait:

δειλῶν τοὶ κραδίη γίγνεται ὀξυτέρη.

Mentem acuit, patitur quod bene quiſque malum.

Neque enim, *quod patitur, pœna eſt, ſed medicina, neque damnatio, ſed caſtigatio,* teſte Auguſtino, *per quam*, ſecundum Gregorium, *virtus & ſapientia hominis cognoſcitur.* Sed &, ſecundum Lucanum,

GAVDET PATIENTIA DVRIS:
Lætius eſt, quoties magno ſibi conſtat honeſtum.

Sic, vt Seneca in Hercule furente ſcribit,

Quod fuit durum pati: meminiſſe dulce eſt.

Et, vt Cicero, *Iucunda eſt memoria præteritorum malorum, & habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Iucundi enim ſunt acti labores, vt in prouerbio eſt, neque tam cumulus bonorum iucundus eſſe ſolet, quàm moleſta deceſſio. Quanquam enim optabilius eſt, vitæ curſum conficere ſine dolore & iniuria: tamen ad immortalitatem gloriæ plus adfert deſideratum eſſe à ſuis, quàm nunquam omninò fuiſſe violatum*, vt pro domo ſua teſtatur M. Tullius Cicero. Quid? quod, ſecundum Plautum in Aſinaria,

Fortiter malum, qui patitur, idem poſt patitur bonum

Contrà autem *magnum malum eſt*, vt Bion dixit, *ferr non*

non poſſe malum, ſiquidem, vt Auguſtinus vult, *impatientia malum malo cumulat, cuius ſummus ſtimulus eſt libido,* ſecundum Tertullianum. Præclare igitur Chryſoſt. ἀνεξικακία ἐστὶ πάντων αἰτία ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν, ὥσπερ εἰς τινα εὔδιον λιμένα ὁρμίζουσα τὴν ψυχήν: *Patientia eſt hominibus cauſa omnis boni, animam ex alto in portum inuehens tranquillum.* Et Ambroſius: *Illud eſt magnificum, ſi ſubiectus contumeliis, iudicium Dei laudes, ſi vexatus ægritudine, iudicio Dei deputes, ſi, cum te inopia premit, non reuocet, quo minus laudes iudicium Dei.* Et Origenes: *Qui Deo iudiciũ relinquunt, & patienter ſuſtinent, quod de ſe iudicatum eſt: hi & à Deo miſericordiam conſequũtur, frequenter etiam ab hominibus ad priſtinum gradum, & ad gloriam, quam amiſerunt, reuocantur.* Et Auguſtinus: *Virtus animi, quæ Patientia dicitur, tam magnum Dei donum eſt, vt etiam ipſius, qui nobis eam largitur, patientia prædicetur.* Et Gregorius; *Si mens forti in Deum intentione dirigitur: quicquid in hac vita amarum eſt, ſibi dulce æſtimat, quicquid affligit, requiem putat. Nam donis ſuis Deus flagella permiſcet, vt nobis omne, quod in ſeculo delectat, amareſcat: & in animo ſurgat illud incendium, quod ad cœleſte ſemper nos excitet deſiderium, atque hoc modo, vt ita dicam, delectabiliter mordax, ſuauiter cruciet, & hilariter contriſtet.* Sic nimirum verum eſt Symbolum iſtud:

PATIENTIA REMEDIVM MALORVM.

Quod apud Archilochum ita expreſſum legitur: θεοὶ μὲν ἀνηκέστοισι κακοῖσιν αἰὲν ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν φάρμακον. Cæterum gradus Patientiæ nouem facit Chryſoſtomus: Primus eſt, *iniuriæ auctorem non fieri:* Secundus, *vbi iniuria facta eſt, par pari referre nolle:* Tertius, *iniuriam non reponere, ſed quieſcere:* Quartus, *præbere ſeipſum ad ferendum iniuriam:* Quintus, *præbere ſe etiam ad maiora, quam vult is, qui facit iniuriam:* Sextus, *non odiſſe eum, qui fecit iniuriam:* Septimus, *inimicum diligere.* Octauus, *eidẽ benefacere:* Nonus, *Deum pro ipſo deprecari.*

Sym-

Symbolum XLII.

FL. LEONIS. V.

OCCVLTI

INIMICI

PESSIMI.

[Golz. *Peius tectum, quam apertum odium*]

Fronte hilari qui ſunt, & triſti corde, caueto
Quiſquis ſapis, velut inimicos peſſimos.

COEcilii ſententia eſt, ex qua natum eſt hoc Symbolum, quam refert A. Gellius lib. 15. c. 9. *Ii ſunt inimici peſſimi fronte hilari, corde triſti, quos neque vt apprehendas, neque vt mittas, ſcias:* qua monemur, non temerè fidendum eſſe inimico, præſertim occulto aut reconciliatio, qui palam amicus, clam inimicus eſt: & falſam beneficii ſpem plerunque oſtentat, vt occaſionem nactus, funditus perdat. Nam is verè eſt, quod aiunt, πόλεμος ἀπόλεμος, *qui ſpecie amicitiæ, facit hoſtilia*, quique, vt Euclio ille Plautinus ait in Aulularia,

Altera manu fert lapidem panem oſtentat altera:

ſeu, vt Plutarchus, *altera manu fert aquam, altera ignem* nimirum εὔνους σφακτὴς, id eſt, *beneuolus ſicarius*, vt Zenodotus: ὥσπερ εἴτις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν καταψήχοι τὴν κεφαλὴν χειρὶ, τῇ δὲ παίοι τὴν καρδίαν, id eſt, *perinde quaſi quis*

eiuſdem hominis altera manu ſcabat caput, altera maxillã feriat. quod genus hominum peſſimum eſt atque nocentiſſimũ. Quo pacto & Diogenes *ab eo cauendum eſſe* monet, *qui dextram in pugnum contractam amicis prabet, alteram autem manum ſub pallio occultat*, hoc eſt, qui frõte ſimulata amicitiam, & diſſimulat inimicitiam; quiq; ſecundum Pindarum, ἄλλοτε ἀλλᾷ πνέων, ἢ ἄποτ᾽ ἀτρεκεῖ κατεβὰς ποδί: *aliud ſtans aliud ſedens loquitur*, vt Salluſtius dixit, & ſic *dulce amarumq; vna miſcet*: vt Calliodorus adoleſcens loquitur apud Plautum in Pſeudolo: ſeu: vt Hieronymus, *ex eodem fonte dulce profert & amarum. Nam inimicitia, vetus ira, vel potius odium vetus eſt: & ira odium omnium tardiſſime ſeneſcit: neque tam facile reſarcitur, quam diſſoluitur amicitia & beneuolentia. Male* autem *ſarta gratia* (ſi Horatio credimus) *male coit, & nequicquam reſcinditur*: verumque eſt quod dicitur, λυκοφιλίαι αἱ διαλλαγαί. Ex quo recte Publius:

Cum amico nemo in gratiam redit citò.

Quemadmodum & Siracides monet *neminem ſecurum eſſe debere de inimico reconciliato.* Menander vero vetat e ſemete fidere, cum ait:

λόγων παρ᾽ ἐχθροῦ μή ποθ᾽ ἡγήσῃ φίλον:
ἐχθρῷ δ᾽ ἀπίστων οὔποτ᾽ ἂν πάθοις βλάβην.
Ab hoſte dicta nunquam amica duxeris:
Diffiſus hoſti, nil feres vnquam mali.

Semper enim in domo formidabilis eſt hoſtis: & vt Pædagogus ille ſenex monet apud Euripidem in Ione:

δυοῖν μὲν ἐχθροῖν εἰς ἓν ἐλθόντων στέγος,
ἢ θάτερον δεῖ δυστυχεῖν, ἢ θάτερον.
Eadem duos hoſtes receptat ſi domus,
Pati neceſſe eſt alterutrum tunc malum.

Sic Dion. lib. 45: *Qui poſt vehementes inimicitias in gratiam redeunt: multa leuiuſcula ac temerè accidentia in ſuſpicionem rapiant, atq; in diuerſum omnia tanquam conſultò & malam in partem facta, ad conceptum antea odium apponunt. Quam ad rem illi, qui inter hos obuerſantur, haud parum conferunt, qui beneuolentia pratextu ſubinde aliquid*

annuntiantes, animos iam antè irritatos, magis exaſperant. Sed & *hoſtium dona non ſunt dona*, vt eſt in prouerbio: quippe qui *ſcorpium ferè pro perca*, vel, vt Lycophron habet, ἀντὶ πίπτους σκόρπιον donant. Sic enim Sophocles ait in Aiace Lorario:

ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα
Infauſta munera hoſtium, nec munera.

Et Euripides in Medea:

κακοῦ μὲν ἀνδρὸς δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.
Si quæ mali dant dona, proſunt nemini.

Quippe ea plerunque ſunt, vt Poeta Græcus dixit,

——*αὐτοκτόνα δῶρα,*
ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.

Id eſt,

——*lethalia dona.*
Quæ ſtudii ſpecie fata necemq; ferunt.

Nam &, ſecundum Leontium:

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας
ζωστῆρ', ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος.
Balteus Aiacis datur Hectori, & Hectoris enſis
Aiaci: dono portat vterq; necem.

Sic & Pandoræ pyxis Prometheo, & Medeæ veſtis Iaſoni, & Deianiræ tunica Herculi fuit exitio. Sic nimirum, vt in Græco verſu eſt apud Suidam,

ἄκαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἐχθρᾶς διαφέρει.
Par & odio importuna eſt beneuolentia.

Cæterum auctore Publio.

Aperte cum eſt malus hoſtis, tunc demum eſt bonus.

Quod & Cicero aſſerit in Lælio his verbis: *Aperte odiſſe magis ingenuum eſt, quàm fronte occultare ſententiam.* Nam nec amicus bonus eſt, niſi qui aperte bonus eſt.

φίλος δὲ βλάπτων, οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει.
Cum nocet amicus, nil ab hoſte diſcrepat.

vt Senarius habet Græcus. Sic Horatius.

Nil moror officium, quod me grauat.

Et Seneca *Sæpe nihil intereſt inter amicorum munera, & inimicorum vota. Quicquid ille accidere optant, in id horum intempeſtiua indulgentia impellit atque inſtruit. Quid autem turpius, quàm (quod euenit frequentiſſime vt nihil interſit inter odium & beneficium?* Et alibi; *Peiora ſunt odia tecta, quam aperta;* Propterea *loquax inimicus minus, quam taciturnus, offendit. Scitum eſt etiam illud* Catonis *multo melius de quibuſdam inimicos mereri acerbos, quam eos amicos, qui dulces videntur, illos verum ſæpe dicere, hos nunquam,* vt Cicero ſcribit in Lelio. Nec ab hoc d ſcrepat ſanè Diogenis Cynici illud, qui *canes quidem cæteros ait mordere inimicos: ſe autem amicos, vt eos ſeruet incolumes.* Sic igitur ſecundum Euſebium, ἐχθρὸς τἀληθῆ λέγων τοῦ προσποιουμένου φίλου, πρὸς χάριν εἰπόντος παντὸς αἱρετώτερος: *Inimicus; qui vera loquitur, cuiuis amico fucato, qui ad gratiam loquitur, longe præferendus eſt.* Sic Auguſtinus: *Non omnis,* inquit, *qui parcit, amicus eſt, nec omnis, qui verberat, inim cus, Melius enim eſt cum ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.*

Sym-

Symbolum XLIII.

FL. CONSTANTINI V. COPRONYMI.

QVID SINE
PECTORE
CORPVS?

[Golz. *Corpus excors fragile*]

QVID CORPVS, SINE CORDE? *quid eſt ſine principe regnum?*
CORPVS *cor, regnum rex animare poteſt.*

Publica res ſine lege QVID *eſt?* SINE PECTORE CORPVS.
Illa anima eſt vrbis, corporis hoc anima.

Si cui contingit robur ſine mente, ſepulchrum
Ipſe ſibi, aut viuum nonne cadauer homo eſt?

QVemadmodum, ſecundum Senecam *corpus hominis non niſi de mente ſumit motum cuius otioſa ſunt membra, quamdiu animus his non vtitur* ſiquidem *animus eſt* (vt Cicero ait) *qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui prauidet, & moderatur, & mouet id corpus cui præpoſitus eſt, quod eſt quaſi vas aliquod & receptaculum,*

lum, in quo animum Deus cõcluſit: Ita homo ſine ingenio & genio, id eſt, ſapientia & intelligentia, vere eſt, vt Flaccus loquitur. Corpvs sine pectore: cui ſecundum Satyricum *læua in parte mamillæ, Nil ſatis*: adeoque viuum cadauer, & viui hominis, vel potius, vt Auguſtinus loquitur, *animæ mortuæ quoddam quaſi ſepulchrum eſt*. Nam hoc eſt *corpus ſine pectore*, vt prouerbium habet, id eſt, ſine mente, quippe ſapientiam & ingenium Philoſophi in pectore atque in corde conſtituunt: vnde & *cordatos* nominant prudentes, & *væcordes* ſiue *excordes*, ſtolidos atque imprudentes: *qui* ſecundum Auguſtinum; *in viuo corpore animas habent mortuas*. Sola enim ſapientia eſt, quæ vegetat, & quaſi animat mentem & corpus hominis, quæque animi ſanitas eſt, vt nulla iucunda eſſe poſſit vita, à qua abſit prudentia. Quò fit, vt tum demum homo viuat, cum ſecum, id eſt, cum animo viuit: Nam animus cum eſt ſecum, ſecumque, vt dicitur, viuit; tùm quæ ad ſe pertinent, ea curat, & quæ ſua ſunt, cognoſcit, & noſcit ſeipſum: adeoque coniunctam ſe ita mens cum diuina mente ſentit, & cultum Dei puramque religionem ſuſcipit: & exacuit illam, vt oculorum, ſic ingenii aciem, ad bona deligenda, & reiicienda contraria, & corporis obſequio indulgentiaque diſcedit, & voluptatem ſicut labem aliquam decoris opprimit: ex quo inſatiabili gaudio completur, ac tùm demum bene beatèque viuit, ſapientia duce & comite; quæ ars viuendi ſola putanda eſt: ὁ γὰρ κατὰ τὸν νοῦν βίος θειότατος καὶ εὐδαιμονέστατος: *anima vita diuiniſſima & fœliciſſima eſt*, teſte Ariſtotele, & *viuere homini ſapienti & docto eſt cogitare*, ſecundum Ciceronem. Ex quo & Mercurius ille Triſmegiſtus docet, *ſolum hominem viuere animo & ingenio: cætera verò bruta animalia, corpore ac ſenſibus, vt, quò magis animus à corpore ad mentem reuocetur, eo vita hominis ſit diuinior atque vitalior*. Neque enim *ita ſe homo gerere debet*, vt Seneca docet, *tanquã is viuere debeat propter corpus, ſed tanquam non poſſit viuere ſine corpore ſemperq; cogitare illud nihil in ſe eſſe mirabile, præter animum*.

nimum, cui magno nihil eſt magnum. *Multò* ſiquidem *maior eſt homo, & ad maiora genitus, quàm vt ſit mancipium corporis ſui, quod quid aliud eſt, quàm vinculum animi, & quaſi ergaſtulum? cuius ſanè contemptus, certa libertas eſt,* eodem Seneca auctore. Nam, ſecundum Bernardum, *nobilem hoſpitem habet corpus, quem honorare debet, quod tunc facit, cum non ſe magis curat, quàm hoſpitem,* id eſt, *cum à corpore homo citò redit ad animum,* vt Senecæ verbis vtar. *Quid* enim *aliud voce animum, niſi Deum in humano corpore hoſpitem?* vt idem ſcribit Seneca in Epiſt. 32. qui profectò rex eſt noſter, & Imperator, quo incolumi, cætera manent in officio: Sicut rege incolumi apud duces, mens omnibus vna eſt, eo autem amiſſo, facilè fides rumpitur. Quod eo magis fieri oportet, quo maiora ſunt opera animi, quàm corporis, & quo grauiores ſunt eæ res, quas perſequimur ingenio ac ratione, quàm hæ, quas corporis viribus perficimus. Sic igitur *animæ & corporis conſortium dulce eſt, & iucundum,* auctore Auguſtino. Cæterum Symbolum hoc aliam quoque interpretationem meo quidem iudicio non iniucundam aut ineptam admittit. Nam & CIVITAS SINE LEGE, & REGNVM SINE REGE, nihil ferè aliud eſt, quam CORPVS SINE PECTORE. Quid enim eſt Reſpublica aliud, quàm corpus quoddam totum, idque ſanum, & integrum, & vegetum & alacre, quod idcirco Iſocrates vocat *σύνταγμα τῆς πολιτείας,* cuius actiones, ſiue bellicæ, ſiue vrbanæ, & tam ſacræ, quam profanæ, quaſi mẽbra quædam ſunt & partes, quarum ſingulæ ſuis funguntur muneribus, ſicut in corpore humano vident òculi, audiunt aures, laborant manus, ambulant pedes: cætera denique membra ſuum faciunt officium: animus verò rationis compos & particeps, quo nihil homini dedit DEVS ipſe diuinius, tanquam ſummus Rex & Imperator, regit & modaratur corpus vniuerſum. Quippe *qui principium eſt, quo homo & viuit, & ſentit, & mouetur,* vt docet Ariſtoteles, *νοῦς γὰρ ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει τἆλλα δὲ τυφλὰ καὶ κωφὰ τυγχάνει λόγου δεόμενα. Mens cernit, mens audit, reliqua ſurda cæcaque ſunt, & rationis indiga* vt in Epicharmi verſu eſt

apud Plutarchum. Sic *Reipublicæ anima eſt, tanquam corporis cuiuſdam, lex ipſa quæ*, vt Cicero ait, *fundamentum eſt libertatis, fons æquitatis, mens, & animus, & conſilium, & ſententia ciuitatis, cuius nutu, & auctoritate homines docentur domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, ſua tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere: omnia deniq; alia agere, quæ ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolumitatem, vitamq; hominum & quietam & beatam pertinent, ſine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum genus vniuerſum ſtare, nec rerũ natura omnis, nec ipſe mundus poteſt, vt* paſſim docet M. Tull. Cicero. Sic & Demoſthenes ſcribit, πόλεως ψυχὴν εἶναι τοὺς νόμους: *leges ciuitatis animam eſſe*: ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα στερηθὲν ψυχῆς πίπτει: οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων καταλύεται: *Quemadmodum exanime corpus corruit, ſic ciuitas ſine lege non conſiſtit*, eodem Demoſthene auctore. Quod & Cicero teſtatur pro Cluentio: *Vt corpora noſtra ſine mẽte, ſic ciuitas ſine lege, ſuis partibus, & neruis, ac ſanguine, & membris. Vti non poteſt.* Et quoniam rex eſt viua lex, ſeu, vt Græci loquuntur, νόμος ἔμψυχος ὁ βασιλεύς: ea demum Reſpublica fœlix eſt & beata, cuius, veluti corporis, animus & cor eſt optimus rex aut princeps, ſicut & is exercitus demum fœlix eſt & beatus, cuius tanquã caput & pectus eſt dux, aut Imperator optimus. Quoniam, vt Q. Curtius ſcribit, *militaris ſine duce turba* CORPVS EST SINE SPIRITV: aut, vt Horatius, *bellua multorum capitum*, quæ cyclopum eſt Reſpublica, vel potius ἀναρχία. in qua, ſecundum Euripidem, ἀκούει οὐδεὶς οὐδὲν οὐδενός, *nemo cuiquam vlla in re obtemperat*, ſed ex libidine geruntur omnia. Nam, vt in *Græco* verſu eſt,

ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν:

Robuſta res eſt turba, mente ſed caret:

Et ſecundum Pindarum, τυφλὸν ἔχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος: *Cœcam habet mentem pars mortalium maxima.* Sic Epaminondas ille Thebanus, magno exercitu

con-

conſpectu.ſed ſine duce: *Dii boni,* inquit, *quanta bellua ſine capite*, aut, vt Græca verba habent, ἡλίκον θηρίον, καὶ κεφαλὴν οὐκ ἔχει. Chabrias autem dux, *formidabiliorem eſſe* dixit *ceruorum exercitum, duce leone, quam leonum, ceruo duce*, ſentiens nimirum, totam belli fortunam à virtute prudentiſque ducis pendere.

Symbolum XLIV.

FL. LEONIS VI.

QVO

FORTVNA

SI NON

VTERIS

[Golz. *Quò mihi fortuna, ſi non conceditur vti.*

QVO FORTVNA *tibi: bene* SI NON VTERIS *illa?*

Non vis aut cumulus, ſed beat vſus opum.

BEne & ſapienter Heraclius dixit, teſte Plutarcho: ἦθος ἀνθρώπου δαίμων, id eſt, *mores hominis Deus, ſiue fortuna.* Et Pacatus in Panegyrico: *Sua cuique prudentia Deus.* Cum quo congruit Ouidianum illud:

——*Sibi quiſque profectò*

Eſt Deus: ignauis precibus fortuna repugnat.

Nam, vt in Theleſiaco Carneadis eſt, *omnis fortuna in ſenſu ſapientis habitat*; & ſicut ſapiens Poeta dixit.

Suis cuiq; fortuna fingitur moribus.

Et notum eſt Græcorum prouerbium: πόνῳ ἀπεικάζεται τύχη: *Par eſt fortuna labori*, Sic fit, vt talis cuiuſque ſit fere fortuna, qualis eſt vita cuiuſque & animus, qui ea vtitur. Nam & fortunæ ipſius *bona perinde eſſe*, dicit Comicus, *Vt illius eſt animus, qui ea poſſidet: Qui vti ſcit, ei bona ſunt: illi, qui non vtitur recte, mala.* Quippe, vt Bernard ait, *aurum & argentum & cætera huiuſmodi, quantum ad animi bonum ſpectat, nec bona ſunt, nec mala: vſus tamen horum bonus, abuſio mala, ſolicitudo peior, quæſtus eſt turpior*: Et, vt Publius.

Bona imperante animo fiet pecunia.

Itaque *fortunæ muneribus non temere fidendum, ſed recte vtendum eſt*, vt Salluſtius monet. Nam vt gubernatoris eſt, omni ſe ventorum mutationi accommodare, ita viri ſapientis eſt, omni fortunæ ſe præparare. Sic enim Ariſtonymus ſcribit apud Stobæum: κυβερνήτου μὲν ἔργον ἀγαθοῦ εἰς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἁρμόσασθαι: ἀνδρὸς δὲ σοφοῦ: πρὸς τὰ τῆς τύχης.

Quod & Horatius docet in Epiſtolis:

Tu quamcunq; Deus tibi fortunauerit horam,
Grata ſume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt quocunq; loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas.

Et in Odis

Dona præſentis cape lætus horæ.

Item?

Lætus in præſens animus, quod vltra eſt,
Oderit curare & amara lento
Temperet riſu, nihil eſt ab omni
Parte beatum.

Nam verum eſt, Scoratis illud, qui *eos demum fœlices & fortunatos eſſe putat*, οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ καὶ λόγος πρόσεστιν hoc eſt *quibus & bona mens & ratio ineſt*: Quemadmodũ & Diogenes *veram eſſe fœlicitatem eam* tradit *quæ facit, vt mens & anima in perpetua ſit tranquillitate & hilaritate*: εὐδαιμονία, *inquit*, ἀληθινή ἐστι τὸ τὴν διάνοιαν, καὶ ψυχὴν ἀεὶ ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ ἱλαρότητι διατρίβειν Sic & Xenophon ſcri-

ſcribit, *fœlicitatem eſſe τὸ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν: multa habere, & ſumptus inde facere,* ſignificans nimirū finem diuitiarum eſſe, οὐ τὴν κτῆσιν ἀλλὰ τὴν χρῆσιν, *non poſſeſſionem, ſed vſum.* Nam, vt Iuſtinus ait, *ibidem diuitiarum cupido eſt, vbi eſt vſus:* quod Ariſtoteles etiam docet in Rhetoricis: τὸ πλουτεῖν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κτῆσθαι ἐστίν *Diuitem eſſe, magis in vſu, quàm in poſſeſſione, conſiſtit.* Et Hippodamus in libro de fœlicitate: οὐ μόνον τὴν κτῆσιν ἔχειν δεῖ τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄνησιν: *non ſolum poſſeſſionem, ſed fructum quoque rerum bonarum habere conuenit.* Sic & Xenophon in Cyro, non eos, qui pecunias plurimas poſſident & cuſtodiunt fœlices æſtimat, (nam hoc pacto muros qui cuſtodiunt, fortunatiſſimi forent, quippe qui omnia, quæ ſunt in vrbibus, cuſtodiunt:) ſed qui parare quàm plurimas iuſte poteſt, & plurimis præclare vti, cum ipſe fœliciſſimum arbitratur, atque etiam ipſas eius pecunias. Et Iſocrates ad Demonicum: ἀγάπα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτῆσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. *Ama bonorum non ingentem copiam, ſed fructum moderatum.* Et paulo poſt: περὶ τὸ πλουτεῖν χρήματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν: ἔστι δὲ χρήματα μὲν, τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις: κτήματα δὲ, τοῖς χρῆσθαι δυναμένοις *Da operam, vt diuitiæ & vſui & fructui tibi ſint: Sunt autem iis, qui frui ſciunt, vſui, iis verò qui vti ſciunt, fructui.* Nam, vt Ciceroni placet, *expetuntur diuitiæ, tùm ad vſus neceſſarios, tùm ad perfruendas voluptates, in quibus autem maior ineſt animus, in his pecuniæ cupiditas ſpectat ad opes, & ad gratificandi facultatem.* Sic Horatius:

Non poſſidentem multa vocaueris
Recte beatum, rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati.
Peiuſque letho flagitium timet:

Quod ſane qui facit. is, vt *Poeta* idem canit;

Sibi res, non ſe rebus ſubmittit,

Et, vt aliàs ſcribit:

[illegible] Valeat poſſeſſor oportet, n 2 Si

Si comportatis rebus bene cogitat vti.

Neque enim tunc eſt *corpus ſine pectore, Dii cui mentem:*

Dii cui diuitias dederunt artemque fruendi:

eodem Flacco auctore. Sic Pindarus in Pythiis: τὸ πλουτεῖν (inquit, σὺν τύχᾳ πότμου σοφίας, ἄριστον. *Opes cum ſapientia coniuncta, optima.* Et paulò poſt: ὁ πλοῦτος εὐρυσθενής,

ὅταν τις ἀρετᾷ κεκραμένον καθαρᾷ βροτήσιος ἀνὴρ πότμου παραδόντος, αὐτὸν ἀνάγῃ πολύφιλον ἑπέταν: hoc eſt, *Magnarum ſunt vitium diuitiæ; cum quis eas cum virtute vera coniunctas habet, fortunæ beneficio, multis futuras gratas & vtiles.* Rectè enim Cicero pro domo: *Caduca,* inquit, *ſemper & mobilia hæc eſſe duxi, non virtutis atque ingenium, ſed fortunæ & temporum munera, quorum ego non tam facultatem vnquam & copiam expetendam putaui quam & in vtendo rationem; & in carendo patientiam.* Sic Menander.

οὐπώποτ᾽ ἐζήλωσα πλουτοῦντα σφόδρα
ἄνθρωπον, ἀπολαύοντα μηδὲν, ὧν ἔχει:
Prædiuitem nunquàm beatum dixerim,
Qui ritè non audet bonis vti ſuis,

Et Euripides in Antiopa:

εἰ εὐτυχῶν τις, καὶ βίον κεκτημένος
μηδὲν δόμοισι τῶν καλῶν πειράσεται:
ἐγὼ μὲν οὔποτ᾽ αὐτὸν ὄλβιον καλῶ,
φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων εὐδαίμονα:
Si diues & fortunatus quis, nil domi
Aut liberale aut egregium faciat foris:
Tanquam profectò illum beatum, ſed bonum
Cuſtodem opum fortaſſe rectè dixere.

Nam, vt ait Poeta,

Pecunia imperare non ſeruire conuenit

Qui enim *diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit, vt ſeruus qui ducem ſeruitutis diſcuſſerit iugum, eas diſtribuit, vt dominus,* teſte Ambroſio, Vnde Seneca in Epiſtolis, *diuitias apud Sapientem in ſeruitute eſſe, apud ſtultum in imperio* aſſerit. Quò etiā pertinet ſentētia Cornelii Galli

Quid

Quid mihi diuitiæ? quarum ſi dempſeris vſum,
Quamuis largus opum, ſemper egenus ero.
Immo etiam pœna eſt, partis incumbere rebus,
Quas cum poßideas, eſt violare nefas.
Non aliter ſitiens vicinas Tantalus vndas
Captat, & appoſitis abſtinet ora cibis.

Idem & hoc Palladæ Græcum Epigramma in κακὸν πλοῦτον ſcriptum,

πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος:
ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης

Pauperis eſt tibi mens, ſed opes ſunt diuitis ampla,
Hæredi diues, pauper es ipſe tibi:

Nam, ſecundum Horatium:

Perpetuus nulli datur vſus, & hæres
Hæredem alterius, velut vnda ſuperuenit vndam.

Cuiuſmodi diuites, parum cordatos: Diogenes vel κριοὺς χρυσομάλλους, vel χρυσᾶ πρόβατα vocat: Iſocrates vero confert *eos malis & imperitis equitibus, qui bonos habent equos.* Sed & eiuſmodi *diuitias* non male quidam *arboribus in præruptis ſaxis naſcentibus* comparauit, *quæ non hominum vſibus, ſed coruis & vermibus ſeruirent.*

Symbolum XLV.

FL. CONSTANTINI VI.

MVLIERI

IMPERARE

RES

DESPERATA.

[Golz. *Fœminæ naturam regere, omninò eſt deſperare.*
FOEMINÆ MORES REGERE, OMNIVM *hoc* EST
Velle DESPERARE, *ferenda nempe,*
Aut magis tollenda mala eſt voluntas.
Fœminæ ſi fers, melior videris
Tute, ſin tollis, probior fit ipſa:
Laudis vtrumuis decus hoc meretur.

PVblianum & hoc eſt Symbolum, quod alias Senecæ quoque adſcribitur:

FOEMINÆ NATVRAM REGERE, DESPERARE EST OMNIVM

Quo docetur illud, rem deſperatam eſſe quodammodo, & factu admodum difficilem, mulieris regere ingenium: quandoquidem, vt Seneca ait, *mulieri imperare non concedit natura*, quæ ſecundum Euripidem: ἄλλων πάντων δυσμαχώτατον, *inter omnes res alias maximè inexpugnabilis eſt.* Nam: vt Ariſtophanes ſcribit in Lyſiatre.

οὐδὲν

οὐδὲν ἐστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον:
οὐδὲ πῦρ, οὐδ' ὧδ' ἀναιδὴς οὐδεμία πάρδαλις:
Id eſt, *nulla fera minus expugnabilis, quàm mulier, neque ignis ipſe, neque vlla pardalis tàm impudens.* Sic Menander:

πολλῶν κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν θηρίων
ὄντων, μέγιστόν ἐστι θηρίον γυνή:
Tot cum mari terraq; ſint paſſim feræ,
Fera omnium ipſa maxima extat fœmina.

Et Euripides in Phœnice:

γυνή τε πάντων ἀγριώτατον κακόν:
Malum efferatum maximè vna eſt fœmina.
ψόφος γὰρ οὔτε πόντος, οὔτε γῆ τρέφει τοιόνδε:

Vt idem Comicus ſcribit in Hecuba. Quippe quæ ſecundum Menandrum, *χειμὼν κατ' οἴκους, domus tempeſtas*, & *ἰὸς ἀσπίδος, aſpidis venenum*, & *θησαυρὸς τῶν κακῶν malorum theſaurus* paſſim appellatur, ſicut & Senecæ in Hippolyto *mulier* dicitur *dux malorum, & ſcelerum artifex.* Nam, vt idem in Octauia ſcribit,

Mulier, dedit natura cui pronam malo
Animum ad nocendum pectus inſtruxit dolis,
Sed vim negauit, vt ne inexpugnabilis
Eſſet, ſed ægras frangeret vires timor.

Sic Plautus in Milite:

Quid peius (inquit) *muliere atque audacius?*

Et in Truculento:

Male quod mulier facere incepit, niſi efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi ſenio eſt: ea illi miſera miſeria eſt,
Si benefacere incepit, eius eam citò odium percipit:
Nimiſque pauca ſunt defeſſæ, malè quæ facile occeperunt.
Nimiſq; pauca efficiunt, ſi quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio male facere melius eſt onus, quàm bene.

Nam, vt Euripides ait in Medea:

γυναῖκες εἰς μὲν ἐσθλ' ἀμηχανώταται:

κακῶν ἢ πάντων τέκτονες σοφώτατοι

Ignaua mens mulieri honeſta ad omnia,

Ac turpe ſupereſt facinus omne audacia:

Quippe, ſecundùm Propertium,

—— *verba, & componere fraudes*

Hoc vnum didicit fœmina ſemper opus,

Ex quo & Publius ille Mimus:

Malo, inquit, *in conſilio fœminæ vincunt viros:*

Quæ, vt Satycicus ait, *iram atque animos à crimine ſumunt.*

Quod & Democritus ſenſit, cum ait: *γυνὴ πολλὰ ἀνδρὸς ὀξυτέρα πρὸς κακοφραδμοσύνην:* *mulier multò, quàm vir, promptior eſt ad malignitatem & fallaciam.* Etenim, vt Tullius ſcribit. *viros ad vnumquodq; maleficium ſingulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit: ſiquidem muliebrium vitiorum fundamentum vnum eſt auaritia.* Quò fit, vt, ſecundum Valerium Maximum, *audax ſit ad omnia, quacunq; amat vel odit, fœmina quæ artificioſa eſt nocere, cum vult,* Maxime verò, teſte Satyrico,

Nil non permittit mulier ſibi turpe putat nil:

Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum

Auribus extenſis magnos commiſit elenchos:

Sic, eodem Satyrico auctore,

Intolerabilius nihil eſt, quàm fœmina diues.

Ex quo non ſine cauſa philemon vocat *mulierem perpetuum & neceſſarium malum.* Sic enim ait:

ἀθάνατόν ἐστι κακὸν ἀναγκαῖον γυνή.

Et Menander.

τὸ γαμεῖν, ἐάν τις τὴν ἀλήθειαν σκοπῇ!

κακὸν μέν ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον κακόν.

Si veritas dicenda, vxorem ducere

Malum quidem eſt, ſed neceſſarium malum.

Quandóquidem vt Hieronymus ait, *vxorem pauperem alere, difficile, diuitem ferre, tormentum eſt.* Vnde Lacon ille interrogatus, cur tam paruæ mulierculæ maritus eſſet, reſpondit *ex malis multis minus malum eligendum eſſe.* Verùm hæc quidem omnia, quæ hactenus dixi & alias his ſimilia, quæ in vituperationem huius ſexus dicun-

puntur, vera ſunt fortaſſis de muliere mala: *quæ*, ſecundum Chryſoſtomum, *omni malo peius eſt malum, malum nimirum* (vt idem vult) *intolerabile, vipera immedicabilis, venenum inſanabile*: &, vt Ambroſius, *ianua diaboli, via iniquitatis, ſcorpii percuſſio.* Quippe *quæ amicitiæ inimica, ineuitabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tẽtatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, mali denique natura, ſed boni colore depicta eſt*, eodem Chryſoſtomo auctore. *Neque* enim vt Tacitus ait, *imbecillis tantum & impar laboribus ſexus eſt: ſed ſi licentia adſit, ſæuus, ambitioſus poteſtatis auidus, omnium rerum libertatem, imo licentiam, ſi vera dicere volumus, deſiderat. Date frenos impotenti naturæ, & indomito animali* (ait M. Porcius Cato) *nec ſperate ipſas modum licentiæ facturas, niſi vos faciatis.* Sed minimè tamen hæc vera ſunt de muliere bona: *quæ*, vt Plautus dixit; *ingenio eſt bono, cui malè faciundi cum eſt poteſtas, quæ ne faciat, id temperat.* Vere enim ſecundum Menandrum,

ταμεῖον ἀρετῆς ἐστι γενναία γυνή.
Virtutis eſt penu generoſa fœmina.

Et, ſecundum Hippothoontem.

ἄριστον ἀνδρὶ κτῆμα συμπαθὴς γυνή:
Poſſeſſio bona viro eſt vxor beneuola.

Quo etiam accommodetur Appollonidæ illud apud Stobæum, quod Clemens in Pædagogia Euripidi tribuit,

οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς οὐ πλούτου χλιδὴ
τοσοῦτον εἶχον διαφόρους τὰς ἡδονάς.
ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς
γνώμη δικαία, καὶ φρονοῦσα τἄνδικα
Non ſplendor auri, non vis regni, non opum
Tantas voluptates fert luxus aut decus,
Quantas viri boni atque fœminæ piæ
Mens iuſta ſemper & voluntas optima.

Sic igitur, vt Menander ait:

οὐ πάντες οὔτε δυστυχοῦσιν ἐν γάμοις,

οὔτ' εὐτυχοῦσι: συμφορᾷ δ' ὃς ἂν τύχῃ
κακῆς γυναικὸς, εὐτυχεῖ δ' ἐσθλῆς τυχών:
Haud nuptiis eſt omnibus fœlicitas.
Comes omnibus nec rurſus infœlicitas:
Sed prout vxor contigit bona aut mala.

Et vt Heſiodus.

οὐ μὲν τοί τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς: τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Cui reſpondet Sophoclis illa ſententia in Phædra:

ἤτοι γυναικὸς οὐδὲν ἂν μεῖζον κακὸν
κακῆς ἀνὴρ κτήσαιτ' ἂν οὐδὲ σώφρονος
κρεῖσσον: παθὼν δ' ἕκαστος ὧν τύχῃ λέγει
Certe malum nullum vxore eſt maius mala,
Sicut bonum nullum vxore eſt maius bona.
Vtrumque narrat hoc expertus optime.

Et Euripides hæc in Menalippe:

τῆς μὲν κακῆς, κάκιον οὐδὲν γίνεται
γυναικός: ἐσθλῆς δ' οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν
πέφυκ' ἄμεινον. διαφέρουσι δ' αἱ φύσεις
Nil eſt mala peius, nil melius fœmina
Vſquam bona, ingeniis ſic ambæ differunt.

Etenim *in bona vxore tanto maior laus, quanto in mala plus culpa eſt*, teſte Cornelio *Tacito*. Sic nimirum verum eſt, quo Suſarionem dixiſſe refert Stobæus:

τί γῆμαι. καὶ τὸ μὴ γῆμαι, εἶναι κακὸν
Malum eſſe, vxorem ducere, & non dater

Nam, vt sit ille:

κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ
Mala & Moleſtæ res vt vt fœmina
At hoc domum ſine malo colere non licet:

Quam in ſententiam etiam Q. Metellus Numidicus Cenſor olim cohortatus eſt ciues ſuos Romanos, vt matrimonium vellent contrahere: *Si*, inquit, *ſine vxoribus poſſemus, Quirites, eſſe, omnes moleſtia careremus, ſed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis ſatis commode, nec ſine illis vllo modo viui poſſit, ſaluti perpetuæ potius, quam breui voluptati conſulendum*, vt refert Gellius lib.

1. Noct.

1. Noct. Attic. Cæterum vitium vxoris aut tollendum, *aut ferendum eſt. Qui tollit vitium vxoris, commodiorem eam præſtat, qui fert, ſeſe meliorem facit*, eodem A. Gellio auctore, de quo Epigramma extat hoc noſtrum in Eratione:

Sponte fer vxoris vitium, vel tolle coactus:
Si fers, tu melior, ſin tollis, forte fit ipſa
Commodior, quod ſi potes hoc vtroque carere,
Fœlix es nimium coniux, nimiumq; beatus.

Porro quam imperioſum animal ſit fœmina, quæ non modò non facile patitur ſibi imperare, ſed ipſa omnibus imperare cupit; pulchrè hoc Cato ille Maior expreſſit, qui notans ſummam vxorem impudentiam. *Omnes*, inquit, *homines vxoribus dominantur: nos omnibus hominibus, nobis autem vxores*, hoc modo colligens illud mulieres eſſe rerum omnium dominas. Contra hoc rectè argumentatur ſic Auguſtiuus in Quæſtionibus. *Mulier*, inquit, *nec dicere poteſt: nec teſtis eſſe, nec fidem dicere, nec iudicare, quanto magis non poteſt, aut non debet imperare*. Et alibi idem Auguſtinus, *Crede mihi* inquit, *ſi totum cœlum eſſet papyrus, & totum mare atramentum & omnes ſtellæ pennæ, & omnes angeli ſcribentes, non poſſent deſcribere aſtutiam mulierum.*

Sym-

Symbolum XLVI.

IRENES AVGVSTÆ

VIVE

VT

VIVAS.

[Golz. V*iue, vt non moriaris*]

Vive, *ſed* vt *ſemper* vivas: *ſic ergo beatus*
Viue Deo: moritur qui ſibi viuit homo.

Sic vive vt *tibi poſt diu*
Vivas, *atque tuis ſtudet*
Mature fieri ſenex,
Qui vult eſſe ſenex diu.

QVanquam non ignoro, Symboli huius variam & diuerſam eſſe interpretationem: Vive, vt vivas, placet mihi tamen ea potiſſimum, quæ ex Philoſophia Chriſtiana ſumpta eſt, vt paulò poſt dicetur. Ac primū quidem non inconcinna eſt eorum explicatio, qui Symbolum iſtud frugalitatis eſſe præceptum putant atque parſimoniæ, quæ virtus *mater ſalutis eſt*, ſecundum Chryſoſtomum: & *virtutum omnium nutrix*, ſecundum Auguſtinum, quæ docet hominem ita viuere, vt ſemper habeat, quo viuat. Quoniam, vt Lucretius canit:

Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parce:

Et

Et *magnum vectigal eſt parſimonia*, teſte Cicerone, qui alias rem familiarē vult quæri his rebus, à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia; iiſdemque rebus vnà augeri. Quod ſanè qui facit, ſemper is alteri ſe vitæ quodammodò præparat, & in eam quaſi viaticum ſibi quotidiè reponit de quo pulchrè Lucianus in hunc modum ſcribit.

ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε·
ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
ἔστι δ᾽ ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας,
φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο.

Quos verſus ſic contraxit Auſonius ex Menandro vel Iſocrate:

Refruere, vt natus mortalis, dilige ſed rem
Tanquam immortalis, ſors eſt in vtroque verenda.

Et Cato Romanus.

Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parce,
Vtque quod eſt, ſerues, ſemper tibi deeſſe putatò.

Nam, vt Plautinum illud habet in Curculione:

Qui homo mature quæſiuit pecuniam,
Niſi eam mature parſit, mature eſurit.

Quò etiam vetus illud laudatumque verbum refertur, quod eſt in Dialogo de ſenectute apud Ciceronem, *Mature fias ſenex, vt diu viuas ſenex.* Quod etſi Catoni Maiori non probatur, homini duro & laborioſo, etiam in extrema ſenecta, qui ſe minus diu ſenem eſſe mauult quàm eſſe ſenem antè, quam ſit, tamen non alienum eſt ab inſtitutione noſtra, quod monet, vt, qui aut ſenes fieri aliquando, aut diu ſenes eſſe volunt, in eo elaborent maxime, quo mature ſibi ſenilem prudentiam, & affectuum cupiditatumque moderationem comparent, eodemque pacto & valetudinem, & rem familiarem tueantur. Qui enim *à prudentia via aberrat, is mortuorum loco habetur*, teſte Salomone, *qui æger eſt, mortis ducit vitam*, ſecundum Ouidium. *qui* denique *pauper eſt is*, vt in veteri Comœdia dicitur, μὲ ζῶν τῶν τεθνηκὼς περιπατεῖ. *tanquam mortuus inter viuos obambulat.* Sic nimirum.

βιος βίυ δεόμϑμος ουκ ἐςὶν βίος:

Vim haud vocanda eſt vita victus indiga,

vt Græcus habet Senarius, &, vt in Hilariis noſtris legitur

Sana valetudo, mens ſana eſt optima rerum.

Corporis illa anima eſt, hæc animæ eſt anima.

Iam vero Symbolum idem ab aliis eò accommodatur, vt ſit præceptum veræ & ſolidæ comparandæ gloriæ. *Quæ* quidem, auctore Tullio, *illuſtris eſt ac peruagata multorum & magnorum, vel in ſuos ciues, vel in patriam vel in omne genus hominum, fama meritorum, & virtutem ſequitur, tanquam vmbra corpus, quæ quia recte factorum plerunque comes eſt, non eſt bonis viris ea repudianda. Neque enim virtus contenta eſt his anguſtiis, quas natura nobis ad viuendum dedit, ſed immortalitatis amore flagrat perpetuo Neq; hac vita noſtra dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur, ſed illa eſt demum vita vera, quæ vitæ huius breuitatem poſteritatis memoria conſolatur, quæque efficit, vt abſentes adſimus, & mortui viuamus, cuius gradibus etiam homines in cœlum videntur adſcendere, & totum peruagari orbem terrarum; & vitam ſic viuere immortalem ac perpetuam Breuis,* enim ſecundum Tullium, *vita eſt. ac vita memorea, & gloriæ vita ſempiterna, quæ ſi profecto non eſſet longior, quàm hæc vita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem gloriamq; contenderet. Nonne enim melius multo eſſet, otioſam ætatem & quietam ſine vllo labore & contentione traducere: Sed neſcio quomodo animus erigens ſe poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cum exceſſerit à vita, tum denique victurus ſit* teſte Tullio. Supereſt Symboli huius tertia interpretatio, quæ mihi inprimis probatur, eaque ex Philoſophia (vt dixi) Chriſtiena ſumpta, quæ docet: HOMINEM ITA VIVERE DEBERE, VT SEMPER VIVAT. Neq; n. hæc vita per ſe; ſed ꝓpter alteram illam vitam, quæ eſt in cœlo, expetenda eſt, ad quam non niſi per mortis ianuam patet aditus. Qui igitur ſemper viuere vult; is be-

is benè & viuere, & mori diſcit. Sed rectè quidem viuere homo diſcit, mortem commentando: bene autem mori, rectè viuendo, denique beatè viuere, bene moriendo. Nam vt vitæ præſentis finis mors eſt beata: ita mortis rurſus finis eſt vita beata. Sic vna eſt benè beateque viuendi ac moriendo. Sic vna eſt bene beateque viuendi ac moriendi regula, quæ docet hominem ſic viuere, vt benè moriatur, & ſic mori; vt benè viuat. Is vero demum benè beateque viuit ac moritur, qui ſibi & mundo moritur, hoc eſt, culpæ & noxæ ſuæ: ſoli autem Deo viuit, in quo ſpei & fiduciæ ſuæ extremum & vnicum habet ſolatium, quo ipſo fit compos & particeps vitæ immortalis, ad quam in hac mortali vita animus hominis ſemper adſpirare debet. Quid enim aliud eſt vita vitæ mortalis, quam ſpes, & expectatio vitæ immortalis; & quid aliud eſt mors vitæ huius mortalis; quam finis mortis huius vitalis, & ianua vitæ immortalis? Præclare igitur Auguſtinus-

Viue diu; ſed viue Deo: nam viuere mundo
Mortis opus, viua eſt viuere vita Deo:

Et notum eſt vulgatum illud Epigramma:

ζῆθι θεῷ φίλος ὤν; κοσμῳ δὲ τε παντὶ τεθνηκώς:
κήλιδος ἀγνεύων, β ἀπελθεῖν αἰὲν ἕτοιμος.

Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus.
Crimine mundatus, ſemper tranſire paratus.

Symbolorum Imperatoriorum
Claſsis Secunda.

FINIS.

INDEX SYMBOLORVM IMPERATORIORVM

QVÆ IN HAC SECVNDA claſſe leguntur.

A Deo victoria. 119
Alienus ab ira, alienus à iuſtitia 32
Amicus veterrimus, optimus 40
Aut dare, aut accipere 173
Celare dolorem, difficile 22
Creſcente ſuperbia, decreſcit fortuna 11
Difficilia quæ pulchra 8
Eripere telum, non dare irato decet 49
Fœlix inſolens, Infœlix 11
Fide & diffide 80
Fortuna citò repoſcit, quę dedit 166
Fortunam citius reperias, quam retineas 114
Homo, non, homo iratus 4
Immedicabile vulnus enſe recidendum 1
Inſania læta, voluptas 124
Libertas res inæſtimabilis 102
Male partum, male diſperit 57
Mali principii, malus exitus 129
Malo nodo, malus cunctas 85
Mellitum venenum blanda oratio 88
Mulieri imperare, res deſperata 197
Multi nimium, nemo ſatis 142
Nimium boni, nihil mali 162
Non quam diu, ſed quàm bene 36
Nunquàm periculum ſine periculo vincitur 46
Occulti inimici peſſimi 185
Omnia mea mecum porto 65

Parendum neceſſitati 133
Patiens ſit principis auris 15
Patientia remedium malorum 177
Pax bello potior 70
Pennis ſuis feriri, graue 24
Princeps ſeruator iuſtus 28
Pudor iuueni decus, ſeni dedecus 18
Pulchra eſt concordia cordis & oris 153
Quid ſine pectore corpus? 189
Quo fortuna, ſi non vteris 193
Quod pudet, hoc pigeat 92
Quod timidum, idem crudele 109
Quod cito fit, cito perit 137
Regis clementia virtus 76
Scopus vitæ Chriſtus 26
Si non das, accipit vltro 173
Stips pauperum, theſaurus diuitum 105
Summum ius, ſumma iniuria 98
Summa cadunt ſubito 55
Tempori parendum 61
Viue, vt viuas 205

INDEX IMPERATORVM, SECVNDÆ CLASSIS.

DEcentius 22
Fl. Anaſtaſius Dicorus I. 88
Fl. Anaſtaſius II. qui & Artemius 173
Fl. Anicius Iuſtinus 92
Fl. Anicius Iuſtinianus 98
Fl. Arcadius 55
Fl. Claudius Conſtantinus Iunior 8
Fl. Claudius Iulianus Apoſtata 24
Fl. Conſtans II. 133
Fl. Conſtantinus IV. Pogonatus 137
Fl. Conſtantinus V. Copronymus 189
Fl. Conſtantinus VI. 197
Fl. Foca 114
Fl. Grattanus 36
Fl, Heraclius 119
Fl. Heraclius Conſtantinus 124
Fl. Heraclionas 129
Fl. Honorius 57
Fl. Iouianus 26
Fl. Iulius Criſpus 4
Fl. Iulius Conſtans 11
Fl. Iulius Conſtantius 15
Fl. Iuſtinus Iunior 102
Fl. Iuſtinianus II. 142
Fl. Leo Magnus 76
Fl. Leo Iunior 80
Fl, Leo IV. qui & Leontius 153
Fl. Leo V. 185
Fl. Leo VI. 193
Fl. Magnus Maximus 46
Fl. Marcianus 70
Fl. Philippicus Bardanes 166
Fl. Placidius Valentinianus 65
Fl. Theod. Magn. 49
Fl. Theodoſius Iunior 61
Fl. Theodoſius III. 177
Fl. Tiberius Mauricius 109
El. Tiberius Abſimarus 162
Fl. Valens 32
Fl. Valentinianus 28
Fl. Valentinianus Iunior 40
Fl. Valerius Conſtantinus Magnus 1
Fl. Zeno Iſauricus 85
Irene Auguſta 205
Magnentius 18
Tiberius Conſtantinus 105

INDEX

INDEX RERVM, VERBORVM, ET MATERIARVM, SENTENTIARVMQVE, QVÆ IN

hac ſecunda Symbolorum Imperatorum Græcorum Claſſe habentur, longe abſolutiſſimus.

A.

A Bonis bona bene 98
Abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti 101
Ἀκελβοδίγγιος 100
Adamas ſanguine hircino ſoluitur 53
Adulatoris lingua peſtilens 89
Æqui & æquitatis ars 98. 99
Æquitas in iure præcipue ſpectanda 100
Agatarchus pictor celer 140
Aiax abſque Deo pugnaturus, arrogantiæ ſuæ dat pœnas 121
Aiacis baltheus Hectori, & Hectoris enſis Aiaci 187
αἰτήματα Tyrannorum 129
Alcibiadis diffidentia 84
Alexander Magnus ſibi necem illaturus, ob amicos à ſe interemptos 6 iudex, accuſatori alteram occludebat aurem 16
Alexander Pheræus ſæuus, ſed meticuloſus tyrannus 111
Aliud ſtans, aliud ſedens 186
Alphius fœnerator 99
Amandum tanquam ſis oſurus 81
Amarum & dulce ex eodem fonte 186
Amara hauſtu ad ſalutem conducibilia 85. 86
Amicus non eſt abſq; temporis

οὔτ' ευσυχοῦσι: συμφορὰ δ' ὃς ἂν τύχῃ
κακῆς γυναικὸς, εὐτυχεῖ δ' ἐσθλῆς τυχών:
Haud nuptiis eſt omnibus fœlicitas:
Comes omnibus nec rurſus infœlicitas:
Sed prout vxor contigit bona aut mala.

Et vt Heſiodus.

οὐ μὲν τοί τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς: τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Cui reſpondet Sophoclis illa ſententia in Phædra:

ἤτοι γυναικὸς οὐδὲν ἂν μεῖζον κακὸν
κακῆς ἀνὴρ κτήσαιτ' ἂν οὐδὲ σώφρονος
κρεῖσσον: παθὼν δ' ἕκαστος ὧν τύχῃ λέγει
Certe malum nullum vxore eſt maius mala
Sicut bonum nullum vxore eſt maius bona.
Vtrumque narrat hoc expertus optime.

Et Euripides hæc in Menalippe:

τῆς μὲν κακῆς, κάκιον οὐδὲν γίνεται
γυναικὸς: ἐσθλῆς δ' οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν
πέφυκ' ἄμεινον. διαφέρουσι δ' αἱ φύσεις
Nil eſt mala peius, nil melius fœmina
Vſquam bona, ingeniis ſic ambæ differunt.

Etenim *in bona vxore tanto maior laus, quanto in mala plus culpa eſt*, teſte Cornelio *Tacito*. Sic nimirum verum eſt, quod Suſarionem dixiſſe refert Stobæus:

τί γῆμαι. καὶ τὸ μὴ γῆμαι, εἶναι κακόν
Malum eſſe, vxorem ducere, & non dare

Nam, vt ait ille:

κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ
Mala & Moleſta res vt vt fœmina
At hoc domum ſine malo colere non licet:

Quam in ſententiam etiam Q. Metellus Numidicus Cenſor olim cohortatus eſt ciues ſuos Romanos, vt matrimonium vellent contrahere: *Si*, inquit, *ſine vxoribus poſſemus, Quirites, eſſe, omnes moleſtia careremus, ſed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis ſatis commode, nec ſine illis vllo modo viui poſſit, ſaluti perpetuæ potius, quam breui voluptati conſulendum*, vt refert Gellius lib.

1.Noct.Attic.Cæterum vitium vxoris aut tollendum, *aut ferendum eſt. Qui tollit vitium vxoris, commodiorem eam praſtat, qui fert, ſeſe mediorem facit*, eodem A. Gellio auctore, de quo Epigramma extat hoc noſtrum in Eratione:

Sponte fer vxoris vitium, vel tolle coactus:
Si fers, tu melior, ſin tollis, forte ſit ipſa
Commodior, quod ſi potes hoc vtroque carere,
Fœlix es nimium coniux, nimiumq; beatus.

Porro quam imperioſum animal ſit fœmina, quæ non modò non facile patitur ſibi imperare, ſed ipſa omnibus imperare cupit; pulchrè hoc Cato ille Maior expreſſit, qui notans ſummam vxorem impudentiam. *Omnes*, inquit, *homines vxoribus dominantur: nos omnibus hominibus, nobis autem vxores*, hoc modo colligens illud mulieres eſſe rerum omnium dominas. Contra hoc rectè argumentatur ſic Auguſtinus in Quæſtionibus. *Mulier*, inquit, *nec dicere poteſt, nec teſtis eſſe, nec fidem dicere, nec iudicare, quanto magis non poteſt, aut non debet imperare*. Et alibi idem Auguſtinus, *Crede mihi* inquit, *ſi totum cœlum eſſet papyrus, & totum mare atramentum & omnes ſtella penna, & omnes angeli ſcribentes, non poſſent deſcribere aſtutiam mulierum.*

Et *magnum vectigal eſt parſimonia*, teſte Cicerone, qui alias rem familiarē vult quæri his rebus, à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia; iiſdemque rebus vnà augeri. Quod ſanè qui facit, ſemper is alteri ſe vitæ quodammodò præparat, & in eam quaſi viaticum ſibi quotidiè reponit de quo pulchrè Lucianus in hunc modum ſcribit.

ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε:
ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
ἔστι δ᾽ ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας,
φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο:

Quos verſus ſic contraxit Auſonius ex Menandro vel Iſocrate:

Refruere, vt natus mortalis, dilige ſed rem
Tanquam immortalis, ſors eſt in vtroque verenda.

Et Cato Romanus.

Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parce,
Vtque quod eſt, ſerues, ſemper tibi deeſſe putatò.

Nam, vt Plautinum illud habet in Curculione:

Qui homo mature quæſiuit pecuniam,
Niſi eam mature parſit, mature eſurit.

Quò etiam vetus illud laudatumque verbum refertur, quod eſt in Dialogo de ſenectute apud Ciceronem, *Mature fias ſenex, vt diu viuas ſenex.* Quod etſi Catoni Maiori non probatur, homini duro & laborioſo, etiam in extrema ſenecta, qui ſe minus diu ſenem eſſe mauult quàm eſſe ſenem antè, quam ſit, tamen non alienum eſt ab inſtitutione noſtra, quod monet, vt, qui aut ſenes fieri aliquando, aut diu ſenes eſſe volunt, in eo elaborent maxime, quo mature ſibi ſenilem prudentiam, & affectuum cupiditatumque moderationem comparent, eodemque pacto & valetudinem, & rem familiarem tueantur. Qui enim *à prudentiæ via aberrat, is mortuorum loco habetur*, teſte Salomone; *qui æger eſt, mortis ducit vitam*, ſecundum Ouidium. *qui* denique *pauper eſt is*, vt in veteri Comœdia dicitur, *μὴ ζῶν τὸν τεθνηκὼς περιπατεῖ. tanquam mortuus inter viuos obambulat.* Sic nimirum.

βιος βίȣ δεόμϐυος οὐκ ἐςὶν βίος:
Vim haud vocanda eſt vita victus indiga,

vt Græcus habet Senarius, &, vt in Hilariis noſtris legitur·

Sana valetudo, mens ſana eſt optima rerum.
Corporis illa anima eſt, hæc anima eſt anima.

Iam vero Symbolum idem ab aliis eò accommodatur, vt ſit præceptum veræ & ſolidæ comparandæ gloriæ. Quæ quidem, auctore Tullio, *illuſtris eſt ac peruagata multorum & magnorum, vel in ſuos ciues, vel in patriam vel in omne genus hominum, fama meritorum, & virtutem ſequitur, tanquam vmbra corpus; quæ quia recte factorum plerunque comes eſt, non eſt bonis viris ea repudianda. Neque enim virtus contenta eſt his anguſtiis, quas natura nobis ad viuendum dedit, ſed immortalitatis amore flagrat perpetuo Neq; hac vita noſtra dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur, ſed illa eſt demum vita vera, quæ vitæ huius breuitatem poſteritatis memoria conſolatur, quæque efficit, vt abſentes adſimus, & mortui viuamus, cuius gradibus etiam homines in cælum videntur adſcendere, & totum peruagari orbem terrarum; & vitam ſic viuere immortalem ac perpetuam Breuis,* enim ſecundum Tullium, *vita eſt. ac vitæ memorea, & gloria vita ſempiterna, quæ ſi profecto non eſſet longior, quàm hæc vita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem gloriamq; contenderet. Nonne enim melius multo eſſet, otioſam ætatem & quietam ſine vllo labore & contentione traducere: Sed neſcio quomodo animus erigens ſe poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cum exceſſerit à vita, tum denique victurus ſit* teſte Tullio. Supereſt Symboli huius tertia interpretatio, quæ mihi inprimis probatur; eaque ex Philoſophia (vt dixi) Chriſtiana ſumpta, quæ docet: HOMINEM ITA VIVERE DEBERE, VT SEMPER VIVAT. Neq; n. hæc vita per ſe; ſed propter alteram illam vitam, quæ eſt in cœlo, expetenda eſt, ad quam non niſi per mortis ianuam patet aditus. Qui igitur ſemper viuere vult; is be-

is benè & viuere, & mori diſcit. Sed rectè quidem viuere homo diſcit, mortem commentando: bene autem mori, rectè viuendo, denique beatè viuere, bene moriendo. Nam vt vitæ præſentis finis mors eſt beata: ita mortis rurſus finis eſt vita beata. Sic vna eſt benè beateque viuendi ac moriendo. Sic vna eſt bene beateque viuendi ac moriendi regula, quæ docet hominem ſic viuere, vt benè moriatur, & ſic mori, vt benè viuat. Is vero demum benè beateque viuit ac moritur, qui ſibi & mundo moritur, hoc eſt, culpæ & noxæ ſuæ: ſoli autem Deo viuit, in quo ſpei & fiduciæ ſuæ extremum & vnicum habet ſolatium, quo ipſo fit compos & particeps vitæ immortalis, ad quam in hac mortali vita animus hominis ſemper adſpirare debet. Quid enim aliud eſt vita vitæ mortalis, quam ſpes, & expectatio vitæ immortalis; & quid aliud eſt mors vitæ huius mortalis; quam finis mortis huius vitalis, & ianua vitæ immortalis? Præclare igitur Auguſtinus.

Viue diu; ſed viue Deo: nam viuere mundo
Mortis opus, viua eſt viuere vita Deo:

Et notum eſt vulgatum illud Epigramma:

ζῆθι θεῷ φίλος ὢν· κόσμῳ δέ τε παντὶ τεθνηκώς:
κήλιδος ἀγνεύων, ἀπελθεῖν αἰὲν ἕτοιμος.
Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus.
Crimine mundatus, ſemper tranſire paratus.

Symbolorum Imperatoriorum
Claſsis Secunda.

FINIS.

INDEX SYMBOLORVM IMPERATORIORVM

QVÆ IN HAC SECVNDA claſſe leguntur.

A Deo victoria. 119
Alienus ab ira, alienus à iuſtitia 32
Amicus veterrimus, optimus 40
Aut dare, aut accipere 173
Celare dolorem, difficile 22
Creſcente ſuperbia, decreſcit fortuna 11
Difficilia quæ pulchra 8
Eripere telum, non dare irato decet 49
Fœlix inſolens, Infœlix 11
Fide & diffide 86
Fortuna citò repoſcit, quę dedit 166
Fortunam citius reperias, quam retineas 114
Homo, non, homo iratus 4
Immedicabile vulnus enſe recidendum 1
Inſania læta, voluptas 124
Libertas res inæſtimabilis 102
Male partum, male diſperit 57
Mali principii, malus exitus 129
Malo nodo, malus cunctas 85
Mellitum venenum blanda oratio 88
Mulieri imperare, res deſperata 197
Multi nimium, nemo ſatis 142
Nimium boni, nihil mali 162
Non quam diu, ſed quàm bene 36
Nunquàm periculum ſine periculo vincitur 46
Occulti inimici peſſimi 185
Omnia mea mecum porto 65

Parendum neceſſitati 133
Patiens ſit principis auris 15
Patientia remedium malorum 177
Pax bello potior 70
Pennis ſuis feriri, graue 24
Princeps ſeruator iuſtus 28
Pudor iuueni decus, ſeni dedecus 18
Pulchra eſt concordia cordis & oris 153
Quid ſine pectore corpus? 189
Quo fortuna, ſi non vteris 193
Quod pudet, hoc pigeat 91
Quod timidum, idem crudele 109
Quod cito fit, cito perit 137
Regis clementia virtus 76
Scopus vitæ Chriſtus 26
Si non das, accipit vltro 173
Stips pauperum, theſaurus diuitum 105
Summum ius, ſumma iniuria 98
Summa cadunt ſubito 55
Tempori parendum 61
Viue, vt viuas 205

INDEX IMPERATORVM, SECVNDÆ CLASSIS.

DEcentius 22
Fl. Anaſtaſius Dicorus I. 88
Fl. Anaſtaſius II. qui & Artemius 173
Fl. Anicius Iuſtinus 92
Fl. Anicius Iuſtinianus 98
Fl. Arcadius 55
Fl. Claudius Conſtantinus Iunior 8
Fl. Claudius Iulianus Apoſtata 24
Fl. Conſtans II. 133
Fl. Conſtantinus IV. Pogonatus 137
Fl. Conſtantinus V. Copronymus 189
Fl. Conſtantinus VI. 197
Fl. Foca 114
Fl. Gratianus 36
Fl, Heraclius 119
Fl. Heraclius Conſtantinus 124
Fl. Heraclionas 129
Fl. Honorius 57
Fl. Iouianus 26
Fl. Iulius Criſpus 4
Fl. Iulius Conſtans 11
Fl. Iulius Conſtantius 15
Fl. Iuſtinus Iunior 102
Fl. Iuſtinianus II. 142
Fl. Leo Magnus 76
Fl. Leo Iunior 80
Fl, Leo IV. qui & Leontius 153
Fl. Leo V. 185
Fl. Leo VI. 193
Fl. Magnus Maximus 46
Fl. Marcianus 70
Fl. Philippicus Bardanes 166
Fl. Placidius Valentinianus 65
Fl. Theod. Magn. 49
Fl. Theodoſius Iunior 61
Fl. Theodoſius III. 177
Fl. Tiberius Mauricius 109
El. Tiberius Abſimarus 162
Fl. Valens 32
Fl. Valentinianus 28
Fl. Valentinianus Iunior 40
Fl. Valerius Conſtantinus Magnus 1
Fl. Zeno Iſauricus 85
Irene Auguſta 205
Magnentius 18
Tiberius Conſtantinus 105

INDEX

INDEX RERVM, VERBORVM, ET MATERIARVM, SENTENTIARVMQVE, QVÆ IN

hac ſecunda Symbolorum Imperatorum Græcorum Claſſe habentur, longe abſolutiſſimus.

A.

A Bonis bona bene 98
Abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti 101
Ἀκεκλεβοδίκεγος 100
Adamas ſanguine hircino ſoluitur 53
Adulatoris lingua peſtilens 89
Æqui & æquitatis ars 98. 99
Æquitas in iure præcipue ſpectanda 100
Agatarchus pictor celer 140
Aiax abſque Deo pugnaturus, arrogantiæ ſuæ dat pœnas 121
Aiacis baltheus Hectori, & Hectoris enſis Aiaci 187
αἰτήματα Tyrannorum 129
Alcibiadis diffidentia 84
Alexander Magnus ſibi necem illaturus, ob amicos à ſe interemptos 6 iudex, accuſatori alteram occludebat aurem 16
Alexander Pheræus ſæuus, ſed meticuloſus tyrannus 111
Aliud ſtans, aliud ſedens 186
Alphius fœnerator 99
Amandum tanquam ſis oſurus 81
Amarum & dulce ex eodem fonte 186
Amara hauſtu ad ſalutem conducibilia 85. 86
Amicus non eſt abſq; temporis

temporis mora 131 ſit tanquam alter idem 42 nociuus, ab hoſte nihil diſcrepat 187
Amico ita credatur, ne ſit opus inimico 81
Amico fide, tanquam inimico 81 & ſeq.
Amicum poſſide, vt inimicum fieri poſſe putes ibid.
Amici 40.41 vt numi ſint probati 41 diu ſunt explorandi 40
Amici rebus aduerſis, vt aurum igne, probantur 41 idem ſemper velint ibid. noui num veteribus anteponendi 43
Amici multi, amicus nemo 45
Amicorum munera, & inimicorum vota 188
Amicos nouos parans, ne obliuiſcaris veterum 45
Amicos ne cito para 40.41
Amicitia non niſi inter bonos 42 inter pares firmiſſima & iucundiſſima ibid. quo vetuſtior, eo certior ibid.
Amicitia quæ deſinere potuit, nunquam vera fuit 44 virtute conciliatur ibid. ad vitam agendam neceſſaria 45
Amicitiæ tarde contrahendæ 41
Animaduerſio quænam magiſtratus deceat 2
Animæ tres partes 160 potentiæ 19
Animus eſt Deus in humano corpore hoſpes 191
Animus æquus optimum ærumnæ condimentum 165
Animus poſteritatem ſemper proſpicit 37
Animi vita diuiniſſima 190
Animo nihil præſtantius 69 nihil diuinius 191
Animo magnó nihil eſt magnum 190
ἀπόλεμος πόλεμος 175
Apum rex aculeo ſuo ad vlciſcendum non vtitur 77
Architæ Pythagorei locus, de fœlicitate & infœlicitate 116
Aretha, Æthiopum Rex 103
Ariſtippus Philoſophus, naufragus 67
Ariſtippus conuitiatori ibid. & ſeq.
Arrogantiæ pœnam nemo effugit 13
Ars & virtus in difficillimo verſantur 8
Ars plus eſt, quam ſcientia 98
Ars viuendi 190
Aſpidis ictus inſanabilis 3
Athenodori conſilium Auguſto datũ, de decretis in ira non pnũciãdis 51.52

Atila,

Atila, flagellum Dei, & terror hominum 87
Auarus, niſi quam moritur, nihil recte facit 143 contemptor ſuperũ 142 ſemper eget 146 nunquam eſt iuſtus 148 pauperrimus 150
Auaro tam deeſt, quod habet, quam quod non habet 146
Auari inter magnas opes inopes 146 ab omnib. odio habentur 143
Auarorũ natura 142 & ſeqq. miſeria ibid. pœna 144
Auaritia res turpis 58 aquæ intercuti ſimilis 145 ignis inextinguibilis ibid. eſt maxima egeſtas ibid. in magiſtratu maxime culpabilis 148 perdidit Spartam ibid. fons omnium malorũ 149 fomes omnis iniuſtitiæ ibid. idolatria ibid. omnia imperia euertit 150
Auaritia muliebrium vitiorum fundamentum 158
Auaritiæ deſtinatio 142 & ſeqq.
Audiatur & altera pars 17
Aure tyranni nihil violentius 15
Aures ad crimina ſint hebetes ibid.
Aureo hamo piſcari 47
Aurum vbi pluit, ibi pluit vitium 58

B.

Barbaris ſeruire, Græcis ignominioſum 103
Beatitudo non conſiſtit in diuitiis 108
Bellum propter pacem ſuſcipitur 71 iuſtum quid, minime bellum, ſed belluinum potius 72 maximum malum 73
Bene, beateque viuere quid 69. 70
Bene dormit qui non ſentit quam male dormiat 163
Beta cito, buxus paulatim naſcitur 139
Bias omnia ſua ſecum portans 68
Blandiloquentia inſidioſa 89. 90
Bonum quid 68
Bona magna & diuturna nulla contingunt 56
Bona tripartita 65 animi præſtantiora ibid. & 66
Bona fortunæ ludibria 68
Bonis nocet, parcens malis 3
Braſida dux 25
Briſeis Achilli, de iræ moderatione 7
Brutus & Caſſius I. Cæſaris hoſtes 113

C.

Calidum & frigidum ex vno ore efflare 89

Calliſthenes ab Alex. Magno interemptus 6
Calumnia quid 91
Camœnæ à canendo 154
Camillus, alter Romulus 184
Candor in hoc quo res intermortua prorſus 88
Canis feſtinans cœcos parit catulos 143
Canum minutorum latratus obaudiendi 180
Capaneus ſincerus & affabilis 91
Catadupa 154
Cato maior homo durus 205
Catonis locus de voluptate elegantiſſimus 128
Cernit Deus omnia vindex 184
Chriſtus eſt via, veritas & vita 27 porta cœli, requies animæ ibid. imago Dei immortalis ib. à Iuliano per contemptū Galilæus vocitatus 25 ipſa veritas 96 vitæ ſcopus 26 ſalutis noſtræ fundamentum 131
Ciceronis locus de virtute 65 locus integer, de bonis animi & corporis 67. & ſeq. de concentu orbium cœleſtium 154
Circe, Voluptas 127
Ciuitas ſine lege, corpus ſine pectore 191. & ſeq.
Clam & latenter facta mirabiliter ſæpe pateſiunt 95
Clauus clauum, paxillus paxillum 86
Clementia maxime cōmendat R. Imperatorem 77 æquat diis 78
Concentus cœleſtium corporum 154
Concordia cordis, & oris pulchra eſt 155
Condus requirit promum 57
Conſcientia mille teſtes 94. 95 eminet in vultu ibid.
Conſtantinus Magnus ſummus bonorum fautor 1
Conſuetudo altera natura 173
Conſuetudinis vis maxima ibid. & 174
Conſuetudinem vincere, dura pugna eſt 173
Conſuetum præſumitur iuſtum 174
Contentum eſſe ſuis rebus, maximæ certiſſimæq; diuitiæ ſunt 151
Contraria contrariis curantur 86
Corpus ſine pectore 191. & ſeq.
Corpus excors fragile 189
Corpus animi vinculum 191
Cor fortitudinis 33
Coſroes Perſarum rex, victus 123
Credulitas, vitium 80
Creſcit amor nummi 145

Cruci

Crucis exaltatæ feſtum, quando & cur inſtitutum 123
Crudelitas odioſa omnibus 77 inhumanum malum 113
Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas 173
Cupiditatis ſitis, inexplebilis 67
Cyri ſapiens oratio de bello 72

D.

DEianiræ tunica Herculi perniciosa 187
Delictorum atrocium atroces pœnę 131
Deligas, quem diligas 40
Demades, quomodo inconſtantiæ exprobrationem diluerit 64
De male quęſitis non gaudet tertius hæres 60
Dextra non cuiuis iniicienda 15.16.40 83
Demonax apud Lucianum 16
Deus inter verecundos 20
Deus iudex iuſtiſſimus 86 doctor veritatis & ipſa veritas 155. & ſeq.
Deus omne & vniuerſum eſt 131.132 principium, medium & finis omnium ib. donis ſuis flagella permiſcet 184
Deus videt, angelus aſtat, diabolus accuſat 93.94
Dictu turpia, factu magis turpia 97
Difficile eſt, crimen non prodere vultu 95
Difficile eſt, imitari gaudia falſa 22
Difficilia, quæ pulchra 8.9 56
Diffidentia ingens naturæ morbus 142
Diffidentia 83,84 prudente nil melius ibid.
Diogenes Cynicus 19
Diogenis iudicium de erubeſcentia 92 de inimicis apophthegma 188
Dionyſius tyrannus, carbone ſibi adurens capillos 111
Diues quis dicendus 150
Diues aut eſt iniquus, aut iniqui hæres 57
Diues inopia 146
Diuitiæ in quo cõſiſtant 195 arboribus in præruptis ſaxis comparatæ 179
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parce 200
Diuitiis quomodo vtendum 194. & ſeq.
Docti & indocti differentia 67.68
Doctrina & ſapientia 66
Dolor nullus maior eſt, quam longa vita 37
Dolor miſer, qui in tormentis non habet vocem 22

Dolorem celare difficile ibid.
Donum pauperi datum non eſt donum, ſed fœnus 107
Dulcia non meminit, qui non guſtauit amara 165

E.

EBerhardi ducis Wirtenbergici precatio 110
Ebur quouis pretioſius auro 139
ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα 96
Elephantis partus decennalis 139
Eloquentia à ſapientia non excludenda 158. 160 Reipub. alumna 159
Eloquentiæ commendatio 158 & ſeq. Diffinitio ibid.
Eloquentia nihil præſtabilius 158
Elyſius campus 17
ἐπιείκεια ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου 99
ἕπου θεῷ 61
Eripere telum, non dare irato decet 49. 54
Erubeſcentiæ cauſa peccatum 19
Euaſiſti 79
Eulogius ad ludum literariũ aperiendum vocatus 108
Euripus 168
Expuere, aut mingere, turpe apud Perſas habitum 25

F.

FAcilia factu contemnantur 8
Facilius eſt deſtruere, quam conſtruere 55
Fama recte factorum comes 172
Fallacia fallaciam trudit 86
Faſces cur Coſſ. Romanis prælati 2
Fatum quid, & quid eo nomine veniat 135. & ſeqq.
Fatum ineuitabile eſt 62
Fatum nemo effugere poteſt ibid.
Fata trahentia ſequenda 137
Fœlix ſe erigendo fœlicitatem amittit 11
Fœlicitas res inquieta 164 Dei donum 165 à Deo petenda ibid.
Fœlicitas tantummodo in hortis Iouis eſt 163 parit inſolentiam 11 omnis in auro 104
Fœlicitas eſt, à fœlicitate non vinci 165
Feſtinatio inutilis 140
Fides iuſtitiæ ſoror 157
Fidei harmonia ibid. encomium ibid. templum ibid.
Fide & diffide 80. 84
Finis diuitiarum 194. 195
Focas timidus Centurio 109 interfici curat Cæſarem Mauritium cum tota proſapia ſua 110

Fœmi-

Fœminæ mores regere omnium eſt deſperare 197
Fœmina malum maxime efferatum 198. audax ad omnia 199. neceſſarium malum ibid.
Fœmina mala nil peius 198. 199
Fontes memoriæ & obliuionis in Bœotia 48
Formam pudor honeſtat 19
Foro vtendum 61
Fortitudo in doloris perpeſſione potiſſimum verſatur 47
Fortitudini aut magnitudini in bello non confidendum 120
Fortuna quem nimium fouet, ſtultum facit 115. cũ prudentia eſt gubernanda 115. maior, minus ſecura 116. tẽperata optima ibid. ſecunda difficilius, quam aduerſa fertur ib. cum ſplendet frangitur 117. cum blãditur captatum venit ib.
Fortuna nimis multis dat, ſatis nulli 147
Fortuna cito repoſcit, quæ dedit 16. non donat, ſed mutuo dat ibid. eſt quaſi circulus & rota rerũ humanarum ib. leuis, vaga, volubilis 167. & ſeqq. maligna 168. immeritos auget honoribus ib. & Dea ibid & ſeq. Perſuaſionis ſoror & prouidentiæ filia ibid. ab omnibus inuocatur 169
Fortuna cœca & inſana mulier 170. rerum domina 179 quid ſit ibi. deprimit, erigit 171, quod non dedit auferre nequit 172
Fortuna mala ſilendo lugenda 23
Fortunæ variæ effictiones 166. inconſtantia ibid. & ſeq. deſcriptio Virgiliana 168
Fortunæ comites ſtultitia & arrogantia 115
Fortunæ omnia ferũtur accepta 169
Fortunam laudare, ſtultitia, vituperare, ſuperbia eſt 172
Fortunam citius reperias, quam retineas 114. aduerſam moderate ferre, prudentiæ eſt 179
Fortunatus homo & ſimul ſtultus, onus graue 115
Fortunatus, qui 164. & ſeq.
Fragilitas humanæ vitæ 44
Francum amicum habeto, vicinum ne habeto 28
Fratrum gratia rara 84
Furiæ impiorum 95
Furor fit, læſa ſæpius patientia 53

G

Gephyræi à Tanagræis bello infeſtati 174
Gladium accipiens, gladio perit 131

H

Harmonia perfecta, quæ 161
Heraclionas veneno ſuſtulit fratrem 130 naſo mutilatus in carcere cum matre moritur ib.
Herael. Imp. victorioſiſſimus 123. triumphabundus ingreditur Byzantium ib.
Haſtam manu vna, altera caduceum præferre 174
Hercules non belinguis 90
Heroicorum ingeniorũ heroici impetus 49 (119
Hiero diuina virtute victor
Homo extra corpus ſuum eſt, iratus 4
Homo per omnia fœlix, monſtrum eſt 163
Homo viuit animo & ingenio 190
Homo ſine ingenio, corpus ſine pectore 212. viuum cadauer ib.
Hoſtium δῶρα ἄδωρα 187
Humilitas decor animæ & receptaculum gratiæ 13 fundamentum virtutis ib. principium beatitudinis ib. homines angelis ſimiles reddit 14
Hyenæ fel 87

I

Ιατρικὴ πονηρίας γίνεται ἡ δίκη 3
Id vcl.s, quod paſſis 10
Idem velle & idem nolle, vera amicitia eſt 42
Ieſus Chriſtus rex regnantium 101
Ignis gladio nõ fodiẽdus 52
Ignorantia iudicis ſæpe fit calamitas innocentis 16
Ignoſcere, humanum 19
Ignoſcere omnibus, crudelitas eſt 34
Illicito vno cõceſſo, ſequũtur infinita 130
Immedicabile vulnus enſe recidendum 123
Imperator nemini parcat 1. 2 non induat arma, dum in paceeſſe poteſt 70
Imperatorem eſſe, fortunæ eſt 1
Imperium nullum ſine ſeueritate 32
Impetus mala cuncta miniſtrat 51
Impia ſub dulci melle venena latent 89
Impii vexantur tædis furiarum ardentibus 95

Impoſ-

Impoſſibilia nō tentanda 9
Improbi eradicandi 1. & ſeq.
Improbitas improbitate vincenda 86
Improbi vni propter multos non parcendum 3
Impudentia morbus peſſimus 20. vitiorū dux maxima ib.
Impudentię incrementū 97
Impunitatis ſpes, maxima peccandi illecebra 3.93
Indica quædam arbor centennium ſterilis 139
Ingenia hebetia pomis immaturis collata 138. præcocia ſero ad frugē perueniunt ib.
Ingenti nodo cuneus iungatur acutus 85
Inimicus verax, mendaci amico potior 188
Inimici quomodo vlciſcēdi 181. & ſeq. occulti, peſſimi 185. aperti contra 188
Inimico non temere fidendum 185
Inique nihil facere, magna ſecuritatis portio eſt 96
Iniuriæ ferendæ, non perſequendæ 179
Iniurias deſpicere, magni eſt animi 182
In magnis & voluiſſe ſat eſt 9
Inſania fles iracundiæ 50
Inter hoſtes, tanquam amicos 84
Inter iratum & inſanū quid intersit 4
Intolerabilius nihil eſt, quā fœmina diues 199
Iouianus imperat. Chriſtianiſſimus 26. Imperat. ſalutatus, abnuit ib.
Iouis filiorum ira non vana 5.54
Iouis ſimulachrum abſque auribus, cur effictum 16
Ira initium inſaniæ 4. 50 impedit animū, ne poſſit cernere verum 5 charitate mollitur 52 55
Ira animæ ebrietas 5 cœca eſt ibid. peſſimus conſultor ib. tyrannus acerbiſſimus ib. fera truculenta ib. fulmen eſt, vbi cū poteſtate habitat 53 multos perdidit 68 & ſeq. inexorabilis non decet regem 7. furor eſt ibid. in auribus habitat 14 moderata laudabilis virtutis ſocia ibid. immedica inſaniam gignit 50. rationē obfuſcat ib. conſilio contraria 51
Ira odiumq; tarde ſeneſcunt 186
Ira grauis regum eſt 53
Iræ duo remedia 51.52
Iræ vis magna 5 incommoda 6.7 finis ib.
Iræ repugnare difficile 52
Iram vincere, pulcherrima victoria eſt 7

Iram

Iram vincens hoſtem maximum vincit 7
Ira vtendum, vt milite 33
Iracundia conuitiis agitata, ſemper fit ferocior 53
Iraſcens inſanit 7 50
diaboli ludibrium 51
Iraſci, rationis eſt 35
Iraſci, humanum, iræ moderari, Chriſtianum 78
Iraſcimini & nolite peccare 34
Iratus non magis irritãdus 52. 53
Irus erit ſubito, qui modo Crœſus erat 171
Iucundi acti labores 183
Iudicium præceps damnabile 53
Iulianus Imperator infenſiſſimus hoſtis Chriſtianorum 24. 25. temperantiſſimus in victu 25
Iupiter cum Themide habitans 31. cedit fatis 135 noctem noctes cũ Mnemoſyna concumbens 140
Iuramentum Magiſtratuum Athenienſium 16
Ius à iuſtitia denominatur 98 non pendet ex verbis 110
Ius eſt in armis, opprimit leges pudor 175
Iuris definitio 98
Iuriſprudentiæ, & Iuris ſcientiæ ars ib.
Iuſtinus Imperat. Perſis bellum inferens 103
Iuſtiniani Imperatoris laudes 101. in iure conſtituendo ſedulitas ib.
Iuſtus nimium eſſe noli 100
Iuſtus es Domine, & iuſta iudicia tua 109. & ſeq.
Iuſtis non iraſcendum 34
Iuſtitia & pudor duo humanæ vitæ vincula 30
Iuſtitia ſine miſericordia crudelitas eſt 34
Iuſtitia regis pax eſt populorum, tutamen patriæ, &c. 31
Iuſtitia virtutum præſtantiſſima 29 regina ib. parẽs & altrix 30. fulcrum ciuitatum ibid.
Iuſtitia nimium rigoroſa incurrit peccatum 100
Iuſtitia ſine fide nulla 157
Iuſtitia iuris executio 98. & ſeq.
Iuſtitia & pax duæ amicæ 73
Iuſtitiæ manus 98 99
Iuſtitiæ aureæ facies 29. vis ib. & ſeq. vtilitas & neceſſitas ib.
Iuſtitiæ ſuffimentum 29
Iuuenta ſenilis præmaturæ mortis ſignum 139

K

Καιρὸς ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος 62
Κάλλιστον τὸ δικαιότατον 28

L

LAbor omnia vincit 9
Lacon, cur paruæ muliercula maritus 200
Laudabile nihil eſt ſine iuſtitia 29
Leonida, Alexandri Magni Quæſtor 108
Leonis Imperat. votũ laudabile ib.
Leue fit, quod bene fertur onus 182
Lex veræ amicitiæ 42
Lex Reipub. anima 191
Lex in manibus 175
Leges benignæ interpretandæ 110
Legum vſus & neceſſitas 214
Legum verba periculoſa & mutabilia 99
Liberi hominis ſtatus ICtis caput dicitur 104
Libertas res inæſtimabilis 102. 104. pretio pretioſior omni 102, maximum bonum 104
Libertas, ciuitas & familia ipſa vita defendendæ ib.
Libertati omnes natura ſtudemus 104
Lucrum improbis iuſtitia præſtantius 58
Lucra turpia 59. & ſeq. quænam honeſta 60
Lydius lapis 41
Lyra ἑπτάχορδος quid denotet 161

M

MAgiſtratus debet eſſe φιλήκοος, οὐ πολήκονος 16. nō modo manus, ſed & oculos abſtinētes habeat 17
Magnæ res, magnis volunt ſuſcipi periculis 47
Malus malum reperit 131
Malis rer mala ibid.
Malum ingens eſt, malum non poſſe ferre 184
Malum facile, bonum difficile eſt 8
Malum gignit malum 130
Malum malo retundendũ 85. & ſeq.
Malum pro malo 96
Malum malo non medicandum 85
Malum minus ex multis eligendum 200
Malum malo medicās, malum conduplicat 87
Malum malo aptiſſimum 86
Malo nodo malus cuneus 85
Male partũ, male diſperit 57
Male audire & bene facere, regium eſt 180
Male ominanti ſemper male 105
Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide 171
Male viuunt, qui ſemper viuere incipiunt 33

Mali-

Malitia hominum magna 15
Manſuetudine nihil potentius 52
Manu altera caput ſcabere, alteram mulam ferire, 90 altera lapidem, altera panē ibid.
Marcianus mitis & prudens Imperator 70
Marius ante Imperium faber, ſuis telis cōfectus 24
Martina, Heraclionæ Imp. mater 130
Mature fias ſenex, vt diu viuas ſenex 205
Mauritius Imp. à Foca interemptus 109.110
Mea omnia mecum porto 66
Medeæ veſtis, Iaſonis mors 187
Medicina ſanans præſtat exurente 2
Membra putrefacta amputanda 1.2
Memoria præteritorū Malorum iucunda 183
Mendacium, quantum ſcelus 159,160
Mens ſana in corpore ſano res optima 207
Mercurius Iouis mens 161
Metus parit odiū 111. & ſeq. ex ſuſpicione oritur 113
Metus & pudor ſufficientes honeſtatis cuſtodes 96
Militare nō eſt delictum 71
Milui rapacitas & ingluuies 59
Miſeria nulla maior, quam falſa lætitia 22
Miſericordia nos æquat ſuperis 60
Miſericordiæ omnes virtutes cedunt ib.
Mons cū monte non miſcetur 55
Mora ſalutaris 141
Mora iræ remedium 59
Morbis deſperatis medicina neganda 12
Mores, hominis Deus 193
Mores cuiq; fortunam effingunt 131
Moriendum, vt bene viuas 205.206
Mors ianua vitæ immortalis ib.
Multa habens, multis eget 146
Multi nimium, nemo ſatis 142
Mulier, fera inexpugnabilis 198. malorum theſaurus ib. ſcelerum artifex ibi, perpetuum malum 200 mala, quouis malo peius malum 202. vipera immedicabilis, & ianua diaboli 112. imperioſum animal 202
Muliere bona nullum bonum melius 201
Muliere mala nihil peius 203

Muli-

Mulierum crudelitas 200

Mulierum bonarum encomium 200. & ſeq. malarū vituperium 198. & ſeqq.

Muſæ 7. artium liberalium præſides 161

Muſica cœleſtis Pythagorica 153

Muſica quænam ſuauiſſima 154. 155

N

NAtura paucis contenta 147

Neceſſitas feriis caret 134. illicita in lege, facit licita ib. omnia docet ibid. optimum artium inuentrix ibidem ineuitabile fatū 135. non eſt in poteſtate noſtra 136. non eſt in volente ibid.

Neceſſitas durum telum 133 cuncta ſuperat ib.

Neceſſitatis filiæ *Parcæ* 135

Neceſſitati parendum 64 133. ne dii quidem reſiſtūt 133

Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis 60

Nemo ſua ſorte contentus 143

Nemo ex omni parte fœlix 162

Neoptolemea vindicta 86. 131

Nihil nimis 61

Nihil ſimul & inuentum & perfectum 56

Nihil eſt ab omni parte beatum 162. & ſeq.

Nimium boni, nihil mali ibid.

Nihil tam facile, quin difficile fiat, inuitus quod facis 9

Nobile vindictæ genus eſt, ignoſcere victo 180

Non temere credere 83 84

Non vis aut numerus, tandem bona cauſa triumphat 120

Non vt diu viuamus, ſed vt ſatis, curandum eſt 37. 38

Non iraſci, vbi iraſcendum, ſtultorum eſt 32. & ſeq.

Non quam diu, ſed quam bene 36

Nō eſt tuum fortuna quod fecit tuum 166

Noſce tempus 61

Noſtri noſmet pœnitet 146

Nouacula cotem fruſtra diſcindere parat 86

Nouum vinum, nouus amicus 45

Numus auari Deus 43

Numi Iuſtiniani imperatoris emblema 101

Numiſma Heraclii 123

Nunquam periculum ſine periculo vincitur 46

Nuſquam tuta fides 88

Occul-

O

OCcultū nihil eſt, quod non pateſiat 96
Otium cum dignitate 63
Oderint dum metuant 111
Odio habetur, quiſquis me tuitur 111
Odium tectum aperto pectus 185.188
Opes, cum ſapientia coniunctæ, optimæ 196
Oratio blāda, mellitum eſt venenum 88. viſcus merus, lethale mulſum 89. melle litus gladius ibid, mellea præfocatio ibid. morbus turpiſſimus ib.
Oratio rationis flumen 159
Oromaſda 156

P

PAndoræ pyxis Prometheo exitioſa 187
Panem vna, altera oſtentare lapidem manu 90.185
Πᾶν ἄκαιρον λυπηρόν 62
Πᾶν δειλὸν, φονικόν 109
Πάντα καίρῳ καλά 62
Pars eſt fortuna labori 194
Pares paribus facilime congregantur 42
Parcæ inexorabiles 135
Parſimonia mater ſalutis 204. magnum vectigal ibidem virtutum nutrix ibid.
Parta tueri, maior eſt virtus, quam quærere 114
Parte niſi vtraque audita. nihil ſtatuendum 17
Patiens ſit principis auris 15 & ſeqq.
Patientia remedium malorum 177. & ſeq. 184. ſimilis fortitudini 178. nobile vincendi genus eſt 181. maxima virtus ibid. gaudet duris 183 cauſa omnis boni ibid. maximum Dei donum 184
Patientia ſine ratione vitia ſeminat 34
Patientiæ gradus nouem 184
Paucis è multis fidus ineſt animus 83
Paucis fidendum 84
Pauper quis ſit 151.152 mortuo ęquiparatur 205
Pauperi dans Deo dat 105
Pauperum miſericordia, inuidia diuitem ſequitur, 152
Pauperum nomine, quid veniat 107
Pauperum ager fœcundus 106
Pax eſt trāquilla libertas 73 iuſtitiæ filia ibid. Muſarum amica 74
Pax nunquam repudianda 71 iniquiſſima, iuſto bello præferenda ibidem bello paratur ibid. maximum

mum bonum 73
Pax homines, ſæuas trux decet ira feras ib.
Pacis elegantiſſima deſcriptio & commendatio 70. 71. & tres ſpecies 71. pacē orare manu, præfigere puppibus arma 175. pace nihil melius 73. 74
Paxilli paxillos excutiunt 86
Peccatum nullum ſine ſuperbia 14
Pecunia non facit diuitem 150 pecuniæ cupiditas execranda 58. & ſeq. pecuniæ imperandum nō ſeruiendum 196
Πειθανάγκη 174
Pennis feriri propriis, graue 24
Periculum 46. & ſeq. nunquam ſine periculo vincitur ibid. periculo quęſita maxime placēt 48. periculis ſe offerre, temeritas eſt 47
Per quæ quis peccat per eadem punitur 131
Perſæ prælio ſuperati 106. 107
Petrus Apoſtolus nos Chriſti exēplo viuere monens 27
Philippus Macedo euertit Olynthum 55. eius in perferendis conuiciatoribus patientia 180
Philoſopho non reſpirandum 25
Pietas, religio 161
Placabilitate & clementia nihil laudabilius 35. 79
Platonis de veritate locus 156
Plus poteſt, qui plus valet 175
Pœna nō ſit maior culpa 33
Pœna vnius, metus multorum 3
Potētia prope neceſſitatem habitat 176. potentū ira non commouenda 53
Præceptum, ad tollendum amicitiam 82
Præclara, rara 56. 60
Præcocia caduca & inſtabilia 138
Preces armatæ 174. 68
Priena, Biātis patria, capta
Prima iuſtitia, & prima virtus 160
Princeps ſeruator iuſtus 28. 13. iniqua & æqua pariter audiat 15. 16. habeat aures obtuſas ad rumores populi ibid. quomodo bene imperet ibid. & ſeq. princeps bonus, alter Sol in terris 76. vel, Solis frater ib. in puniendo ſit tardus 77. 78 principis apud Thebanos effictum ſimulachrum 17
Principium cum à Deo faciendum 131. 132. principii mali malus exitus 130

Prodici figmentum de Hercule 127
Probi miſeratione digni, improbi ſecus 3
Prudentia præpropera periculoſa 138
Pudor virtutis comes *18.* vitiorum pediſſequus ibid. qui in adoleſcentib. laudatur ib. arx pulchritudinis *19.* malus, vbi vincit impudentia ibid. frenum vitiorum 20. *96.* virtutis cuſtos ib.
Pudor ſeni pudor, iuueni decor *18*
Pudicitiæ comes verecũdia 21
Pugna cum & pro Chriſto tutiſſima *118*
Pugnare cũ diis, graue eſt 62
Pythias Ariſtotelis filia 19

Q

QValis cuiuſq; vita talis fortunæ 194
Quando potentior rogat, tunc imperat *174*
Quanto ſuperiores ſumus, tanto ſummiſſius nos geramus 13. 14
Qui ſua metitur pondera ferre poteſt 163
Quo maior eſt fœlicitas, eo maior ſit humilitas 13
Quo mihi fortuna, ſi non conceditur vti 193
Quod pudet, hoc pigeat *92*
Quod potes, id tenta 10
Quod timidum, idem crudele 109
Quod cito fit, cito perit 139

R

RAtio, ira, cupiditas 161
Ratio præſit, apppetitus obtemperet 160
Recte viuere quid ſit 206
Regnandi cupiditas multos in propria armauit viſcera 130. & ſeq.
Regnum occupare, facilius eſt, quam retinere 118
Regnũ ſine rege, corpus ſine pectore *189*
Remus à Romulo interemptus 130
Res magna non ſtatim bona eſt *56*
Rerum humanarum caducitas deſpicienda 172
Reſpublica corpus *191*
Reipublicæ membra ib.
Regis clementia virtus *76*
Rhodiorum legatio ad Byzantinos 175
Roma à Gothis & Vandalis occupata 87
Rom. Perſis tributarii 103
Romulus quibus gradib. ad cœlum aſcenderit 68
Roſarum caducitas 139
Rubor ex pudore virtutis color *19*

S

SAcrificium Deo acceptatiſſimum, quod 13
Saphirus gemma veritatis 156

Sapi-

Sapiens ſine Chriſto, deſipit 27. bona ſua ſemper fert ſecum 67 ſolummodo diues 151
Sapiens homo domeſticum occultat malum 23
Sapientia fortunæ victrix 170
Sapientia perditur per iram 7
Sapientia mentis vegetatio 189. & ſeq.
Sapere ante pilos 138
Sat cito, ſi ſat bene 140
Satio matura ſæpe decipit 138
Scelera timida ſunt 95
Scelus ſuum quemq; maxime exagitat ibid.
Scenæ ſeruiendum 63
Scholæ religionis & virtutis ſeminaria 107
Scipionis Epitaphium 182
Scipiones propugnacula belli Punici 69
Scorpius incautos vulnerat 125
Scorpium pro perca 187
Secundas fortunas decent ſuperbiæ 11
Senectus rara auis in aulis. 201.180
Sententia ex Reip. tempeſtate moderanda 63
Sententia ante 30. dies non exequenda 6.51
Seruitus, omnis miſera 103 morte quauis peior ib.
Seruitus nomẽ malitiæ 104
Sic volo, ſic iubeo 15.175
Simile ſimili amicum 42
Similitudo mater amoris ib.
Similia ſimilibus 85.86
Simplicitas legibus amica 100
Simulatio 91
Sit tibi pro facto ſæpe, quod eſſe poteſt 10
Si quis, quæ fecit, patitur, iuſtiſſima pœna eſt 12
Socrates ab Ariſtophane in theatro conuitiis traductus nõ tulit moleſte 179
Sol moderator cœleſtiũ luminum, gratis fulget 78. non occidat ſuper irã noſtram ib.
Sors omnia verſat 367.168
στέργε τοῖς παροῦσιν 63
Stips pauperum, theſaurus diuitum 105
Stoicum bonum 67
Stultius nihil eſt, quam famam captare triſtitiæ 23.64
Summũ ius, ſumma iniuria, malitia & crux 99
Summa cadunt ſubitò 55.56
Summa petit liuor, ſummiſque negatũ ſtare diis 56
Super omnem lapidem ſurrepit ſcorpius 47
Super aſpidem & Baſiliſcum 119.123
Superbi gloria fit ignominia 12

Superbia à virtutibus ſemper aliena 12. omnis peccati principium ib. radix malorum ibid. hominem à Deo ſeparat ibid. colluuies vitiorum ibid. de ſuperis ad ima præcipitat 13. eſt vermis diuitiarum ibid. ex angelis dæmones facit 14
Suſpicio magnum malum 113
Suſpicioſus, timidus ib.
Sycophanta fit, nimiam legum rigoroſitatẽ ſequẽs 100
Sycophantarũ morſus, quomodo vlciſcendi 180

T

Talionis pœna 131
Tantali pœna 144
Telis ſuis confici, graue 70
Temere ne credas 15.16
Temere non iraſcendum 33
Tempus omnia audit, videt, & reuelat 95
Temporis obſeruatio, in cunctis negotiis plurimũ prodeſt 63
Tempori credendum ib.
Tempori pare 62.63
Termerium malum 131
Theodoſius Magnus Imp. ab Ambroſio excommunicatus 50
Eius pœnitentia 6
Theſauri in cœlo comparandi 106.107
Theſauros collocans in terra non habet, quod ſperet in cœlo 107
Theſſalonicæ vltra 8000 hominum in tumultu occiſi 50
Tiberius Conſtantinus liberalis erga pauperes & literatos 106.108. captos veſtitos remittit in patriã 107. inuenit theſauros ib.
Timidus, crudelis 113
Turba, corpus ſine ſpiritu 192 bellua multorum capitum ib.
Turpe eſt, difficultatis metu à rebus honeſtis abſterreri 9
Turpe quid auſurus te ſine teſte time 93
Turpia facta, turpia dicta 97
Tyranni nec diligunt, nec diliguntur 111
Tyrannorum animæ ex libidine & crudelitate conflata 112
Tyrannorum preces neceſſitati admixtæ 174
Tyrannicæ timiditatis inſignia exempla 113
Tyrañis mater iniuſtitiç 175

V

Valeas Imp. ſuſpicioſus & crudelis 32

Valentinianus Imperator ſummus iuſtitiæ cultor 31
οὐδεὶς οὐδὲν οὐδενός 160
Vecordes & excordes, qui 212
Velle, quòd non poſſis, laus eſt 8
Venia præſtat vindicta 112. 200
Verecundia quid 92 viro probo inutilis 19 cuſtos virtutum 18 omnibus ætatibus apta 21
Verecundia ſoror continentiæ 96
Verecundiæ egregia commendatio 19. & ſeqq.
Veritas, fides, eloquentia 159
Veritas temporis filia 95
Veritas ſuauiſſima harmonia 153. & ſeqq. mater ſanctitatis 155 filia Iouis 156 cœli ciuis ibid. omnium bonorum fons ibid. ſummum ornamentum principis ibid.
Veritatis duæ comites, ſapientia & conſtantia 156 elogium 155. & ſeq.
Vetuſtatis vis maxima 43
Via ad voluptatem & virtutem 127
Viciſti Galilæe, viciſti 25
Victoria à Deo 119 non in multitudine exercitus 120
Vide cui fidas 80
Vince teipſum 7
Vindicta Neoptolemea 86. 131
Vindictæ cupiditas in fœminis 110
Violentũ nihil diuturnũ 77
Vnum quid inſigniter facere præſtat, quam plura mediocriter 56. 57
Virgarum vſus 2
Virtus immortalis 65. 66. 172 ipſo vſu quotidie magis ſplendeſcit 65 ſeipſa contenta 66 auida eſt periculi 48 præ fortuna optanda 114. 115
Virtus magna eſt lædentem non lædere 54
Virtus poſt nummos 58
Virtutis harmonia, quæ 160
Virtutis pars, velle virtute præditum eſſe 9. 10
Virtuti nihil impoſſibile ibid.
Virtute, non iniuria inimici vincendi 180
Vis vi, fraus fraude propulſanda 82
Vis iuri inimica 98. 99
Vi geritur res 175
Vita 36. & ſeq. quid 207 non magnifacienda, ſed bona vita ibid. tuta fœliciſſima 164 longa, auari pœna 143 abſq; prudentia iniucunda 190 vera quæ
Vita breuis, gloriæ curſus ſempiternus 37

Vita victus indiga eſt vita 174
Vitæ bene actæ memoria ſempiterna 38
Vitæ ſpatium ampliſſimum quod ibid.
Vitia enormia morte ſananda 3
Vitiis, non perſonis iraſcendum 34. 35
Viue diu, ſed viue Deo 208
Viue, vt viuas 186
Viuere 36. & ſeq.
Viuere non bonum eſt, ſed bene viuere 34
Viuere & mori in tota vita diſcendum 38 viuendum, vt bene moriaris 205. & ſeq.
Viuitur ingenio, cætera mortis 67
Vltorem vlciſcitur vltor 87
Voluptas an ſummum bonum 69
Voluptas læta inſania 124. 127 dulce malum 124 quid ſit ibid. eſca & mater malorum ibid. illecebra turpitudinis 125 dulcis amarities ibid. parum mellis, multum habet fellis ibid. mentis perſtringit aciem, &c. ibid. ex homine efficit beſtiam 126 non minus quam hoſtis crudeliſſimus oppugnanda 127 quæ gloriam parit, ſequenda 128 cum honeſtate coniuncta, res optima ibid. abit, nequiter facta manent ibid.
Voluptatis facies virginea 125 incommoda & deteſtabilis 125. & ſeq.
Vomitus fortunæ, opes 59
Vulgi ignaui in veritate inquirenda 9
Vulnus inauditum inaudito cauterio extirpandum 3
Vulnera, niſi tangantur, nō poſſunt ſanari 2
Vxorum vitia aut tollenda, aut ferenda 202

X.

XΑλεπὰ τὰ καλά 8
Xenophontis locus de pace & bello, remiſſiue 75
Xenophontis ad conuitiatorem apologia 179

Z.

ZEuxis lente pingens, vt diu duraret 41. 140

FINIS.

A01147580O